

1. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ (τάξεις: Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄ και Στ΄)

Η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος οργανώνεται γύρω από τους άξονες της προφορικής και της γραπτής επικοινωνίας, με άξονες αναφοράς την έκφραση και την κατανόηση.

Επίσης, η γλωσσική διδασκαλία συνδέεται άμεσα με τη διδακτική αξιοποίηση του κειμένου. Εξετάζοντας το κείμενο ως ενότητα λόγου, με συγκεκριμένο λειτουργικό ρόλο σε συγκεκριμένα κοινωνικά συμφραζόμενα, το κείμενο δεν είναι μια γραμμική ακολουθία προτάσεων, αλλά έχει τη δική του πολυεπίπεδη οργάνωση. Ερμηνεύεται και αξιοποιείται ως σύστημα αποτελούμενο από ανεξάρτητες αλλά και συνδεδεμένες, μεταξύ τους, γλωσσικές υποομάδες (λέξεις, προτάσεις, περιόδους), χαρακτηριζόμενο από γλωσσική συνοχή και νοηματική συνεκτικότητα. Υπ' αυτήν την έννοια το μαθησιακό περιβάλλον θα πρέπει να σχεδιάζεται και να οργανώνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε συγκεκριμένα γλωσσικά φαινόμενα να αντιστοιχίζονται με συγκεκριμένες λειτουργίες κειμένων (π.χ. αφήγηση, περιγραφή, διατύπωση επιχειρημάτων). Αναγνωρίζοντας τη σημασία του κειμένου στην κατάκτηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας αναμένεται από τους/τις μαθητές/ήτριες, να ανταποκρίνονται στις συμβάσεις του προφορικού και του γραπτού λόγου, τόσο σε κειμενικό επίπεδο (αναφορικό και κατευθυντικό λόγο), όσο και σε λεξικογραμματικό επίπεδο.

Η παρούσα πρόταση της διδακτέας ύλης στηρίχτηκε στην αναγκαιότητα να ανταποκριθεί η διδασκαλία του μαθήματος της Γλώσσας στις μεταβαλλόμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών. Οι κοινωνικές αλλαγές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια οδηγούν σε νέους στόχους και νέα περιεχόμενα, συμβατά με τις διαμορφωθείσες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαίο να γίνει αναδιάρθρωση και εξορθολογισμός της διδακτέας ύλης, ώστε:

- να εξοικονομηθεί διδακτικός χρόνος για δραστηριότητες που προάγουν τη δημιουργική και κριτική σκέψη των μαθητών/τριών μέσα από τις διαδικασίες της ολιστικής, διερευνητικής-ανακαλυπτικής και κοινωνικής μάθησης, όπως είναι τα σχέδια εργασίας και η εξοικείωση με το λογοτεχνικό βιβλίο (φιλιαναγνωσία),
- να υπάρξει χρόνος για εμβάθυνση στη διδακτέα ύλη και για ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες διδασκαλίας που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων,
- να δοθεί στους/στις εκπαιδευτικούς η δυνατότητα να σχεδιάσουν τη διδασκαλία τους, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα και διακριτά μαθησιακά χαρακτηριστικά των μαθητών/τριών της δικής τους τάξης (αλλόγλωσσοι/ες μαθητές/ήτριες, διαφορετικοί μαθήτυποι, μαθητές/ήτριες με μαθησιακές δυσκολίες κ.ά.),
- να αναπτυχθεί η διαφοροποιημένη διδασκαλία και να ανταποκριθεί η μάθηση στις πραγματικές ανάγκες των μαθητών/τριών και στο επίπεδο μαθησιακής ετοιμότητάς τους,
- να απαλλαγεί η μαθησιακή διαδικασία από ύλη που επικαλύπτεται είτε κάθετα (από προηγούμενες ή και επόμενες τάξεις), είτε οριζόντια (από άλλα μαθήματα, διαθεματικά),
- να δοθεί διδακτικός χρόνος στους/στις εκπαιδευτικούς για υλοποίηση δραστηριοτήτων ανακεφαλαίωσης, εμπέδωσης, αναπλαισίωσης της γνώσης και αναστοχασμού,
- να διασφαλιστεί η δυνατότητα στους/στις μαθητές/ήτριες να μαθαίνουν στο σχολείο, χωρίς να χρειάζεται να καταφεύγουν σε εξωσχολική στήριξη.

Ο προτεινόμενος εξορθολογισμός της ύλης της Γλώσσας εξοικονομεί διδακτικές ώρες, τις οποίες μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να τις διαθέσει σε σχέδια εργασίας που να

ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών, στην έρευνα, στην καινοτομία, στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και στην επεξεργασία λογοτεχνικών κειμένων. Για τον λόγο αυτό, δεν απαιτείται η γραμμική επεξεργασία όλων των ενοτήτων. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει επιλογές στην παρουσίαση των ενοτήτων, ανάλογα με τους/τις μαθητές/ήτριες και τα ενδιαφέροντά τους, ώστε να αξιοποιήσει τον χρόνο εποικοδομητικά στην υλοποίηση σχεδίων εργασίας. Τα σχέδια εργασίας μπορούν να αφορμώνται είτε από τα προτεινόμενα θέματα του εγχειριδίου, είτε από τις αναδυόμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών και από τα μαθητικά ενδιαφέροντα. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν σχέδια εργασίας τόσο από αυτά που περιλαμβάνονται στους παρακάτω πίνακες όσο και δικά τους, με θέματα που άπτονται των ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών και των θεματικών αξόνων των εγχειριδίων.

Επιπλέον, η διδακτέα ύλη έχει ως βασική, αλλά όχι ως αποκλειστική αναφορά τα ισχύοντα σχολικά εγχειρίδια. Ο/η εκπαιδευτικός δύναται να αναζητεί πρόσθετο υλικό για τη διδασκαλία και να ανατροφοδοτεί ανάλογα τον προγραμματισμό και την υλοποίησή της. Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν να αξιοποιηθούν έγκριτες έντυπες ή/και ηλεκτρονικές πηγές (π.χ. ιστοσελίδες φορέων που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας ή το Υπουργείο Πολιτισμού ή φορέων με αξιόλογο εκπαιδευτικό και πολιτιστικό έργο), κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης, στο πλαίσιο ανανέωσης των ηλεκτρονικών πηγών οι οποίες αναφέρονται στα σχολικά εγχειρίδια.

Παράλληλα, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η διδασκαλία της Λογοτεχνίας με την προβλεπόμενη χρήση του Ανθολογίου ή/και πρόσθετων κειμένων και ανάλογου οπτικοακουστικού υλικού για τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας, καθώς μπορεί να προσφέρει τις απαραίτητες προεκτάσεις της μάθησης από το μάθημα της Γλώσσας, καλλιεργώντας τη φιλιανγνωσία των μαθητών/τριών. Η εξοικείωση των μαθητών/τριών με το βιβλίο και την ανάγνωση, και η σταδιακή εδραίωση της φιλικής σχέσης τους με το λογοτεχνικό βιβλίο τους/τις βοηθάει να αναπτύξουν την κριτική και δημιουργική σκέψη τους, να δραστηριοποιούν τη φαντασία τους και την εφευρετικότητά τους, να εμπλουτίζουν την αισθητική τους καλλιέργεια, να δοκιμάζουν τα συναισθήματά τους αναπτύσσοντας τη συναισθηματική τους νοημοσύνη, να καλλιεργούν τη γλωσσική τους έκφραση με έμμεσο και βιωματικό τρόπο, και εν τέλει να συγκροτούν ολόπλευρα την προσωπικότητά τους. Πρόκειται για έναν πολυδιάστατο στόχο, ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την ανασύσταση της τάξης σε μια κοινότητα αναγνωστών/στριών, όπου η πρόκληση των μαθητών/τριών να ανατρέχουν και σε άλλα βιβλία συναφούς θεματικής, δίνεται η δυνατότητα σ' αυτούς/αυτές, σταδιακά να κατανοούν και να αποδεχτούν τη σχετικότητα αλλά και την πολλαπλότητα των ερμηνευτικών προσεγγίσεων των λογοτεχνικών κειμένων. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/ήτριες μπορούν να διατυπώνουν με σαφήνεια τις θέσεις τους, να αιτιολογούν τις απόψεις τους και σε βάθος χρόνου να επιχειρηματολογούν τεκμηριωμένα, με απώτερο στόχο την ανάπτυξη και καλλιέργεια της κριτικής τους σκέψης. Για τον λόγο αυτό, καλόν είναι οι εκπαιδευτικοί από την αρχή της σχολικής χρονιάς να προβούν στη:

- Δημιουργία και οργάνωση σχολικών βιβλιοθηκών και στον εμπλουτισμό τους με λογοτεχνικά βιβλία.
- Δημιουργία ευχάριστων χώρων ανάγνωσης και ακρόασης.
- Οργάνωση εκπαιδευτικού σχεδίου βάσει του οποίου θα πραγματοποιείται η ανάγνωση των λογοτεχνικών βιβλίων κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.
- Οργάνωση της κάθε τάξης ως αναγνωστικής ομάδας (καθορισμός συγκεκριμένης ημέρας και ώρας ανάγνωσης στην τάξη, συζήτησης και επιπλέον δραστηριοτήτων).

Τέλος, εκτός από το υπάρχον διδακτικό υλικό (Βιβλίο Μαθητή, Τετράδια Εργασιών), μπορεί να αξιοποιηθεί και το διαδραστικό-εμπλουτισμένο «Βιβλίο του μαθητή» στο «Ψηφιακό Σχολείο» (<http://ebooks.edu.gr/>). Επίσης, για ανάρτηση πολυτροπικών κειμένων που δημιουργούν-παράγουν οι μαθητές/ήτριες (με ενσωμάτωση εικόνων, κινούμενων εικόνων

και βίντεο) μπορεί να αξιοποιηθεί η Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα για μαθητές/ήτριες και εκπαιδευτικούς «e-me» του Ψηφιακού Σχολείου (<http://e-me.edu.gr/>). Ως διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής:

- Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>
- Πρωτέας: Εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα. <http://proteas.greek-language.gr/>
- Πλατφόρμα «Αίσωπος» - Ψηφιακά Διδακτικά Σενάρια. <http://aesop.iep.edu.gr/>
- ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ. Εθνικός συσσωρευτής εκπαιδευτικού περιεχομένου, <http://photodentro.edu.gr/aggregator/>
- Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολικού Υλικού. <http://www.ekedisys.gr/>
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. <http://www.pi.ac.cy/pi/index.php?lang=el>
- Εθνική Πινακοθήκη <http://www.nationalgallery.gr/site/content.php>

Επισημάνση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΓΛΩΣΣΑ Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Α΄ Δημοτικού: *Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Α΄ & Β΄ Δημοτικού: Το δελφίни, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Εικονογραφημένο Λεξικό Α΄, Β΄, Γ΄ Δημοτικού: Το Πρώτο μου Λεξικό, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΓΛΩΣΣΑΣ		
Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α΄, Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<i>Γνωριμία με τους ήρωες</i>	Ως έχει	2 ώρες

<p>1η ενότητα: Πού είναι ο Άρης;</p> <p>Πού είναι ο Άρης;</p>	<p>Ως έχει</p>	<p>4-6 ώρες</p>
<p>2η ενότητα: Η παρέα</p> <p>Αντίο, θάλασσα</p> <p>Τιτίνα, η κότα</p> <p>Πεπόνι, πεπόνι!</p> <p>Ένα χελιδόνι</p> <p>Τάσος, το σαλιγκάρι</p> <p>Ο κύριος με το καπέλο</p> <p>Όλοι στον κήπο</p> <p>Νυχτώνει</p> <p>Ρινόκερος και κόκορας</p> <p>Ιστορίες</p> <p>28η Οκτωβρίου</p> <p><i>Το παπί</i></p>	<p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ανθολόγιο Α΄-Β΄ τάξης, Κ. Καλαπανίδας, «Η γιορτή του ΟΧΙ» (σελ.124).</p> <p>Προτείνεται να γίνουν οι εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών. Αν ο χρόνος δεν επαρκεί, μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία του κειμένου.</p>	<p>26-27 ώρες</p>
<p>3η ενότητα: Μια παράσταση στην πλατεία</p> <p>Θέατρο Σκιών</p> <p>Μύτη σαν σαλάμι</p> <p>Μήλα και καμήλα</p>	<p>Τετράδιο εργασιών σελ.39 άσκ.3: γενικόλογη εκφώνηση χωρίς συγκεκριμένες οδηγίες για την κατασκευή αφίσας.</p> <p>Βιβλίο μαθητή: το μάθημα (σελ.48-49) να παραλειφθεί γιατί η παρομοίωση καθώς και το ποίημα του Α. Μόλλα θίγουν σωματικά χαρακτηριστικά. Το ίδιο και στο τετράδιο εργασιών σελ.41 άσκ.2.</p> <p>Ως έχει</p>	<p>16-18 ώρες</p>

<p>Γάτα και παπαγάλος</p> <p>Ένα λεμόνι με φτερά</p> <p>Χάσαμε τη γάτα</p> <p>Ένα ζιζάνιο στη ζύμη</p> <p>Στο ζαχαροπλαστέιο του Γλυκόσαυρου</p>	<p>Ως έχει</p> <p>Η άσκηση στο βιβλίο μαθητή (σελ. 55) να έπεται και όχι να προηγείται του κειμένου, ώστε ο μαθητής να βρει την απάντηση.</p> <p>Το ποίημα της σελ.57 στο βιβλίο μαθητή να παραλειφθεί καθώς παραπέμπει σε εμπορικό προϊόν («Λάχανα-χάχανα»). Διαφορετικά, να αναφερθεί η προέλευσή του. Το ίδιο και στο τετράδιο μαθητή σελ.49 άσκ.2.</p> <p>Η δεύτερη άσκηση (σελ.59 βιβλίο μαθητή) δεν έχει λογικό ειρμό σε σχέση με την πρώτη άσκηση.</p> <p>Η διδασκαλία του κειμένου και οι εργασίες στο Τετράδιο εργασιών σ. 52-55 μπορούν να παραλειφθούν. Τα αντίστοιχα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, ως προς την επισήμανση της αποστρόφου μπορούν να επιτευχθούν κατά τη διδασκαλία του μαθήματος <i>Μια Κυριακή του Μάρτη</i> στην Ενότητα 7.</p>	
<p>4η ενότητα: Το σύννεφο έφερε βροχή</p> <p>Μου χαρίζεις την ουρά σου;</p> <p>Με βάρκα και σωσίβιο</p> <p>Μόνος στο σκοτάδι</p> <p>Χωρίς φως</p> <p>Το παράξενο ταξίδι της Συννεφένιας</p> <p>Ψιχάλες</p> <p>Πουπουλένια σύννεφα</p> <p>Καλά Χριστούγεννα, καλή χρονιά</p>	<p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει. Η υποενότητα συνδυάζεται επίκαιρες δραστηριότητες από τη Μελέτη Περιβάλλοντος (σελ. 41). Οι εικόνες στη σελ.76 μπορούν να διδαχθούν διαθεματικά με τα Εικαστικά στην Ενότητα Δ-</p>	<p>18-20 ώρες</p>

	Ταξίδια στον φανταστικό κόσμο των δημιουργών (σελ.75-91).	
<u>Β.Μ.: ΤΕΥΧΟΣ Β΄, Τ.Ε.: ΤΕΥΧΟΣ Β΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α΄, Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
<p>5η ενότητα: Σκανταλιές;</p> <p>Το καπέλο περπατάει!</p> <p>Ένας καινούριος μαθητής</p> <p>Όλοι στο οικόπεδο</p> <p>Μπλε όνειρα</p> <p>Με πινέλα και φαντασία</p> <p>Οι δυο φίλοι</p>	<p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Οι εικόνες στη σελ.15 μπορούν να διδαχθούν διαθεματικά με τα Εικαστικά στην Ενότητα Δ-Ταξίδια στον φανταστικό κόσμο των δημιουργών (σελ.75-91). Τετράδιο εργασιών, σελ.12 άσκ.1-δεν αναφέρονται ονόματα χρωμάτων ή κάποια βοήθεια για τη συμπλήρωση της άσκησης, αυτό γίνεται στην επόμενη άσκηση.</p> <p>Οι εικόνες στη σελ.17 μπορούν να διδαχθούν διαθεματικά με τα Εικαστικά στην Ενότητα Δ-Ταξίδια στον φανταστικό κόσμο των δημιουργών (σελ.75-91).</p> <p>Ως έχει</p> <p>Δεδομένου ότι οι εργασίες 5, 6, 7 στο Τετράδιο Εργασιών σ. 18 ενδέχεται να παρουσιάσουν δυσκολία για το επίπεδο παραγωγής γραπτού λόγου των μαθητών/ητριών, η διδασκαλία τους μπορεί να παραλειφθεί.</p>	12-14 ώρες
<p>6η ενότητα: Το χαμένο κλειδί</p> <p>Ο παπουτσωμένος χιονόδρακος</p> <p>Μην αγγίζετε! Έχει αγκάθια!</p> <p>Κοντά στο τζάκι</p> <p>Η ευχή</p> <p>Ο θεός Παύλος</p> <p>Για τ' αγγελάκια του ουρανού</p>	<p>Ως έχει</p> <p>Τετράδιο εργασιών, σελ.23 ασκ.4,5-η ονοματική φράση «χιονένιος πιγκουίνος» περιέχει δύσκολα φωνήματα (δίψηφο σύμφωνο και συνίζηση).</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Η άσκηση 1 στο Τετράδιο Εργασιών σ. 28 επειδή αναφέρεται σε προσωπικά δεδομένα προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι ή και να παραλειφθεί.</p> <p>Ως έχει</p>	12-14 ώρες

<p>7η ενότητα: Καράβια</p> <p>Ένα γράμμα για την Ιωάννα</p> <p>Δώρα για την Ιωάννα</p> <p>Τι κρύβει το μπαούλο;</p> <p>Καράβια</p> <p>Παιχνίδια που ταξιδεύουν</p> <p>Το πετροκάραβο</p> <p>Η 25η Μαρτίου</p> <p>Ύμνος εις την Ελευθερία</p> <p>Θούριος</p> <p>Μια Κυριακή του Μάρτη</p>	<p>Η εργασία 3 στο Τετράδιο Εργασιών σ. 32 προτείνεται να παραλειφθεί, καθώς η συστηματική διάκριση των «πώς» και «πως» μπορεί να γίνει και στη Β΄ τάξη.</p> <p>Δεδομένου ότι η διδασκαλία του διαζευκτικού «ή» ενδέχεται να προκαλέσει σύγχυση στους/στις μαθητές/ήτριες της Α΄ τάξης, προτείνεται να παραλειφθεί η διδασκαλία του κειμένου και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο εργασιών, σ. 34. Ο διαζευκτικός σύνδεσμος «ή» μπορεί να διδαχθεί στη Β΄ τάξη.</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας. Η διδασκαλία του και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών μπορούν να παραλειφθούν, καθώς τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν στη Β΄ και Γ΄ τάξη.</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει. Μπορεί να συνδυαστεί με τη Μελέτη Περιβάλλοντος («25η Μαρτίου-διπλή γιορτή», σελ.112).</p> <p>Ως έχει</p> <p>Μπορεί να παραλειφθεί, καθώς η διδασκαλία του μπορεί να γίνει και στη Δ΄ τάξη (Τεύχος γ΄, Ενότητα 12.)</p> <p>Τετρ. εργασιών, σελ.41, άσκ.4-η παραγωγή γραπτού λόγου θα μπορούσε να συνοδεύεται από καθοδηγητικές ερωτήσεις ή λέξεις-κλειδιά.</p>	<p>18-20 ώρες</p>
<p>8η ενότητα: Άνοιξη</p> <p>Η μετακόμιση</p> <p>Η Αγγελική</p>	<p>Ως έχει</p> <p>Αν ο χρόνος δεν επαρκεί, το κείμενο και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών</p>	<p>24-26 ώρες</p>

<p>Παίζουμε παντομίμα;</p> <p>Βόλτα στο βουνό</p> <p>Το κοτσύφι</p> <p>Το ημερολόγιο της Μαρίνας</p> <p><i>Γεια σου, κότσυφα</i></p> <p>Πασχαλινό</p> <p>Πασχαλινά κουλούρια</p>	<p>μπορούν να παραλειφθούν. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα δύνανται να ενταχθούν στη διδασκαλία της Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξης. Ως έχει</p> <p>Σελ.51 –Το δεύτερο μέρος της 2^{ης} άσκησης θα μπορούσε να περιέχει καθοδηγητικές λέξεις-φράσεις για τη συμπλήρωσή της.</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Σε περίπτωση έλλειψης χρόνου, το κείμενο και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών (σ. 55-59) μπορούν να παραλειφθούν, καθώς η θεματική επαναλαμβάνεται.</p> <p>Ως έχει</p> <p>Ως έχει</p> <p>Οι υποενότητες για το Πάσχα συνδυάζονται με τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στη μελέτη Περιβάλλοντος γι΄ αυτή τη γιορτή (σελ.121).</p>	
<p>9η ενότητα: Ο κόσμος των βιβλίων</p> <p>Στη βιβλιοθήκη</p> <p>Να σας διαβάσω;</p> <p>Το Αλφαβητάρι με τον Ήλιο</p> <p>Θα γράψουμε το δικό μας βιβλίο</p> <p>Έκθεση βιβλίου</p> <p>Αντίο, όνειρά μου</p>	<p>Ως έχει</p> <p>Τετρ. εργασιών, σελ.64 άσκ. 5-Θα χρησίμευαν οδηγίες ετοιμασίας του βιβλίου για τα ζώα.</p> <p>Ως έχει</p> <p>Τετρ. εργασιών, σελ.66 άσκ.1-Θα χρησίμευαν καθοδηγητικές ερωτήσεις-φράσεις για την καταγραφή της περιπέτειας.</p> <p>Ως έχει</p> <p>Τετρ. εργασιών, σελ. 70 άσκ. 1 - Θα χρησίμευαν καθοδηγητικές ερωτήσεις-φράσεις για την καταγραφή ενός ονείρου.</p>	<p>20-22 ώρες</p>
<p>10η ενότητα: Το κοχύλι</p>		<p>8-10 ώρες</p>

Καλοκαιρινή εκδρομή	Ως έχει	
Ίχνη στην άμμο	Ως έχει	
Η χελώνα Καρέττα Καρέττα	Η διδασκαλία του κειμένου και των αντίστοιχων εργασιών στο Τετράδιο Εργασιών (σ. 76-77) δύνανται να παραλειφθούν. Έχει προηγηθεί η διδασκαλία της παρατακτικής σύνδεσης όμοιων όρων μέσα στην πρόταση. Μπορεί να αξιοποιηθεί, ωστόσο, στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας.	
Αρχαίοι μύθοι	Αν ο χρόνος δεν επαρκεί, το κείμενο και οι αντίστοιχες εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών (σ. 78) μπορούν να παραλειφθούν. Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας.	
Η σπηλιά	Ως έχει	
Η μπουρού	Ως έχει	
Τα τζιτζίκια	Μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο υλοποίησης σχεδίων εργασίας.	
Κοχύλι	Μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο σχεδίων υλοποίησης εργασίας, σε συνδυασμό και με το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος.	

**ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΓΛΩΣΣΑ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

1. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος γ΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. ΓΛΩΣΣΑ Β΄ Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Α΄ & Β΄ Δημοτικού: Το δελφίνι, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
7. Εικονογραφημένο Λεξικό Α΄, Β΄, Γ΄ Δημοτικού: Το Πρώτο μου Λεξικό, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

**ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΓΛΩΣΣΑΣ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<p><u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u></p> <p><u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α΄, Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u></p>		
<p>1^η Ενότητα</p> <p>Στον δρόμο για το σχολείο</p> <p>(σελ. 10)</p> <p>Υποενότητες (υπ.)</p> <p>1. (σελ. 12)</p> <p>2. (σελ. 13)</p> <p>3. (σελ. 13)</p> <p>4. (σελ. 15)</p> <p>5. (σελ. 16)</p> <p>6. (σελ. 18)</p> <p>7. (σελ. 19)</p> <p>8. (σελ. 20)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. (υποενότητες), εκτός από τις εξής δραστηριότητες:</p> <p>-4 (σελ. 15). Δραστηριότητα αντιγραφής και εικαστικής αποτύπωσης εικόνων του ποιήματος. Ως θεματολογία έχει διδαχθεί στη Μ.Π. της Α΄ τάξης (Οι εποχές και τα φυτά).</p> <p>-8 (σελ. 20). Εμπεδωτική υπ. αντιγραφής και ορθογραφίας. Ως θεματολογία διδάσκεται στη Μ.Π. της Β΄ τάξης (Μέσα μεταφοράς).</p> <p>Οι υπ. 1, 2, 3 μπορούν να διδαχθούν υπό μορφή παιχνιδιού ατομικά ή ομαδοσυνεργατικά. Οι υπ. 5, 6 που αφορούν κυρίως κατανόηση γραπτού λόγου απαιτούν διάλογο και ερωταποκρίσεις. Στην υπ. 7 οι μαθητές/τριες μπορούν να συνεργαστούν ανά δυάδες.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Η πρώτη μέρα στο σχολείο».</p>	<p>Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.</p>
<p>2η Ενότητα</p> <p>Με το «σεις» και με το «σας»</p> <p>(σελ. 21)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 22)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-4 (σελ. 24). Υπ. συλλαβισμού που έχει καλυφθεί στην Α΄ τάξη και καλύπτεται και από επόμενες ενότητες (5, 12).</p>	<p>Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.</p>

<p>2. (σελ. 23)</p> <p>3. (σελ. 24)</p> <p>4. (σελ. 24)</p> <p>5. (σελ. 25)</p> <p>6. (σελ. 25)</p> <p>7. (σελ. 26)</p> <p>8. (σελ. 26)</p>	<p>-6 (σελ. 25). Εμπεδωτική υπ. Συλλαβισμού, Ρίτσος πρωινό άστρο. Η άσκηση μπορεί να γίνει στο σπίτι.</p> <p>Οι υπ. 1, 2, 3 δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής προφορικού λόγου μέσα από ερωταποκρίσεις. Στις υπ. 5, 7, 8 οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά.</p> <p>Υποενότητα 8-«Η σκάλα με τους τόνους» ασαφές μαθησιακό αποτέλεσμα</p> <p>Τ.Ε.: Ασκ. 1,2,3,4,6,7. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Να μην αξιοποιηθεί η άσκ. 5 (σελ. 13). Είναι απλή άσκηση αντιγραφής – ορθογραφίας.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί προαιρετικά το ποίημα: «Ο παπαγάλος» υπό μορφή παιγνιώδους δραστηριότητας.</p>	
<p>3η Ενότητα</p> <p>Στον κόσμο των κόμικς</p> <p>(σελ. 27)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 28)</p> <p>2. (σελ. 29)</p> <p>3. (σελ. 29)</p> <p>4. (σελ. 30)</p> <p>5. (σελ. 31)</p> <p>6. (σελ. 32)</p> <p>7. (σελ. 33)</p> <p>8. (σελ. 33)</p> <p>9. (σελ. 34)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-4 (σελ. 30). Αφορά τον ρόλο της εικόνας και εν μέρει διαφοροποιείται από τη λουπή ενότητα.</p> <p>-9 (σελ. 34). Προαιρετική δραστηριότητα. Εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ΄ τάξης.</p> <p>Στις υπ. 1, 2 δύναται να αξιοποιηθεί ο καταιγισμός ιδεών. Στην υπ. 3 να δοθεί βαρύτητα σε στρατηγικές αναδιήγησης κειμένου. Οι υπ. 5, 6, 7 διατίθενται για ομαδοσυνεργατικές δράσεις. Στην υπ. 8 μπορεί να αξιοποιηθεί το παιχνίδι ρόλων.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Να αξιοποιηθεί προαιρετικά η άσκ. 6 (σελ. 17), επειδή είναι εμπεδωτική της προαιρετικής υπ. 9 (σελ. 34).</p>	<p>Περίπου 5-7 διδακτικές ώρες.</p>

		ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα: «Όταν κάνουνε πόλεμο». Το κείμενο “Ψέμα πρωταπριλιάτικο” μπορεί να αξιοποιηθεί την πρωταπριλιά.	
<p>4η Ενότητα</p> <p>Ετοιμασίες για το ταξίδι</p> <p>(σελ. 35)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 36)</p> <p>2. (σελ. 36)</p> <p>3. (σελ. 37)</p> <p>4. (σελ. 38)</p> <p>5. (σελ. 38)</p> <p>6. (σελ. 40)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της:</p> <p>-3 (σελ. 37). Αποτελεί απλή δραστηριότητα ανάγνωσης και επεξεργασίας.</p> <p>Όλες οι υπ. μπορούν ν’ αξιοποιηθούν για ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Στην υπ. 5 οι μαθητές/τριες στο πλαίσιο ενός σχεδίου εργασίας μπορούν να κάνουν λίστες με βάση τις πραγματικές τους ανάγκες και να τις παρουσιάσουν στην τάξη.</p> <p>Η υποενότητα 6 πιθανό να δυσκολέψει μαθητές με προβλήματα άρθρωσης.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4. Κατ’ επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Οι ακόλουθες ασκήσεις μπορούν να παραλειφθούν:</p> <p>-Άσκ. 5 (σελ.23). Το χιουμοριστικό κείμενο θίγει πρόβλημα άρθρωσης και πιθανή μαθησιακή δυσκολία μαθητών.</p> <p>-Άσκ. 6 (σελ. 24). Άσκηση ορθογραφίας.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Ξ ... όπως ο ξιφίας».</p>	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.	
<p>5η Ενότητα</p> <p>Πάμε για ψώνια;</p> <p>(σελ. 41)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 42)</p> <p>2. (σελ. 43)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της:</p> <p>-5 (σελ. 46). Είναι υπ. καλλιέργειας δεξιοτήτων προφορικού λόγου και φαντασίας που προσφέρεται σε πολλές άλλες ενότητες.</p> <p>Οι υπ. 1, 4 προσφέρονται για παιχνίδι ρόλων και οι υπ. 2, 3 για ομαδοσυνεργατικές βιωματικές δράσεις. Στις υπ. 6, 7, 8 οι</p>	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.	

<p>3. (σελ. 44)</p> <p>4. (σελ. 45)</p> <p>5. (σελ. 46)</p> <p>6. (σελ. 48)</p> <p>7. (σελ. 49)</p> <p>8. (σελ. 50)</p>	<p>μαθητές/τριες μπορούν να συνεργαστούν σε δυάδες.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπειρωτικές ασκήσεις.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Μπορεί να αξιοποιηθεί προαιρετικά το κείμενο «Μια φορά ήταν ... η Κολοτούμπα» στη Μελέτη Περιβάλλοντος στην τελευταία ενότητα που αφορά τη διατροφή μας.</p>	
<p>6η Ενότητα</p> <p>Είμαστε έτοιμοι;</p> <p>(σελ. 51)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 52)</p> <p>2. (σελ. 53)</p> <p>3. (σελ. 55)</p> <p>4. (σελ. 56)</p> <p>5. (σελ. 57)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της:</p> <p>-5 (σελ. 57). Προαιρετική δραστηριότητα. Εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης.</p> <p>Στην υπ. 1 μπορεί να γίνει χρήση του διαδικτύου ως πηγής άντλησης πληροφοριών (με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού) και στην υπ. 2 να αξιοποιηθεί ο καταγισμός ιδεών. Η υπ. 3 απαιτεί στρατηγικές αναδιήγησης του κειμένου. Στην υπ. 4 μπορεί να αξιοποιηθεί η συνεργασία σε δυάδες.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 2,3,4. Κατ' επιλογήν εμπειρωτικές ασκήσεις. Οι ακόλουθες ασκήσεις μπορεί να παραλειφθούν:</p> <p>-Άσκ. 1 (σελ.31). Αφορά επανάληψη στην αλφαβήτιση, με την οποία τα παιδιά έχουν ασχοληθεί στην ενότητα 4</p> <p>-Άσκηση 5 (σελ. 33). Αφορά άσκηση πάνω στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Μπορεί να αξιοποιηθεί προαιρετικά το κείμενο «Το τρομαγμένο χελιδονάκι» στη Μ. τ. Π. της Β' Δημοτικού στην ενότητα 6 που αφορά τα ζώα.</p>	<p>Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.</p>
<p>7η Ενότητα</p> <p>Πώς λέμε ΟΧΙ;</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι υπ.:</p> <p>-2 (σελ. 62)</p>	<p>Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.</p>

<p>(σελ. 58)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 60)</p> <p>2. (σελ. 62)</p> <p>3. (σελ. 62)</p> <p>4. (σελ. 63)</p> <p>5. (σελ. 64)</p> <p>6. (σελ. 65)</p> <p>7. (σελ. 66)</p> <p>8. (σελ. 67)</p>	<p>-3 (σελ. 62)</p> <p>-4 (σελ. 63)</p> <p>Οι ανωτέρω υπ. αποτελούν εμπέδωση της ύλης της Α' Δημοτικού.</p> <p>Η υπ. 1 προσφέρεται για ομαδικά σχέδια εργασίας σχετικά με το έπος του '40 και παρουσίαση στην τάξη ή σε άλλο χώρο του σχολείου. Οι υπ. 5, 6, 7 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Στην υπ. 8 οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν συλλογικά ως ομάδα και αξιοποιώντας τον καταγισμό ιδεών να συνθέσουν ένα παραμύθι και να το εικονογραφήσουν.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 3,5,6,7,8,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπειρωτικές ασκήσεις. Μπορούν να παραλειφθούν οι ακόλουθες ασκήσεις:</p> <p>- Άσκ. 1,2,4 (σελ. 35, 36). Αφορούν τις υπ. 2,3,4.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το επετειακό κείμενο «Ασπρογάλανο πανί». Να αξιοποιηθεί προαιρετικά το λαϊκό παραμύθι «Η σφυρίχτρα».</p>	
<p>8η Ενότητα</p> <p>Το ταξίδι στη Χωχαρούπα</p> <p>(σελ. 69)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 70)</p> <p>2. (σελ. 72)</p> <p>3. (σελ. 72)</p> <p>4. (σελ. 73)</p> <p>5. (σελ. 74)</p> <p>6. (σελ. 76)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της:</p> <p>-6 (σελ. 76). Αφορά δραστηριότητα κατανόησης κειμένου και προβολής αξιών που έχουν συζητηθεί στην ενότητα 3. Μπορεί να αξιοποιηθεί απλώς ως προς την κατανόηση του τύπου προορισμού του ταξιδιού.</p> <p>Οι υπ. 1, 5 προσφέρονται για παιχνίδια ρόλων. Οι υπ. 2, 3, 4 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Στις υπ. 7, 8 οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες, ορμώμενοι από τα ποιήματα του βιβλίου, μπορούν με παιγνιώδη τρόπο</p>	<p>Περίπου 9-11 διδακτικές ώρες.</p>

	7. (σελ. 77)	<p>να δημιουργήσουν τα δικά τους ποιήματα.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθούν προαιρετικά τόσο το ποίημα «Η Αρετούσα» όσο και τα κείμενα «Παροιμίες και γλωσσοδέτες» και «Αινίγματα». Η θεματολογία τους εμπίπτει στη διδακτέα ύλη και της επόμενης τάξης.</p>	
<p><u>Β.Μ.: ΤΕΥΧΟΣ Β', Τ.Ε.: ΤΕΥΧΟΣ Α', Β'</u></p> <p><u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α', Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u></p>			
<p>9η Ενότητα</p> <p>«Που λες, είδα...»</p> <p>(σελ. 6)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 7)</p> <p>2. (σελ. 8)</p> <p>3. (σελ. 9)</p> <p>4. (σελ. 9)</p> <p>5. (σελ. 10)</p> <p>6. (σελ. 10)</p> <p>7. (σελ. 11)</p> <p>8. (σελ. 12)</p> <p>9. (σελ. 14)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-6 (σελ. 10). Είναι εμπεδωτική της υπ. 5.</p> <p>-7 (σελ.11). Εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης.</p> <p>Στις υπ. 1, 2 μπορεί να αξιοποιηθεί ο καταιγισμός ιδεών και οι ερωταποκρίσεις. Οι υπ. 3, 4, 5, 9 αξιοποιούνται ως δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Στην υπ. 3 μπορεί να αξιοποιηθεί το παιχνίδι "Μάντεψε τι είναι". Η υπ. 8 προσφέρεται για ομαδοσυνεργατικές εργασίες.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9 και 10. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα: «Το φεγγαράκι».</p>	<p>Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες.</p>	
<p>10η Ενότητα</p> <p>ΠΡΟΣΟΧΗ! Τι λέει εκεί;</p> <p>(σελ. 15)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-6 (σελ. 22). Εμπεδωτική δραστηριότητα.</p>	<p>Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες</p>	

<p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 17)</p> <p>2. (σελ. 18)</p> <p>3. (σελ. 19)</p> <p>4. (σελ. 20)</p> <p>5. (σελ. 21).</p> <p>6. (σελ. 22)</p> <p>7. (σελ. 22)</p> <p>8. (σελ. 23)</p>	<p>Στις υπ. 1, 2, 4 μπορεί να αξιοποιηθεί ο καταιγισμός ιδεών και οι ερωταποκρίσεις. Η υπ. 4 προσφέρεται και για ομαδοσυνεργατικές εργασίες. Οι υπ. 3, 5, 8 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,5,6,7,8. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Η άσκ. 4 (σελ. 61) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς ενδέχεται να παρουσιάσει δυσκολίες για τους/τις μαθητές/τριες και το περιεχόμενό της εντάσσεται στη Γ' τάξη.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί προαιρετικά το κείμενο «Ο Σαλίγκαρος βγαίνει αμαξάδα».</p>		
<p>11η Ενότητα</p> <p>Τι βιβλίο είναι αυτό;</p> <p>(σελ. 24)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 26)</p> <p>2. (σελ. 26)</p> <p>3. (σελ. 27)</p> <p>4. (σελ. 28)</p> <p>5. (σελ. 28)</p> <p>6. (σελ. 30)</p> <p>7. (σελ. 30)</p> <p>8. (σελ. 32)</p> <p>9. (σελ. 33)</p> <p>10. (σελ. 34)</p> <p>11. (σελ. 35)</p> <p>12. (σελ. 36)</p> <p>13. (σελ. 37)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της:</p> <p>-3 (σελ.27).</p> <p>Στην υπ. 1 μπορεί ν' αξιοποιηθούν οι ερωταποκρίσεις. Στις υπ. 2, 4, 5, 6, 10 οι μαθητές/τριες εξασκούνται (ατομικά ή σε дуάδες) στην αναζήτηση λέξεων στο λεξικό. Η υπ. 7 αποτελεί ατομική δραστηριότητα. Οι υπ. 8, 9, 13 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα.</p> <p>Οι υπ. 11 και 12 ενδείκνυται να αξιοποιηθούν για την κλίση των ουσιαστικών σε –ος στην υπ. 13 και για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου των παιδιών, προαιρετικά δε για ορθογραφία και αντιγραφή.</p> <p>Τ.Ε. Υποενότητα 11, άσκ.,4 σελ.66- Ασαφής διδακτικός στόχος της άσκησης.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ.. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Αναλόγως της διαθεσιμότητας διδακτικού χρόνου,</p>	<p>Περίπου 10-12 διδακτικές ώρες.</p>	

	<p>μπορεί να αξιοποιηθούν λιγότερες (περίπου οι μισές) ασκήσεις.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Ο μικρός κάστορας και η ηχώ».</p>		
<p>12η Ενότητα</p> <p>Ποπό! Κόσμος που περνά!</p> <p>(σελ. 38)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 39)</p> <p>2. (σελ. 40)</p> <p>3. (σελ. 42)</p> <p>4. (σελ. 44)</p> <p>5. (σελ. 44)</p> <p>6. (σελ. 45)</p> <p>7. (σελ. 46)</p> <p>8. (σελ. 46)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της:</p> <p>-4 (σελ. 44). Εντάσσεται στη διδακτέα ύλη της Γ' τάξης.</p> <p>Η υπ. 1 προσφέρεται για ομαδικές εργασίες γύρω από τα χριστουγεννιάτικα έθιμα. Στην υπ. 2 οι μαθητές/τριες ασκούνται στη γραπτή περιγραφή ατομικά ή σε δυάδες. Οι υπ. 3, 6 προσφέρονται για επικοινωνιακό διάλογο γύρω από τη θεματική της ενότητας. Η υπ. 3 προτείνεται να μην αξιοποιηθεί ως προς τη διαδικασία ανάλυσης προτάσεων στα βασικά τους μέρη. Οι υπ. 5, 7, 8 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,7,8,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις Η άσκ. 6 (σελ. 76) προτείνεται να παραλειφθεί, καθώς είναι εμπεδωτική της υπ. 4.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Χριστουγεννιάτικο δέντρο». Οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες μπορούν να συνθέσουν δικά τους σχετικά ποιήματα, να ζωγραφίσουν χριστουγεννιάτικα δέντρα, να φτιάξουν χριστουγεννιάτικες κάρτες, να τραγουδήσουν χριστουγεννιάτικα τραγούδια, κ.ά.</p> <p>Μπορούν να αξιοποιηθούν προαιρετικά τόσο το ποίημα «Ο Χιονάνθρωπος», όσο και το κείμενο «Ο Αϊ-Βασίλης θα βρει το δρόμο του».</p>	<p>Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.</p>	

<p>13η Ενότητα</p> <p>Μες στο μουσείο</p> <p>(σελ. 47)</p> <p>Υποενότητες</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. (σελ. 48) 2. (σελ. 49) 3. (σελ. 50) 4. (σελ. 51) 5. (σελ. 51) 6. (σελ. 51) 7. (σελ. 52) 8. (σελ. 53) 9. (σελ. 55) 	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-5 (σελ. 51). Αφορά περιγραφές ήχων και είναι σχετικά δύσκολη.</p> <p>-6 (σελ. 51). Μπορεί να αξιοποιηθεί κατ' επιλογήν οποτεδήποτε υπάρξει χρόνος ή στο τέλος της σχολικής χρονιάς.</p> <p>Η υπ. 1 προσφέρεται για καταγισμό ιδεών, ερωταποκρίσεις, επίσκεψη σε τοπικό μουσείο και διερευνητική εργασία των μαθητών. Στην υπ. 2, αρκεί να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριες τα μορφολογικά χαρακτηριστικά της λεζάντας, κυρίως εργαζόμενοι/ες ομαδοσυνεργατικά στην άσκ. 4 του Τ.Ε. Στις υπ. 3, 4, 7, 8, 9 οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν ατομικά ή σε δυάδες.</p> <p>Υπ. 8 (σελ.53). Λογίζει ως άκλιτα ορισμένα χρώματα τα οποία είναι και κλιτά (θαλασσί, καφέ). Μπορεί να συνδυαστεί με τα Εικαστικά και το μάθημα «Η γέφυρα του ουράνιου τόξου» (σελ.18-20).</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις ασκ. 4, 6. Οι ασκ. 7, 8 μπορούν να παραλειφθούν, αν ο χρόνος δεν επαρκεί, καθώς είναι εμπεδωτικές των υπ. 5 και 6.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Τα ελληνάκια».</p> <p>Μελέτη Περιβάλλοντος, «Στο λαογραφικό μουσείο» (σελ.126-129).</p>	<p>Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες.</p>	
<p>14η Ενότητα</p> <p>Με προσκαλούν και προσκαλώ</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι υπ.:</p> <p>-3 (σελ. 60)</p> <p>-5 (σελ. 61)</p>	<p>Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες.</p>	

<p>(σελ. 56)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 58)</p> <p>2. (σελ. 59)</p> <p>3. (σελ. 60)</p> <p>4. (σελ. 60)</p> <p>5. (σελ. 61)</p> <p>6. (σελ. 61)</p> <p>7. (σελ. 62)</p> <p>8. (σελ. 63)</p> <p>9. (σελ. 64)</p> <p>10. (σελ. 65)</p>	<p>Οι ανωτέρω υπ. αποτελούν παιγνιώδεις δραστηριότητες.</p> <p>-8 (σελ. 63). Εμπεδωτική δραστηριότητα.</p> <p>Οι υπ. 1, 2 προσφέρονται για καλλιέργεια προφορικού λόγου με ερωταποκρίσεις. Οι υπ. 4, 6, 7, 9, 10 μπορούν να αξιοποιηθούν ατομικά ή συλλογικά.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, προτείνεται να διδαχθούν επιλεκτικά αυτές που κρίνονται σημαντικότερες από τον/την εκπαιδευτικό για την τάξη των μαθητών/ητριών του/της.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο: «Το ρολόι της Μάρως».</p>		
<p>15η Ενότητα</p> <p>Αλληλογραφώ</p> <p>(σελ. 66)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 68)</p> <p>2. (σελ. 69)</p> <p>3. (σελ. 70)</p> <p>4. (σελ. 70)</p> <p>5. (σελ. 71)</p> <p>6. (σελ. 72)</p> <p>7. (σελ. 73)</p> <p>8. (σελ. 74)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν κατ' επιλογήν οι εξής υπ.:</p> <p>-2 (σελ. 69)</p> <p>-4 (σελ. 70)</p> <p>-5 (σελ. 71)</p> <p>Οι ανωτέρω υπ. μπορούν να αντικατασταθούν από μια οποιαδήποτε άλλη αυθεντική μορφή επικοινωνίας.</p> <p>-6 (σελ.72). Έχει καλυφθεί στην ενότητα 2, του 1ου τεύχους.</p> <p>Η υπ. 1, προσφέρεται για καλλιέργεια προφορικού λόγου με ερωταποκρίσεις. Οι υπ. 3, 7, 8 μπορούν να αξιοποιηθούν ατομικά ή συλλογικά.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις.</p>	<p>Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.</p>	

	ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Ο υπολογιστής μου».		
16η Ενότητα Νιώθω (σελ. 75) Υποενότητες 1. (σελ. 76) 2. (σελ. 77) 3. (σελ. 77) 4. (σελ. 77) 5. (σελ. 78) 6. (σελ. 79) 7. (σελ. 80) 8. (σελ. 81) 9. (σελ. 82)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: -2 (σελ. 77). Απλή άσκηση αντιγραφής - ορθογραφίας. Στις υπ. 1, 3, 4 οι μαθητές/τριες μπορούν να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά. Οι υπ. 5, 6, 9 μπορούν να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν ως δραστηριότητες επεξεργασίας συναισθημάτων. Στην υπ. 7 δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να εργαστούν συλλογικά και να αντλήσουν πληροφορίες για το έθιμο της Αποκριάς. Οι υπ. 8, 9 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε γραμματικά φαινόμενα. Τ.Ε: Άσκ. 1,2,3,4,5,7. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, η άσκ. 6 μπορεί να παραλειφθεί, καθώς η διδασκαλία της περιλαμβάνεται και στη Γ' Τάξη. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Θα σ' αγαπώ ό,τι κι αν γίνει». Το κείμενο «Η Αλφαβήτα δίχως ρο» δύναται να αξιοποιηθεί προαιρετικά.	Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.	
Β.Μ.: ΤΕΥΧΟΣ Γ', Τ.Ε.: ΤΕΥΧΟΣ Β' ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α', Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ			
17η Ενότητα Εφημερίδες! Εφημερίδες! (σελ. 6) Υποενότητες 1. (σελ. 8)	Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός της: -3 (σελ. 11). Μπορεί να αξιοποιηθεί στην ενότητα 8 της Μελέτης Περιβάλλοντος της Β' Δημοτικού. Οι υπ. 1, 2 προτείνεται να υλοποιηθούν με αυθεντικά αποκόμματα εφημερίδων. Η υπ. 2 προσφέρεται για παιχνίδι	Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.	

<p>2. (σελ. 8)</p> <p>3. (σελ. 11)</p> <p>4. (σελ. 12)</p> <p>5. (σελ. 13)</p> <p>6. (σελ. 14)</p> <p>7. (σελ. 15)</p>	<p>ρόλων, ερωταποκρίσεις και συνεργασία σε ομάδες. Η υπ. 4 απαιτεί συνεργασία σε ομάδες. Ενδείκνυται η χρήση αυθεντικού υλικού. Η υπ. 6 προτείνεται να αξιοποιηθεί με ιδιαίτερη έμφαση στην εξάσκηση των μαθητών στην κλίση ουδέτερων ουσιαστικών. Στην υπ. 7 προτείνεται να δοθεί έμφαση στον σχηματισμό τροπικών επιρρημάτων.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,7,8 και 9: Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το λαϊκό «Χελιδόνισμα».</p> <p>Μελέτη Περιβάλλοντος, «Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης» (σ.120-121).</p>		
<p>18η Ενότητα</p> <p>Ένα βιβλίο που σε ταξιδεύει (σελ. 16)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 18)</p> <p>2. (σελ. 19)</p> <p>3. (σελ. 20)</p> <p>4. (σελ. 21)</p> <p>5. (σελ. 22)</p> <p>6. (σελ. 22)</p> <p>7. (σελ. 24)</p> <p>8. (σελ. 26)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-5 (σελ. 22). Έχει καλυφθεί στην ενότητα 9 του Β' τεύχους.</p> <p>-7 (σελ. 24-25). Το περιεχόμενο της μπορεί να δυσκολέψει τους/τις μαθητές/τριες. Αν χρόνος επαρκεί μπορεί να αξιοποιηθεί χωρίς να πραγματοποιηθεί σε βάθος επεξεργασία του περιεχομένου και της δομής του κειμένου ενός τουριστικού οδηγού.</p> <p>Οι υπ. 1, 4 προσφέρονται για παιχνίδι ρόλων και ερωταποκρίσεις. Η υπ. 2 μπορεί να αξιοποιηθεί για εικαστικές δημιουργίες. Οι υπ. 6, 8 προτείνεται να υλοποιηθούν με αυθεντικό υλικό σε ομάδες.</p> <p>Τ.Ε: Άσκ.. 1,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Η άσκ. 2 μπορεί να παραλειφθεί, αν ο χρόνος δεν επαρκεί, καθώς είναι εμπεδωτική της υπ. 5.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το επετειακό κείμενο «Ο αγωνιστής με την πένα», με αφορμή την εθνική μας εορτή.</p>	<p>Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.</p>	

<p>19η Ενότητα</p> <p>Τα μάθατε τα νέα;</p> <p>(σελ. 27)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 29)</p> <p>2. (σελ. 30)</p> <p>3. (σελ. 31)</p> <p>4. (σελ. 32)</p> <p>5. (σελ. 33)</p> <p>6. (σελ. 34)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-4 (σελ. 32)</p> <p>-6 (σελ. 34)</p> <p>Οι ανωτέρω υπ. διδάσκονται και στη Γ' τάξη.</p> <p>Η υπ. 1 προσφέρεται για συζήτηση, εργασία σε ομάδες σχετικά με την τυπογραφία, επίσκεψη στα γραφεία μιας εφημερίδας, πλοήγηση στο διαδίκτυο σε ειδησεογραφικούς ιστοχώρους, κ.ά. Η υπ. 2 μπορεί ν' αξιοποιηθεί για συζήτηση γύρω από την προστασία του περιβάλλοντος. Η υπ. 3 δίνει τη δυνατότητα συζήτησης γύρω από τη χρησιμότητα των ασκήσεων ετοιμότητας και προσφέρεται για επεξεργασία, παρουσίαση και ανάρτηση ατομικών ή ομαδικών ρεπορτάζ των μαθητών σε χώρο ή σε ιστολόγιο του σχολείου. Η υπ. 5 αποτελεί δραστηριότητα εξάσκησης στην απαγγελία ποιημάτων και σε ασκήσεις γραμματικής.</p> <p>Τ.Ε.: Ασκ. 1,3,4. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, οι ασκ. 2 και 5 μπορούν να παραλειφθούν, καθώς είναι εμπεδωτικές των υπ. 4 και 6.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Οι πεταλουδίτσες».</p>	<p>Περίπου 9-11 διδακτικές ώρες.</p>	
<p>20η Ενότητα</p> <p>Ποιος είναι; Τι κάνει;</p> <p>(σελ. 35)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 36)</p> <p>2. (σελ. 36)</p> <p>3. (σελ. 39)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν προαιρετικά οι υπ.:</p> <p>-4 (σελ. 41)</p> <p>-6 (σελ. 42)</p> <p>Οι ανωτέρω υπ. είναι εμπεδωτικές δραστηριότητες.</p> <p>Η υπ. 1 προσφέρεται για χρήση αυθεντικού υλικού και ερωταποκρίσεις και η υπ. 2 για συζήτηση και</p>	<p>Περίπου 8-10 διδακτικές ώρες</p>	

<p>4. (σελ. 41)</p> <p>5. (σελ. 41)</p> <p>6. (σελ. 42)</p>	<p>περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών. Η υπ. 3 μπορεί ν' αξιοποιηθεί ποικιλοτρόπως για: συζήτηση γύρω από την εξαφάνιση των επαγγελματιών, παιχνίδια ρόλων, ομαδικές εργασίες, συνεντεύξεις με επαγγελματίες, παρακολούθηση βίντεο με επαγγέλματα που δεν υπάρχουν σήμερα, κ.ά. Η υπ. 5 αποτελεί δραστηριότητα εξάσκησης σε ασκήσεις γραμματικής.</p> <p>Τ.Ε: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί προτείνεται να διδαχθούν επιλεκτικά αυτές που κρίνονται σημαντικότερες από τον/την εκπαιδευτικό για την τάξη των μαθητών/τριών του/της. Σελ.50, ασκ.1,2-οι ασκήσεις δύνανται να συμπληρωθούν στο σπίτι.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Ο τελευταίος υπόκαμπος».</p>		
<p>21η Ενότητα</p> <p>Χρήσιμες οδηγίες</p> <p>(σελ. 43)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 44)</p> <p>2. (σελ. 45)</p> <p>3. (σελ. 46)</p> <p>4. (σελ. 46)</p> <p>5. (σελ. 47)</p> <p>6. (σελ. 47)</p> <p>7. (σελ. 48)</p> <p>8. (σελ. 48)</p> <p>9. (σελ. 49)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υπ. εκτός των εξής:</p> <p>-7 (σελ. 48)</p> <p>-10 (σελ. 50)</p> <p>Οι ανωτέρω υπ. είναι εμπεδωτικές δραστηριότητες.</p> <p>Η υπ. 1 προσφέρεται για ομαδοσυνεργατικές εργασίες γύρω από τα πασχαλινά έθιμα. Για την κατανόηση του κατευθυντικού κειμένου προτείνεται να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν κάποιες από τις υπ. 2, 3, 4, 5, 6 ή να πραγματοποιηθούν βιωματικές ασκήσεις με αυθεντικά υλικά. Για συζήτηση γύρω από τη θεματική της ενότητας μπορούν να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν οι υπ. 8, 9.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις. Σε περίπτωση</p>	<p>Περίπου 6-8 διδακτικές ώρες.</p>	

<p>10. (σελ. 50)</p>	<p>που ο χρόνος δεν επαρκεί οι ασκ. 5, 6 και 7 μπορούν να παραλειφθούν, καθώς είναι εμπεδωτικές της υπ. 7.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Ήρθε η Πασχαλιά». Το ποίημα «Προσευχή» μπορεί να αξιοποιηθεί προαιρετικά.</p>		
<p>22η Ενότητα</p> <p><i>Πώς γίνεται; Πώς παίζεται;</i></p> <p>(σελ. 51)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 52)</p> <p>2. (σελ. 53)</p> <p>3. (σελ. 54)</p> <p>4. (σελ. 55)</p> <p>5. (σελ. 56)</p> <p>6. (σελ. 57)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται η διδασκαλία όλων των υποενότητων.</p> <p>Στην υπ. 1, για να ασκηθούν οι μαθητές/τριες στην κατανόηση οδηγιών, μπορούν να κατασκευάσουν χάρτινα παιχνίδια στην τάξη υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. Οι υπ. 2, 3, 5 μπορούν να αξιοποιηθούν κατ' επιλογήν, για συζήτηση γύρω από τη θεματική της ενότητας. Οι υπ. 4, 6 περιλαμβάνουν δραστηριότητες εξάσκησης σε ασκήσεις γραμματικής.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6. Κατ' επιλογήν εμπεδωτικές ασκήσεις.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το ποίημα «Τα παιχνίδια του αγέρα».</p>	<p>Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες.</p>	
<p>23η Ενότητα</p> <p><i>Για να γελάσουμε...</i></p> <p>(σελ. 58)</p> <p>Υποενότητες</p> <p>1. (σελ. 60)</p> <p>2. (σελ. 61)</p> <p>3. (σελ. 62)</p> <p>4. (σελ. 63)</p> <p>5. (σελ. 64)</p> <p>6. (σελ. 65)</p> <p>7. (σελ. 65)</p>	<p>Β.Μ.: Προτείνεται να διδαχθούν προαιρετικά οι υπ.:</p> <p>-6 (σελ. 65)</p> <p>-7 (σελ. 65)</p> <p>-8 (σελ. 66)</p> <p>Οι ανωτέρω υπ. είναι εμπεδωτικές δραστηριότητες της θεματικής της ενότητας.</p> <p>Οι υπ. 1, 2, 3 προσφέρονται για συζήτηση, για ομαδικές εργασίες γύρω από τον Αριστοφάνη, τον Καραγκιόζη και το Θέατρο Σκιών, για δραματοποίηση, για παρακολούθηση παράστασης Καραγκιόζη (σε βίντεο ή δια ζώσης), κ.ά. Οι υπ. 4, 5</p>	<p>Περίπου 7-9 διδακτικές ώρες</p>	

8. (σελ. 66)	<p>προσφέρονται για εξάσκηση ατομικά ή σε δυάδες.</p> <p>Τ.Ε.: Άσκ. 1,2,3,4,5,6,7. Κατ' επιλογήν εμπειρωτικές ασκήσεις. Η άσκ. 8 μπορεί να γίνει προαιρετικά, καθώς είναι εμπειρωτική της υπ. 8.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το Καταραμένο Φίδι». Μπορούν να αξιοποιηθούν προαιρετικά «Η πινεζοβροχή», «Η οδοντόβουρτσα» και «Είτανε μία κοπέλα από τη Σάμο».</p>		
<p>24η Ενότητα</p> <p>Να σου πω τι έμαθα;</p> <p>(σελ. 67)</p> <p>1. (σελ. 68)</p> <p>2. (σελ. 70)</p> <p>3. (σελ. 71)</p> <p>4. (σελ. 71)</p> <p>5. (σελ. 72)</p> <p>6. (σελ. 73)</p>	<p>Β.Μ.: Η διδασκαλία μπορεί να εστιάσει στην υπ. 6 που προσφέρεται για συζήτηση σχετικά με το καλοκαίρι και τις διακοπές.</p> <p>Τ.Ε.: Οι ασκήσεις του Τ.Ε. δύνανται να παραλειφθούν.</p> <p>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ: Προτείνεται να παραλειφθεί η διδασκαλία από το Ανθολόγιο.</p>	Περίπου 1 διδακτική ώρα.	

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΓΛΩΣΣΑ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. ΓΛΩΣΣΑ Γ' Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α', Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Γ' Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β' Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Γ' Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος γ', Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Γ' Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α', Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. ΓΛΩΣΣΑ Γ' Δημοτικού: *Τα απίθανα μολύβια* Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β', Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Γ' & Δ' Δημοτικού: Το σκοτεινό του κόσμου, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
7. Εικονογραφημένο Λεξικό Α', Β', Γ' Δημοτικού: Το Πρώτο μου Λεξικό, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
ΓΛΩΣΣΑΣ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Α', ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α'</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ', Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
ΑΣ ΓΝΩΡΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ Τα απίθανα μολύβια	Πρώτη γνωριμία με τους ήρωες του βιβλίου. Μπορεί να γίνει σύνδεση με το μάθημα «Θαλασσινό σχολείο» με στόχο τη συνεργασία και την ενίσχυση της δυναμικής της ομάδας.	
ΠΑΛΙ ΜΑΖΙ!		11 διδακτικές ώρες
1. Θαλασσινό σχολείο (σελ. 10-11)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων του Β.Μ. και του Τ.Ε., κρινόμενων ως επαναληπτικού τύπου.	
2. Επιστροφή στα θρανία (σελ. 12-14)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων Β.Μ. και Τ.Ε., με προσανατολισμό στην παραγωγή γραπτού λόγου μέσα από τη διερεύνηση εμπειριών ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών.	
3. Το σχολείο ταξιδεύει στον χρόνο (σελ. 15-17)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων Β.Μ. και Τ.Ε. για παραγωγή γραπτού λόγου μέσα από τη διερεύνηση εμπειριών ανθρώπων διαφορετικών εποχών.	
Ανθολόγιο «Ένας περίπατος στην πόλη» (σελ.89-91)	Το κείμενο του Ανθολογίου μπορεί να διδαχθεί διαθεματικά με την Ιστορία στην Δ' Τάξη.	
4. Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων Ημαθίας (σελ. 18-20)	Προτείνεται η αξιοποίηση των ασκήσεων για τη διδασκαλία της τελείας και των άρθρων. Η άσκ. 3 από το Β.Μ. προτείνεται να γίνει προφορικά για ανάπτυξη διαλογικής συζήτησης με προτάσεις. Η άσκ. 4 από το Τ.Ε. μπορεί να παραλειφθεί, λόγω επαναλαμβανόμενων απόψεων των μαθητών. Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο δεύτερο σκέλος της άσκ. 5 στο Τ.Ε., καθώς συμβάλλει στην παραγωγή γραπτού λόγου. Το πρώτο σκέλος της ίδιας άσκησης	

	μπορεί να αξιοποιηθεί για συζήτηση στη Μελέτη Περιβάλλοντος στο πλαίσιο ανάλογης θεματικής.	
5. Δεν είναι τρελοί οι δίδυμοι! (σελ. 21-24)	Προτείνεται η αξιοποίηση των ασκήσεων του Β.Μ. για τη διδασκαλία του Ενικού και Πληθυντικού αριθμού και την παραγωγή γραπτού λόγου. Η άσκ. 2 από το ΤΕ εναλλακτικά προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι, με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις. Η άσκ. 3 από το ΤΕ προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι, με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις, καθώς απαιτεί περισσότερο χρόνο και σκέψη.	
6. Ένα αστείο περιστατικό (σελ. 25)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί διδακτικά για τη γνωριμία των μαθητών με τη σύνταξη τίτλων και την αφήγηση περιστατικού με τη βοήθεια εικόνων. Το λεξιλόγιο στην σελ.26 μπορεί να αξιοποιηθεί για τη σύνθεση μιας σύντομης περιγραφής ή ιστορίας από τη σχολική ζωή.	
Ανθολόγιο «Λούνα παρκ παππούλη μου» (σελ. 39-40)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί παράλληλα με το μάθημα «Ένα αστείο περιστατικό», ώστε να αναδειχθούν οι διακειμενικές συνδέσεις με τρόπο κατανοητό.	
ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ		8 διδακτικές ώρες
1.Αγαπητό μου ημερολόγιο (σελ.28-31)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων του Β.Μ. για να θυμηθούν οι μαθητές/ήτριες την κλίση του ρήματος «είμαι» που είχαν διδαχθεί στη Β΄ τάξη.	
2.Η φίλη μας η Αργυρώ (σελ.32-35)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων από το Β.Μ. για την κλίση του Ενεστώτα και για σύνθετες λέξεις. Η άσκ. 4 από το Τ.Ε. προτείνεται να γίνει προφορικά για ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, οι ασκ. 5 και 6 μπορεί να παραλειφθούν, λόγω επανάληψης από το πρώτο μάθημα.	
3.Τα παιδικά μου παιχνίδια (σελ.36-39)	Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων από το Β.Μ. Από το Τ.Ε. η άσκ. 7 προτείνεται να γίνει προφορικά, καθώς συσχετίζεται με το β΄ σκέλος της άσκ. 6. Η άσκηση 8 προτείνεται να συμπληρωθεί στο σπίτι γιατί απαιτεί περισσότερο χρόνο και με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις.	

<p>Ανθολόγιο «Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας» (σελ. 143-146).</p>	<p>Το κείμενο προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά ως αφορμή για να παρουσιάσουν οι ομάδες εργασίας «Παραδοσιακά παιχνίδια» ή «Παιχνίδια του παρελθόντος»</p>	
<p>4. Στη νέα μας γειτονιά (σελ. 40-42)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις από το Β. Μ. Η άσκ. 2 μπορεί να παραλειφθεί, λόγω αντιγραφής πληροφοριών από το κείμενο. Πρόκειται για ασκήσεις που εξοικειώνουν τον μαθητή με τη χρήση λεξικού για την αναζήτηση της ορθογραφίας και της σημασίας των λέξεων. Από το Τ.Ε., η άσκ. 3 προτείνεται να γίνει προφορικά, καθώς συμβάλλει στην ανάλυση της λειτουργίας της εικόνας. Σε περίπτωση έλλειψης χρόνου, η άσκ. 4 μπορεί να παραλειφθεί, καθώς είναι επαναληπτική της 3. Επίσης, προτείνεται να υπάρξει στα Εικαστικά δραστηριότητα αποτύπωσης, είτε ως ζωγραφιά είτε ως μακέτα, της γειτονιάς που βρίσκεται το σχολείο. Επιπλέον, είναι δυνατή η ανάπτυξη σχεδίου εργασίας με τίτλο «Γνωρίζω την πόλη μου». Οι ασκήσεις αυτές (3,4) μπορούν να συνδυαστούν με τη Μελέτη Περιβάλλοντος (Κεφ.3 Ενδιαφερόμαστε για την κοινότητα της ενότητας 1: Ζούμε μαζί).</p>	
<p>ΣΤΗ ΓΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ</p>		<p>10 διδακτικές ώρες</p>
<p>1. Σπίτι με κήπον (σελ. 46-49)</p>	<p>Οι ασκ. 3, 7, 8, 9, 10 δύνανται να παραλειφθούν, σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, καθώς παρουσιάζουν αλληλοεπικαλύψεις με άλλες ασκήσεις. Επίσης, προτείνονται, στα Εικαστικά, ζωγραφιές με ζώα, κολλάζ με ζώα και παιχνίδι ρόλων μέσα στην τάξη.</p>	
<p>2. Γάτος από σπίτι ζητά νέα οικογένεια (σελ. 50-52)</p>	<p>Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου και όλων των ασκήσεων από το Β.Μ. και το Τ.Ε., καθώς συμβάλλουν στον εντοπισμό των σημαντικών πληροφοριών στο περιεχόμενο των κειμένων, για παροχή σωστών οδηγιών στους αναγνώστες. Οι ασκήσεις 1,2 από το Τ.Ε. μπορούν να παραλειφθούν, γιατί υπάρχουν αντίστοιχες σε προηγούμενες ενότητες.</p>	
<p>Ανθολόγιο «Το τραγούδι της φάλαινας» (σελ. 15-18)</p>	<p>Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί ως αφορμή για την υλοποίηση εργασίας των ομάδων με τίτλο «Ζώα υπό εξαφάνιση».</p>	

<p>3.Οι ακροβάτες της θάλασσας (σελ.53-55)</p>	<p>Προτείνεται η αξιοποίηση όλων των ασκήσεων από το Β.Μ., καθώς οι μαθητές/ήτριες εξοικειώνονται με την αναζήτηση της σωστής ορθογραφίας των άρθρων μέσα από τη σημασία τους στο κειμενικό περιβάλλον. Από το Τ.Ε., οι ασκ. 3 και 4 προτείνεται να συσχετιστούν με ανάλογες ασκήσεις στη Μελέτη Περιβάλλοντος.</p>	
<p>4.Γη και θάλασσα (σελ. 56-58)</p>	<p>Προτείνεται η αξιοποίηση του ποιήματος και των ασκήσεων από το Β.Μ., καθώς οι μαθητές/ήτριες ασκούνται στο να διακρίνουν με ευχέρεια τη διαφορετική χρήση της ίδιας λέξης μέσα στις προτάσεις. Από το Τ.Ε., η άσκ. 3 μπορεί να γίνει προφορικά για ενίσχυση της δημιουργικής φαντασίας μέσω του αυτοσχεδιασμού. Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού ως προς την ωριμότητα και τις προηγούμενες εμπειρίες των μαθητών/τριών της τάξης, η άσκ. 4 μπορεί να παραλειφθεί.</p> <p>Μελέτη Περιβάλλοντος, «Ένας τόπος με χίλια πρόσωπα» (σελ.29-30).</p>	
<p>5.Οι μικροί ταξιδιώτες ανεβαίνουν στο βουνό (σελ. 59-61)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις από το Β.Μ., καθώς συμβάλλουν στην απόκτηση από τους μαθητές, συνείδηση του ταξιδιώτη παρατηρητή και όχι του ταξιδιώτη τουρίστα, στην κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων κάθε ταξιδιού. Η ασκ. 2 μπορεί να γίνει προφορικά, για εξάσκηση στις τεχνικές περιγραφής. Η ασκ. 1 μπορεί να γίνει προφορικά, για εξάσκηση στις τεχνικές περιγραφής. Από το Τ.Ε., προτείνεται να αξιοποιηθούν οι υπάρχουσες ασκήσεις που συμβάλλουν στη χρήση λεξικού.</p>	
<p>Ανθολόγιο «Η χελωνίτσα Καρέττα - Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν» (σελ.28-32)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί το κείμενο οικολογικού προσανατολισμού. Ο αναγνώστης βιώνει τη λογοτεχνία ως πηγή συναισθηματικών εμπειριών και διανοητικών ερεθισμάτων, βασικά στοιχεία διαμόρφωσης ατομικής ταυτότητας.</p>	
<p>Ο ΚΟΣΜΟΣ ΓΥΡΩ ΜΑΣ</p>		<p>8 διδακτικές ώρες</p>
<p>1.Πώς υιοθετήσαμε ένα κομμάτι γης (σελ.64-67)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά όλες οι ασκήσεις στο Β.Μ. και στο Τ.Ε. ως επαναληπτικές.</p> <p>Μελέτη Περιβάλλοντος, «Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον» (σελ.36-38).</p>	

<p>2.Τα χαρτιά ανακυκλώνονται! (σελ. 68-71)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις από το Β.Μ. ως εμπεδωτικές. Η άσκ. 4 από το Τ.Ε. ενδέχεται να δυσκολέψει τους/τις μαθητές/ήτριες, προτείνεται να γίνει μαζί με τον/την εκπαιδευτικό. Η άσκ. 6 μπορεί να γίνει στα Εικαστικά και εναλλακτικά οι μαθητές/ήτριες να προβούν σε κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά.</p> <p>Εικαστικά, «Τα άνθη του χαρτιού» (σελ.91), «Πολύχρωμες χάρτινες δημιουργίες» (σελ.92).</p>	
<p>3.Το τετράδιο ζωγραφικής (σελ. 72-75)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά όλες οι ασκήσεις από το Β.Μ. και το Τ.Ε. ως εμπεδωτικές.</p>	
<p>Ανθολόγιο «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης» (σελ.26-27)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί το μελοποιημένο ποίημα του Ν. Γκάτσου, σε μια προσπάθεια εξοικείωσης των μαθητών με την ποίηση, όπου η μετουσίωση και η μεταφορά συναισθημάτων λειτουργούν σε διαφορετικό επίπεδο απ' ό,τι στα πεζά κείμενα. Προτείνονται, επίσης, δραστηριότητες που βασίζονται στο παιχνίδι ρόλων και στην παγωμένη εικόνα.</p>	
<p>Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΑΖΕΙ</p>		<p>3 διδακτικές ώρες</p>
<p>1.Η σημαία (σελ. 78)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί ως επετειακό ανάγνωσμα πολιτιστικής μνήμης. Στα Εικαστικά οι μαθητές/ήτριες μπορούν να προβούν σε δραστηριότητες ζωγραφικής.</p>	
<p>2.Στον πόλεμο του 1940 (σελ.79-82)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά, με στόχο οι μαθητές/ήτριες να αναγνωρίζουν τις αξίες και τις ιδέες που ενυπάρχουν στα λογοτεχνικά κείμενα και να διερευνούν την ιστορικότητά τους, με απώτερο στόχο την κριτική τοποθέτηση απέναντι σε αυτές.</p>	
<p>Ανθολόγιο, «Οι Γερμανοί και οι πρόκες» (σελ. 99-103)</p>	<p>Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στην αναγνώριση και περιγραφή του ιστορικού πλαισίου, χώρος, χρόνος, γεγονότα που ορίζουν την εξέλιξη της πλοκής της ιστορίας, τους χαρακτήρες που ενυπάρχουν, καθώς και την οπτική γωνία του συγγραφέα.</p>	
<p>Ανθολόγιο, «Ο Τζοβάνι»(σελ.104-109)</p>	<p>Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στην αναγνώριση και περιγραφή του ιστορικού πλαισίου. Οι δραστηριότητες 1 και 2 μπορούν να αξιοποιηθούν για την παραγωγή</p>	

	γραπτού λόγου με καθοδήγηση από τον/την εκπαιδευτικό.	
3. Για το Πολυτεχνείο (σελ. 83-84)	Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου ως μέσου διαμόρφωσης της κοινωνικής μνήμης.	
Ανθολόγιο, «Εδώ Πολυτεχνείο...» (σελ.110-112)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στην αναγνώριση και περιγραφή του ιστορικού πλαισίου, χώρος, χρόνος, γεγονότα που ορίζουν την εξέλιξη της πλοκής της ιστορίας, τους χαρακτήρες που ενυπάρχουν, καθώς και την οπτική γωνία του συγγραφέα. Η δραστηριότητα 4 ενδείκνυται για επεξεργασία στο πλαίσιο της διαθεματικότητας.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Β', ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α'</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ', Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΝΤΥΜΕΝΕΣ ΣΤΑ ΛΕΥΚΑ		7 διδακτικές ώρες
1. Η πόλη χάθηκε στο χιόνι (σελ. 8-10)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις στο Β.Μ. και στο Τ.Ε. ως επαναληπτικές. Οι μαθητές/ήτριες εξοικειώνονται στη χρήση λεξικών κατά την αναζήτηση της σημασίας των λέξεων και των αντιθέτων τους και στην παραγωγή γραπτού λόγου.	
2. Η πόλη χάθηκε στο χιόνι (συνέχεια) (σελ. 11-14)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις του Β.Μ., καθώς και η άσκ. 3 και 4 του Τ.Ε., ως επαναληπτικές. Επίσης, προτείνεται να πραγματοποιηθούν οι ασκ. 1 και 2 από το Τ.Ε. ως εμπειρωτικές, χωρίς να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση, καθώς το γραμματικό φαινόμενο που υποστηρίζουν (οι σύνδεσμοι) διδάσκεται αναλυτικά στην ύλη της Ε' τάξης.	
3. Τόσο χιόνι δεν ξανάγινε! (σελ.15-17)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά όλες οι ασκήσεις από το Β.Μ. ως εμπειρωτικές. Από το Τ.Ε. μπορεί να παραλειφθεί η άσκ. 4, καθώς αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας και στην Ε' τάξη.	
Ανθολόγιο «Η πτώση του φύλλου που έλεγαν Φρέντυ» (σελ.12-14)	Προτείνεται η αξιοποίηση του κειμένου με οικολογικό προσανατολισμό.	

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ		9 διδακτικές ώρες
1.Ο χιονάνθρωπος και το κορίτσι (σελ. 20-24)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις από το Β.Μ., εκτός από την 4 που αναφέρεται στις προσωπικές αντωνυμίες και θα διδαχτούν στην Δ΄ τάξη. Ομοίως, παραλείπεται και η άσκ. 2 από το ΤΕ.	
2. Κάτω απ' το χιόνι (σελ. 25-26)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις από το Β.Μ. ως εμπεδωτικές και αυτές από το ΤΕ για εξοικείωση του μαθητή με τον ποιητικό λόγο.	
3.Ο εγωιστής γίγαντας (σελ. 27-31)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις από το Β.Μ., ως επαναληπτικές. Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, η άσκ. 7 στο «Παρατηρώ και Μαθαίνω» μπορεί να παραλειφθεί, καθώς αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας και στην Δ΄ τάξη, όπως και η άσκ. 1 από το ΤΕ. Η άσκ. 10 από το Β.Μ. και το πρώτο σκέλος της άσκ. 5 από το ΤΕ, μπορούν να ενταχθούν στα Εικαστικά. Με το β΄ σκέλος της άσκ. 5, οι μαθητές/ήτριες ασκούνται στο να συνθέτουν κείμενα με βάση την εικόνα και να αναδιηγούνται ιστορίες. Στο σημείο αυτό θα ακολουθήσει το ομότιτλο κείμενο που υπάρχει στο τέλος του βιβλίου.	
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄, Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
ΕΛΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΕΑ ΜΑΣ!		11 διδακτικές ώρες
1.Αξέχαστα γενέθλια (σελ. 34-38)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις από το Β.Μ. και από το Τ.Ε. ως εμπεδωτικές. Η άσκ. 1 από το Β.Μ. στοχεύει στην κατάλληλη επιλογή πληροφοριών από το κείμενο, προκειμένου να αποδώσουν οι μαθητές/τριες το κύριο νόημα. Για εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου προτείνεται οι ασκ. 2 και 4 από το ΤΕ να γίνουν προφορικά και οι ασκήσεις 6 και 7 να δοθούν στο σπίτι με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι κατάλληλες κατευθύνσεις.	
2.Μικρομαγειρέματα (σελ. 39-42)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά οι ασκήσεις από το Β.Μ. ως εμπεδωτικές. Μιλάμε στα παιδιά για την προσταγή αλλά όχι ως προστακτική έγκλιση, η	

	<p>οποία διδάσκεται στην Ε΄ τάξη. Με την άσκ. 3, οι μαθητές/ήτριες διακρίνουν τις διαφορές ανάμεσα στο επίσημο και στο ανεπίσημο ύφος γραφής. Με την άσκ. 4 από το Τ.Ε. οι μαθητές/ήτριες ασκούνται στο να ακολουθούν οδηγίες και να συντάσσουν εντολές.</p>	
<p>3.Φτιάχνουμε προσκλήσεις (σελ. 43-45)</p>	<p>Αναλόγως της διαθεσιμότητας χρόνου, από το Τ.Ε. επιλέγουμε μια από τις τρεις ασκήσεις για εξάσκηση των μαθητών στη σύνταξη προσκλήσεων ανάλογα με τον παραλήπτη τους.</p>	
<p>Ανθολόγιο «Από το περιβόλι του Σαμίχ» (σελ. 154-157)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, λόγω της επίκαιρης με το προσφυγικό ζήτημα θεματολογίας του. Η αναγνώριση των ιστορικών κειμενικών στοιχείων ενδέχεται να παρουσιάσει δυσκολίες για τους/τις μαθητές/ήτριες αυτής της ηλικίας, αλλά είναι εφικτή με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού.</p>	
<p>4.Από το ημερολόγιο του Ελτόν (σελ. 46-48)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκήσεις από το Β.Μ. και το Τ.Ε. με στόχο την εξάσκηση των μαθητών/τριών στη σύνταξη εντολών και στην ακολουθία οδηγιών.</p>	
<p>5.Το χαρούμενο λιβάδι (σελ. 49-52)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκήσεις από το Τ.Ε., εκτός από την άσκ. 2 που διδάσκεται και στην Ε΄ τάξη. Η άσκ. 1 στο σπίτι ως αντιγραφή στοιχείων του κειμένου. Η άσκηση 3 ενδείκνυται για παραγωγή γραπτού λόγου με καθοδήγηση μέσω ερωτήσεων-λέξεων.</p>	
<p>ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΕΣ</p>		<p>11 διδακτικές ώρες</p>
<p>1.Φτιάξε μου έναν σιδερένιο άνθρωπο (σελ. 56-59)</p>	<p>Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκ. από το Β.Μ. Να μη γίνει διευκρίνιση για τις αντωνυμίες και τα άρθρα. Από το ΤΕ μπορεί να παραλειφθούν οι ασκ. 1 και 2 καθώς εξετάζονται και στην Ε΄ τάξη. Η άσκ. 3 μπορεί να γίνει προφορικά για εξάσκηση στη σύνταξη εντολών. Η άσκ. 4 προάγει τη διαλογική συζήτηση. Για την άσκ. 5 έχει προταθεί σχέδιο εργασίας.</p>	
<p>Ανθολόγιο «Αντζελμαν» (σελ. 173-177)</p>	<p>Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου λόγω της ιδιαίτερης θεματικής των ρομπότ.</p>	

2.Μηχανές του μέλλοντος (σελ.60-63)	Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι ασκήσεις από το Β.Μ. εκτός από τις 1,2,3 που προβλέπονται για τα Εικαστικά. Από το ΤΕ καλό είναι να αξιοποιηθούν όλες οι ασκήσεις. Συνδυασμός λόγου και εικόνας. Κατάθεση επιχειρημάτων.	
3.Το ηλιακό λεωφορείο (σελ.64-65)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση του ποιήματος. Από το Β.Μ. καλό είναι να γίνουν όλες οι ασκήσεις ως επαναληπτικές. Από το ΤΕ η άσκ. 1 μπορεί να παραλειφθεί, εφόσον ο/η εκπαιδευτικός κρίνει ότι δυσκολεύει τους/τις μαθητές/ήτριες ή να αποτελέσει άσκηση παραγωγής γραπτού λόγου για το σπίτι, ώστε να υπάρχει περισσότερος χρόνος για την συμπλήρωσή της και με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι αναγκαίες κατευθύνσεις και επεξηγήσεις.	
Ανθολόγιο «Έκτακτα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος» (σελ. 23-25)	Προτείνεται να μην αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, καθώς για τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα υπάρχει διαθέσιμη ποικιλία κειμένων.	
4.Στο Αττικό Μετρό (σελ. 66-70)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και οι ασκήσεις από το Β.Μ. που αναφέρονται σε μελέτη χαρτών, καθώς και σε μετοχές ενεργητικής φωνής. Από το ΤΕ η άσκ. 6 μπορεί να δοθεί στο σπίτι και με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν οι αναγκαίες κατευθύνσεις και επεξηγήσεις.	
ΓΙΟΡΤΑΖΩ ΚΑΙ ΘΥΜΑΜΑΙ		5 διδακτικές ώρες
1.Να 'μουν του σάβλου έν' άχυρο (σελ.74)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του ποιήματος. Συμπληρωματικά, από το Ανθολόγιο μπορεί να αξιοποιηθεί το ποίημα του Ν. Βρεττάκου «Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί» (σελ.68-69) που συνδυάζει το θρησκευτικό με το φυσιολατρικό στοιχείο.	
2. Να τα πούμε; (σελ.75-76)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του μαθήματος ως αφόρμηση για γνωριμία των μαθητών/τριών με ήθη και έθιμα των Χριστουγέννων από την Ελλάδα αλλά ενδεχομένως και από άλλες χώρες.	
3.Αποκριές (σελ.77)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί ως αφόρμηση για υλοποίηση δραστηριοτήτων ζωγραφικής και κατασκευών στα Εικαστικά.	

4. Η καταστροφή των Ψαρών (σελ. 78-79)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου σε συνδυασμό με το μάθημα του Ανθολογίου «Το μικρό κλεφτόπουλο» (σελ. 94).	
Ανθολόγιο «Το μικρό κλεφτόπουλο» (σελ. 94)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του δημοτικού-κλέφτικου τραγουδιού.	
5. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου (σελ. 80)	Το κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί στα Θρησκευτικά, όπου υπάρχει αντίστοιχη ενότητα.	

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Γ΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄, Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΗΤΑΝΕ ΜΙΑ ΦΟΡΑ...		12 διδακτικές ώρες
1. Τα ταξίδια του παππού μου (σελ. 8-10)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, καθώς και οι ασκήσεις από το Β.Μ. και από το ΤΕ.	
2. Τα ταξίδια του παππού μου (συνέχεια) (σελ. 11-14)	Προτείνεται η αξιοποίηση της συνέχειας του κειμένου με όλες τις ασκήσεις από το Β.Μ. και το ΤΕ με έμφαση στην κλίση επιθέτων. Από το ΤΕ οι ασκ. 3 και 4 μπορούν να γίνουν προφορικά, με απλή αναφορά στον πίνακα ανακοινώσεων.	
Ανθολόγιο «Παππούς και εγγονή» (σελ. 160-163)	Διδακτική προσέγγιση του κειμένου.	
3. Μια αληθινή ιστορία (σελ. 15-18)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου και όλων των ασκήσεων από το Β.Μ. για δημιουργία παραγράφων και πλαγιότιτλων. Οι ασκ. 5 και 6 μπορούν να γίνουν προφορικά.	
Ανθολόγιο «Το ξύλινο άλογο» (σελ. 84-88)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση του κειμένου, όπου ο συνδυασμός λόγου και εικόνας συμβάλλει στην αισθητική απόλαυση.	
4. Στο νησί του Αιόλου (σελ. 19-22)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου για σύνθεση αφήγησης με φανταστικά και πραγματικά στοιχεία. Η ασκ. 4 από το Β.Μ. μπορεί να γίνει με βοήθεια, σε περίπτωση που κριθεί ότι δυσκολεύει τους/τις μαθητές/ήτριες, ενώ η ασκ. 3 μπορεί να γίνει προφορικά. Οι ασκήσεις 2 και 3 μπορούν να γίνουν προφορικά. Η ασκ. 5 από το ΤΕ προτείνεται να γίνει προφορικά με στόχο την ανάπτυξη διαλογικής συζήτησης.	

5.Γεια σου χαρά σου Βενετιά (σελ. 23-25)	Προτείνεται η αξιοποίηση του μελοποιημένου ποιήματος και των ασκήσεων από το Β.Μ. Η άσκηση 5 με τα μέρη του караβιού ενδείκνυται και ως θέμα για το μάθημα των Εικαστικών. Σε περίπτωση που κριθεί ότι η άσκ. 1 από το Τ.Ε. παρουσιάζει δυσκολίες για τους/τις μαθητές/ήτριες μπορεί να παραλειφθεί. Η άσκηση 4 μπορεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα των Εικαστικών.	9 διδακτικές ώρες
Ανθολόγιο «Παροιμίες-Αινίγματα» (σελ. 58-59)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση αινιγμάτων, παροιμιών και γλωσσοδετών.	
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟ ΨΩΜΙ		
1. Το πιο γλυκό ψωμί (σελ. 28-31)	Προτείνεται η διδακτική προσέγγιση του κειμένου και των ασκήσεων από το Β.Μ.. Η άσκ. 3 στο Τ.Ε. μπορεί να παραλειφθεί καθώς αποτελεί επανάληψη.	
2. Το πιο γλυκό ψωμί (συνέχεια) (σελ. 32-36)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση της συνέχειας του κειμένου και των ασκήσεων από το Β.Μ.. Οι ασκ. 9, 10 και 11, μπορούν να γίνουν με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, εφόσον κριθεί ότι παρουσιάζουν δυσκολία για τους/τις μαθητές/ήτριες της τάξης. Από το ΤΕ παραλείπεται η άσκ. 4 προφορικά. Στην άσκ. 5 η εικονογράφηση μπορεί να γίνει στα Εικαστικά.	
3. Ψωμί (σελ. 37-39)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του ποιήματος και των ασκ. από το Τ.Ε και από Β.Μ.. Οι ασκ. 4, 5 και 7 από το Β.Μ. μπορούν να γίνουν με βοήθεια του/της εκπαιδευτικού.	
4. Καλή όρεξη! (σελ. 40-43)	Προτείνεται να μην αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο, καθώς αποτελεί επανάληψη θεματικής της Α΄ και Β΄ τάξης. Προτείνεται να πραγματοποιηθούν οι ασκήσεις στο Β.Μ. και από το ΤΕ οι ασκ. 3, 4 (στα Εικαστικά) και 5. Επιπρόσθετα, η άσκηση 4 μπορεί να γίνει στο πλαίσιο της Μελέτη περιβάλλοντος (σελ.100-101).	
Ανθολόγιο «Ο ωραίος Δαρείος» (σελ. 127-129)	Προτείνεται να μην αξιοποιηθεί το κείμενο.	
5. Ο Καραγκιόζης φούρναρης (σελ. 44-47)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου με έμφαση στη διδασκαλία της συνέντευξης. Από το ΤΕ, η άσκ. 3 και 6 μπορούν να γίνουν προφορικά. Η άσκηση 6 μπορεί να γίνει στο μάθημα των Εικαστικών.	

ΟΛΟΙ ΜΙΑ ΑΓΚΑΛΙΑ		9 διδακτικές ώρες
1.Του κόσμου τα παιδιά (σελ. 50-52)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου που σχετίζεται με τα δικαιώματα των παιδιών, και όλων των ασκήσεων από το Τ.Ε.. Η άσκ. 6 μπορεί να παραλειφθεί, εφόσον ο χρόνος δεν επαρκεί, καθώς το περιεχόμενο της καλύπτεται και στην Ε΄ τάξη. Το μάθημα μπορεί να συνδυαστεί με το κεφάλαιο «Είμαστε παιδιά και έχουμε δικαιώματα» στη Μελέτη Περιβάλλοντος (σελ.93-95).	
Ανθολόγιο «Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά» (σελ. 164-165)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου.	
2.Βοηθάμε να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας (σελ. 53-55)	Προτείνεται η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου και όλων των ασκήσεων από το Β.Μ. και το Τ.Ε. με στόχο ο/η μαθητής/ήτρια να διατυπώνει προβλήματα και να προτείνει λύσεις. Ανθολόγιο Γ΄-Δ΄ τάξεων, Γ. Μ. Μαρίνος «Το τραγούδι του κλόουν» (σελ.158-159).	
3.Η πτήση των γερανών (σελ.56-59)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο και όλες οι ασκήσεις από το Β.Μ. και το Τ.Ε. με στόχο ο/η μαθητής/ήτρια να εκφράζει, με γραπτό και εικονικό τρόπο, φιλειρηνικά μηνύματα. Ανθολόγιο Γ΄-Δ΄ τάξεων, Λ. Ψαραύτη «Το περιβόλι του Σαμίχ» (σελ.154-157).	
4.Ένα παιδί γράφει στον θεό (σελ. 60-61)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το ποίημα και όλες οι ασκήσεις από το Β.Μ. και το Τ.Ε.	
ΓΙΟΡΤΗ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙΑΣΙΑ		3 διδακτικές ώρες
1.Πάσχα, Κυρίου Πάσχα! (σελ. 64-65)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το ποίημα και προτείνεται να συμπληρωθεί ως πασχαλινή θεματική με το κείμενο από το Ανθολόγιο «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο» (σελ. 79-81), στο πλαίσιο γνωριμίας των μαθητών με τα ελληνικά πασχαλινά ήθη και έθιμα (Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση) ή ενδεχομένως και με αντίστοιχα έθιμα άλλων χωρών. Ανθολόγιο Γ΄-Δ΄ τάξεων, Κ. Βάρναλης «Η μάνα του Χριστού» (σελ. 82).	

2. Ο Μάης με τα στεφάνια (σελ. 66-67)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το κείμενο για περιγραφή εντυπώσεων από μια επίσκεψη στη φύση. Καλλιτεχνικές κατασκευές (κολλάζ, ζωγραφική) στα Εικαστικά, «Στον ρυθμό των λουλουδιών» (σελ.27-31).	
3.Το καλοκαίρι (σελ. 68-69)	Προτείνεται να αξιοποιηθεί διδακτικά το ποίημα στη Μουσική συνδυαστικά με μελοποιημένα ποιήματα και σχολικά τραγούδια για το καλοκαίρι και κατασκευές στα Εικαστικά, «Τροχιές γύρω από το κέντρο (ομόκεντρα)» (σελ.17), «Μέσα στο νερό...μορφές! (αντικατοπτρισμοί)» (σελ.40).	

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος α΄ Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος β΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Βιβλίο Μαθητή, τεύχος γ΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
4. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος α΄, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
5. ΓΛΩΣΣΑ Δ΄ Δημοτικού: *Πετώντας με τις λέξεις*, Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τεύχος β΄ Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
6. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, Γ΄ & Δ΄ Δημοτικού: Το σκολειό του κόσμου, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
ΓΛΩΣΣΑΣ Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
<u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (Β.Μ.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (Τ.Ε.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄</u>		
<u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄, Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u>		
1 ^η Ενότητα: Ένα ακόμα σκαλί σελ. 9-30	Προτείνεται να διδαχτούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν ορισμένες δραστηριότητες. Στην κατεύθυνση της φιλιανγνωσίας μπορεί να αξιοποιηθεί (όχι αποσπασματικά) το βιβλίο της Ε. Φακίνου «Η Ασπραδενή», στο οποίο προσεγγίζονται επίκαιρα θέματα, όπως είναι η εσωτερική μετανάστευση, οι δυσκολίες στην	Σύνολο=12 ώρες

<p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Ένα ακόμα σκαλί</p> <p>B.M., σελ. 10-12</p> <p>TE, σελ. 7-8</p> <p>1β. Αναμνήσεις του καλοκαιριού,</p> <p>B.M., σελ. 13-16</p> <p>TE, σελ. 9-12</p> <p>1γ. Ένα ακόμα σκαλί</p> <p>B.M., σελ. 17-19</p> <p>TE, σελ. 13-14</p> <p>1δ. Ξημερώνει μία νέα μέρα... ώρα για σχολείο</p> <p>B.M., σελ. 20-23</p> <p>TE, σελ. 15</p> <p>1ε. Αστραδενή</p> <p>B.M., σελ. 24-28</p> <p>TE, σελ. 16-18</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 19-20</p>	<p>ένταξη ενός νέου μέλους στην ομάδα της σχολικής τάξης, ο σχολικός εκφοβισμός, η φιλία κ.ά.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τη φιλία.</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι το τέλος των διακοπών των μαθητών και η επιστροφή στο σχολείο. Τα κείμενα και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (δραστηριότητα γνωριμίας των μαθητών, διήγηση αναμνήσεων, παραγωγή γραπτού λόγου/κείμενα περιγραφής, δημιουργία ποιήματος, δημιουργία άλμπουμ, ακροστιχίδες...).</p> <p>Όσον αφορά το βιβλίο μαθητή (B.M.):</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5, υποενότητα 2, σελ. 15-16, γιατί επικαλύπτεται από αντίστοιχες δραστηριότητες της ενότητας.</p> <p>Τα κείμενα της 4^{ης} υποενότητας με τίτλο: «Ξημερώνει μία νέα μέρα ... ώρα για σχολείο» μπορούν να αξιοποιηθούν στο μάθημα της Ιστορίας στο πλαίσιο των διαθεματικών δραστηριοτήτων.</p> <p>Όσον αφορά το τετράδιο εργασιών (T.E.):</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2, υποενότητα 3, σελ. 13. Επικαλύπτεται από τη δραστηριότητα του Λεξιλογίου της Ενότητας, B.M. (α' τεύχος), σελ. 29.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα 5, υποενότητα 5, σελ. 18. Αφορά τη συμπλήρωση αίτησης μετεγγραφής. Δε συνδέεται με το κείμενο και τις δραστηριότητες του B.M. και δεν προβλέπεται η διδασκαλία της προετοιμασίας της.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτούν οι ασκήσεις 3 & 4 από το Εργαστήρι της Γλώσσας, σελ. 20. Επικαλύπτονται από άλλες του B.M. & και του T.E..</p>	<p>Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας</p>
<p>2^η Ενότητα:</p> <p>Ρώτα το νερό... τι τρέχει</p> <p>σελ. 31-46</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Το νερό συστήνεται</p> <p>B.M., σελ. 32-34</p>	<p>Ολόκληρη η 2^η ενότητα δύναται να παραλειφθεί και μαζί και όλες οι δραστηριότητες από το B.M. και το T.E. Η θεματολογία της είναι σχετική με άλλων ενοτήτων (π.χ. με τα θέματα της 4^{ης} ενότητας), ενώ καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό και από το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος (στο βιβλίο της ΜΠ υπάρχει το 8^ο κεφάλαιο της 3^{ης} Ενότητας, με τίτλο: Το νερό, πολύτιμες σταγόνες). Αντίστοιχες ενότητες υπάρχουν και σε βιβλία Μ.Π. προηγούμενων τάξεων (π.χ.: Μ.Π. Β' δημοτικού). Προτείνεται στον εκπαιδευτικό, αν</p>	<p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται 12-14 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην</p>

<p>T.E., σελ. 21-22</p> <p>1β. Το ποτάμι τρέχει να συναντήσει τη θάλασσα</p> <p>B.M., σελ. 35-38</p> <p>TE, σελ. 23-25</p> <p>1γ. Το νερό στη θρησκεία, στους μύθους και στις παραδόσεις</p> <p>B.M., σελ. 39</p> <p>T.E., σελ. 26-27</p> <p>1δ. Ο Νερουλάς</p> <p>B.M., σελ. 40-41</p> <p>T.E., σελ. 28</p> <p>1ε. Το νερό ταξιδεύει</p> <p>B.M., σελ. 42-45</p> <p>T.E., σελ. 29-31</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 32-33</p>	<p>επιθυμεί, να αξιοποιήσει κείμενα από την ενότητα ως συνοδευτικά για το μάθημα της Μ.Π.</p> <p>Η αφαίρεση αυτής της διδακτικής ενότητας αφήνει εκτός τη διδασκαλία του κατηγορουμένου, το οποίο όμως διδάσκεται ολοκληρωμένα στην Ε΄ και ΣΤ΄ δημοτικού {Ε΄ τάξη, 7^η Ενότητα: Μουσική, κ.ά.}.</p>	<p>υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας.</p>
<p>3^η Ενότητα:</p> <p>Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία</p> <p>σελ. 47-56</p>	<p>Επετειακά κείμενα για 28^η Οκτωβρίου-Πολυτεχνείο.</p> <p>Προτείνεται στους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ΄ & Δ΄ δημοτικού.</p>	<p>Σύνολο = 4 ώρες</p>
<p>4^η Ενότητα:</p> <p>Εμένα με νοιάζει...</p> <p>σελ. 57-72</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Στάση βροχοσταλίδων</p> <p>B.M., σελ. 58-60</p> <p>T.E., σελ. 34-36</p>	<p>Προτείνεται να αφαιρεθούν οι δύο πρώτες υποενότητες (κείμενα και δραστηριότητες): «Στάση βροχοσταλίδων» (σελ. 58-60) και «Στάση βροχοσταλίδων (συνέχεια)» (σελ.61-63.). <i>Προτείνεται να αφαιρεθούν όλες οι δραστηριότητες από το Β.Μ. και το Τ.Ε. σε αυτές τις δύο υποενότητες, εκτός από τη δραστηριότητα 3 στο Τ.Ε. (σελ. 38, 39, 40).</i></p> <p>Προτείνεται να αξιοποιηθούν πληρέστερα, με περισσότερο χρόνο, οι δύο επόμενες ενότητες με τίτλο: «Χρησιμοποίησέ το ξανά... και ξανά.... και ξανά...» (σελ. 65) και «Σκουπίδια στη θάλασσα» (σελ. 68).</p>	<p>Σύνολο =6 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 6</p>

<p>1β. Στάση βροχοσταλίδων (συνέχεια)</p> <p>B.M., σελ. 61-63</p> <p>T.E., σελ. 37-40</p> <p>1γ. Χρησιμοποίησέ το ξανά... και ξανά... και ξανά...</p> <p>B.M., σελ. 64-67</p> <p>T.E., σελ. 41</p> <p>1δ. Σκουπίδια στη θάλασσα</p> <p>B.M., σελ. 68-70</p> <p>T.E., σελ. 42-44</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 45-46</p>	<p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με την προστασία του περιβάλλοντος.</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος είναι σημαντικό θέμα και η διδακτική του προσέγγιση επιτρέπει τη σύνδεση με πολλά από τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (π.χ. κριτική διερεύνηση προβλημάτων, ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, κ.ά.). Ωστόσο, είναι ένα θέμα που υπάρχει στην ύλη όλων των τάξεων και των μαθημάτων και για αυτό, θα ήταν καλό να προσεγγίζεται διαθεματικά, κυρίως με τη μέθοδο project, με ποικιλία δραστηριοτήτων κ.λπ.</p> <p>Όσον αφορά τις δύο επόμενες υποενότητες, οι δραστηριότητες, ιδιαίτερα της 2^{ης} υποενότητας (1 & 2), επιτρέπουν την κριτική επεξεργασία των θεμάτων των κειμένων, αλλά και τη σύνδεσή τους με τη σχολική και την κοινωνική ζωή. <i>Προτείνεται να διδαχτεί ολοκληρωμένα η δραστηριότητα 3 από το T.E., που αφορά τη γραφή επιστολής, με θέμα που αφορά γενικά το περιβάλλον.</i> Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται ο χρόνος των δύο ενότητων, που αφαιρούνται, να αξιοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό για την υλοποίηση επιπρόσθετων δραστηριοτήτων, όπως: οργάνωση συζήτησης ή γράψιμο ανακοινώσεων, επιστολών, κ.ά., που συνδέονται με το κειμενικό είδος, αλλά και τη σχολική ζωή.</p> <p>Στο T.E., το κείμενο της δραστηριότητας 1 (σελ. 42) θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τον/την εκπαιδευτικό με ένα πιο σύγχρονο, αφού αφορά την υλοποίηση προγράμματος περιβαλλοντικής αγωγής το σχ. έτος 1998. Ωστόσο, η γλωσσική δραστηριότητα (γραφή ηλεκτρονικού μηνύματος) ανταποκρίνεται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα.</p>	<p>διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας</p>
<p>5^η Ενότητα:</p> <p>Ασφαλώς ... κυκλοφορώ</p> <p>σελ. 73-88</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Μάθημα Κυκλοφοριακής Αγωγής</p> <p>B.M., σελ. 74-78</p>	<p>Είναι η μόνη ενότητα με αντικείμενο την Κυκλοφοριακή Αγωγή σε όλα τα βιβλία Γλώσσας του Δημοτικού Σχολείου. Ως εκ τούτου, δεν προτείνονται αλλαγές.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα: «Οδηγώ το ποδήλατό μου με ασφάλεια».</p> <p>Αντίστοιχη δραστηριότητα προτείνεται και από το T.E., σελ. 52.</p> <p>Ειδικότερα, στην ενότητα περιλαμβάνονται βιωματικές δραστηριότητες, στις οποίες χρειάζεται να δοθεί έμφαση και χρόνος [δραστηριότητα 5, υποενότητα 1, B.M., σελ. 78 (εργασία σε ομάδες, ασκήσεις με βιωματικό, επικοινωνιακό</p>	<p>Σύνολο=12 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.</p>

<p>T.E., σελ. 47-48</p> <p>1β. Στον δρόμο με τον Σωτήρη</p> <p>B.M., σελ. 79-82</p> <p>T.E., σελ. 49-50</p> <p>1 γ. Ένα αλλιώτικο πάρκο!</p> <p>B.M., σελ. 83-85</p> <p>T.E., σελ. 51-52</p> <p>1δ. Ρόδα είναι και γυρίζει</p> <p>B.M., σελ. 86</p> <p>T.E., σελ. 53-54</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 55-56</p>	<p>χαρακτήρα), δραστηριότητες 1, 2, 3, 4, υποενότητα 3, B.M., σελ. 84 (εκπαιδευτική επίσκεψη, συζήτηση/ επιχειρηματολογικός λόγος), δραστηριότητα 2, υποενότητα 3, B.M., σελ. 86 (συζήτηση στην ομάδα, διήγηση)].</p>	
---	---	--

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (B.M.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (T.E.): ΤΕΥΧΟΣ Α΄

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄, Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

<p>6^η Ενότητα:</p> <p>Ιστορίες παιδιών</p> <p>σελ. 7-26</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1 α. Κορίτσι</p> <p>B.M., σελ. 8-9</p> <p>TE, σελ. 57</p> <p>1β. Το μεγάλο μυστικό</p> <p>B.M., σελ. 10-14</p> <p>TE, σελ. 58-59</p> <p>1γ. Ο αδελφός της Ασπασίας</p> <p>B.M., σελ. 15-19</p> <p>TE, σελ. 60-61</p>	<p>Η θεματολογία είναι σημαντική για τους/τις μαθητές/ήτριες και ανταποκρίνεται στα βιώματα και στα ενδιαφέροντά τους. Προτείνεται να μη διδαχθεί η 4^η υποενότητα με τίτλο: «Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης», σελ. 20-24.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με την ιστορία ενός προσφυγόπουλου ή προσφυγόπουλων.</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι ιστορίες όπου πρωταγωνιστούν παιδιά.</p> <p>Στην ενότητα περιλαμβάνονται δραστηριότητες ανάπτυξης προφορικού λόγου, παραγωγής γραπτού λόγου, βιωματικές δραστηριότητες, στις οποίες κρίνεται σκόπιμο να δοθεί έμφαση και χρόνος. Συγκεκριμένα, προτείνεται να γίνουν όλες οι δραστηριότητες (1,2,3,4,5) από το B.M., 1^η υποενότητα, σελ. 9 (επεξεργασία ποιήματος, εικαστικές δραστηριότητες, περιγραφή περιπάτου...), καθώς και οι δραστηριότητες 1,2,3, 7 από το B.M., 2^η υποενότητα, σελ. 12-14 (υπόδυση ρόλων, έκφραση συναισθημάτων ...).</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχθεί η 4^η υποενότητα με τίτλο: «Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης» (σελ. 20-24). Το κείμενο μπορεί να αντικατασταθεί με ένα σύγχρονο κείμενο για την</p>	<p>Σύνολο=9 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 3 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας</p>
--	---	--

<p>1δ. Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης</p> <p>B.M., σελ. 20-24</p> <p>TE, σελ. 62-64</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 65-66</p>	<p>ιστορία ενός προσφυγόπουλου (κατ' επιλογήν του εκπαιδευτικού) ή ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Πάνου Χριστοδούλου: «Ο Νταβίντ δεν ήρθε για διακοπές», εκδ. Κέδρος. Ιδιαίτερα προσφέρεται η 2^η έκθεση με τίτλο: «Ο εαυτός μου».</p> <p>Η διδασκαλία της συγγραφής «άρθρου», που υπάρχει στο T.E. (α' τεύχος, σελ. 62-64) μπορεί να πραγματοποιηθεί, επειδή και θεματολογικά είναι ανεξάρτητη από το B.M.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα του λεξιλογίου της ενότητας (σελ. 25), επειδή ζητά από τα παιδιά να ξεχωρίσουν τις λέξεις σε ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, αλλά η λέξη πλημμυρισμένος είναι μετοχή και όχι επίθετο και πιθανόν να προκαλέσει σύγχυση στους/στις μαθητές/ήτριες.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτούν οι ασκήσεις 1 και 2 από το T.E. (α' τεύχος, σελ.58), επειδή για τη διδασκαλία του αορίστου και του συνοπτικού μέλλοντα έχει αφιερωθεί αρκετός χρόνος στο B.M. Επίσης, διδάσκονται και σε άλλες τάξεις του Δημοτικού, ενώ υπάρχει αντίστοιχη άσκηση στο Εργαστήρι της Γλώσσας, (T.E., α' τεύχος, σελ. 66).</p> <p>Το ίδιο προτείνεται και για την άσκηση 3, σελ. 61.</p> <p>Η διδασκαλία της ενότητας μπορεί να γίνει διαθεματικά με τα Θρησκευτικά (ενότητα 4, «Όλοι ίσοι-όλοι διαφορετικοί».</p>	
<p>7^η Ενότητα:</p> <p>Η ελιά</p> <p>σελ. 27-46</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Η ελιά</p> <p>B.M., σελ. 28-30</p> <p>TE, σελ. 67-68</p> <p>1β. Οι μύθοι και η ελιά</p> <p>B.M., σελ. 31-34</p> <p>TE, σελ. 69-70</p>	<p>Προτείνεται να διδαχτούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με την υγιεινή, μεσογειακή διατροφή και τη σημασία της στη σύγχρονη ζωή.</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι η ελιά και ο πολιτισμός που δημιουργήθηκε γύρω από αυτήν από τους λαούς της Μεσογείου. Στην ενότητα περιλαμβάνονται δραστηριότητες ανάπτυξης του γραπτού λόγου και βιωματικές δραστηριότητες, στις οποίες κρίνεται σκόπιμο να δοθεί έμφαση και χρόνος. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το B.M., προτείνεται να γίνουν οι δραστηριότητες 1, 2, 4 & 5, υποενότητα 2, (σελ. 32, 33, 34, επεξεργασία μύθων, εργασία σε ομάδες, οικογένειες λέξεων...), οι δραστηριότητες 1, 4, 5, υποενότητα 3, (σελ. 36 & σελ. 38-39, συζήτηση για τη σημασία της ελιάς στον ελληνικό πολιτισμό...) και οι δραστηριότητες 2, 3, 5, 6, 7, (σελ. 41, 42, 43, 44, συζήτηση για τη μεσογειακή διατροφή, κατασκευή συνταγών, ...). Όσον αφορά το T.E., να γίνουν οι</p>	<p>Σύνολο=10 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας</p>

<p>1γ. Η ελιά στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο</p> <p>B.M., σελ. 35-39</p> <p>TE, σελ. 71-72</p> <p>1δ. Μαγειρεύουμε με ελαιόλαδο</p> <p>B.M., σελ. 40-44</p> <p>TE, σελ. 73-74</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 75-76</p>	<p>δραστηριότητες 1 & 3 (σελ. 67-68), η δραστηριότητα 1 (σελ. 69), η δραστηριότητα 2 (σελ. 72) και οι δραστηριότητες 1 (σελ. 73) και η δραστηριότητα 3 από το εργαστήρι της Γλώσσας (σελ. 75).</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 1η υποενότητα (σελ. 29-30). Η άσκηση αφορά τα πάθη φωνηέντων, που διδάσκονται ολοκληρωμένα στην Ε΄ & ΣΤ΄ δημοτικού.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από τη 2η υποενότητα (σελ. 32-33). Επίσης, το ασύνδετο σχήμα διδάσκεται στην Ε΄ τάξη (9η Ενότητα: Βιβλία-Βιβλιοθήκες).</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2 από την 3η υποενότητα (σελ. 37), επειδή οι μαθητές/ήτριες έχουν διδαχτεί την παράγραφο προηγούμενα, αλλά και θα τη διδαχτούν ξανά στις δύο επόμενες τάξεις.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 3η υποενότητα (σελ. 37-38), επειδή οι μαθητές/ήτριες έχουν διδαχτεί τα κύρια ονόματα και στις τρεις προηγούμενες τάξεις. Ο/Η εκπαιδευτικός, αν κρίνει σκόπιμο, μπορεί να κάνει προφορική υπενθύμιση, αξιοποιώντας τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4 από την 4η υποενότητα (σελ. 42-43), επειδή ο ορισμός των υποκοριστικών δεν είναι πλήρης.</p> <p>Από το T.E. προτείνεται να μη διδαχτούν:</p> <p>Η 2η δραστηριότητα από την 1η υποενότητα (σελ. 68), επειδή μπορεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα το Θρησκευτικών, αν το επιθυμεί ο/η εκπαιδευτικός. Είναι, επίσης, δυνατόν να αξιοποιηθεί σε σχετικό project.</p> <p>Οι δραστηριότητες 2 & 3 από τη 2η υποενότητα (σελ. 69-70). Επικαλύπτονται από άλλες δραστηριότητες της ενότητας.</p> <p>Η 3η δραστηριότητα από την 3η υποενότητα (σελ. 72), σχετικά με τα κύρια ονόματα, όπως αιτιολογήθηκε παραπάνω για το B.M.</p>	
<p><u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (B.M.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (T.E.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄</u></p> <p><u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄, Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u></p>		

<p>8^η Ενότητα:</p> <p>Χριστός γεννάται</p> <p>σελ. 46-56</p>	<p>Προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ΄ & Δ΄ δημοτικού.</p> <p>Προτείνεται η υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τα έθιμα των Χριστουγέννων –Πρωτοχρονιάς διαφόρων χωρών.</p>	<p>Σύνολο=4 ώρες</p>
<p>9^η Ενότητα:</p> <p>Η παράσταση αρχίζει...</p> <p>σελ. 57-80</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Μια περιπέτεια για τον Ρωμαίο</p> <p>B.M., σελ. 58-61</p> <p>TE, σελ. 7-8</p> <p>1β. Ένας Αρλεκίνος από χαρτί</p> <p>B.M., σελ. 62-65</p> <p>TE, σελ. 9-10</p> <p>1γ. Όρνιθες</p> <p>B.M., σελ. 66-69</p> <p>T.E., σελ. 11-12</p> <p>1δ. Πρώτη φορά στο θέατρο</p> <p>B.M., σελ. 70-73</p> <p>T.E., σελ. 13-15</p> <p>1ε. Ο Κεραμιδοτρέχας</p> <p>B.M., σελ. 74-78</p> <p>T.E., σελ. 16-18</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 19-20</p>	<p>Προτείνεται να διδαχτούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με θεατρική παράσταση (που παρακολούθησαν οι μαθητές/ήτριες ή ανέβασαν οι ίδιοι /συγγραφή θεατρικού κειμένου, κ.λπ.).</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι το θέατρο. Τα κείμενα είναι ενδιαφέροντα, ποιοτικά και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (παραγωγή γραπτού λόγου, άντληση πληροφοριών από θεατρικά κείμενα, από εφημερίδες, από διαδίκτυο, συγγραφή παραμυθιού με ανατροπή χαρακτήρων, μετατροπή κειμένου από ένα είδος σε άλλο, υλοποίηση διαθεματικών δραστηριοτήτων ή / και project, παίξιμο θεατρικής παράστασης, δημιουργία πρόσκλησης, κ.ά.). Τα κείμενα των θεατρικών παραστάσεων, τα προγράμματα κ.λπ., κρίνεται προτιμότερο να τα αντικαταστήσει ο/η εκπαιδευτικός με σύγχρονα.</p> <p>Όσον αφορά το B.M.:</p> <p>Μπορεί να παραλειφθεί η άσκηση 5 από την 1^η υποενότητα (σελ. 61), καθώς ενδέχεται να παρουσιάσει δυσκολίες κατανόησης στους/τις μαθητές/ήτριες της Δ΄ τάξης.</p> <p>Προτείνεται, επίσης, να αντικατασταθεί το κείμενο για τα παιδικά θέατρα με πιο σύγχρονο (δραστηριότητα 6, 1^η υποενότητα, σελ. 61), επειδή αναφέρεται σε δημοσίευμα του 1996.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2 από τη 2^η υποενότητα (σελ. 63-64), που αφορά τις εγκλίσεις των ρημάτων. Οι εγκλίσεις διδάσκονται εδώ επαναληπτικά, έχουν διδαχτεί στην 5^η Ενότητα και θα διδαχτούν ξανά στην Ε΄ & ΣΤ΄ τάξη. Επιπλέον, η κατανόηση των υφολογικών διαφορών, που προκύπτουν από τη χρήση των εγκλίσεων είναι εξαιρετικά δύσκολη για μαθητές της Δ΄ τάξης (βλ. βιβλίο δασκάλου, σελ. 40).</p> <p>Αντί αυτής προτείνεται να διδαχτεί ολοκληρωμένα η αντίστοιχη 1^η δραστηριότητα από το T.E. (β΄ τεύχος, σελ. 9-10), η οποία αφορά το ίδιο κειμενικό είδος (κείμενο</p>	<p>Σύνολο=10 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 12-14 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 4 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας</p>

	<p>οδηγιών) και βοηθά τους μαθητές να παράγουν γραπτό λόγο μέσα από τη σύνθεση κειμένου-εικόνας.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4 από την 3^η υποενότητα (σελ. 69), η οποία αφορά τον πλάγιο λόγο, γιατί δε διαφέρει από την 3^η δραστηριότητα του Β.Μ., αλλά και η οδηγία προς τους μαθητές δεν είναι σαφής.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 από την 3^η υποενότητα (σελ. 69), η οποία αφορά στο λεξιλόγιο θεάτρου. Καλύπτεται από την άσκηση 4 του Τ.Ε., σελ. 12.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 από την 5^η υποενότητα (σελ. 77), η οποία αφορά στον συλλαβισμό λέξεων. Ο συλλαβισμός έχει διδαχτεί σε όλες τις μικρότερες τάξεις και συμπεριλαμβάνεται, επίσης, στη 10^η Ενότητα. Μπορεί να γίνει προφορικά, εφόσον το κρίνει ο/η εκπαιδευτικός.</p> <p>Όσον αφορά το Τ.Ε. (β' τεύχος):</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 1^η υποενότητα (σελ. 8). Η άσκηση αφορά τα σημεία στίξης, τα οποία έχουν διδαχτεί στην 1^η, 2^η, 11^η ενότητα. Επίσης, έχουν διδαχτεί στις προηγούμενες τάξεις, αλλά θα διδαχτούν και στις δύο επόμενες.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 από την 3^η υποενότητα (σελ. 12), επειδή καλύπτεται από τη δραστηριότητα 3 του Β.Μ., η οποία και απαιτεί πολύ χρόνο.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4 από την 4^η υποενότητα (σελ. 14-15), επειδή είναι δύσκολη για τους μαθητές της Δ' δημοτικού. Αντίστοιχες ασκήσεις μπορεί να διδαχτούν σε Ε' και ΣΤ' τάξη.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτούν οι δραστηριότητες από το Εργαστήρι της Γλώσσας, επειδή επικαλύπτονται από παρόμοιες δραστηριότητες στο Β.Μ. (σελ. 79) και Τ.Ε. (σελ. 19 & 20).</p>	
<p>10^η Ενότητα:</p> <p>Λέξεις φτερουγίζουν πέρα, ταξιδεύουν στον αγέρα</p> <p>σελ. 81-99</p> <p>Υποενότητες:</p>	<p>Προτείνεται να αφαιρεθεί η 2^η υποενότητα: «Γλωσσική αυτοβιογραφία» και ορισμένες δραστηριότητες.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τη φιλαναγνωσία.</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι η Γλώσσα. Τα κείμενα της ενότητας κρίνονται ενδιαφέροντα, ποιοτικά και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (δημιουργία</p>	<p>Σύνολο=8 ώρες</p>

<p>1α. Παιχνίδια με τις λέξεις B.M., σελ. 82-84 T.E., σελ. 21-22</p> <p>1β. Γλωσσική αυτοβιογραφία B.M., σελ. 85-88 T.E., σελ. 23-24</p> <p>1γ. Χορεύοντας με... Ανήκουστους ήχους B.M., σελ. 89-92 T.E., σελ. 25</p> <p>1δ. Γραφή, η μνήμη των ανθρώπων B.M., σελ. 93-97 T.E., σελ. 26-27</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 28-29</p>	<p>ποιήματος, παιχνιδόλεξα, αινίγματα, παροιμίες, γλωσσοδέτες).</p> <p>Όσον αφορά το B.M.:</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η 2^η υποενότητα (κείμενο και δραστηριότητες) με τίτλο: «Γλωσσική αυτοβιογραφία» του Π. Νιρβάνα. Οι δραστηριότητες είναι αυξημένης δυσκολίας για μαθητές Δ΄ δημοτικού (καθαρεύουσα, κ.ά.). Το κείμενο θα μπορούσε να διδαχτεί στην Ε΄ τάξη ή στην ΣΤ΄ τάξη, στην Ενότητα: «Συγγενικές Σχέσεις», κ.ά.</p> <p>Οι αόριστες αντωνυμίες, που αποτελούν το κύριο γραμματικό φαινόμενο της υποενότητας, μπορούν να διδαχτούν στο Εργαστήρι της Γλώσσας, (T.E., β΄ τεύχος, σελ. 28).</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 (σελ. 91-92).</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα 4, υποενότητα 4^η (σελ. 96). Αφορά τη διδασκαλία των χρονικών προτάσεων ως δευτερευουσών εξαρτημένων προτάσεων. Ο στόχος της δραστηριότητας είναι οι μαθητές/ήτριες να συνειδητοποιήσουν την ιδιαιτερότητα της χρονικής πρότασης, που σε σύνδεση με την κύρια πρόταση μπορεί να εκφράζει τρία είδη χρονικών σχέσεων (βλ. βιβλίο δασκάλου σελ. 43). Πρόκειται για ένα σύνθετο και δύσκολο συντακτικό φαινόμενο, που μπορεί να διδαχτεί στη ΣΤ΄ Τάξη.</p> <p>Όσον αφορά το T.E.:</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτούν οι δραστηριότητες της 2^{ης} υποενότητας (σελ. 23-24), με εξαίρεση τη δραστηριότητα 4 (σελ. 24), που αφορά τη γνωριμία των μαθητών με μία ξένη γλώσσα.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 2 (σελ. 26), που αφορά τις χρονικές προτάσεις για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτούν οι ασκήσεις 3, 4 & 5 από το Εργαστήρι της Γλώσσας, (T.E., β΄ τεύχος, σελ. 29), επειδή οι μαθητές/ήτριες έχουν ήδη εργαστεί με παρόμοιες.</p>	<p>Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 4 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας</p>
<p><u>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ (B.M.): ΤΕΥΧΟΣ Γ΄, ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (T.E.): ΤΕΥΧΟΣ Β΄</u></p> <p><u>ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Γ΄, Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ</u></p>		

<p>11^η Ενότητα:</p> <p>Γελάσαμε με την ψυχή μας</p> <p>σελ.7-26</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Ο Μπελάς κι ο Ρουμπούρης</p> <p>B.M., σελ. 8-10</p> <p>T.E., σελ. 30-31</p> <p>1β. Ο Αργύρης και το πρόβλημα</p> <p>B.M., σελ. 11-14</p> <p>T.E., σελ. 32-33</p> <p>1γ. Φρουτοπία</p> <p>B.M., σελ. 15-19</p> <p>T.E., σελ. 34-36</p> <p>1δ. Τρύπωνας ο φαφαγάλος</p> <p>B.M., σελ. 20-24</p> <p>T.E., σελ. 37-38</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 39-40</p>	<p>Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα «φτιάχνω το δικό μου κόμικ».</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι το γέλιο. Τα κείμενα είναι ποιοτικά, διασκεδαστικά και ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, όπως και οι περισσότερες δραστηριότητες (παραγωγή γραπτού λόγου, μετατροπή ιστοριών, δημιουργία κόμικ, παντομίμα, κ.ά.).</p> <p>Όσον αφορά το B.M.:</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3 (σελ. 14). Είναι επαναληπτική των ουδετέρων ανισοσύλλαβων σε –μα.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 5 (σελ. 14). Είναι επαναληπτική του αορίστου της ενεργητικής και παθητικής φωνής.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 7, υποενότητα 4^η (σελ. 24), που αφορά στα ανώμαλα ρήματα. Η διδασκαλία των ανωμάτων ρημάτων μπορεί να μεταφερθεί σε μεγαλύτερες τάξεις (Ε΄ & ΣΤ΄).</p> <p>Όσον αφορά το T.E.:</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 3, υποενότητα 4^η (σελ. 38).</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4, υποενότητα 4^η (σελ. 38). Οι λόγοι (ανώμαλα ρήματα) αναφέρθηκαν παραπάνω.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχθούν όλες οι ασκήσεις από το Εργαστήρι της Γλώσσας (σελ. 39-40). Ο χρόνος υλοποίησής τους είναι προτιμότερο να δοθεί από τον εκπαιδευτικό σε υλοποίηση project με θέμα τη δημιουργία κόμικ.</p>	<p>Σύνολο=10 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται περίπου 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας.</p>
<p>12^η Ενότητα:</p> <p>Χαίρε, ω χაίρε Ελευθεριά!</p> <p>σελ. 27-32</p>	<p>Επετειακά κείμενα για την 25^η Μαρτίου.</p> <p>Προτείνεται στους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ΄ & Δ΄ δημοτικού.</p>	<p>Σύνολο=4 ώρες</p>
<p>13^η Ενότητα:</p> <p>Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι</p>	<p>Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες.</p>	

<p>σελ. 33-48</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Όλου του κόσμου τα παιδιά</p> <p>B.M., σελ. 34-35</p> <p>T.E., σελ. 41-42</p> <p>1β. Το σχολείο του κόσμου</p> <p>B.M., σελ. 36-39</p> <p>T.E., σελ. 43-44</p> <p>1γ. Τα δικαιώματα των παιδιών</p> <p>B.M., σελ. 40-42</p> <p>T.E., σελ. 45-46</p> <p>1δ. Η 5η Βασική Αρχή των Δικαιωμάτων των Παιδιών</p> <p>B.M., σελ. 43-46</p> <p>TE, σελ. 47-48</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 49-50</p>	<p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τα προσφυγόπουλα.</p> <p>Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας είναι ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και στα δικαιώματα των παιδιών. Τα κείμενα ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, όπως και οι περισσότερες δραστηριότητες (παραγωγή γραπτού λόγου, αφήσα, κρυπτόλεξα, κ.ά.). Προτείνεται να διδαχθούν όλες οι δραστηριότητες.</p> <p>Τα κείμενα των δύο τελευταίων υποενοτήτων της Unicef, κ.ά., θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με πιο σύγχρονα από τον/την εκπαιδευτικό.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχθούν όλες οι ασκήσεις από το Εργαστήρι της Γλώσσας (T.E., σελ. 49-50). Είναι επικαλυπτόμενες από παρόμοιες ασκήσεις στο B.M. και στο T.E.</p> <p>Ο χρόνος υλοποίησής τους μπορεί να αξιοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό σε υλοποίηση project με θέμα τα προσφυγόπουλα.</p>	<p>Σύνολο=12 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.</p>
<p>14^η Ενότητα:</p> <p>Το ανθρώπινο θαύμα</p> <p>σελ. 49-65</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Ύμνος στον άνθρωπο</p> <p>B.M., σελ. 50-52</p> <p>TE, σελ. 51-52</p> <p>1β. Από το πρώτο τηλεφώνημα στο πρώτο ηλεκτρονικό μήνυμα</p>	<p>Ολόκληρη η 14^η ενότητα δύναται να παραλειφθεί και μαζί και όλες οι δραστηριότητες από το B.M. και το T.E.</p> <p>Η θεματολογία της συγκεκριμένης ενότητας είναι σχετική με αυτή διδακτικών ενοτήτων άλλων τάξεων (ΣΤ΄ Τάξη: Θεματική Ενότητα: «Συσκευές», 2^η υποενότητα: Πάμε μια βόλτα στον Γουέμπι; B.M.2, σελ. 48, κ.ά., Ε΄ Τάξη: Θεματική Ενότητα 10 «Μυστήρια –Επιστημονική φαντασία», 4^η υποενότητα: «Η μηχανή του Χρόνου», Γ΄ Τάξη: Θεματική Ενότητα 2.4 «Άνθρωποι και μηχανές». Θεματική Ενότητα 11 «Παιχνίδια»: 3^η υποενότητα: Ηλεκτρονικά Παιχνίδια).</p> <p>Οι αναφορικές αντωνυμίες, κύριο γραμματικό φαινόμενο της ενότητας, μπορεί να διδαχθούν μαζί με τις οριστικές στη 13^η ενότητα του B.M. (β΄ τεύχος), με τίτλο: «Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι».</p>	<p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται 10-12 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας.</p>

<p>B.M., σελ. 53-56</p> <p>TE, σελ. 53-54</p> <p>1γ. Μια παράξενη παραγγελία</p> <p>B.M., σελ. 57-59</p> <p>TE, σελ. 55-57</p> <p>1δ. Το διαδίκτυο</p> <p>B.M., σελ. 60-63</p> <p>T.E., σελ. 58-59</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 60-61</p>	<p>Η διδασκαλία του Συντελεσμένου Μέλλοντα μπορεί να γίνει μαζί με τη διδασκαλία του Συνοπτικού Μέλλοντα στην 6η ενότητα, με τίτλο: «Ιστορίες παιδιών» ή να μεταφερθεί στην Ε' Τάξη.</p>	
<p>15^η Ενότητα:</p> <p>Χριστός Ανέστη!</p> <p>σελ. 67-72</p>	<p>Προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τα κείμενα από το Ανθολόγιο Γ' & Δ' δημοτικού.</p>	<p>Σύνολο=4 ώρες</p>
<p>16^η Ενότητα:</p> <p>Ταξίδια στην Ελλάδα</p> <p>σελ. 73-91</p> <p>Υποενότητες:</p> <p>1α. Το παραδεισένιο Πήλιο</p> <p>B.M., σελ. 74-77</p> <p>T.E., σελ. 62-63</p> <p>1β. Η Ρόδος</p> <p>B.M., σελ. 78-82</p> <p>T.E., σελ. 64-65</p> <p>1γ. Ταξιδιωτικές εντυπώσεις</p> <p>B.M., σελ. 83-86</p> <p>T.E., σελ. 66-68</p>	<p>Προτείνεται να διδαχτούν όλες οι υποενότητες (κείμενα), αλλά να αφαιρεθούν δραστηριότητες.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση project με θέμα σχετικό με τα ταξίδια.</p> <p>Ειδικότερα, η ενότητα έχει αντικείμενο τα ταξίδια στη χώρα μας. Τα κείμενα της ενότητας είναι ενδιαφέροντα, ποιοτικά και σχεδόν όλες οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (παραγωγή γραπτού λόγου/κείμενα περιγραφής, δημιουργία: ποιήματος, ταξιδιωτικού χάρτη, ταξιδιωτικού οδηγού, ταξιδιωτικού ημερολογίου, ταξιδιωτική κάρτας, συμπλήρωση κρυπτόλεξου, κ.ά.).</p> <p>Όσον αφορά το B.M.:</p> <p>Στην 2^η υποενότητα με τίτλο «Η Ρόδος» (σελ. 78-79), προτείνεται η αντικατάσταση του χάρτη με άλλον πιο ευανάγνωστο και μεγαλύτερο (αυτός του βιβλίου είναι μικρός, εκτείνεται σε δύο σελίδες και είναι δυσανάγνωστος).</p> <p>Στην 3^η υποενότητα προτείνεται να παραλειφθεί η άσκηση 3 (σελ. 85). Αφορά τη διάκριση ουσιαστικών, επιθέτων-μετοχών, ρημάτων και επιρρημάτων. Η άσκηση είναι επαναληπτική.</p>	<p>Σύνολο=10 ώρες</p> <p>Προβλέπονται από το ΑΠ 10-12 ώρες διδασκαλίας.</p> <p>Με τις αλλαγές εξοικονομούνται 2 διδακτικές ώρες, οι οποίες μπορούν να διατεθούν στην υλοποίηση project ή σε δραστηριότητες φιλιανγνωσίας.</p>

<p>1δ. Άνοιξα του Αιγαίου τη θύρα</p> <p>B.M., σελ.87-89</p> <p>T.E., σελ. 69</p> <p>Εργαστήρι της Γλώσσας σελ. 70-71</p>	<p>Για τον ίδιο λόγο προτείνεται να παραλειφθεί η δραστηριότητα του λεξιλογίου της ενότητας (σελ.90).</p> <p>Όσον αφορά το T.E.:</p> <p>Στην 1^η υποενότητα προτείνεται να μη διδαχτεί η δραστηριότητα 2 (σελ. 63). Αφορά τη διάκριση επιθέτων-μετοχών και είναι επαναληπτική.</p> <p>Προτείνεται να μη διδαχτεί η άσκηση 4, 3^η υποενότητα (σελ. 68), επειδή είναι επαναληπτική αρκετών άλλων δραστηριοτήτων που υπάρχουν στο B.M. και στο Εργαστήρι της Γλώσσας.</p> <p>Η διδασκαλία της ενότητας μπορεί να συνδυαστεί με τη Μελέτη Περιβάλλοντος και ιδίως με τα κεφ.5-7 που περιγράφουν τον τόπο μας (σελ.20-25).</p>	
---	---	--

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΓΛΩΣΣΑ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. Βιβλίο Μαθητή: Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρυς, Ι., Ιορδανίδου, Ά., Κόττα Ά., Χαλκιάς, Π., Της γλώσσας *ρόδι και ροδάνι*, (τχ. α΄, β΄, γ΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
2. Τετράδιο Εργασιών: Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρυς, Ι., Κόττα Ά., Ιορδανίδου, Ά., Χαλκιάς, Της γλώσσας *ρόδι και ροδάνι*, (τχ. α΄, β΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
3. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού Κατσίκη-Γκίβαλου, Α., Καλογήρου, Τ., Παπαδάτος, Γ., Πρωτονοτάριου, Σ. & Πυλαρινός Θ., *Με λογισμό και μ' όνειρο*, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος α΄		
ΕΝΟΤΗΤΑ 1 Ο ΦΙΛΟΣ ΜΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	<p>Η ενότητα εστιάζει στην ιδιαιτερότητα της δομής κειμένων αναφορικού λόγου, όπως είναι τα αφηγηματικά.</p> <p>Εστιάζει, επίσης, στους ρηματικούς χρόνους ανάλογα με το είδος του κειμένου, το ύφος και την κατάσταση επικοινωνίας. Οι αλλαγές που προτείνονται έχουν ως εξής:</p>	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ

<p>1. Ο φίλος μας το δάσος (σελ. 8-11)</p>	<p>Η άσκηση 4 (Β.Μ., σελ. 11) προτείνεται να διδαχτεί προφορικά, αφού προηγηθεί επανάληψη για την ορθογραφία των ρημάτων. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης κρίνεται διαδικαστικό και γίνεται προφορικά, για να αφιερωθεί χρόνος στην 3^η άσκηση που είναι παραγωγή γραπτού λόγου.</p>	
<p>2. Η φίλη μας η θάλασσα (σελ. 12- 15)</p>	<p>Προτείνεται στην άσκηση 1 (Β.Μ., σελ. 13) να προστεθεί ερώτηση που θα αναδεικνύει τη σύγκριση των δύο άρθρων που προηγούνται (εφημερίδας και διαδικτύου), τις υφολογικές διαφορές, τις λεξιλογικές επιλογές και το αποτέλεσμά τους, την υποκειμενικότητα στην καταγραφή της είδησης, κ.λπ. Για τον εντοπισμό της περιοχής όπου έγινε το ναυάγιο οι μαθητές μπορούν να ανατρέξουν στη Γεωγραφία, στον χάρτη της Ευρώπης (σελ.29) ή σε άλλο μεγαλύτερο χάρτη.</p>	
<p>3. Ο φίλος μας ο άνεμος (σελ. 16-20)</p>	<p>Οι ασκήσεις 1 και 2 (Β.Μ., σελ. 17) μπορεί να γίνουν διαθεματικά ως project και να τονιστεί η σημασία της ενέργειας στη ζωή του ανθρώπου, οι συνέπειες της ρύπανσης του περιβάλλοντος από την παραγωγή ενέργειας, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η σπουδαιότητα της εξοικονόμησης ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή.</p> <p>Η άσκηση 3 (σελ. 18) μπορεί να παραλειφθεί. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης καλύπτεται από αντίστοιχες ασκήσεις που θα γίνουν στα επόμενα μαθήματα.</p> <p>Στην άσκηση 4 (σελ. 18, 19) προτείνεται ο πίνακας να συμπληρωθεί προφορικά. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης είναι διαδικαστικό και γίνεται προφορικά για να αφιερωθεί χρόνος στην 1^η άσκηση γραπτής έκφρασης που είναι περιγραφή κτίσματος.</p> <p>Η άσκηση 5 (Τ.Ε., σελ. 13) να αφαιρεθεί, γιατί αναφέρεται σε μάθημα Μ. τ. Π. προηγούμενης τάξης.</p> <p>Προτείνεται στο Τ.Ε. οι σελίδες 14-16 να αξιοποιηθούν, σε συνδυασμό με την παρακάτω υποενότητα «Διαδρομές στην πόλη», σε σχέδιο εργασίας με θέμα «Με ένα ποδήλατο παντού, στην πόλη και αλλού».</p>	
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 2 Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ</p>	<p>Η ενότητα εστιάζει στη δομή διαφόρων ειδών οδηγιών που ανήκουν στα κατευθυντικά κείμενα. Εστιάζει, επίσης, στη λειτουργία των εγκλίσεων, στα επιρρήματα, στα αριθμητικά και στη λόγια κλίση ουσιαστικών και επιθέτων. Οι αλλαγές που προτείνονται έχουν ως εξής:</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ</p>

1. Η γειτονιά της πόλης (σελ. 24- 27)	Η άσκηση 5 (Β.Μ., σελ. 27) δύναται να αφαιρεθεί, γιατί υπάρχουν παρόμοιες ασκήσεις στις επόμενες ενότητες.	
2. Παιχνίδια πολιτισμού (σελ. 28)	Προτείνεται να αφαιρεθεί.	
3. Η πολιτιστική ζωή της Θεσ/νίκης (σελ. 29- 31)	Προτείνεται στις ενότητες 2 και 3 (Β.Μ., σελ. 28-29) να γίνεται αναφορά στην πολιτιστική ζωή του κάθε τόπου. Τα γραμματικά φαινόμενα της ενότητας διδάσκονται ως έχουν.	
4. Διαδρομές στην πόλη (σελ. 33- 35)	<p>Η υποενότητα προσφέρεται για διαθεματικές δραστηριότητες. Από το Β.Μ. οι ασκήσεις 1 και 2 (σελ. 33) μπορεί να γίνουν διαθεματικά ως project, η άσκηση 4 (σελ. 35) μπορεί να γίνει προφορικά και η άσκηση 6 (σελ.35) μπορεί να παραλειφθεί ως προς το δεύτερο σκέλος, γιατί καλύπτεται από την άσκηση 3 (σελ.34).</p> <p>Προτείνεται, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, σχέδιο εργασίας με θέμα «Με ένα ποδήλατο παντού, στην πόλη και αλλού».</p>	
5. Υπόγειες διαδρομές (σελ. 36- 39) Τ.Ε. (σελ. 17-28)	<p>Η άσκηση 4 (Β.Μ., σελ. 38) προτείνεται να μη διδαχθεί.</p> <p>Από το Τ.Ε. προτείνεται να μη διδαχτούν οι σελίδες 17-21. Οι ασκήσεις των κειμένων επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ.</p> <p>Ο χρόνος που θα εξοικονομηθεί θα αξιοποιηθεί για τις ασκήσεις 4 (σελ. 22) και 7 (σελ. 25) που αφορούν παραγωγή γραπτού λόγου.</p> <p>Μπορεί να αξιοποιηθεί η κατασκευή (σελ. 23) στα εικαστικά.</p> <p>Οι σελίδες 26, 27 μπορεί να ενταχτούν στο παραπάνω σχέδιο εργασίας «Με ένα ποδήλατο παντού, στην πόλη και αλλού».</p> <p>Οι ασκήσεις στις σελίδες 24 και 28 προτείνεται να αφαιρεθούν, καθώς επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ.</p>	
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 3</p> <p>28η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ</p> <p>1. Η πορεία προς το μέτωπο (σελ. 42-43)</p> <p>2. Η Ιταλία μας κήρυξε τον πόλεμο! (σελ. 44-45)</p>	<p>Με αφορμή την επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου, προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε΄ & ΣΤ΄ δημοτικού.</p> <p>Προτείνεται, επίσης, η αξιοποίηση και άλλων σημειωτικών πόρων, πέραν του γραπτού λόγου, όπως είναι τα σχεδιαγράμματα (σχεδιάγραμμα των γεγονότων του πολέμου 1940 και της Κατοχής), οι χάρτες, οι πίνακες.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ</p> <p>ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>2 ΩΡΕΣ</p>

<p>3. Η πείνα (σελ. 46)</p> <p>4. Η κατοχή (σελ. 47)</p>		
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 4</p> <p>ΤΑ ΖΩΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΜΑΣ</p>	<p>Η ενότητα εστιάζει στη δομή κειμένων που περιγράφουν ζώα και ανθρώπους (επανάληψη γνώσεων προηγούμενων τάξεων).</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ</p>
<p>1. Ο Μάγκας (σελ. 50-52)</p>	<p>Διδάσκεται ως έχει</p>	
<p>2. Ο Τεντέν και ο Μιλού (σελ. 53-54)</p>	<p>Διδάσκεται ως έχει</p>	
<p>3. Τα χαρακτηριστικά των ζώων (σελ. 55-57)</p>	<p>Οι διαδικτυακοί τόποι www.zoofilia.gr Β.Μ., α' τεύχος, (σελ.55 και 64) και www.anthropos.gr Β.Μ., α' τεύχος, (σελ. 64) να μην αξιοποιούνται από τους/τις εκπαιδευτικούς, γιατί οδηγούν σε αλλότριο περιεχόμενο.</p> <p>Η άσκηση 2 (σελ.56) μπορεί να διδαχτεί προφορικά (αφορά επανάληψη γνώσεων προηγούμενων τάξεων).</p>	
<p>4. Αγάπες ... με ουρά (σελ. 58-60)</p>	<p>Προτείνεται να μη διδαχθεί το κείμενο (σελ. 58) και οι ασκήσεις 1 και 3 (σελ. 59).</p> <p>Η άσκηση 2 (σελ. 59) αφαιρείται, γιατί επικαλύπτεται από άλλες του Β.Μ.</p> <p>Η άσκηση 4 (σελ. 60) διδάσκεται ως έχει.</p>	
<p>5. Τα ζώα της εξοχής (σελ. 61-63)</p> <p>T.E. (σελ. 29-40)</p>	<p>Οι εργασίες/ασκήσεις της σελίδας 62 προτείνονται να γίνουν προφορικά.</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός, αν το κρίνει απαραίτητο ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες της τάξης, μπορεί να προβεί σε προφορική υπενθύμιση, αξιοποιώντας τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών/τριών.</p> <p>Προτείνεται να αφαιρεθεί η άσκηση 3 (σελ. 63) και να δοθεί χρόνος στο project της επόμενης άσκησης 4 με θέμα: «Μια διαφορετική ζωή για τα κατοικίδια».</p> <p>Όσον αφορά το T.E.:</p> <p>Η άσκηση 2 (σελ. 31-33) προτείνεται να γίνει προφορικά, γιατί τόσο η αγγελία όσο και η χρήση των επιθέτων στην πρόταση έχουν διδαχτεί στις μικρότερες τάξεις.</p>	

	<p>Η άσκηση 3 (σελ. 33-34) μπορεί να παραλειφθεί, γιατί υπάρχει αντίστοιχη στο Β.Μ.</p> <p>Το κείμενο (σελ. 34) μπορεί να αντικατασταθεί από κάποιο σύγχρονο κείμενο φιλοζωικού φορέα σχετικό με την κακομεταχείριση των ζώων (π.χ. φυλλάδιο μιας ζωοφιλικής οργάνωσης).</p> <p>Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών, η άσκηση 4 (σελ. 35) δύναται να παραλειφθεί.</p> <p>Η άσκηση 6 (σελ. 35) προτείνεται να ενταχτεί στο παραπάνω σχέδιο εργασίας.</p> <p>Οι ασκήσεις 7-8-9-10 (σελ. 37-40) δύναται να αφαιρεθούν γιατί επικαλύπτονται από αντίστοιχες του Β.Μ.</p>	
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 5</p> <p>17η ΝΟΕΜΒΡΗ</p> <p>1. Πολυτεχνείο '73 (σελ. 66-67)</p> <p>2. Τριήμερο στα κάγκελα (σελ. 67)</p> <p>3. Μικρός τύμβος (σελ. 68)</p> <p>4. Κοίτα με στα μάτια (σελ. 68)</p> <p>5. Άγνωστος αγωνιστής (σελ. 68)</p> <p>6. Ο Φωκίων ήταν ελάφι (σελ. 69-70)</p>	<p>Με αφορμή τη 17^η Νοέμβρη, προτείνεται να αξιοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί κείμενα από το Ανθολόγιο Ε' & ΣΤ 'δημοτικού.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>2 ΩΡΕΣ</p>
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 6</p> <p>ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ, ΟΙ ΦΙΛΕΣ ΜΑΣ</p>	<p>Η ενότητα στοχεύει στον κατευθυντικό λόγο, προσκλήσεις και επιστολές.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>8-10 ΩΡΕΣ</p>
<p>1. Φίλοι από άλλες χώρες (σελ. 72-76)</p>	<p>Το κείμενο (Β.Μ., σελ. 72-73) μπορεί να αντικατασταθεί από τον/την εκπαιδευτικό με ένα πιο σύγχρονο.</p> <p>Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν επαρκεί, η άσκηση 1 και η άσκηση 2 (σελ. 73) μπορούν να παραλειφθούν.</p>	

	Η άσκηση 4 (σελ. 74-76) προτείνεται να γίνει προφορικά, καθώς είναι προσφιλές και οικείο λεξιλόγιο στους/στις μαθητές/ήτριες της τάξης.	
2. Ιστορίες με φίλους (σελ.77-80)	Διδάσκεται ως έχει.	
3. Οι φίλοι τραγουδάνε (σελ. 81)	Η άσκηση 3 (σελ. 81) μπορεί να αφαιρεθεί, γιατί επικαλύπτεται από αντίστοιχες του Β.Μ.	
4.Οι φίλοι γιορτάζουν (σελ.82 -86)	Διδάσκεται ως έχει.	
Τ.Ε (σελ. 41-52)	Οι ασκήσεις που επικαλύπτονται από αντίστοιχες του Β.Μ. δύνανται να αφαιρεθούν.	
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ τεύχος β΄		
ΕΝΟΤΗΤΑ 7 ΜΟΥΣΙΚΗ	Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων (περιγραφή μουσικού οργάνου).	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8-10 ΩΡΕΣ
1. Εγώ σε συναυλία; (σελ. 8-11)	Διδάσκεται ως έχει.	
2. Μουσικά όργανα (σελ. 12-16)	Διδάσκεται ως έχει.	
3. Τραγούδια και στίχοι (σελ. 17-19)	Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 18) προτείνεται να αφαιρεθεί λόγω ασαφούς διατύπωσης.	
4. Μουσική και άλλες τέχνες (σελ. 20)	Διδάσκεται ως έχει.	
Τ.Ε. (σελ. 53-62)	Τ.Ε. Η άσκ.3 (σελ. 56) μπορεί να παραλειφθεί, επειδή επικαλύπτεται από ασκήσεις του Β.Μ. Το κείμενο της σελ. 56 μπορεί να μη διδαχθεί, γιατί αναφέρεται στην ιστορία της προηγούμενης τάξης. Οι ασκήσεις 4 (σελ. 57) και 5 (σελ. 58) δύνανται να παραλειφθούν, γιατί επικαλύπτονται από ασκήσεις του Β.Μ.	

	<p>Οι σελίδες 58-61 μπορεί να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο project την ώρα της μουσικής αγωγής με θέμα: «Μαγικό ταξίδι στον κόσμο της μουσικής».</p> <p>Οι ασκήσεις 8 (σελ. 60) και 9 (σελ. 62) μπορεί να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από ασκήσεις του Β.Μ.</p>	
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 8 ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ</p> <p>1. Χριστούγεννα (σελ. 23)</p> <p>2. Χριστουγεννιάτικο δώρο (σελ. 24-25)</p> <p>3. Φρικαντέλα ... (σελ. 26-27)</p> <p>4. Χριστουγεννιάτικα Κάλαντα Πελοποννήσου, Κέρκυρας, Καπαδοκίας, Μυτιλήνης (σελ. 28)</p> <p>5. Τα Χριστούγεννα στον κόσμο (σελ. 29)</p> <p>6. Το δάσος που ταξίδευε (σελ. 30-31)</p>	<p>Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα επιτυγχάνονται μέσω της επεξεργασίας κειμένων με τη μορφή βιωματικών σημειωμάτων, ενημερωτικών φυλλαδίων, βιβλιοθήκης και βιβλιοπαρουσίασης.</p> <p>Με αφορμή την ενότητα των Χριστουγέννων προτείνεται στους/στις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε' & ΣΤ' δημοτικού.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>2 ΩΡΕΣ</p>
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 9 ΒΙΒΛΙΑ- ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ</p>		<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>8- 10 ΩΡΕΣ</p>
<p>1. Ο μαγικός κόσμος των βιβλίων (σελ. 34-35)</p>	<p>Διδάσκεται ως έχει.</p>	
<p>2. Ποιοι είναι οι συγγραφείς (σελ. 36-40)</p>	<p>Προτείνεται η υποενότητα 2 (Β.Μ.) «Ποιοι είναι οι συγγραφείς» να γίνει σε συνδυασμό με κάποιες δραστηριότητες της υποενότητας 4 «Σκυταλοδρομία ανάγνωσης», η οποία προτείνεται να παραλειφθεί. Η άσκηση 1 (σελ. 37) που αφορά τη συγγραφή βιογραφίας συγγραφέα προτείνεται να συνδυαστεί με τις δραστηριότητες των σελ. 46-48 και να λάβει τη μορφή ενός project φιλαναγνωσίας. Το project αυτό μπορεί να υλοποιείται κατά τη διάρκεια όλης της χρονιάς. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/ήτριες μπορούν να αξιοποιούν βιβλία από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή να φέρνουν το δικό τους υλικό που μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία. Θα μπορούσε, επίσης, στα βιογραφικά σημειώματα να αξιοποιηθεί</p>	

	<p>και το κείμενο του Β.Μ. γ' τεύχος (σελ. 76) που αφορά τον πρώτο ελληνικής καταγωγής κοσμοναύτη.</p> <p>Τα γραμματικά φαινόμενα διδάσκονται ως έχουν (σελ. 38-40).</p>	
3. Βιβλιοθήκες (σελ. 41-43)	<p>Προτείνεται όσον αφορά την άσκηση 1 (Β.Μ., σελ. 42) να γίνει επίσκεψη στη βιβλιοθήκη της περιοχής που ζουν οι μαθητές/ήτριες, εφόσον υπάρχει, και το μάθημα να διεξαχθεί στη βιβλιοθήκη με το αυθεντικό υλικό της. Προτείνεται, επίσης, να γίνουν αναφορές στον κανονισμό λειτουργίας, στον τρόπο ταξινόμησης και στις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες.</p>	
4. Σκυταλοδρομία ανάγνωσης (σελ. 44-49)	<p>Η «Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης» (Β.Μ., σελ. 44) προτείνεται να παραλειφθεί, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω.</p> <p>Η άσκηση 1 σελ. 45 μπορεί να αφαιρεθεί, γιατί καλύπτεται από άλλες ασκήσεις του Β.Μ.</p>	
5. Ανασκαφές στα τυφλά (σελ. 50-51)	<p>Διδάσκεται σε συνδυασμό με την προηγούμενη σελίδα 49 (Β.Μ.) και στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται τα βιβλία των συγγραφέων της ενότητας 9 του Τ.Ε.</p> <p>Τ.Ε. Στις σελ. 63-68 τα κείμενα και οι ασκήσεις 1, 2, 4, 5, 6, 7,8, 9,10, 11 μπορεί να παραλειφθούν, γιατί επικαλύπτονται από δραστηριότητες του Β.Μ.</p> <p>Διδάσκεται η άσκ. 3 (σελ.65-66).</p>	
Τ.Ε.(σελ. 63-71)		
ΕΝΟΤΗΤΑ 10 ΜΥΣΤΗΡΙΑ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ	<p>Στη συγκεκριμένη ενότητα γίνεται επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>8- 10 ΩΡΕΣ</p>
1. Όνειρα για ταξίδια στ' αστέρια (σελ. 54-59)	<p>Στη σελ. 58 (Β.Μ.) προτείνεται να αφαιρεθεί ο χρόνος με γενική και αιτιατική.</p> <p>Η άσκηση 6 (σελ. 58) μπορεί να παραλειφθεί.</p> <p>Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών, η άσκηση 8 (σελ. 59) μπορεί να παραλειφθεί.</p>	
2. Χαμένοι πολιτισμοί (σελ. 60-61)	<p>Το κείμενο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία της γεωγραφίας για τον ρόλο των ηφαιστείων και των σεισμών στις αλλαγές της φύσης. Ο στόχος των ασκήσεων επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.</p>	

3. Ανεξήγητα φαινόμενα / Πέτρινοι γίγαντες (σελ. 62-63)	Διδάσκεται ως έχει	
4. Η μηχανή του χρόνου (σελ. 64-67) Τ.Ε. β' τεύχος (σελ. 7-14)	<p>Οι σελ. 64,65 και 66 (Β.Μ.) δύνανται να μη διδαχθούν. Το κείμενο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία των μαθηματικών.</p> <p>Η άσκηση 3 (σελ. 67) διδάσκεται κανονικά.</p> <p>Η άσκηση 3 (Τ.Ε., σελ. 9) μπορεί να παραλειφθεί, γιατί επικαλύπτεται από άλλη παρόμοια στο Β.Μ.</p> <p>Οι ασκήσεις/εργασίες της σελ. 10 μπορούν να μη διδαχθούν. Το κείμενο έχει περιεχόμενο σχετικό με την ενότητα 17 του γ' τεύχους και η άσκηση 4 επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.</p> <p>Η άσκ. 5 (σελ. 11) μπορεί να γίνει προφορικά. Ο στόχος της είναι διαδικαστικός.</p> <p>Το κείμενο στη σελ.11 έχει περιεχόμενο σχετικό με την ενότητα 17 του γ' τεύχους και οι ασκήσεις 6 & 7 σελ.12 επικαλύπτονται από άλλες παρόμοιες.</p> <p>Οι ασκήσεις 8 & 9 (σελ. 13) διδάσκονται κανονικά.</p> <p>Οι ασκήσεις/εργασίες της σελ 14 μπορούν να παραλειφθούν.</p>	
ΕΝΟΤΗΤΑ 11 ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	<p>Η ενότητα εστιάζει μέσω της περιγραφής παιχνιδιών και των κανόνων που τα διέπουν στην επεξεργασία οδηγιών (κατευθυντικός λόγος).</p> <p>Προτείνεται στην ενότητα 11 να προστεθεί κείμενο σχετικό με την παιδική εργασία και το δικαίωμα των παιδιών στο παιχνίδι.</p> <p>Η ενότητα προσφέρεται για την υλοποίηση σχεδίου εργασίας με θέμα το παιχνίδι.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>8 - 10 ΩΡΕΣ</p>
1. Παραδοσιακά παιχνίδια (σελ. 70-74)	<p>Προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να συνδυάσουν την άσκηση 3 (Β.Μ., σελ.73), όπως και την επόμενη άσκηση 4 (σελ. 73), με την ορθογραφία ρημάτων και τις ασκήσεις 3, 4, 5 (σελ. 79, 80, 81). Μπορεί ορισμένες να γίνουν προφορικά και άλλες γραπτά ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο του μαθητικού πληθυσμού.</p>	
2. Επιτραπέζια παιχνίδια (σελ. 75-77)	<p>Μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία αυτής της ενότητας. Το γραμματικό φαινόμενο των απρόσωπων ρημάτων διδάσκεται στις επόμενες τάξεις. Κείμενο με αντίστοιχο θέμα υπάρχει στο Τ.Ε.</p>	

	Η άσκηση 4 (σελ. 77) επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.	
3. Ηλεκτρονικά παιχνίδια (σελ. 78-81)	<p>Προτείνεται η αντικατάσταση αυτού του κειμένου με κάποιο άλλο πιο σύγχρονο με αντίστοιχο ποδοσφαιρικό θέμα που θα πλαισιωθεί από την άσκ. 1 (σελ. 79). Η άσκηση 2 (σελ. 79) επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.</p> <p>Οι υπόλοιπες ασκήσεις γίνονται στην παρούσα υποενότητα 1.</p>	
4. Πνευματικά παιχνίδια (σελ. 82-87)	<p>Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 85) μπορεί να παραλειφθεί.</p> <p>Η άσκηση 4 (σελ.85) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p> <p>Οι ασκ. 1 & 2 (Τ.Ε., σελ. 16, 17) μπορούν να γίνουν προφορικά, καθώς είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p> <p>Οι ασκ. 3 (σελ. 17) & 4 (σελ. 18) μπορούν, επίσης, να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από αντίστοιχες του Β.Μ.</p> <p>Η άσκ. 5 (σελ.20) μπορεί να παραλειφθεί.</p> <p>Οι ασκ. 7 (σελ. 22), 8 (σελ. 22, 23) και 9 (σελ. 24) μπορούν να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από άλλες παρόμοιες.</p>	
Τ.Ε. (σελ.15-24)		
ΕΝΟΤΗΤΑ 12 25η ΜΑΡΤΙΟΥ	Με αφορμή την ενότητα της 25 ^{ης} Μαρτίου προτείνεται στους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε΄ & ΣΤ΄ δημοτικού.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
1. Κολοκοτρώνης (σελ. 89-90)	Προτείνεται, επίσης, η αξιοποίηση και άλλων στοιχείων πέραν του γραπτού λόγου (π.χ. σχεδιαγράμματα, χάρτες, πίνακες).	2 ΩΡΕΣ
2. Ο Γέρος του Μοριά (σελ. 90-92)		
3. Μαντώ Μαυρογένους (σελ. 92-94)		
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ τεύχος γ΄		
ΕΝΟΤΗΤΑ 13 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	Στην ενότητα γίνεται επεξεργασία οδηγιών (κατευθυντικός λόγος) με τη βοήθεια ενεργητικής και παθητικής σύνταξης.	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
1. Κατασκευές της φύσης (σελ. 8-11)	Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ.10) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς αποτελεί επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.	8-10 ΩΡΕΣ

<p>2. Κατασκευές των ανθρώπων (σελ. 12-17)</p>	<p>Προτείνεται στην άσκηση 2 (Β.Μ., σελ. 14) να τονιστεί η επικοινωνιακή διαφοροποίηση της γλωσσικής εκφοράς στην ενεργητική και στην παθητική φωνή.</p> <p>Η άσκηση 3 (σελ.15) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p>	
<p>3. Μαθηματικές κατασκευές (σελ. 18-24)</p> <p>Τ.Ε. (σελ. 25-34)</p>	<p>Από την άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 21-24) προτείνεται να αφαιρεθεί το δεύτερο μέρος (σελ. 22-23-24), εφόσον το κρίνει ο/η εκπ/κός ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης.</p> <p>Η άσκηση 2 (Τ.Ε., σελ. 28) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.</p> <p>Η άσκηση 4 (Τ.Ε., σελ. 30) μπορεί να γίνει προφορικά, καθώς αποτελεί επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης</p> <p>Οι ασκήσεις 5 (Τ.Ε., σελ. 30) & 6 (σελ.31) μπορεί να παραλειφθούν, καθώς διδάσκονται σε επόμενες τάξεις.</p> <p>Η άσκηση 8 (Τ.Ε., σελ. 33) μπορεί να γίνει προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p> <p>Οι ασκ. 9 (Τ.Ε., σελ. 33) και 10 (σελ. 34) μπορούν να παραλειφθούν, καθώς επικαλύπτονται από αντίστοιχες του Β.Μ.</p> <p>Οι κατασκευές στις σελίδες 26, 27, 29 μπορούν να γίνουν τις ώρες διδασκαλίας των εικαστικών.</p> <p>Η σελ. 32 μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο σχεδίου εργασίας με θέμα σχετικό με τον Καραγκιόζη.</p>	
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 14</p> <p>ΠΑΣΧΑ</p> <p>1. Η ημέρα της Λαμπρής</p> <p>2. Ανάσταση</p> <p>3. Μαριάμ</p> <p>4. Έθιμα του Πάσχα</p>	<p>Με αφορμή την ενότητα του Πάσχα, προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να αξιοποιήσουν σχετικά κείμενα από το Ανθολόγιο Ε' & ΣΤ' δημοτικού.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>2 ΩΡΕΣ</p>
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 15 ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ</p>	<p>Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία επιχειρηματολογικών κειμένων (κατευθυντικός λόγος).</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>
<p>1. Τα θετικά... και τα αρνητικά (σελ. 36-41)</p>	<p>Β.Μ.</p>	<p>8-10 ΩΡΕΣ</p>

	<p>Προτείνεται να αφαιρεθούν τα κείμενα των εφημερίδων (σελ. 36 και 37) λόγω παλαιότητας, καθώς και οι ασκήσεις που τα συνοδεύουν 1, 2, 3 (σελ. 37), 4, 5 (σελ. 38), 6, 7 (σελ. 39).</p> <p>Διδάσκονται τα αρκτικόλεξα (σελ. 39). Η άσκηση 8 (σελ. 40) μπορεί να γίνει προφορικά.</p> <p>Διδάσκονται οι «Λέξεις με καταγωγή» και η άσκ. 9 (σελ. 41).</p> <p>Μπορούν να αξιοποιηθούν τα κείμενα του Τ.Ε. (σελ. 35, 36) μαζί με τις ασκήσεις 1 (σελ.36) και 2 (σελ.37).</p>	
2. Τηλεόραση και διαφήμιση (σελ. 42-47)	<p>Προτείνεται ο/η εκπ/κός να επιλέξει μία από τις δύο ασκήσεις (Β.Μ., άσκ. 2, σελ. 43 ή άσκ. 3, σελ. 44).</p> <p>Οι ασκ. 4 (σελ. 45) και 6 (σελ. 46) αφαιρούνται.</p> <p>Ο χρόνος θα διατεθεί για την άσκ. 7 (σελ. 46) που προτείνεται να γίνει με τη μορφή project με θέμα «φτιάχνω τη δική μου διαφήμιση».</p>	
3. Προγράμματα τηλεόρασης (σελ. 48-54)	<p>Αφαιρούνται οι σελ. 48-50 (Β.Μ.), καθώς αναφέρονται σε αρκετά παλιά τηλεοπτικά προγράμματα και οι ασκήσεις 1 και 2 (σελ. 51) που τα συνοδεύουν. Επίσης, προτείνεται να αφαιρεθούν τα ρήματα λόγιας κλίσης (θεωρούμαι, εγγυώμαι, άγω) και οι ασκ. 3 (σελ. 52), 4 (σελ. 53) και 5 (σελ. 54) που τα συνοδεύουν, κατά την κρίση του/της εκπ/κού.</p> <p>Προτείνεται να γίνει το σχέδιο εργασίας (σελ. 54) με θέμα την επίδραση της τηλεόρασης στη ζωή μας.</p> <p>Όσον αφορά το Τ.Ε.:</p> <p>Η άσκ. 3 (σελ. 38) μπορεί να γίνει προφορικά, γιατί αποτελεί επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p> <p>Τα κείμενα των σελ. 38, 39, 40, 41 και οι ασκήσεις που τα συνοδεύουν 4, 5, 6, 7 δύνανται να παραλειφθούν γιατί επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ.</p> <p>Ομοίως και οι σελ. 42-46 λόγω επικάλυψης με το Β.Μ.</p>	
Τ.Ε. (σελ.35-46)		
ΕΝΟΤΗΤΑ 16 ΑΘΛΗΜΑΤΑ-ΣΠΟΡ	<p>Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>
1. Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα (σελ. 58-61)	<p>Οι ασκήσεις 4 & 5 (Β.Μ., σελ. 60) μπορούν να παραλειφθούν, γιατί επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ.</p>	<p>8-10 ΩΡΕΣ</p>

<p>2. Σύγχρονος αθλητισμός (σελ. 62-66)</p>	<p>Προτείνεται, αντί για την ασκ. 2 (σελ. 63) του Β.Μ., να γίνει από το Τ.Ε. το κείμενο (σελ. 48) και η άσκ. 1 (σελ. 49-51).</p> <p>Η άσκηση 5 (σελ. 66) μπορεί να παραλειφθεί.</p>	
<p>3. Και τα παιδιά αθλούνται... (σελ. 67-73)</p> <p>T.E. (σελ.47-58)</p>	<p>Η άσκηση 3 (Β.Μ., σελ. 69) και άσκ. 5 (σελ. 72) μπορούν να γίνουν προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p> <p>Η άσκηση 7 (σελ. 72) μπορεί να παραλειφθεί.</p> <p>Προτείνεται εναλλακτικά, αντί για τις ασκήσεις 7, 8, 9 (σελ. 72-73) του Β.Μ. και τις επαναληπτικές ασκ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 (σελ. 52-58) του Τ.Ε., οι ώρες διδασκαλίας να διατεθούν για project με θέμα τον αθλητισμό (μπορεί να συνδυαστεί και με το επιτραπέζιο παιχνίδι των σελ. 56-57 του Τ.Ε.).</p> <p>Όσον αφορά το Τ.Ε., το κείμενο (σελ. 48) και η άσκ. 1 (σελ. 49-51) αξιοποιούνται στην υποενότητα 2 και οι ώρες διδασκαλίας των ασκ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 (σελ. 52-58) του Τ.Ε. προτείνεται να διατεθούν για project με θέμα τον αθλητισμό, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω.</p>	
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 17</p> <p>ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ</p>	<p>Η ενότητα εστιάζει στην επεξεργασία αφηγηματικών και περιγραφικών κειμένων.</p>	<p>ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p> <p>8-10 ΩΡΕΣ</p>
<p>1. Ο άνθρωπος στο διάστημα (σελ. 76-78)</p>	<p>Προτείνεται, αντί για το κείμενο (σελ. 76, Β.Μ.) που αναφέρεται στην ενότητα 9, να αξιοποιηθεί αυτό του Τ.Ε. (σελ. 60-61) με τις ασκήσεις 1, 2, 3, (σελ. 61-62) που το συνοδεύουν.</p> <p>Οι ασκ. 2, 3 (Β.Μ. σελ. 77) και 4 (σελ. 78) μπορούν να αφαιρεθούν, γιατί επικαλύπτονται από άλλες του Β.Μ.</p> <p>Η σελ. 78 «Προσέξτε τη διαφορά: σύμφραση – έκφραση» μπορεί να παραλειφθεί, καθώς και η άσκηση 5 (σελ. 78), εφόσον ο/η εκπαιδευτικός κρίνει ότι είναι αρκετά απαιτητική.</p>	
<p>2. Τι βλέπουμε από το διάστημα (σελ. 79-82)</p>	<p>Β.Μ.</p> <p>Προτείνεται οι πληροφορίες για το Σινικό Τείχος να αντληθούν από τη Wikipedia, γιατί η ιστοσελίδα του βιβλίου δε λειτουργεί. Επίσης, ο/η εκπ/κός μπορεί να επιλέξει μία από τις δύο δραστηριότητες που αφορούν τα κείμενα (ασκ. 1,2, σελ. 80 Β.Μ.).</p> <p>Οι ασκήσεις 5 & 6 (σελ.82) προτείνεται να γίνουν προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p>	

<p>3. Φανταστικά ταξίδια στο διάστημα (σελ. 83-87)</p>	<p>Προτείνεται η άσκ. 2 (Β.Μ., σελ. 85) να αφαιρεθεί λόγω επικάλυψης με το Τ.Ε.</p> <p>Η άσκηση 3 (σελ. 86) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς επικαλύπτεται από άλλες του Β.Μ.</p> <p>Ο/Η εκπ/κός μπορεί να επιλέξει μία από τις δύο ασκήσεις 4 (σελ. 86) ή 5 (σελ. 87) να γίνει προφορικά, γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p> <p>Η άσκ. 6 (σελ. 87) μπορεί να παραλειφθεί, γιατί επικαλύπτεται από άλλες του Β.Μ.</p>	
<p>4. Ταξίδι στο διάστημα (σελ. 88-91)</p> <p>T.E. (σελ.59-70)</p>	<p>Η άσκηση 2 (Β.Μ., σελ. 90) μπορεί να παραλειφθεί, καθώς επικαλύπτεται από άλλες του Β.Μ.</p> <p>Η άσκηση 3 (σελ.90) μπορεί να γίνει προφορικά γιατί είναι επανάληψη προϋπάρχουσας γνώσης.</p> <p>Το κείμενο του Τ.Ε. (σελ. 60-61) με τις ασκήσεις 1, 2, 3 (σελ. 61-62) που το συνοδεύουν αξιοποιούνται στην υποενότητα 1, όπως προαναφέρθηκε.</p> <p>Οι σελίδες 63 & 64 μπορούν να παραλειφθούν, καθώς παρουσιάζουν επικαλύψεις με το Β.Μ.</p> <p>Το κείμενο και οι ερωτήσεις γραπτής έκφρασης που το αφορούν (σελ.65-66) διδάσκονται ως έχουν.</p> <p>Οι ασκήσεις των σελ. 67-70 είναι επαναληπτικές και μπορούν να αφαιρεθούν ή να γίνουν προφορικά, κατά την κρίση του/της εκπ/κού ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο των μαθητών/τριών.</p>	

**ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΓΛΩΣΣΑ ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

1. Βιβλία Μαθητή:

Ιορδανίδου, Α., Κανελλοπούλου, Ν., Κοσμά, Ε., Κουταβά, Β., Οικονόμου, Π. & Παπαϊωάννου, Κ., *Γλώσσα Στ΄ Δημοτικού, Λέξεις... Φράσεις... Κείμενα*, (τχ. α΄, β΄, γ΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

2. Τετράδια Εργασιών Μαθητή:

Ιορδανίδου, Α., Κανελλοπούλου, Ν., Κοσμά, Ε., Κουταβά, Β., Οικονόμου, Π. & Παπαϊωάννου, Κ., *Γλώσσα Στ΄ Δημοτικού, Λέξεις... Φράσεις... Κείμενα. Τετράδιο Εργασιών*, (τχ. α΄, β΄), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

3. Βιβλίο Μαθητή:

Κατσίκη-Γκίβαλου, Α., Καλογήρου, Τ., Παπαδάτος, Γ., Πρωτονοτάριου, Σ. & Πυλαρινός, Θ., *Με λογισμό και μ΄ όνειρο. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού*, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		
ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ		
Διδακτέα ύλη	Προτάσεις για διαχείριση της διδακτέας ύλης	Ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος α΄		
Ενότητα 1: Ταξίδια, τόποι, μεταφορικά μέσα (σελ. 7-22) Ο θαλασσοπόρος Τα ψάθινα καπέλα Ταξιδεύοντας με ελέφαντα Δύο μέρες στο βουνό	Σελ. 16: προτείνεται να προηγηθεί επανάληψη με οδηγίες για την παράγραφο, συνοχή και συνεκτικότητα και μετά να ζητηθεί σύνταξη παραγράφου. Σελ. 18-19: προτείνεται να επιλεγεί μία από τις δύο ασκήσεις γραπτής έκφρασης. Τετράδιο Εργασιών (Τ.Ε.), Τεύχος Α΄, σελ. 7-10: μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία τους. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υπενθυμίσουν στους/στις μαθητές/ήτριες τα σχετικά με τη σύνταξη παραγράφου, τη συνοχή και τη συνεκτικότητα και στη συνέχεια, να αναθέσουν ένα θέμα γραπτής έκφρασης προσαρμοσμένο στα ενδιαφέροντα και στη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών (ως διαγνωστική αξιολόγηση γραπτής έκφρασης).	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Ενότητα 2: Κατοικία (σελ. 23-38) Το σπίτι μου Το σπίτι του ποιητή Καβάφη Μικρές αγγελίες Σπίτι για πλατσουρίσματα, Οι κάτοικοι της ερήμου, Κοινότητα... από ύφασμα	Σελ. 32-33: μπορούν να μη διδαχθούν (αρκούν τα συναφή, μικρότερα σε έκταση κείμενα). Σελ. 35, άσκ. 4: μπορεί να μη διδαχθεί (αρκούν οι αντίστοιχες ασκήσεις του τετραδίου εργασιών).	8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Ενότητα 3: 28^η Οκτωβρίου (σελ. 39-46) Η τελευταία Π.Α. εκατονταετία Η μικρή Ελλάδα υψώνει τη φωνή της Ήρθαν	Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας.	2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ

<p>Ενότητα 4: Διατροφή (σελ. 47-70)</p> <p>Η πολύ λαίμαργη φάλαινα που έφαγε τη θάλασσα</p> <p>Συνταγές μαγειρικής</p> <p>Παραδοσιακές γεύσεις</p> <p>Γάρος, το κέτσαπ των αρχαίων</p> <p>Στη διαφήμιση... όλα είναι δυνατά!</p>	<p>Προτείνεται να εμπλουτιστεί η διδασκαλία παραθετικών και η ενασχόληση με παροιμίες με ασκήσεις κατ' επιλογήν του/της εκπαιδευτικού.</p> <p>Σελ. 61-65, 67: μπορεί να παραλειφθεί η διδασκαλία τους.</p> <p>Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Α', σελ. 40-41: μπορούν να παραλειφθούν. Οι μαθητές/ήτριες έχουν ήδη ασχοληθεί με παρόμοιες ασκήσεις.</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 5: 17^η Νοέμβρη (σελ. 71-78)</p> <p>Οι τρεις μέρες</p> <p>Εδώ Πολυτεχνείο</p> <p>Αναμνήσεις από αυτόπτες μάρτυρες</p>	<p>Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθεί το κείμενο στη σελ. 72-75).</p>	<p>2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 6: Η ζωή σε άλλους τόπους (σελ. 79-94)</p> <p>Αυτόχθονες λαοί</p> <p>Σπίτι μας είναι η γη</p> <p>Αιολική γη</p>	<p>Σελ. 89-92: μπορούν να παραλειφθούν, εκτός από την άσκηση 5 (σελ. 92). Προτείνεται εμπλουτισμός από τον/την εκπαιδευτικό με ασκήσεις για τις κατηγορίες και τους τύπους ρημάτων (ακόμα και για αναγνώριση ρηματικών τύπων, ανάλογα με τη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών).</p> <p>Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Α', σελ. 43-46: προτείνεται να μην διδαχθούν, καθώς κρίνονται επαρκείς οι ασκήσεις γραπτής έκφρασης του Βιβλίου Μαθητή.</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος β'</p>		
<p>Ενότητα 7: Η ζωή έξω από την πόλη (σελ. 7-30)</p> <p>Ολική καταστροφή στις καλλιέργειες</p> <p>Τριάντα εννιά καφενεΐα και ένα κουρείο</p>	<p>Σελ. 7, 13, 18: μπορούν να μη διδαχθούν ώστε να αξιοποιηθούν πληρέστερα οι ασκήσεις του τετραδίου εργασιών.</p> <p>Σελ. 20-25: μπορούν να μη διδαχθούν ώστε να αξιοποιηθούν πληρέστερα οι ασκήσεις του τετραδίου εργασιών για την περίληψη.</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>

<p>Ενότητα 8: Χριστούγεννα (σελ. 31-40)</p> <p>Κάλαντα των Χριστουγέννων</p> <p>Τα Χριστούγεννα του υπολογιστή</p> <p>Το φλουρί του φτωχού</p> <p>Η ιστορία της βασιλόπιτας</p> <p>Κάλαντα των Φώτων</p>	<p>Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθούν οι σελ. 32-34).</p>	<p>2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 9: Συσκευές (σελ. 41-60)</p> <p>Από τον χαλκό στο γυαλί</p> <p>Και τώρα σχολεία www...</p> <p>Το μηχάνημα</p>	<p>Σελ. 41-44, 48-50, 53: μπορούν να μη διδαχθούν καθώς παρουσιάζουν επικαλύψεις.</p> <p>Τετράδιο Εργασιών: Τεύχος Α', σελ. 64-66: μπορούν να μη διδαχθούν. Το περιεχόμενο των ασκήσεων μπορεί να ζητηθεί με πιο σύγχρονη μορφή (ηλεκτρονικά).</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 10: Ατυχήματα (σελ. 61-82)</p> <p>Με λένε Σόνια</p>	<p>Σελ. 61, 68-72, 73-75, 77, 79: να μη διδαχθούν. Προτείνεται εμπλουτισμός της διδασκαλίας των αντωνυμιών και των λόγιων σχηματισμών ρημάτων με ασκήσεις του/της εκπαιδευτικού.</p>	<p>8-10 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 11: Συγγενικές σχέσεις (σελ. 83-98)</p> <p>Ώρες με τη μητέρα μου</p> <p>Πρέπει να φανώ γενναίος</p> <p>Μια οικογένεια ανάμεσα στις άλλες</p>	<p>Κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού οι λειτουργίες της γενικής πτώσης μπορούν να μη διδαχθούν, γιατί, κατά κανόνα, δυσκολεύουν τους μαθητές και αποτελούν διδακτέα ύλη στη Νεοελληνική Γλώσσα της Α' Γυμνασίου.</p> <p>Σελ. 83, 87: μπορούν να μη διδαχθούν</p> <p>Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Β', σελ. 22: μπορεί να μη διδαχθεί, εφόσον, κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού δεν ανταποκρίνεται στη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών/τριών.</p> <p>Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Β', σελ. 24: μπορεί να μη διδαχθεί. Ο στόχος της άσκησης επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες.</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 12: 25^η Μαρτίου (σελ. 99-107)</p> <p>Κάτω στου Βάλτου τα χωριά</p>	<p>Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθούν οι σελ. 105-106).</p>	<p>2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>

<p>Η πολιορκία και η έξοδος του Μεσολογγίου</p> <p>Ο λόγος του Κολοκοτρώνη στην Πνύκα</p>		
<p>ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ, τεύχος γ΄</p>		
<p>Ενότητα 13: Τρόποι ζωής και επαγγέλματα (σελ. 7-24)</p> <p>Επιστήμη με άρωμα γυναίκας</p> <p>«Η υπτάμενη σκάφη»</p> <p>Επαγγέλματα με προοπτική</p>	<p>Σελ. 7-12 (μέχρι και άσκ. 3), σελ. 13, άσκ. 4: μπορούν να μη διδαχθούν, αλλά ο ορισμός φαινομένου (ευθύς και πλάγιος λόγος) στη σελ. 12 να διδαχθεί κανονικά.</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 14: Πάσχα (σελ. 25-36)</p> <p>Μεγάλη Πέμπτη: Σήμερον κρεμάται επί ξύλου</p> <p>Μεγάλη Παρασκευή: Αι γενεαί πάσαι</p> <p>Παιδικό Πάσχα</p> <p>Το Μοιρολόγι της Παναγίας</p> <p>Διπλή γιορτή</p>	<p>Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ένα ή δύο από τα τρία κείμενα της ενότητας (προτείνεται να διδαχθούν οι σελ. 25-27).</p>	<p>2 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 15: Κινηματογράφος – θέατρο (σελ. 37-56)</p> <p>Το καναρινί ποδήλατο</p> <p>Ανεβάζουμε τη δική μας παράσταση!</p>	<p>Οι επιθετικοί προσδιορισμοί (επίθετα και παθητικές μετοχές), χρονικοί προσδιορισμοί και το λεξιλόγιο: παρομοίωση - μεταφορά, συνώνυμα - αντώνυμα προτείνεται να διδαχθούν από τις αντίστοιχες ασκήσεις του τετραδίου εργασιών.</p> <p>Σελ. 37-39, 42-45, 46-49: μπορούν να μη διδαχθούν</p> <p>Τετράδιο Εργασιών, Τεύχος Β΄, σελ. 39-43: μπορούν να μη διδαχθούν. Ο στόχος των ασκήσεων επικαλύπτεται από άλλες παρόμοιες και το περιεχόμενό τους μπορεί να ζητηθεί με πιο σύγχρονη μορφή (ηλεκτρονικά).</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>
<p>Ενότητα 16: Μουσεία (σελ. 57-72)</p> <p>Στο μουσείο</p>	<p>Για τη σύνταξη Υ-Ρ-Α / Υ-Ρ-Κ, τα μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα και τις αιτιολογικές προτάσεις προτείνεται η διδασκαλία από τις αντίστοιχες ασκήσεις του τετραδίου</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>

<p>Το άγαλμα που κρύωνε</p> <p>Μουσείο αφής</p> <p>Πάμε...μουσεία;</p>	<p>εργασιών και εμπλουτισμός της διδασκαλίας με ασκήσεις κατ' επιλογήν του/της εκπαιδευτικού.</p>	
<p>Ενότητα 17: Πόλεμος και Ειρήνη (σελ. 73-87)</p> <p>Ανατολή θανάτου</p> <p>Ομορφίτα</p> <p>Σκέψεις ενός παιδιού για τον πόλεμο</p> <p>Όαση ειρήνης</p>	<p>Διδάσκεται ολόκληρη η ενότητα.</p>	<p>8-12 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ</p>

2. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

Τα μαθηματικά αποτελούν ένα ιδιαίτερο αντικείμενο μάθησης. Αναγνωρίζονται ως ένας από τους πλέον κρίσιμους τομείς του ανθρώπινου πολιτισμού, εξαιτίας του ισχυρού τρόπου ερμηνείας του κόσμου που προσφέρουν, με σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη της ατομικής αλλά και της συλλογικής σκέψης. Παγκοσμίως κατέχουν κεντρική θέση στα Προγράμματα Σπουδών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η επιτυχημένη σχολική μαθητεία σε αυτά, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της γνωστικής και, κατ' επέκταση, της ακαδημαϊκής και της επαγγελματικής ανάπτυξης κάθε ατόμου. Ωστόσο, η αφαιρετική τους φύση, η αυστηρότητα και η πολυπλοκότητα των εμπλεκόμενων ιδεών και της οργάνωσής τους, καθώς και η -πολλές φορές- αναποτελεσματική προσέγγισή τους στο σχολείο, εμποδίζουν αρκετούς/ές μαθητές/ήτριες, ειδικώς αυτούς/ές που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, να επιτύχουν στα μαθηματικά και να αναπτύξουν θετικά συναισθήματα γι' αυτά.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που καθιστούν τα μαθηματικά ένα τόσο ξεχωριστό αντικείμενο μάθησης και, κατά συνέπεια, και διδασκαλίας είναι, η ενεργή και εντατική εμπλοκή των μαθητών/τριών στην προσπάθεια επίλυσης ενός προβλήματος, ο ιδιαίτερος τρόπος μελέτης και επίλυσης προβλημάτων και η απαίτηση χρήσης ενός επεξεργασμένου γλωσσικού και συμβολικού κώδικα έκφρασης των νοημάτων που χαρακτηρίζουν την αυθεντική μαθηματική δραστηριότητα. Το μαθηματικό περιεχόμενο προσφέρει απλώς το πλαίσιο για την ενεργοποίηση αυτών των στοιχείων και αποκτά σημασία στον βαθμό που συμβάλλει στην ισχυροποίησή τους προς την κατεύθυνση της επαναανακάλυψης της μαθηματικής γνώσης από τον/την μαθητή/ήτρια.

Η μαθηματική σκέψη προϋποθέτει την ικανότητα διαχείρισης των βασικών δομικών στοιχείων των μαθηματικών, όπως είναι οι έννοιες, οι ιδιότητές τους και οι τρόποι τεκμηρίωσης του μαθηματικού συλλογισμού, με τρόπο που να καθιστά ορατές τις σχέσεις των μαθηματικών εννοιών και διαδικασιών μεταξύ τους, δηλαδή, τη θέση τους σε ένα δίκτυο ιδεών. Ένα τέτοιο δίκτυο δημιουργείται γύρω από «θεμελιώδεις ιδέες». Για παράδειγμα, στην περίπτωση της πρόσθεσης ετερόνυμων κλασμάτων, η «θεμελιώδης ιδέα» είναι η έννοια των ισοδύναμων κλασμάτων, η οποία στηρίζεται σε μια άλλη «θεμελιώδη ιδέα», ότι, οι αριθμοί, διατηρώντας την αξία τους, μπορούν να αναπαρασταθούν με διάφορους τρόπους, ως κλάσματα, δεκαδικοί, ποσοστά κ.ά.

Έτσι, οι σύγχρονες θεωρήσεις στο πεδίο της Μαθηματικής Εκπαίδευσης στοχεύουν στην ανάπτυξη εκείνων των μαθηματικών ικανοτήτων, στάσεων και πεποιθήσεων που θα βοηθήσουν τους/τις μαθητές/ήτριες να αντιμετωπίσουν με αποτελεσματικό τρόπο προβλήματα, μέσα στα μαθηματικά και μέσω των μαθηματικών. Μια τέτοια προσέγγιση αντανάκλα την πορεία συγκρότησης της ίδιας της επιστήμης των μαθηματικών, δηλαδή, την προσπάθεια ερμηνείας και κατανόησης του κόσμου (*Νέο πρόγραμμα Σπουδών για τα Μαθηματικά στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών, σελ. 3-5*) <http://ebooks.edu.gr/ebooks/v2/ps.jsp>

Μέσω του προτεινόμενου εξορθολογισμού της ύλης των Μαθηματικών εξοικονομείται διδακτικός χρόνος, τον οποίο μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να τον διαθέσει σε επαναληπτικές και εμπειρωτικές ασκήσεις/δραστηριότητες, για την καλύτερη κατανόηση των μαθηματικών εννοιών και σύμφωνα με τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών του.

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Μαθηματικά Δημοτικού (Τάξεις: Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄, Στ΄)

ΤΑΞΗ Α΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Α΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1ο 1η Ενότητα				
3ο		σελ.14, δραστηριότητα 1		Υπάρχει αντίστοιχη σε επόμενο κεφάλαιο
5ο	σελ.21, δραστηριότητα 3			Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ.7)
7ο	σελ. 24, δραστηριότητα 1			Προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό κυβάρια ή ξυλάκια
8ο	σελ. 27, δραστηριότητα 6			Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ.11)
9ο 2η Ενότητα				
12ο		σελ.32, δραστηριότητα 3		Δεν έχουν διδαχθεί συνδυασμούς

				συμφώνων στη γλώσσα
13ο	σελ.39 δραστηριότητα 3	σελ.35 δραστηριότητα 2		Δεν εξυπηρετούν άμεσα τους στόχους του κεφαλαίου
17ο 3η Ενότητα		σελ.11 δραστηριότητα 5		Δεν έχουν διδασθεί τα αντίστοιχα γράμματα στη γλώσσα για να συμπληρώσου ν τις λέξεις
19ο	σελ.52 δραστηριότητα 1			Το επίπεδο ανάγνωσης δεν βοηθά την επίλυση της άσκησης στο α' τρίμηνο, υπάρχει όμοια σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ.52 ΤΕ) Προτείνεται ως εισαγωγική να γίνει η άσκηση 2 σελ.14 από το Τετράδιο Εργασιών
21ο	σελ.56, δραστηριότητα 1			Υπάρχει όμοια σε προηγούμενο κεφάλαιο
25ο 4η Ενότητα	σελ.65, δραστηριότητα 4			Υπάρχει όμοια σε επόμενα κεφάλαια (κεφ.33, 46)
29ο		σελ.33 δραστηριότητα 5		Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ. 47) αξιοποίηση στην ενότητα 7
31ο		σελ.36 δραστηριότητα 3		Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή της

32ο		σελ.39 δραστηριότητα 5		Υπάρχει σε επόμενο κεφάλαιο (κεφ.47)
33ο 5η Ενότητα				
35ο		σελ. 15 δραστηριότητα 5		Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή της
36ο		σελ. 17 δραστηριότητα 5		Υπάρχει λάθος, το σωστό είναι: «προς τα αριστερά 2»
39ο 6η Ενότητα	σελ. 26 δραστηριότητα 1		Μπορεί να πραγματοποιηθ εί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photode ntro.edu.gr/v/it em/ds/8521/10 593	Προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό κυβάρια ή ξυλάκια
41ο		σελ.27 δραστηριότητα 5		Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή της
45ο 7η Ενότητα				
46ο			Μπορεί να πραγματοποιηθ εί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photode ntro.edu.gr/v/it em/ds/8521/10 588	
49ο	σελ.46 δραστηριότητα 1 σελ.46 δραστηριότητα 2			Υπάρχει δυσκολία στην κατανόησή τους από τους/τις μαθητές/τριες
51ο	σελ.50 δραστηριότητα 1			Η τρίτη πρόσθεση στη σειρά είναι με διψήφιους αριθμούς

52ο 8η Ενότητα	σελ.54 δραστηριότητα 2			Αντί των νομισμάτων προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό κυβάρια ή ξυλάκια
54ο	σελ.59 δραστηριότητα 2	σελ.14 δραστηριότητα 3		Παρουσιάζουν δυσκολία στην κατανόησή τους
55ο			Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10587	
58ο 9η Ενότητα				
60ο		σελ.26 δραστηριότητα 3		Αντί της λέξης «άδεια» να γραφεί «έχουν λιγότερο νερό»
61ο	σελ.74 δραστηριότητα 1			Παρουσιάζει δυσκολία στην λύση της από τους/τις μαθητές/ήτριες

Οδηγίες για τις ενότητες των μαθηματικών της τάξης

1η Ενότητα

Η σημαντικότητα της έννοιας του αριθμού αναδεικνύεται και στα Νέα Προγράμματα Σπουδών: «Από τη στιγμή της γέννησής τους τα παιδιά έρχονται αντιμέτωπα με μια πληθώρα από αριθμητικά φαινόμενα, τα οποία ελκύουν το ενδιαφέρον και την περιέργειά τους. Οι αριθμοί αντιπροσωπεύουν μια ανεξάντλητη και ερεθιστική πηγή ευκαιριών για ανακαλύψεις. Έτσι, η καθημερινότητά τους προσφέρει το πρώτο και πιο προκλητικό περιβάλλον για αλληλεπιδράσεις με νόημα και, επομένως, για την προώθηση της διαδικασίας μάθησης του αριθμού. Η διεύρυνση αυτού του πρώτου πεδίου 'αριθμητικής δράσης' με το σχολικό περιβάλλον διαμορφώνει νέους ορίζοντες μάθησης για τον αριθμό, καθώς με οργανωμένο, πλέον, τρόπο οι μαθητές οδηγούνται στη μετάβαση από την άτυπη αριθμητική γνώση στην τυπική, στη μύηση στο 'αριθμητικό/μαθηματικό κεφάλαιο' του ανθρώπινου πολιτισμού. Προσκαλούνται, συγκεκριμένα, να γίνουν «ενάριθμοι» (numerate), να αναπτύξουν την αίσθηση του αριθμού (number sense): μια γενική κατανόηση του αριθμού και των πράξεων με αριθμούς, καθώς και την ικανότητα ευέλικτης αξιοποίησης αυτής της κατανόησης για τη συγκρότηση και διατύπωση μαθηματικών

κρίσεων και την ανάπτυξη χρήσιμων στρατηγικών διαχείρισης των αριθμών και των πράξεων με αριθμούς», Νέο πρόγραμμα Σπουδών για τα Μαθηματικά στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών, σελ. 15, <http://ebooks.edu.gr/ebooks/v2/ps.jsp>

Επειδή, η έννοια του αριθμού στα μαθηματικά είναι πολύ σημαντική προτείνεται κατά τη διδασκαλία του η αξιοποίηση χειραπτικού υλικού.

Επίσης, προτείνεται το κεφάλαιο 5 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

Ακόμη, προτείνεται το κεφάλαιο 6 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

2η Ενότητα

Προτείνεται το κεφάλαιο 10 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

3η Ενότητα

Προτείνεται η διδασκαλία της προσθετικής ανάλυσης των αριθμών να διδαχθεί με την εξής λογική σειρά:

Δραστηριότητα	Αιτιολόγηση
Κεφάλαιο 18, σελίδα 13, δραστηριότητα 5 από το Τετράδιο Εργασιών	Αντιμεταθετική ιδιότητα πρόσθεσης ως παρατήρηση των ίδιων προσθετέων στις αριθμοπροτάσεις «έχω κάνει την πράξη μία φορά, οι προσθετέοι μένουν ίδιοι, ξέρω το αποτέλεσμα χωρίς να κάνω νοερά την ίδια πρόσθεση»
Κεφάλαιο 21, σελίδα 57, δραστηριότητα 3 από το Βιβλίο Μαθητή	Να δοθεί εναλλακτικό ρεαλιστικό πλαίσιο προβλήματος
Κεφάλαιο 21, σελίδα 19, δραστηριότητα 3 από το Τετράδιο Εργασιών	Τυποποιημένη προσθετική ανάλυση αριθμών Να δοθεί εναλλακτικό ρεαλιστικό πλαίσιο προβλήματος
Κεφάλαιο 21, σελίδα 18, δραστηριότητα 2 από το Τετράδιο Εργασιών	Δίνεται η δυνατότητα μέσα από το ρεαλιστικό πλαίσιο του προβλήματος ο/η μαθητής/ήτρια να διαχειριστεί τις συλλογές «βιβλία» του 6,7,8 ενεργώντας σε αυτές. Προτείνεται και η χρησιμοποίηση χειραπτικού υλικού. Επίσης, ο/η μαθητής/ήτρια μπορεί να ταξινομήσει τις λύσεις του ή τις λύσεις που προκύπτουν από άλλους/ες συμμαθητές/ήτριες στην τάξη

4η Ενότητα

Προτείνεται στο κεφάλαιο 30 η δραστηριότητα 3 (τετράδιο εργασιών τεύχος β σελίδα 34) να αξιοποιηθεί στην επόμενη ενότητα 7.

5η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ.33 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

6η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ.42 να γίνει σε δύο διδακτικές περιόδους (μία διδ. περίοδος το Βιβλίο Μαθητή και μία διδ. περίοδος το Τετράδιο Εργασιών).

7η Ενότητα

Στην έννοια της πρόσθεσης και της αφαίρεσης, ως αντίστροφες πράξεις, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αναπαράσταση η αριθμογραμμή. Τα κεφάλαια 47 και 49 προτείνεται να διδαχθούν με την εξής λογική σειρά:

Δραστηριότητα	Αιτιολόγηση
Κεφάλαιο 49, σελ. 47, δραστηριότητα 4 από το Βιβλίο Μαθητή	Δίνεται η δυνατότητα μέσα από το ρεαλιστικό πλαίσιο του προβλήματος να χρησιμοποιηθεί η αριθμογραμμή για την επίλυση της αφαίρεσης 13-9. Οι μαθητές/ήτριες προσθέτουν στο 9 αριθμούς «κηρομπογιές» μέχρι το 13 μελετώντας την υπέρβαση της δεκάδας ως απόσταση του 9 από το 13. Αντίστροφα, οι μαθητές/ήτριες αναλύουν το πλήθος 9 επιλέγοντας πιο εύκολες αφαιρέσεις με γνώμονα το 10. (13-3=10, 10-6=4)
Κεφάλαιο 49, σελ. 41, δραστηριότητα 5 από το Τετράδιο Εργασιών	Εξάσκηση πράξεων στην αριθμογραμμή. Διαχείριση πλήθους αφαιρέτη.
Κεφάλαιο 47, σελ.42, δραστηριότητα 1 από το Βιβλίο Μαθητή	Προτείνεται να συμπληρωθεί πρώτα η αριθμογραμμή και έπειτα οι αριθμοπροτάσεις που συμβολίζουν τις κινήσεις – μαθηματικές πράξεις πάνω στην αριθμογραμμή
Κεφάλαιο 47, σελ. 43, δραστηριότητα 3 από το Βιβλίο Μαθητή	Πρώτα η αριθμογραμμή, έπειτα οι αριθμοπροτάσεις
Κεφάλαιο 47, σελ.43, άσκηση 4 από το Βιβλίο Μαθητή	Πρώτα η αριθμογραμμή, έπειτα η αριθμοπρόταση
Κεφάλαιο 49, σελ.40, δραστηριότητα 2 από το Τετράδιο Εργασιών	Εξάσκηση στη μέτρηση της απόστασης των αριθμών στην αριθμογραμμή
Κεφάλαιο 47, σελ.37, δραστηριότητα 3, δραστηριότητα 4 από το Τετράδιο Εργασιών	
Κεφάλαιο 49, σελ.47, δραστηριότητα 5 από το Βιβλίο Μαθητή	
Κεφάλαιο 49, σελ. 40, δραστηριότητα 3 από το Τετράδιο Εργασιών	
Κεφάλαιο 30, σελ.4, δραστηριότητα 3 από το Τετράδιο Εργασιών	Εξάσκηση στην αντιστροφή πράξεων

ΤΑΞΗ Β΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Β΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μην</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
<u>1^η Ενότητα</u> 1 ^ο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο			Ως εισαγωγικό Κεφάλαιο είναι προτιμότερο να αξιοποιηθούν δραστηριότητες με χειραπτικό υλικό και παιγνιώδη μορφή (όπως, π.χ. αυτή της σελ. 10 του Β.Μ.).
2 ^ο	Σελ. 15, εργασία	Σελ. 9, άσκηση δ	Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10594	Β.Μ. Εργασία: Δεν προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών. Τ.Ε. Άσκηση δ: Η χρήση και αξιοποίηση της αριθμογραμμής καλό θα

				ήταν να γίνεται με πιο ελκυστικό για τα παιδιά τρόπο.
4°		Σελ. 13, άσκηση δ (β)		Άσκηση δ (β): Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία.
5°	Σελ. 20, δραστηριότητα	Σελ. 15, άσκηση δ		B.M. Δραστηριότητα: Μη χρηστική – λειτουργική εικονιστική παράσταση. T.E. Άσκηση δ: Δεν προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών.
6°	Σελ. 23, εργασία 2 (α)			Προτείνεται να αξιοποιηθεί χειραπτικό υλικό (κυβάρια ή ξυλάκια).
7°	σελ. 24, δραστηριότητες			Θα ήταν προτιμότερο οι συγκεκριμένες δραστηριότητες να γίνουν με χειραπτικό υλικό.
Επαναληπτικό 1° – 8°		Σελ. 22, άσκηση α Σελ. 23, άσκηση ζ		Άσκηση α: Το ζητούμενο της άσκησης δεν περιγράφεται με σαφήνεια. Άσκηση ζ: Αυξημένης δυσκολίας και κατανόησης του περιεχομένου της για τους μαθητές.

<p>2^η Ενότητα 9^ο</p>		<p>Σελ. 24, άσκηση β</p>	<p>Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10599</p>	<p>Αυξημένης δυσκολίας σε επίπεδο κατανόησης και επίλυσης για τους μαθητές.</p>
<p>10^ο</p>	<p>Σελ. 33, δραστηριότητα 3</p>	<p>Σελ. 26, άσκηση β</p>	<p>Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10602</p>	<p>B.M. Δραστηριότητα 3: Αυξημένης δυσκολίας. T.E. Άσκηση β: Το σκέλος της άσκησης που αναφέρεται στην πρόταση λύσης εμπεριέχει αυξημένο επίπεδο δυσκολίας για τους μαθητές.</p>
<p>11^ο</p>	<p>Σελ. 35, εργασίες 2 & 3</p>	<p>Σελ. 28, άσκηση α Σελ. 29, άσκηση γ</p>		<p>B.M. Εργασίες 2 & 3: Αυξημένου επιπέδου δυσκολίας για κατανόηση από τους μαθητές. T.E. Άσκηση α: Τα μαντέματα συνήθως δυσκολεύουν τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας γιατί απαιτούν αφηρημένη μαθηματική σκέψη. Άσκηση γ: Η εύρεση των τριών διαφορετικών λύσεων υπερβαίνει τις</p>

				δυνατότητες αρκετών μαθητών αυτής της ηλικίας.
12°	Σελ. 37, Συμπέρασμα			Περιλαμβάνεται δεκαδικός αριθμός που δεν έχουν διδαχθεί τα παιδιά της β' τάξης.
13°	Σελ. 38, δραστηριότητα β	Σελ. 32, άσκηση α		B.M. Δραστηριότητα β: Αυξημένης δυσκολίας. T.E. Άσκηση α: Απαιτεί αρκετό χρόνο. Θα μπορούσε να συζητηθεί μόνο σε προφορικό επίπεδο με τους μαθητές.
14°	Σελ. 41, εργασία 1			Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
15°	Σελ. 43, εργασία 2			Εργασία 2: Αυξημένης δυσκολίας.
Επαναληπτικό 9° – 15°	Σελ. 45, άσκηση 3γ	Σελ. 39, άσκηση στ		B.M. Άσκηση 3γ: Αυξημένου επιπέδου δυσκολίας για κατανόηση και επίλυση. T.E. Άσκηση στ: Αυξημένου επιπέδου δυσκολίας για κατανόηση και επίλυση.
<u>3^η Ενότητα</u> 17°	Σελ. 48, δραστηριότητα Σελ. 49, εργασία 1	Σελ. 9 τ. β', άσκηση β		B.M. Δραστηριότητα α: Προτείνεται η αντικατάσταση

				<p>ή της με άλλη δραστηριότητα βιωματικής προσέγγισης με τη χρήση χειραπτικού υλικού.</p> <p>B.M. Εργασία 1: Παρουσιάζει πολυπλοκότητα και δημιουργεί δυσκολίες στους μαθητές.</p> <p>T.E. Άσκηση β: Απαιτεί αρκετό χρόνο για τη ζωγραφική και δυσκολεύει τα παιδιά.</p>
18°	Σελ. 51, εργασία	Σελ. 10, τ. β', άσκηση α		<p>B.M. Εργασία: Προτείνεται η χρήση χειραπτικού υλικού αντί του εικονιστικού.</p> <p>T.E. Άσκηση α: Η δραστηριότητα(1) μπερδεύει τους μαθητές, ενώ η α(2) απαιτεί υψηλό επίπεδο αφηρημένης μαθηματικής σκέψης.</p>
19°	Σελ. 52, δραστηριότητα			<p>Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές (το β' σκέλος του ερωτήματος).</p>
20°	Σελ. 55, εργασία	Σελ. 14, τ. β', άσκηση β		<p>B.M. Εργασία: Περιέχει αυξημένης</p>

		Σελ. 15, τ. β', άσκηση γ		δυσκολίας ερωτήματα, χωρίς την ύπαρξη υποστηρικτικό ύ χειραπτικού υλικού. T.E. Ασκήσεις β & γ: Παρουσιάζουν αυξημένες δυσκολίες κατανόησης και επίλυσης.
21°	Σελ. 57, εργασία 2	Σελ. 16, τ. β', άσκηση β Σελ. 17, τ. β', άσκηση δ		B.M. Εργασία 2: Αυξημένης δυσκολίας. T.E. Ασκήσεις β & δ: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
22°		Σελ. 19, τ. β', άσκηση γ		Αυξημένης δυσκολίας.
23°	Σελ. 60, δραστηριότητα	Σελ. 20, τ. β', ασκήσεις α & β		B.M. Δραστηριότη α: Αυξημένης δυσκολίας. T.E. Ασκήσεις α & β: Περιέχουν αυξημένης δυσκολίας ερωτήματα για τους μαθητές της συγκεκριμένης τάξης.
Επαναληπ τικό 16° – 23°				
4 ^η Ενότητα 26°	Σελ. 70, δραστηριότητα		Μπορεί να πραγματοποιηθ εί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/ite	Αναπροσαρμο γή στην τιμή του ψωμιού ώστε να ανταποκρίνετ αι στην πραγματικότη τα

			m/ds/8521/10620	
27°	Σελ. 72, δραστηριότητα		Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10616	Προτείνεται να αντικατασταθεί με δραστηριότητα χειραπτικού υλικού (μπίλιες, κυβάκια).
28°	Σελ. 74, δραστηριότητα β	Σελ. 33, τ. β', άσκηση ε	Μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/10619	B.M. Δραστηριότητα β: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές. T.E. Άσκηση ε: Αυξημένη δυσκολία κατανόησης λόγω ασαφούς περιεχομένου.
Επαναληπτικό 24° – 28°	Σελ. 77, άσκηση 2	Σελ. 34, τ. β', άσκηση α Σελ. 35, τ. β', άσκηση ε		B.M. Άσκηση 2: Η συγκεκριμένη άσκηση με την επόμενη δραστηριότητα επέκτασής της είναι αυξημένης δυσκολίας για αρκετούς μαθητές. T.E. Άσκηση α: Ενέχει αυξημένη δυσκολία κατανόησης και επίλυσης διότι αποτελεί ανοιχτού τύπου πρόβλημα και απαιτεί τουλάχιστον εικονιστικό υλικό

				<p>διαχείρισης από το μαθητή. Άσκηση ε: Απαιτεί υψηλού επιπέδου αφηρημένη σκέψη και δυσκολεύει τους μαθητές.</p>
<p><u>5^η Ενότητα</u> 30^ο</p>		<p>Σελ. 8, τ. γ', άσκηση α & β Σελ. 9, τ. γ', άσκηση στ</p>		<p>Άσκηση α & β: Προτείνεται η αντικατάσταση ή τους με άλλες που αξιοποιούν χειραπτικό υλικό (κυβάρια, κ.λπ.). Άσκηση στ: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.</p>
31 ^ο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο		<p>Το κεφάλαιο αυτό αποσπασματικά στοχεύει στη δόμηση της έννοιας της επιφάνειας που είναι ιδιαίτερα απαιτητική για τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικίας.</p>
32 ^ο		<p>Σελ. 12, τ. γ', άσκηση γ</p>		<p>Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία στην κατανόηση.</p>
33 ^ο	<p>Σελ. 14, τ. β', εργασία 1</p>	<p>Σελ. 15, τ. γ', άσκηση γ</p>		<p>B.M. Εργασία 1: Απαιτεί πολύ χρόνο και είναι δύσχρηστη για τους μαθητές. T.E. Άσκηση γ:</p>

				Το ζητούμενο της άσκησης δεν περιγράφεται με σαφήνεια.
Επαναληπτικό 29° – 33°	Σελ. 16, τ. β', άσκηση 1β	Σελ. 17, τ. γ', άσκηση ζ		B.M. Άσκηση 1β: Η διατύπωση του προβλήματος δυσκολεύει αρκετούς μαθητές. T.E. Άσκηση ζ: Αυξημένης δυσκολίας.
<u>6^η Ενότητα</u> 34°	Σελ. 18, τ. β', εισαγωγική δραστηριότητα Σελ. 19, τ. β', άσκηση 2	Σελ. 19, τ. γ', άσκηση ε		B.M. Εισαγωγική δραστηριότητα: Σύνθετη, πολύωρη και μη χρηστική για τους μαθητές. Άσκηση 2: Ο συνδυασμός του λεκτικού προβλήματος με το συγκεκριμένο εικονιστικό υλικό γίνεται ιδιαίτερα απαιτητικός στα παιδιά. T.E. Άσκηση ε: Αυξημένης δυσκολίας.
35°	Σελ. 20, τ. β', εισαγωγική δραστηριότητα	Σελ. 21, τ. γ', άσκηση ε		B.M. Εισαγωγική δραστηριότητα: Μη χρηστική – λειτουργική εικονιστική παράσταση. T.E. Άσκηση ε: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.

36°	Σελ. 23, δραστηριότητα			Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές.
37°	Σελ. 25, τ. β', εργασία 1	Σελ. 24, τ. γ', άσκηση β Σελ. 25, τ. γ', άσκηση ε		B.M. Εργασία 1: Ο πίνακας με το εικονιστικό υλικό που συνοδεύει την εργασία είναι δύσχρηστος για τους μαθητές. T.E. Άσκηση β: Πολύπλοκο και δυσνόητο για τους μαθητές το διάγραμμα του ερωτήματος. Άσκηση ε: Περιέχει αυξημένης δυσκολίας ερωτήματα για τους μαθητές της συγκεκριμένης τάξης.
38°		Σελ. 27, τ. γ', άσκηση στ		Η διατύπωση του προβλήματος δυσκολεύει στους μαθητές.
40°		Σελ. 31, τ. γ', άσκηση ε Σελ. 31, τ. γ', άσκηση ζ		Άσκηση ε: Δυσκολεύει τους μαθητές. Άσκηση ζ: Αλλαγή του ποσού των χαρτονομισμά των.
Επαναληπ τικό 34° – 40°		Σελ. 32, τ. γ', άσκηση α Σελ. 33, τ. γ', άσκηση ζ		Άσκηση α: Αυξημένης δυσκολίας. Άσκηση ζ: Απαιτεί υψηλό επίπεδο αφηρημένης

				σκέψης και παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία επίλυσης για τους μαθητές.
<u>7^η Ενότητα</u> 44 ^ο	Σελ. 43, τ. β', εργασία 1	Σελ. 13, τ. δ', άσκηση γ		Β.Μ. Εργασία 1: Αυξημένης δυσκολίας για τους μαθητές. Τ.Ε. Άσκηση γ: Μη ευκρινές και λειτουργικό το συγκεκριμένο εικονιστικό υλικό.
Επαναληπτικό 41 ^ο – 44 ^ο	Σελ. 45, τ. β', άσκηση 2			Ο διδακτικός στόχος καλύπτεται από απλούστερες και σαφέστερες δραστηριότητες.
<u>8^η Ενότητα</u> 45 ^ο		Σελ. 16, τ. δ', άσκηση β Σελ. 17, τ. δ', άσκηση γ Σελ. 17, τ. δ', άσκηση δ		Άσκηση β: Λόγω της αντιστοιχίας συμβόλου με αριθμητική τιμή παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία για τους μαθητές. Άσκηση γ: Αυξημένης δυσκολίας. Άσκηση δ: Η (ασαφής) διατύπωση του προβλήματος δυσκολεύει τους μαθητές και επίσης, περιλαμβάνει νοητική πράξη μη τέλειας

				<p>διαίρεσης: 36/8.</p>
48°	<p>Σελ. 53, τ. β', εισαγωγική δραστηριότητα (Ζωγραφίζω τι μπορεί να διαρκεί:)</p>			<p>Η δραστηριότητ α της ζωγραφικής απαιτεί αρκετό χρόνο (θα μπορούσε ίσως να αποτελέσει διαθεματική δράση στα πλαίσια του μαθήματος των εικαστικών).</p>
49°		<p>Σελ. 25, τ. δ', άσκηση δ</p>		<p>Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία κατανόησης λόγω αντιστοίχισης συμβόλου με αριθμητική τιμή.</p>
50°	<p>Ολόκληρο το κεφάλαιο</p>	<p>Σελ. 27, τ. δ', ασκήσεις β,γ,δ</p>		<p>Β.Μ.: Πολύωρες και «πυκνές» διδασκτικά δραστηριότητ ες. Ο διδασκτικός στόχος έχει επιτευχθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο (49). Τ.Ε. Ασκήσεις β,γ,δ: Οι συγκεκριμένες ασκήσεις απαιτούν λογικομαθημα τικές ενέργειες υψηλού αφηρημένου επιπέδου και δυσκολεύουν τους μαθητές.</p>

Επαναληπτικό 45° – 50°	Σελ. 59, τ. β', άσκηση 2β	Σελ. 28, τ. δ', άσκηση β Σελ. 29, τ. δ', ασκήσεις δ, ε		B.M. Άσκηση 2β: Αυξημένης δυσκολίας και κατανόησης του περιεχομένου τους. T.E. Άσκηση β: Αυξημένης δυσκολίας. Ασκήσεις δ,ε: Υψηλού επιπέδου αφηρημένη σκέψη με συνέπεια δυσχέρειες στην επίλυσή τους.
<u>9^η Ενότητα</u> 51°	Ολόκληρο το Κεφάλαιο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο		Η έννοια της καθετότητας με τη συγκεκριμένη αποσπασματική ή αναφορά είναι δύσκολο να κατανοηθεί και κατ'επέκταση να δομηθεί επιτυχώς από τους μαθητές.
52°	Ολόκληρο το Κεφάλαιο	Ολόκληρο το Κεφάλαιο		Η έννοια της παραλληλίας με τη συγκεκριμένη αποσπασματική ή αναφορά είναι δύσκολο να κατανοηθεί και κατ'επέκταση να δομηθεί επιτυχώς από τους μαθητές.
53°		Σελ. 35, τ. δ', άσκηση δ Σελ. 35, τ. δ', άσκηση ε		Άσκηση δ: Η διατύπωση της άσκησης δημιουργεί ασάφειες.

				Άσκηση ε: Αυξημένης δυσκολίας.
Επαναληπτικό 51° – 54°	Σελ. 68,69 τ. β', άσκηση 1 Σελ. 69, τ. β', άσκηση 2	Σελ. 39, τ. δ', άσκηση δ Σελ. 39, τ. δ', ασκήσεις ε, στ		Β.Μ. Άσκηση 1: αφαιρέθηκε το αντίστοιχο κεφάλαιο Άσκηση 2: Αυξημένης δυσκολίας. Τ.Ε. Άσκηση δ: Ασαφής διατύπωση και δυσκολία κατανόησης. Ασκήσεις ε, στ: Οι συγκεκριμένες ασκήσεις περιέχουν αυξημένης δυσκολίας ερωτήματα για τους μαθητές της συγκεκριμένης τάξης.

Οδηγίες για τις ενότητες των μαθηματικών της τάξης

1η Ενότητα

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο θα πρέπει να διατεθούν 2-3 διδακτικές ώρες για την πληρέστερη ανασκόπηση και επανάληψη των βασικών μαθηματικών εννοιών που διδάχθηκαν οι μαθητές στην Α' Δημοτικού. Επίσης, προτείνεται η χρήση και αξιοποίηση χειραπτικού υλικού καθώς και βιωματικές (σε μικρές ομάδες παιδιών) δραστηριότητες με παιγνιώδη μορφή έτσι, ώστε να προσελκύουν το ενδιαφέρον των παιδιών για μάθηση.

Η επίλυση προβλήματος σε παιδιά της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας συνίσταται να ακολουθεί τη στόχευση και μεθοδολογική κατάταξη της ιεραρχημένης διαβάθμισης των λεκτικών προβλημάτων (συνένωσης, σύνθεσης, εξισορρόπησης, κ.λπ.). Η διδασκαλία στη συγκεκριμένη περίπτωση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ιεραρχική δυσκολία του κάθε τύπου προβλήματος και να υπάρχει, επιπροσθέτως, εναλλακτικό υποστηρικτικό υλικό.

2η Ενότητα

Ενθαρρύνουμε τους μαθητές να αναπτύξουν τις δικές τους στρατηγικές επίλυσης προβλήματος.

Προτείνεται μεθοδική και στοχευμένη προσέγγιση των μαθηματικών εννοιών με βιωματικές – παιγνιώδεις δράσεις που προσελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών.

Τα συμπεράσματα προκύπτουν μετά από εκτενή συζήτηση – διάλογο με τα παιδιά. Αποφεύγεται η στεία απομνημόνευση και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε χειραπτικό και, σε δεύτερο στάδιο, εικονιστικό υλικό.

3η Ενότητα

Δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη των στρατηγικών του παιδιού στην ανάλυση αριθμών και με βάση αυτές τις στρατηγικές προχωρούμε σε δομημένη και μεθοδική δόμηση της μαθηματικής έννοιας.

Προτείνεται ο έλεγχος των αποτελεσμάτων των ασκήσεων να γίνεται, εναλλακτικά, και με τη χρήση χειραπτικού υλικού για όσους μαθητές το έχουν ανάγκη.

Συνίσταται η ενεργός εμπλοκή των μαθητών σε βιωματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες (π.χ. το παιχνίδι στη σελ. 64 στο Β.Μ.).

4η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ. 24 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 10 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 5).

Προτείνεται το κεφ. 25 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 2 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 4).

Προτείνεται το κεφ. 28 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 3 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 6).

Προτείνεται αξιοποίηση εικονιστικού υλικού σε καρτέλες μεγάλου μεγέθους ελκυστικές στους μαθητές και εργασία των παιδιών σε ομάδες.

5η Ενότητα

Προτείνεται το κεφ. 29 να γίνει σε δύο διδακτικές ώρες (μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 9 και μία διδακτική ώρα η προπαίδεια του 11).

Προτείνεται η εισαγωγική δραστηριότητα του κεφ. 30 να γίνει με χειραπτικό υλικό και βιωματικά (σε μικρές ομάδες παιδιών).

6η Ενότητα

Προτείνεται η εισαγωγικές δραστηριότητες των κεφ. 34 & 35 να γίνουν με χειραπτικό υλικό.

Επειδή η διαδικασία επίλυσης προβλήματος αποτελεί σημαντική (βασική) μαθηματική διαδικασία συνίσταται αρχικά να γίνεται χρήση και αξιοποίηση χειραπτικού υλικού από τους μαθητές της τάξης.

Τα κεφ. 38 και 39 δύνανται να ενσωματωθούν.

7η Ενότητα

Προτείνεται εξάσκηση ανά δυάδες μαθητών στην αντιστοίχιση των δακτύλων με τις εκατοντάδες καθώς και δραστηριότητες με χρήση και αξιοποίηση χειραπτικού υλικού (π.χ. ραβδάκια, κυβάκια, κ.λπ.).

8η Ενότητα

Η δόμηση και ανάπτυξη της έννοιας «περισσότερο από ...» και «λιγότερο από ...» συνίσταται να αρχίζει με δραστηριότητες που περιλαμβάνουν μικρούς αριθμούς και διαδοχικά να περάσουν οι μαθητές σε δραστηριότητες με μεγάλους αριθμούς (κεφ.45).

Κεφ. 50: Η εισαγωγική δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διαθεματική εργασία στα πλαίσια της Ευέλικτης Ζώνης.

9η Ενότητα

Κεφ. 53: Μεθοδικά και εστιασμένα προσελκύουμε το ενδιαφέρον των μαθητών με στόχο την κατανόηση των βημάτων του συμπεράσματος.

Κεφ. 54: Συστηματική αξιοποίηση του άβακα για την αναγνώριση τετραψήφιων αριθμών.

ΤΑΞΗ: Γ΄**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, ένα τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Γ΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1ο		α΄ τεύχος, σελ. 11, άσκηση 5		Η άσκηση 5 θα μπορούσε να αξιοποιηθεί διδακτικά στο βιβλίο του μαθητή, χρησιμοποιώντας βιωματικούς άβακες και οι μαθητές να κατανοήσουν την αξία θέσης των ψηφίων.
2ο	σελ. 14, άσκηση 1			Η άσκηση 1 προκειμένου να χαρακτηριστεί ανακαλυπτική αρκεί η εκφώνηση του προβλήματος, ώστε οι μαθητές να βρουν όλους τους πιθανούς τρόπους πρόσθεσης.
2ο	σελ. 15, άσκηση 2			Η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως

				στο διαδικαστικό μέρος πρόσθεσης διψήφιων και τριψήφιων αριθμών.
7ο	σελ. 25, άσκηση 4			Στην άσκηση 4 η χρήση της αριθμομηχανής θα μπορούσε να ενσωματωθεί ως τρόπος επαλήθευσης στις άλλες δραστηριότητες
8ο		α' τεύχος, σελ. 24, άσκηση 2	Αντί για την 5 ^η άσκηση του Β.Μ., σελ. 29, μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4391	Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις στο βιβλίο του μαθητή.
8ο		α' τεύχος, σελ. 25, άσκηση 4		Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.
9ο		α' τεύχος, σελ. 26, άσκηση 1	Η δραστηριότητα 'μαθαίνω' σελ. 31 στο Β.Μ. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4425 http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4425	Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.

			em/ds/8521/44 <u>24</u>	
10ο	σελ. 32, άσκηση 1			Η άσκηση 1 προκειμένου να χαρακτηριστεί ανακαλυπτική ώστε οι μαθητές να βρουν όλους τους πιθανούς τρόπους αφαίρεσης, αρκεί η εκφώνηση του προβλήματος.
10ο	σελ. 33, άσκηση 2			Η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως στο διαδικαστικό μέρος αφαίρεσης διψήφιων και τριψήφιων αριθμών.
12ο	σελ. 37, άσκηση 3			Έχουν γίνει παρόμοια προβλήματα.
12ο		α' τεύχος, σελ. 32, άσκηση 2		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
13ο		α' τεύχος, σελ. 35, άσκηση 5		Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.
14ο	σελ. 43, άσκηση 5			Δεν εξυπηρετεί άμεσα τον διδακτικό στόχο της ενότητας.
14ο		β' τεύχος, σελ. 11, άσκηση 4		Οι μαθητές έχουν εξασκηθεί σε παρόμοιες ασκήσεις.
15ο	σελ. 45, άσκηση 3			Οι ασκήσεις 1, 2 αρκούν για την επίτευξη του διδακτικού στόχου.
15ο		β' τεύχος, σελ. 13, άσκηση 4		Εισάγεται διαδικαστικά η

				έννοια της αντίστροφης πράξης πρόσθεσης-αφαίρεσης χωρίς να έχει αναπτυχθεί εννοιολογικά στο βιβλίο του μαθητή. Θα μπορούσε να μεταφερθεί στο βιβλίο του μαθητή.
17ο	σελ. 49, άσκηση 3			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
17ο		β' τεύχος, σελ. 17, άσκηση 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
18ο		β' τεύχος, σελ. 18, άσκηση 1	Η δραστηριότητα 3 σελ. 51 στο Β.Μ. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4292	Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
19ο	σελ. 52, άσκηση 1			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
19ο	σελ. 53, άσκηση 3			Δεν εντάσσεται άμεσα στην κατηγορία των προβλημάτων.
20ο		β' τεύχος, σελ. 22, άσκηση 2		Εισάγεται διαδικαστικά η έννοια της αντίστροφης πράξης πρόσθεσης-αφαίρεσης χωρίς να έχει αναπτυχθεί εννοιολογικά στο βιβλίο του

				μαθητή. Θα μπορούσε να μεταφερθεί στο βιβλίο του μαθητή.
27ο	σελ. 71, άσκηση 2			Οι υπόλοιπες δραστηριότητες αρκούν για την επίτευξη του διδακτικού στόχου.
27ο		γ' τεύχος, σελ. 11, ασκήσεις 4, 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
28ο	σελ. 73, ασκήσεις 2, 3			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
28ο		γ' τεύχος, σελ 13, ασκήσεις 5, 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
29ο		γ' τεύχος, σελ. 14, άσκηση 1 γ' τεύχος, σελ. 15, άσκηση 4		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
30ο	σελ. 77, ασκήσεις 2, 3			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
30ο		γ' τεύχος, σελ. 16, άσκηση 3		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
31ο	σελ. 79, άσκηση 4			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
33ο	σελ. 85, άσκηση 2			Η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως στο διαδικαστικό μέρος ενώ στην παρούσα φάση η εστίαση είναι στην εννοιολογική κατανόηση.
33ο		γ' τεύχος, σελ. 23, άσκηση 5		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
34ο	σελ. 87, άσκηση 2			Η άσκηση 2 εστιάζει κυρίως στο διαδικαστικό μέρος ενώ στην

				παρούσα φάση η εστίαση είναι στην εννοιολογική κατανόηση.
36ο	σελ. 90, άσκηση 1 σελ. 91, άσκηση 2			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
36ο	σελ. 91, άσκηση 5			Δυσκολία στην κατανόησή της από τους μαθητές.
36ο		γ' τεύχος, σελ. 28, άσκηση 1 γ' τεύχος, σελ. 29, άσκηση 4		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
37ο	σελ. 93, άσκηση 2			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
37ο		γ' τεύχος, σελ.30, άσκηση 1 γ' τεύχος, σελ.31, άσκηση 4		Υπάρχουν παρόμοιες ασκήσεις παρακάτω.
40ο	σελ. 98, άσκηση 1			Δεν εξυπηρετεί τους επιδιωκόμενους στόχους της ενότητας.
40ο		γ' τεύχος, σελ. 34, άσκηση 2		Η συγκεκριμένη άσκηση θα μπορούσε να αξιοποιηθεί διδακτικά στο βιβλίο του μαθητή, χρησιμοποιώντας βιωματικά τους άβακες οι μαθητές θα αναπτύξουν την αξία θέσης των ψηφίων.
41ο			Αντί για τη 2 ^η δραστηριότητα, σελ. 101, στο Β.Μ. μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω	

			<p>ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4150</p> <p>Ως επέκταση της 5ης άσκησης, σελ.37, στο Τ.Ε. μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4144</p>	
42ο			<p>Ως επέκταση της 1ης δραστηριότητας του Β.Μ, σελ. 102, μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4417</p>	
46ο	Όλο το κεφάλαιο			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις σε προηγούμενο κεφάλαιο.
48ο	σελ. 117, άσκηση 2 σελ. 117, άσκηση 4			Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
48ο		δ' τεύχος, σελ. 15, ασκήσεις 2, 3		Οι υπόλοιπες δραστηριότητες επαρκούν για την επίτευξη των στόχων.
49ο		δ' τεύχος, σελ. 17, άσκηση 4	Η άσκηση 3, σελ. 16, στο Τ.Ε. μπορεί να γίνει με πιο	Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.

			διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4384	
50ο		δ' τεύχος, σελ. 18, άσκηση 2 δ' τεύχος, σελ. 19, άσκηση 4		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
53ο		δ' τεύχος, σελ. 25, άσκηση 5		Η συγκεκριμένη άσκηση θα μπορούσε να αξιοποιηθεί διδακτικά στο βιβλίο του μαθητή, χρησιμοποιώντ ας βιωματικά τους άβακες οι μαθητές θα αναπτύξουν την αξία θέσης των ψηφίων.
54ο	Όλο το κεφάλαιο			Αποτελεί επανάληψη εννοιών που έχουν αναπτυχθεί επαρκώς σε προηγούμενη ενότητα.
56ο	σελ. 135, ασκήσεις 2, 3			Οι άσκηση 2 και 3 εστιάζουν κυρίως στο διαδικαστικό μέρος ενώ στην παρούσα φάση η εστίαση είναι στην εννοιολογική κατανόηση μέσω της επίλυσης προβλημάτων.
56ο		δ' τεύχος, σελ. 31, ασκήσεις 4, 6		Έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.

57ο	Όλο το κεφάλαιο		Αποτελεί επανάληψη εννοιών που έχουν αναπτυχθεί επαρκώς σε προηγούμενη ενότητα.
58ο	Όλο το κεφάλαιο		Οι δραστηριότητες θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στα κεφάλαια που αναπτύσσονται οι αντίστοιχες έννοιες. Ωστόσο, έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.
59ο	Όλο το κεφάλαιο		Οι δραστηριότητες θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στα κεφάλαια που αναπτύσσονται οι αντίστοιχες έννοιες. Ωστόσο, έχουν γίνει παρόμοιες ασκήσεις.

Οδηγίες για τις ενότητες των μαθηματικών της τάξης

1η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 1.000 - Οι τέσσερις πράξεις- Γεωμετρικά σχήματα

Κεφ. 1: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη της αξίας θέσης των ψηφίων και στην ανάλυση των αριθμών στο δεκαδικό τους ανάπτυγμα μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες.

Κεφ. 2: Να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν τους διαφορετικούς τρόπους πρόσθεσης μεταβαίνοντας στον αλγόριθμο της κάθετης πρόσθεσης εννοιολογικά. Σ' αυτό θα βοηθήσει η κατανόηση των μαθητών για την αξία θέσης των ψηφίων ώστε να τοποθετήσουν τα ψηφία των δύο προσθετών σωστά και να προκύψει το άθροισμα.

Κεφ. 3: Να προσεγγίσουν οι μαθητές τα βασικά χαρακτηριστικά των σχημάτων και να τα συγκρίνουν μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, καταστάσεις της καθημερινότητάς τους και χειραπτικά υλικά.

Κεφ. 4-6: Να εστιάσουν οι μαθητές στην εννοιολογική κατανόηση του πολλαπλασιασμού προσεγγίζοντάς τον ως επαναλαμβανόμενη πρόσθεση. Η απομνημόνευση της προπαίδειας είναι επιθυμητή για λόγους αυτοματοποίησης, αλλά γνωρίζοντας οι μαθητές το εννοιολογικό υπόβαθρο του πολλαπλασιασμού θα τους βοηθήσει στα σημεία που θα δυσκολευτούν. Να αντιληφθούν τον πολλαπλασιασμό ως αντίστροφη πράξης της διαίρεσης και το αντίστροφο.

Κεφ. 7: Επαναληπτικό.

2η Ενότητα: Μετρήσεις μήκους - Πράξεις αφαίρεσης και πολλαπλασιασμού - Στερεά σώματα

Κεφ. 8: Να χρησιμοποιούν οι μαθητές το μέτρο, να εξασκηθούν στη μέτρηση μηκών και να παρατηρήσουν τη σχέση των υποδιαίρεσεων του μέτρου. Να αντιληφθούν ότι η μονάδα μέτρησης είναι μια συμβατική έννοια, το μέτρο και οι υποδιαίρεσεις προέκυψαν από την ανάγκη του ανθρώπου να μετρήσει το μήκος. Σ' αυτό το σημείο μπορούμε να αναφερθούμε και σε άλλες μονάδες μέτρησης όπως η ίντσα. Οι μαθητές έχουν εμπειρίες και με την ανάλογη καθοδήγηση του εκπαιδευτικού πιθανόν να σκεφτούν ότι για τη μέτρηση της διαγωνίου των τηλεοράσεων χρησιμοποιείται η ίντσα.

Κεφ. 9: Να δοθεί έμφαση στη δισδιάστατη και τρισδιάστατη μορφή των σχημάτων και στην αναπαράστασή τους με τη χρήση αναπτυγμάτων.

Κεφ. 10: Να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν τους διαφορετικούς τρόπους αφαίρεσης μεταβαίνοντας στον αλγόριθμο της κάθετης αφαίρεσης εννοιολογικά. Σ' αυτό θα βοηθήσει η κατανόηση των μαθητών για την αξία θέσης των ψηφίων ώστε να τοποθετήσουν σωστά τα ψηφία του μειωτέου και του αφαιρετέου και να προκύψει η διαφορά. Σημαντικό είναι να δοθεί προσοχή στις έννοιες του μειωτέου και του αφαιρετέου προκειμένου οι μαθητές να αντιληφθούν και να συνδέσουν τις έννοιες με τη διαδικασία της πράξης της αφαίρεσης. Μειωτέος είναι ο αριθμός που μειώνεται, άρα είναι ο μεγαλύτερος αριθμός και αφαιρετέος είναι ο αριθμός που αφαιρείται από τον μειωτέο. Δηλαδή ο μειωτέος, μειώνεται κατά τόσο, όσο είναι ο αφαιρετέος και προκύπτει η διαφορά.

Κεφ. 11: Να εστιάσουν οι μαθητές στην εννοιολογική κατανόηση του πολλαπλασιασμού προσεγγίζοντας τον ως επαναλαμβανόμενη πρόσθεση. Η απομνημόνευση της προπαίδειας είναι επιθυμητή για λόγους αυτοματοποίησης, αλλά γνωρίζοντας οι μαθητές το εννοιολογικό υπόβαθρο του πολλαπλασιασμού θα τους βοηθήσει στα σημεία που θα δυσκολευτούν.

Κεφ. 12: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 13: Επαναληπτικό.

3η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 3.000 - Οι τέσσερις πράξεις - Χαραξίς, ορθές γωνίες

Κεφ. 14: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη της αξίας θέσης των ψηφίων και στην ανάλυση των αριθμών στο δεκαδικό τους ανάπτυγμα μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες. Κρίνεται σημαντική η ανάπτυξη της ιδιότητας της σύγκρισης των αριθμών.

Κεφ. 15: Να αντιληφθούν οι μαθητές την πρόσθεση ως αντίστροφη πράξη της αφαίρεσης και το αντίστροφο. Να χρησιμοποιούν αυτή την ιδιότητα ως επαλήθευση των πράξεων.

Κεφ. 16: Να δοθεί έμφαση στη ανάπτυξη δεξιοτήτων των μαθητών στη χρήση γεωμετρικών οργάνων (χάρακας, γνώνονας, διαβήτη) προκειμένου να κατασκευάζουν απλά γεωμετρικά σχήματα και να παρατηρούν τα χαρακτηριστικά των σχημάτων.

Κεφ. 17: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάλυση των αριθμών στην αξία των ψηφίων του και στην επιμεριστική ιδιότητα του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση.

Κεφ. 18: Να δοθεί έμφαση σε καταστάσεις μερισμού.

Κεφ. 19: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 20: Επαναληπτικό.

4η Ενότητα: Εισαγωγή στα απλά κλάσματα

Κεφ. 22: Να δοθεί έμφαση σε καταστάσεις μερισμού και ίσου μερισμού καθώς και στη σχέση των μεριδίων μεταξύ τους και ως προς το όλο.

Κεφ. 23: Να εξασκηθούν οι μαθητές στην ερμηνεία του κλάσματος χρησιμοποιώντας ποικίλα μοντέλα εξωτερικών αναπαραστάσεων των κλασμάτων.

Κεφ. 24: Να αντιληφθούν την έννοια της κλασματικής μονάδας. Να έχουν αίσθηση της σχέσης της κλασματικής μονάδας με τη μονάδα στους φυσικούς αριθμούς. Στα κλάσματα η κλασματική μονάδα προσδιορίζεται κάθε φορά από το κλάσμα που έχουμε, άρα είναι άπειρες, ενώ στους φυσικούς η μονάδα είναι το 1. Κάθε αριθμός προκύπτει ως επανάληψη της μονάδας του. Συνεπώς, η ανάπτυξη της σχέσης αυτής θα επιτρέψει τους μαθητές να αντιληφθούν το κλάσμα ως αριθμό μέσα από την επανάληψη της κλασματικής του μονάδας, τόσες φορές όσες εκφράζει ο αριθμητής. Είναι σημαντικό να αναπτυχθεί η ιδιότητα της σύγκρισης και να μπορούν οι μαθητές να διατάσσουν τους αριθμούς χρησιμοποιώντας το μοντέλο της αριθμογραμμής και να τους συγκρίνουν χρησιμοποιώντας τα σύμβολα ανισότητας. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην περίπτωση σύγκρισης κλασμάτων που εκφράζουν κάποιο μοντέλο εμβαδού. Είναι σημαντικό να καταλάβουν οι μαθητές ότι μπορούμε να συγκρίνουμε κλάσματα που αναφέρονται στο ίδιο όλο.

Κεφ. 25: Είναι σημαντικό οι μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες παρατήρησης και σύγκρισης σχημάτων προκειμένου να κατανοήσουν ότι ισοδύναμα είναι τα κλάσματα που εκφράζουν το ίδιο μέρος ενός μεγέθους. Αυτό που αλλάζει μόνο είναι ο αριθμός των μερών και όχι το μέρος.

Κεφ. 26: Επαναληπτικό.

5η Ενότητα: Προσθέσεις και αφαιρέσεις - Αλγόριθμος του πολλαπλασιασμού

Κεφ. 27: Να δοθεί έμφαση στη διαδικασία ελέγχου της ορθότητας της πράξης με την αντίστροφη πράξη.

Κεφ. 28: Να εξασκηθούν στην ανάλυση των αριθμών στην αξία των ψηφίων του και στην επιμεριστική ιδιότητα του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση, διψήφιο με μονοψήφιο.

Κεφ. 29: Να εξασκηθούν στην ανάλυση των αριθμών στην αξία των ψηφίων του και στην επιμεριστική ιδιότητα του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση, διψήφιο με διψήφιο.

Κεφ. 30: Εισαγωγή στον αλγόριθμο του πολλαπλασιασμού και σύνδεση με τις δύο προηγούμενες ενότητες.

Κεφ. 31: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 32: Επαναληπτικό.

6η Ενότητα: Εισαγωγή στους δεκαδικούς αριθμούς

Κεφ. 33-38:

Επαρκούν οι διδακτικές οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου, ωστόσο θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην κατανόηση της αξίας θέσης των ψηφίων του ακέραιου και του δεκαδικού μέρους ενός δεκαδικού αριθμού.

7η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 7.000 - Μέτρηση μάζας - Παζλ, πλακόστρωτα, μωσαϊκά, συμμετρία

Κεφ. 40: Να δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη της αξίας θέσης των ψηφίων, στην ανάλυση των αριθμών στο δεκαδικό τους ανάπτυγμα μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες και στη σύγκριση και διάταξη των αριθμών.

Κεφ. 41: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 42: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 43: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 44: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 45: Επαναληπτικό.

8η Ενότητα: Πολλαπλασιασμοί και διαιρέσεις - Μοτίβα - Μέτρηση χρόνου και επιφάνειας

Κεφ. 46: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 47: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 48: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 49: Να δοθεί έμφαση στην εκμάθηση και κατανόηση της αναλογικής ώρας.

Κεφ. 50: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 51: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 52: Επαναληπτικό.

9η Ενότητα: Αριθμοί μέχρι το 10.000 - Κλάσματα και δεκαδικοί- Πράξεις - Γεωμετρία

Κεφ. 53: Να δοθεί έμφαση στην ανάλυση των αριθμών και στη διάταξη τους ανάλογα με την αξία τους.

Κεφ. 54: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 55: Επαρκούν οι οδηγίες στο βιβλίο του δασκάλου.

Κεφ. 56: Εισαγωγή στις κάθετες διαιρέσεις και στον αλγόριθμο της ευκλείδειας διαίρεσης.

Κεφ. 57: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 58: Έχει αφαιρεθεί.

Κεφ. 59: Έχει αφαιρεθεί.

Σημείωση: Για να τρέξετε τις ψηφιακές δραστηριότητες σε απευθείας σύνδεση (on line), προτιμήστε τον φυλλομετρητή Mozilla Firefox. Αν εξακολουθείτε να έχετε πρόβλημα, προσθέστε τη διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr> στο exception site list στην καρτέλα security της Java.

ΤΑΞΗ: Δ΄**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, ένα τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Δ΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1ο		Σελ.6 Στην 1 ^η άσκηση να γίνει η αντιστοίχιση των αριθμών μόνο με τις αριθμολέξεις (να μη συμπληρωθεί η δεύτερη δεξιά γραμμή, που αποτυπώνει την πρόσθεση)		Αποφεύγεται να αποδομηθεί έτσι η αμφιμονοσήμαντη αντιστοιχία αριθμού και αριθμολέξης του. Η ανάλυση αριθμών σε προσθετέους υλοποιείται και σε πολλές άλλες ασκήσεις της ενότητας.
2ο	Στο συμπέρασμα, να αντικατασταθεί η έκφραση: «στρογγυλός» αριθμός, με την: «αριθμός που τελειώνει σε 0»	Σελ.8 1 ^η & 3 ^η άσκηση σελ. 9 άσκηση 6 (να αντικατασταθεί η πρόταση: «Αν του προσθέσω 3 μονάδες γίνεται «στρογγυλός αριθμός» με	Η δραστηριότητα 1β, σελ. 11 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4198	1^η άσκηση: Είναι δυσνόητη, ενώ ψαλιδίζει και την αποκλίνουσα σκέψη των μαθητών. Προτιμότερο είναι να προτείνουν οι ίδιοι οι μαθητές τρόπους που ταιριάζουν στο

		την: «Αν του προσθέσω 3 μονάδες ο αριθμός θα τελειώνει σε 0)	Η δραστηριότητα 2, σελ. 11 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4214	δικό τους γνωστικό στυλ. 3^η άσκηση: Τα μοτίβα μελετώνται σε άλλη κατοπινή ενότητα. 6^η άσκηση: Δεν υφίσταται στον μαθηματικό λόγο η έκφραση «στρογγυλός αριθμός».
3ο	σελ.13 στην εργασία 1 να μη συμπληρωθεί η τελευταία στήλη του πίνακα.	Σελ.11 άσκηση 5		
4ο		Σελ. 13 Οι ασκήσεις 5 και 6		Είναι χρονοβόρες. Οι σχετικές έννοιες της διάταξης και του δεκαδικού αναπτύγματος μπορούν να καλυφτούν με τις προηγούμενες ασκήσεις του κεφαλαίου.
5ο		Σελ. 15 Οι ασκήσεις 4, 5 και 6.		Οι υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου είναι αρκετές, ώστε οι μαθητές αυτού του ηλικιακού επιπέδου να εξοικειωθούν σταδιακά με την ορολογία, μέσω παρατήρησης και πειραματισμού και να εντοπίσουν τις ιδιότητες κάποιων

				σημάτων και μέσω αυτών να προβούν σε χαλαρές γενικεύσεις και ομαδοποιήσεις.
6ο			Η δραστηριότητα β, σελ. 19 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/430 <u>1</u>	
7ο	Σελ. 21 2η εργασία			Γενικά, η επίλυση προβλημάτων είναι, συχνά, πολύ δύσκολη για τους μαθητές, καθότι αυτοί δε συνειδητοποιούν τις γνωστικές διαδικασίες που απαιτούνται κατά την επίλυση. Το συγκεκριμένο πρόβλημα είναι σύνθετο και οι απαιτήσεις του υπερβαίνουν, μάλλον, τις δυνατότητες των μαθητών της Δ' τάξης.
8ο		Σελ. 22 4η άσκηση Σελ.23 Στην άσκηση 5 στην β' περίπτωση να αντικατασταθούν οι αριθμοί με άλλους	Αντί για την άσκηση 4, σελ.22 στο Τ.Ε., μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω διερευνητική δραστηριότητα με χρήση	Τ.Ε: 4^η άσκηση: Οι εκτιμήσεις των σχετικών πράξεων είναι πολύ δύσκολες. Αν απαλειφόταν η έκφραση «Εκτιμώ και...» και παρέμενε το

		μικρότερους, ώστε να φανεί ευκρινέστερα η ευκολία που προσφέρει στους υπολογισμούς η αντιμεταθετική και η προσεταιριστική ιδιότητα της πρόσθεσης.	ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/vitem/ds/8521/433 <u>2</u>	υπόλοιπο τμήμα της πρότασης ίσως υπήρχε νόημα και μαθησιακό όφελος.
9ο	Σελ. 27 1η εργασία			Είναι δυσνόητος και ασαφής ο τρόπος παρουσίασης της επιμεριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση, ειδικά στη δεύτερη παραδειγματική περίπτωση.
10ο	Σελ 28 2 ^η δραστηριότητα			Υπερβολική και κουραστική χρήση εικόνας και σχεδιαγραμμάτων σε βάρος του μαθηματικού λόγου.
11ο	Σελ 31 3 ^η εργασία	Σελ. 28 ασκήσεις 3 και 4	Η δραστηριότητα 1, σελ. 30 στο Β.Μ, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/vitem/ds/8521/432 <u>1</u>	Β.Μ: Ο στόχος καλύφθηκε από τις προηγούμενες δυο εργασίες Τ.Ε: Μια μελέτη των κλασμάτων ακολουθεί σε υστερότερο κεφάλαιο, όπου πρέπει να δοθεί και ιδιαίτερη βαρύτητα (σύμφωνα και

				με το κείμενο με οδηγίες για κάθε ενότητα, που ακολουθεί στο τέλος)
12ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να καλυφθούν και από τα εκατέρωθεν του 12 ^{ου} κεφάλαια.
13ο		Σελ 33 Πρόβλημα 4 και 5		Είναι προτιμότερο τέτοιου είδους προβλήματα να μελετηθούν στην επόμενη τάξη, όπου τα πολλαπλάσια και οι διαιρέτες αριθμών μελετώνται εκτενέστερα.
14ο	Σελ. 37 Εργασία	Σελ. 35 Πρόβλημα 3		Β.Μ: Πολύ δύσκολο πρόβλημα για το αντιληπτικό επίπεδο μαθητών Δ' Δημοτικού. Η επόμενη τάξη προσφέρεται περισσότερο για την πραγμάτευση τέτοιων προβλημάτων. Τ.Ε: Η συνθετικότητα του προβλήματος μπορεί να αντιμετωπιστεί επιτυχέστερα στην επόμενη τάξη.
17ο		Σελ. 10 άσκηση 4		Οι στόχοι καλύπτονται

		Σελ. 11 άσκηση 8		από τις υπόλοιπες εργασίες και ασκήσεις του κεφαλαίου.
18 ^ο		Σελ. 12 ασκήσεις 1 και 3	Η άσκηση 6, σελ. 13 στο Τ.Ε., μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4284	Οι υπόλοιπες δραστηριότητες του κεφαλαίου είναι αρκετές, ώστε να καλυφτούν τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα.
3 ^η επανάληψη		Σελ.19 άσκηση 6		Η δραστηριότητα αυτή δεν προσφέρει μαθησιακό όφελος σε παιδιά αυτού του ηλικιακού επιπέδου. Είναι καθαρά διαδικαστική και αρκετά χρονοβόρα, ειδικά αν επιλεγούν δεκαδικοί αριθμοί μικρότεροι της μονάδας.
21ο	Σελ. 57 εργασία 2	Σελ. 23 άσκηση 7		Β.Μ: Το πρόβλημα αυτό, είναι πολύπλοκο, με πολλά χρώματα, σχεδιάγραμμα, πίνακα και παρουσιάζει δυσκολίες στη διαχείρισή του. Τ.Ε: Η άσκηση είναι διαδικαστική και ο στόχος

				έχει καλυφτεί με τις αμέσως προηγούμενες δραστηριότητες .
22ο		Σελ.24 άσκηση 3 Σελ. 25 άσκηση 6		Άσκηση 3: Θα ήταν προτιμότερη η απαίτηση για την ανεύρεση ενός, δύο ή το πολύ τριών τρόπων. Εξάλλου ο στόχος έχει ήδη καλυφτεί στο Β.Μ. άσκηση 6: Η παρακάτω άσκηση 7 προσφέρει τουλάχιστον ίδιες μαθησιακές ευκαιρίες και προάγει επιπλέον και τη συνεργατικότητα.
23ο		Σελ. 27 ασκήσεις 4 και 5		Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν από τις υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου.
24ο	Σελ. 62 εργασία 1	Σελ. 29 Ασκήσεις 5, 6 και 7		Β.Μ: Αυτός ο τρόπος της επιμεριστικότητας προσφέρει σύγχυση, ενώ καταστρατηγεί και την αυτενέργεια των μαθητών. Τ.Ε. Οι ασκήσεις αυτές είναι επαναλήψεις

				προηγούμενων ασκήσεων.
26ο		Σελ. 32 πρόβλημα 2 σελ. 33 πρόβλημα 4		Έχουν ίδιους μαθησιακούς στόχους με τα υπόλοιπα προβλήματα του κεφαλαίου.
27ο	Σελ. 71 εργασία 1			Το παρόν κεφάλαιο μελετά παράλληλες και τεμνόμενες ευθείες στο επίπεδο. Στην εργασία 1 οι ευθείες είναι ασύμβατες, δηλαδή δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο.
32ο			Η δραστηριότητες α, β, γ και δ, σελ. 80 στο Β.Μ, μπορούν να εμπλουτιστούν και να επεκταθούν μέσω των παρακάτω διερευνητικών ψηφιακών δραστηριοτήτων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4422 http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4434	
33ο		Σελ. 19 άσκηση 6		Τα προς κατασκευή σχήματα είναι πολύ δύσκολα, για μαθητές Δ' Δημοτικού.

36ο		Σελ. 26 άσκηση 1 Σελ.27 ασκήσεις 5 και 6		Οι ασκήσεις 1 και 6 είναι διαδικαστικές ενώ η 5 είναι ασαφής και δυσνόητη.
37ο		Σελ. 29 άσκηση 8		Η άσκηση μπορεί να αποβεί πολύ χρονοβόρα κατά την αναζήτηση του σχετικού κειμένου.
38ο	Σελ. 94 εισαγωγική δραστηριότητα σελ. 95 εργασία 1	Σελ. 30 άσκηση 2		Β.Μ: Έννοιες και δραστηριότητες που συμπλέκονται με διατάξεις και συνδυασμούς αντικειμένων απέχουν πολύ από το γνωστικό επίπεδο μαθητών της Δ΄ Δημοτικού, ειδικά δε, όταν συνυπάρχουν και με τη δημιουργία μοτίβων. Τ.Ε: Η άσκηση ενδείκνυται να μελετηθεί στην επόμενη τάξη, όπου η μελέτη των διαιρετών ενός αριθμού είναι διεξοδικότερη και αναλυτικότερη.
39ο		Σελ. 33 ασκήσεις 5, 6 & 7		Η μελέτη αυτών των ασκήσεων, που είναι καθαρά διαδικαστικές, είναι χρονοβόρα.

40ο		Σελ. 35 άσκηση 6		Το παρόν πρόβλημα είναι περίπλοκο, και δύσκολο για τους μαθητές αυτής της τάξης.
41ο	Σελ 105 εργασία 1			Ο τρόπος παρουσίασης με τα πολλά χρώματα και τους πίνακες μάλλον δυσκολεύει την αντίληψη των πολλαπλασιαστικών δομών.
42ο		Σελ. 8 άσκηση 4 σελ.9 άσκηση 7		Άσκηση 4: Οι υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου είναι αρκετές για την κάλυψη των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων άσκηση 7: Η αναζήτηση διάφορων τρόπων διαίρεσης, αφαιρεί δυνατότητες εκμάθησης και εμπέδωσης του βασικού, κλασικού αλγόριθμου. Οι μεγαλύτερες τάξεις προσφέρονται περισσότερο για τέτοιες αλγοριθμικές τεχνικές.
43ο		Σελ. 10 άσκηση 1		Είναι ασύμβατη σε κεφάλαιο που μελετά αντίστροφα προβλήματα και

				επιπλέον είναι και πολύ δύσκολη, αφού απαιτεί νοητικά άλματα που ένας δεκάχρονος μαθητής, μάλλον, αδυνατεί να πραγματοποιήσει.
44ο		Σελ. 13 άσκηση 5		Οι στόχοι καλύπτονται από τις υπόλοιπες ασκήσεις και προβλήματα του κεφαλαίου.
46ο	Σελ. 115 εργασία 2			Ο πίνακας παραπέμπει στη μελέτη ανάλογων ποσών, τα οποία αποτελούν διδακτέα ύλη μεγαλύτερης τάξης.
48ο		Σελ. 22 άσκηση 2 & 3 Σελ. 23 άσκηση 8		Οι στόχοι επιτυγχάνονται και από τις υπόλοιπες ασκήσεις του κεφαλαίου.
52ο	Όλο το κεφάλαιο	Όλο το κεφάλαιο		Τα γεωμετρικά στερεά περιέχουν πολλούς ορισμούς και είναι προτιμότερο να εξεταστούν ενδελεχέστερα σε μεγαλύτερες τάξεις, όπου υπάρχουν σχετικά, κεφάλαια.
53ο	Όλο το κεφάλαιο	Όλο το κεφάλαιο		Όπως παραπάνω.

55ο		Σελ 38 άσκηση 1 σελ. 39 άσκηση 5 & 7		Οι ασκήσεις αυτές περιέχουν υψηλό βαθμό δυσκολίας, για τους μαθητές της Δ΄ Δημοτικού.
9 ^η επανάληψη	Σελ. 141 Δραστηριότητα 3	Σελ. 42 άσκηση 1 & 2		Τα σχετικά κεφάλαια του εγχειριδίου έχουν αφαιρεθεί από τη διδακτέα ύλη.

Οδηγίες για τις περιόδους των μαθηματικών της τάξης

Α΄ Περίοδος

Α. Κατά τα πρώτα κεφάλαια, αλλά και όπου απαιτείται στο εγχειρίδιο, είναι απαραίτητο να αναδειχθεί ένας πλουραλισμός κατά την αξιοποίηση των τύπων του γνωστικού ύφους. Είναι καταγραμμένο στη βιβλιογραφία το γνωστικό ύφος, ο τρόπος επεξεργασίας, δηλαδή, των ερεθισμάτων, ο οποίος συνδέεται άμεσα με το δίπολο αναλυτικός/ολιστικός τύπος. Όσον αφορά στα Μαθηματικά, ένας μαθητής με γνωστικό ύφος του πρώτου τύπου (αναλυτικός) θα χρησιμοποιεί μολύβι και χαρτί για την εκτέλεση πράξεων, ενώ ένα «ολιστικός» μαθητής θα καταφύγει σε περισσότερο νοερούς υπολογισμούς και διαδικασίες. Η διάκριση αυτή είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη, κατά τη διδασκαλία, ώστε να υπηρετούνται και οι δυο παράμετροι-τύποι του γνωστικού ύφους, δεδομένου ότι τα περισσότερα εγχειρίδια διάκεινται ευμενέστερα υπέρ των μαθητών του λεγόμενου «αναλυτικού τύπου».

Β. Η κατανόηση της δεκαδικής βάσης του αριθμητικού μας συστήματος είναι ένα από τα σημαντικότερα αλλά και από τα πλέον δύσκολα στη διδασκαλία και μάθησή τους μαθηματικά θέματα, που μελετώνται στο Δημοτικό Σχολείο. Η ζωτικής σημασίας έννοια της αξιακής θέσης δεν είναι πλήρως κατανοητή από τους μαθητές. Έρευνες δείχνουν ότι πολλοί μαθητές έχουν εσφαλμένες και ελλιπείς αντιλήψεις αλλά και δυσκολίες κατά την γραφή ποσοτήτων που αναπαρίστανται με μαθηματικά σύμβολα. Η θεσιακή αξία των αριθμών είναι ένα πρόβλημα από την αρχή του Δημοτικού Σχολείου το οποίο μπορεί να παραμείνει μέχρι και τα χρόνια του Γυμνασίου, δεδομένου ότι οι ιδέες της θεσιακότητας είναι σύνθετες και δύσκολες για άμεση κατανόησή τους από τους μαθητές. Ωστόσο, η μελέτη συστημάτων μέτρησης, όπως επίσης και των σχετικών κερμάτων και χαρτονομισμάτων του ευρώ αλλά και η χρήση οδόμετρων μπορεί να ωφελήσει στην κατανόηση των πτυχών του δεκαδικού μας συστήματος. Ακόμη, η συμβολική αποτύπωση ενός αριθμού με διαφορετικές μονάδες τάξης (π.χ. $4E + 6\Delta + 8M = 3E + 16\Delta + 8M$), η μετατροπή αριθμολέξεων σε αριθμούς και το αντίθετο είναι κάποιες περιπτώσεις που μπορούν, επίσης, να βοηθήσουν.

Γ. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται κατά την διδασκαλία των εκτιμήσεων, καθώς αυτές είναι πολύ χρήσιμες για την ανάπτυξη της έννοιας του αριθμού αλλά και ως ένα προκαταρκτικό στάδιο των υπολογισμών. Γενικά, οι εκτιμήσεις θεωρούνται βασικές και απαραίτητες μαθηματικές διαδικασίες (και όχι καθεαυτού γνώσεις) στα σχολικά Μαθηματικά και κατέχουν σημαντική μερίδα στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Οι μαθητές, ωστόσο,

αποτυγχάνουν, γενικά, στις εκτιμήσεις και, σε κάθε περίπτωση, αποδίδουν καλύτερα στους υπολογισμούς.

Δ. Η χρήση της αριθμογραμμής, είναι διδακτικώς πολύ ωφέλιμη, επειδή ενοποιεί όλους τους αριθμούς, αποτελώντας μία αποτελεσματική διδακτική τεχνική, για την εξασφάλιση της αντίληψης και της πεποίθησης ότι οι αριθμοί έχουν συγκεκριμένο μέγεθος. Η αριθμογραμμή βοηθά και στην κατανόηση, την αντίληψη και την «αποδοχή» των κλασμάτων ως αριθμών, καθώς πολλοί μαθητές αντιλαμβάνονται τα κλάσματα ως σύμβολα δίχως κανένα νόημα ή βλέπουν τον αριθμητή και τον παρονομαστή μάλλον ως ξεχωριστούς αριθμούς παρά ως ένα ενοποιημένο σύνολο. Ακόμη μέσω της αριθμογραμμής αποκωδικοποιείται αποτελεσματικότερα και η πολύμορφη παράσταση των ρητών αριθμών άλλοτε ως δεκαδικών, άλλοτε ως κλασμάτων, ως μεικτών και ως συμμιγών. **Τέλος, είναι άκρως απαραίτητο να αφιερωθεί περισσότερος χρόνος, πέραν του προτεινόμενου από το εγχειρίδιο, στη μελέτη των κλασμάτων, ώστε η Δ΄ τάξη να αποτελέσει σημαντική γέφυρα μεταξύ της Γ΄ και Ε΄ τάξης. Σε κάθε περίπτωση η στόχευση θα επικεντρωθεί στην άρση των παρανοήσεων ότι ένα κλάσμα είναι μόνο ένα μικρό κομμάτι μιας ακέραιας μονάδας, ενός όλου, και ότι τα κλάσματα δεν είναι αριθμοί παρά μόνο μέρη ενός σχήματος ή μιας ποσότητας.**

Ε. Στα κεφάλαια που πραγματεύονται επίλυση προβλημάτων, σε αυτή τη διδακτική περίοδο του εγχειριδίου αλλά και στις υπόλοιπες, είναι παιδαγωγικά επιθυμητό και ευκαίιο να δοθεί αυξημένη βαρύτητα και περισσότερος διδακτικός χρόνος. Μάλιστα, κρίσιμος και ζωτικός είναι ο ρόλος του δασκάλου στην επιλογή αξιόλογων, μη τετριμμένων, συναρπαστικών, και με νόημα, για τους μαθητές, προβλημάτων. **Για παράδειγμα, η προσπάθεια επίλυσης ενός προβλήματος ρουτίνας δε συμβάλει επ' ουδενί στη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών. Από τη άλλη μεριά, πολύ δύσκολα προβλήματα αφαιρούν τα περιθώρια θετικής στάσης των μαθητών στα Μαθηματικά.** Αναμφισβήτητο, το πρόβλημα στα Μαθηματικά και οι μετερχόμενες διαδικασίες επίλυσής του αποτελούν την πεμπτούσια και το ουσιωδέστερο τμήμα των Μαθηματικών. Τα προβλήματα, αν και από την αρχαιότητα καταλαμβάνουν κεντρική θέση στα σχολικά Μαθηματικά, η επίλυσή τους, όμως, δεν έχει ακόμη λάβει έναν στοχευμένο, καθορισμένο και σαφή διδακτικό προσανατολισμό. Η επίλυση προβλημάτων πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του συνόλου της μαθηματικής παιδείας, δεδομένου ότι μέσω αυτής δημιουργούνται νέες μαθηματικές γνώσεις. Μάλιστα, η λύση των προβλημάτων, ενεργοποιεί τον μαθητή, κινητοποιεί τη φαντασία του και προσφέρει αποτελεσματικότερη προσέγγιση των μαθηματικών εννοιών, καθώς επίσης και αποδοτικότερες μεθόδους ανάπτυξης του μαθηματικού συλλογισμού.

Στ. Ένα σημαντικό συστατικό των Μαθηματικών, ως μέρος της απαραίτητης διαδικαστικής γνώσης, αποτελούν και οι αλγόριθμοι. Η χρήση αλγοριθμικών διαδικασιών, η κατανόηση και η αυτοματοποίησή τους ανάγονται σε ύψιστης προτεραιότητας στόχευση του Σχολείου, δεδομένου ότι συναρτώνται άμεσα με τις επιτυχείς επιλύσεις προβλημάτων. Οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου με την είσοδό τους στο Σχολείο, μέσω των μηχανισμών εκτέλεσης των τεσσάρων πράξεων της Αριθμητικής χρησιμοποιούν και εφαρμόζουν κατά κόρον, αλγοριθμικές πρακτικές. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί, ώστε κατά το δυνατό να αρθούν οι πολλές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές κατά τις εκτελέσεις πράξεων, ιδίως του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης. Για παράδειγμα, η πολλαπλότητα των νοημάτων των συμβόλων «x» και «÷» αλλά ακόμα και απλών πολλαπλασιαστικών δομών (π.χ. 4×3 ή $12:3$), η απορροφητική ιδιότητα του μηδενός στον πολλαπλασιασμό αλλά και η αδυναμία εκτέλεσης διαίρεσης με διαιρέτη μηδέν, η αδυναμία εφαρμογής της αντιμεταθετικής και της προσεταιριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού, η αδυναμία κατανόησης και εφαρμογής της επιμεριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση ή άγνοια της θεσιακής αξίας είναι μερικές αναχαιτιστικές για τη μάθηση παράμετροι. Ακόμη, οι μαθητές γνωρίζουν να εκτελούν

πολλαπλασιασμούς και διαιρέσεις, αλλά αδυνατούν να εφαρμόσουν αυτή τη γνώση κατά την επίλυση προβλημάτων, ενώ αγνοούν και την ευκολία που προσφέρουν οι πολλαπλασιασμοί αριθμών με πολλαπλάσια του 10. Τέλος, δυσκολία παρατηρείται και στην κατανόηση της συνθήκης της διαίρεσης και των σχέσεων μεταξύ των όρων της (Διαιρετέος = Διαιρέτης x Πηλίκο + Υπόλοιπο).

2η Περίοδος

A. Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στη μελέτη των εμβαδών, όπου οι ασκήσεις του εγχειριδίου είναι αρκετά καίριες και στοχευμένες. Οι μαθητές, καθώς καλύπτουν επιφάνειες, δίχως κενά και επικαλύψεις, μπορούν να αναπτύξουν την έννοια της επανάληψης μονάδων. Η στρατηγική δε, της (επι)κάλυψης είναι η κύρια μέθοδος της ευκλείδειας γεωμετρίας, κατά τον προσδιορισμό ισεμβαδικών σχημάτων. Η έννοια της διατήρησης του εμβαδού είναι, επίσης, σημαντική, παραμελείται, όμως, συχνά, στη διδασκαλία. Επιπλέον, οι μαθητές δυσκολεύονται να αντιληφθούν ότι όταν τεμαχίζουν μια δεδομένη επιφάνεια και ανασυνθέτουν εκ νέου τα μέρη της, δημιουργώντας, έτσι, μια άλλη διαφορετική επιφάνεια, αυτή παραμένει ισεμβαδική. Αδυνατούν, δηλαδή, να διαπιστώσουν ότι διαφορετικά σχήματα μπορούν να έχουν το ίδιο εμβαδόν.

B. Κατά την μελέτη των ομοιοτήτων και των διαφορών των γεωμετρικών σχημάτων (κεφάλαιο 32) ως είναι χαλαρές οι γενικεύσεις και οι ομαδοποιήσεις. Σύμφωνα με τη θεωρία των van Hiele, η γεωμετρική σκέψη αναπτύσσεται μέσω εξελικτικών σταδίων. Παρότι αυτά τα στάδια ανάπτυξης της σκέψης δε συναρτώνται άμεσα με την ηλικία, μαθητές αυτής της τάξης αδυνατούν, μάλλον, να εξηγήσουν τις ιδιότητες, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των σχημάτων, ενώ και οι ορισμοί δεν είναι ακόμη, πλήρως κατανοητοί. Όταν περιγράφεται ένα αντικείμενο, μάλλον απαριθμούνται όλες οι ιδιότητες, που ήδη είναι γνωστές, δίχως όμως να μπορεί να διακρίνεται, ποιες ιδιότητες είναι απαραίτητες και ποιες αρκετές για να περιγραφεί το γεωμετρικό σχήμα.

Γ. Ο γεωμετρικός μετασχηματισμός της αξονικής συμμετρίας - ανάκλασης (κεφάλαιο 34), είναι η μόνη μορφή μετασχηματισμού που μελετάται στα τρέχοντα εγχειρίδια των Μαθηματικών. Ωστόσο, τα νέα Προγράμματα Σπουδών εισάγουν στο Δημοτικό Σχολείο και τα τρία είδη των ευκλείδειων μετασχηματισμών (μεταφορά-μετακίνηση, αξονική συμμετρία και περιστροφή). Η μελέτη της Γεωμετρίας της Κίνησης (των μετασχηματισμών) δημιουργεί πολλές καταλυτικές, μαθησιακές συνθήκες, αφού μπορεί να ενισχύσει και να εναρμονίσει τις σχετικές με το συνηθισμένο ευκλείδειο επίπεδο διαισθητικές εικασίες των μαθητών, ενώ χαρίζει ακόμα και μερικές γνήσιες εκπλήξεις αλλά και προκλήσεις στους μαθητές, οι οποίες προκύπτουν από την απλή εφαρμογή των βασικών ιδιοτήτων της Γεωμετρίας της Κίνησης. Γενικά, οι μαθητές δυσκολεύονται πολύ στην κατανόηση της αξονικής συμμετρίας, και για αυτό απαιτείται να δοθεί περισσότερος χρόνος κατά την εξέταση του κεφαλαίου. Ακόμη, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναζητήσει διδακτικά στηρίγματα και σε σχετικά λογισμικά, όπως στα Δυναμικά Συστήματα Γεωμετρίας αλλά και στο γνωστό λογισμικό αισθητικής έκφρασης και ανάπτυξης της δημιουργικότητας Revelation Natural art, στα οποία η μελέτη της συμμετρίας, μέσω αρκετών παιγνιωδών τρόπων, είναι πολλαπλώς πριμοδοτημένη.

Γ' περίοδος

A. Είναι επιθυμητό να αφιερωθεί περισσότερος διδακτικός χρόνος κατά τη μελέτη των μοτίβων, πέραν αυτού που προτείνει το εγχειρίδιο, καθώς η έννοια του μοτίβου-προτύπου (pattern) βοηθά τους μαθητές στην ανακάλυψη των μαθηματικών σχέσεων με ένα παιγνιώδη τρόπο. Σε κάθε περίπτωση, τα νέα αριθμητικά και γεωμετρικά μοτίβα, που θα εισαχθούν για μελέτη απαιτείται να είναι σχετικώς απλά, ώστε να συμβαδίζει η αποκωδικοποίησή τους με τις αντιληπτικές δυνατότητες των μαθητών αυτής της τάξης. Υποστηρίζεται ότι τα Μαθηματικά είναι η επιστήμη των προτύπων - μοτίβων. Έρευνες

έχουν δείξει ότι ακόμη και τα στοιχειώδη μαθηματικά πρότυπα, μέσα από την παρατήρησή τους, παρέχουν άριστες ευκαιρίες μάθησης, ειδικά, στους μικρούς μαθητές, επειδή συνδυάζουν την εξάσκηση δεξιοτήτων με γενικές «ικανότητες», όπως μαθηματική σκέψη, εξερεύνηση, επεξήγηση και επικοινωνία.

Β. Σύμφωνα με έρευνες, οι μαθητές δεν αντιλαμβάνονται ότι ο πολλαπλασιασμός και η διαίρεση είναι αντίστροφες πράξεις. Μια αρχική προσέγγιση των σχετικών κεφαλαίων του εγχειριδίου, για αποτελεσματικότερη κατανόηση, είναι επιθυμητό να περιλαμβάνει απλά, εισαγωγικά προβλήματα με «μικρούς» αριθμούς.

Σημείωση: Για να τρέξετε τις ψηφιακές δραστηριότητες σε απευθείας σύνδεση (on line), προτιμήστε τον φυλλομετρητή Mozilla Firefox. Αν εξακολουθείτε να έχετε πρόβλημα, προσθέστε τη διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr> στο exception site list στην καρτέλα security της Java.

ΤΑΞΗ: Ε΄**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά Ε΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

ΤΑΞΗ: ΣΤ΄**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

Βιβλίο μαθητή, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, ένα τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, α΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, β΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, γ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Τετράδιο εργασιών, Μαθηματικά ΣΤ΄ Δημοτικού, δ΄ τεύχος, Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Κεφάλαιο	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Βιβλίο Μαθητή τα παρακάτω:	Προτείνεται να <u>μη</u> αξιοποιηθούν διδακτικά από το Τετράδιο Εργασιών τα παρακάτω:	Προτείνεται να αξιοποιηθούν διδακτικά τα παρακάτω «ψηφιακά δομήματα» από τα εμπλουτισμένα σχ. εγχειρίδια	Παρατηρήσεις
1 ^ο		σελ. 7, 4 ^η άσκηση, σελ. 8, 2 ^ο πρόβλημα		Η 2 ^η δραστηριότητα στο Β.Μ. και η δραστηριότητα με προεκτάσεις στο Τ.Ε. είναι αντίστοιχες.
2 ^ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες τάξεις να διαβάζουν και να γράφουν δεκαδικούς,

				καθώς, επίσης να κατανοούν τις ιδιότητες και την αξία των ψηφίων τους. Μπορεί να γίνει αναφορά στο 3 ^ο και 4 ^ο κεφάλαιο.
3 ^ο	σελ. 13, 1 ^η δραστηριότητα			Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία στην κατανόηση.
4 ^ο	σελ. 15, 1 ^η δραστηριότητα			Σύγκριση φυσικών αριθμών έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες τάξεις. Η 2 ^η δραστηριότητα με τις αποστάσεις καλύπτει το στόχο.
5 ^ο		σελ15, 1 ^η ασκ. (β, δ, ε, ζ, η) 2 ^η ασκ. (α, β, ε) 3 ^η ασκ.		Αποτελούν επανάληψη απλών αριθμητικών πράξεων και οι στόχοι καλύπτονται με λιγότερες ασκήσεις.
6 ^ο	σελ.19, 1 ^η δραστηριότητα	σελ. 17, 3 ^η άσκηση, 1 ^ο πρόβλημα σελ. 18, 2 ^ο Πρόβλημα		1^η δραστ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης δραστηριότητας έχει καλυφθεί σε μικρότερες τάξεις. 3^η άσκ. Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης έχει καλυφθεί σε

				μικρότερες τάξεις. 1^ο και 2^ο πρόβλ.: Έχουν καλυφθεί σε προηγούμενες τάξεις
8 ^ο	σελ. 23, 1 ^η δραστηριότητα	σελ.21, 2 ^η άσκηση,	Αντί για τη 2 ^η εφαρμογή, σελ. 24 μπορεί να πραγματοποιηθεί η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1836	1^η δραστ.: Το περιεχόμενο της δραστηριότητας καλύπτεται από την επόμενη και τις εφαρμογές. 2^η άσκ.: Χρειάζεται γνώση της επιμεριστικής ιδιότητας του πολλαπλασιασμού ως προς την πρόσθεση και το ΒΜ τη διδάσκει μόνο μέσω προβλήματος.
9 ^ο	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Η διαδικασία επίλυσης προβλήματος συναντάται σε κάθε κεφάλαιο και έχει συζητηθεί πολλές φορές σε μικρότερες τάξεις. Θα πρέπει να επανέρχεται και να συζητείται σε κάθε προβληματική κατάσταση.
10 ^ο	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές είναι ήδη εξοικειωμένοι με την αριθμομηχανή

				, αφού η χρήση της υπάρχει στα βιβλία μικρότερων τάξεων και είναι μπροστά μας σε κάθε ευκαιρία.
11°		σελ.27, 1° πρόβλημα σελ.28, 2° και 3° πρόβλημα		Αντίστοιχα προβλήματα έχουν γίνει σε προηγούμενες τάξεις.
12°	σελ.31, 1 ^η δραστηριότητα		Η 2 ^η δραστηριότητα μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/3735	1^η δραστ. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα καλύπτεται από τη 2 ^η δραστηριότητα και την 1 ^η εφαρμογή.
13°	σελ.33, 1 ^η δραστηριότητα	σελ.32, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		1^η δραστ.: Αντίστοιχες δραστηριότητες έγιναν στην Ε΄ τάξη Δραστ. με προεκτ.: Η κατασκευή αφίσας είναι χρονοβόρα. Προτείνεται να γίνει την ώρα των εικαστικών.
14°		Σελ. 33 2 ^η άσκηση σελ.34, 3° πρόβλημα Δραστηριότητα με προεκτάσεις		2^η άσκ.: Είναι ιδιαίτερα απλή. 3° πρόβλ.: Παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία. Δραστ. με προεκτ.: Προτείνεται,

				αν υπάρχει χρόνος, η κάθε ομάδα να επινοήσει το δικό της μυστικό κώδικα.
15°	σελ.38, 1 ^η εφαρμογή	σελ.36, 2° πρόβλημα		1^η εφαρμ: Ίδια με την 1 ^η δραστηριότητα. 2° πρόβλ: Οι στόχοι του προβλήματος έχουν καλυφθεί με προηγούμενες ασκήσεις. Ίδια με την 1 ^η δραστηριότητα
17°			Η 1 ^η δραστηριότητα μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/370 <u>2</u>	
18°	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι στόχοι του κεφαλαίου «Δυνάμεις του 10» μπορούν εύκολα να δοθούν μέσα από τη χρήση παραδειγμάτων για τις δυνάμεις στο 17° κεφάλαιο.
19°	σελ.45, 1 ^η δραστηριότητα	σελ. 7 1° πρόβλημα σελ. 8, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		1^η δραστ.: Οι μαθητές γνωρίζουν την έννοια του κλάσματος από

				<p>προηγούμενη τάξη.</p> <p>1^ο πρόβ: Παρουσιάζει δυσκολία στην κατανόηση.</p> <p>Δραστ. με προεκτ.: Οι στόχοι του κεφαλαίου μπορούν να επιτευχθούν μέσα από τις προηγούμενες δραστηριότητες και τα προβλήματα</p>
21 ^ο	σελ. 49, 1η Δραστηριότητα	σελ. 11, 1 ^η άσκηση, 1 ^ο πρόβλημα		<p>1^η δραστ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης δραστηριότητας καλύπτεται από την εφαρμογή.</p> <p>1^η άσκ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης καλύπτεται από τις δραστηριότητες.</p> <p>1^ο πρόβλ.: Το περιεχόμενο του συγκεκριμένου προβλήματος καλύπτεται από τις δραστηριότητες.</p>
22 ^ο	σελ.51, 1 ^η δραστηριότητα 2 ^η δραστηριότητα	σελ. 13, 1 ^ο πρόβλημα 2 ^ο πρόβλημα	Η 2 ^η δραστηριότητα μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω	<p>1^η, 2^η δραστ.: Οι δραστηριότητες καλύπτονται από τις ασκήσεις του</p>

			ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1958	T.E. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο, μπορεί να καλυφθεί από την Ε τάξη. 1^ο, 2^ο πρόβλ.: Έχουν λύσει παρόμοια προβλήματα στην Ε' τάξη.
24ο		σελ. 18 Δραστηριότητα με προεκτάσεις, γ ερώτημα	Το 1 ^ο πρόβλημα του T.E. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1956	Δραστ. με προεκτ.: Εφόσον τα κουτάκια είναι 40, υπάρχει δυσκολία στον υπολογισμό του αντίστοιχου μέρους.
25 ^ο	Όλο το κεφάλαιο	Όλο το κεφάλαιο		
26 ^ο	σελ. 63, 1 ^η δραστηριότητα	Σελ. 22, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		1^η δραστ.: Οι στόχοι του κεφαλαίου μπορούν να επιτευχθούν μέσα από την επόμενη δραστηριότητα. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης. Δραστ. Με προεκτ.: υπάρχει δυσκολία στο σχηματισμό και την επίλυση της εξίσωσης
27 ^ο	σελ. 65, 1 ^η δραστηριότητα	σελ.24, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		1^η δραστ.: Η κατανόησή της θεωρείται δύσκολη.

				<p>Δραστ. με προεκτ.: Δυσνόητη για τους μαθητές απαιτεί τη γνώση γεωγραφικού μήκους και πλάτους και των υποδιαιρέσεων της μοίρας. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης.</p>
28°	σελ. 67, 1 ^η δραστηριότητα			<p>1^η δραστ.: Οι στόχοι του κεφαλαίου μπορούν να επιτευχθούν μέσα από άλλες, δραστηριότητες ασκήσεις και τα προβλήματα. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης.</p>
29°	σελ. 69, 1 ^η δραστηριότητα			<p>1^η δραστ.: Το περιεχόμενο της θεωρείται δυσνόητο. Βλέπε παρακάτω κείμενο με οδηγίες διαχείρισης της ύλης.</p>
Ανακεφαλαίωση	σελ.71, ορισμοί σελ.72, 1 ^ο πρόβλημα			<p>Να αποφευχθεί η απομνημόνευση των ορισμών.</p>

				1^ο πρόβλ.: Να επιλυθούν προβλήματα με απλές μορφές εξισώσεων.
30 ^ο	σελ. 75, 1 ^η δραστηριότητα			1^η δραστ.: Οι στόχοι του κεφαλαίου μπορούν να επιτευχθούν μέσα από την επόμενη δραστηριότητα και τις εφαρμογές.
31 ^ο		σελ. 31, 1 ^ο πρόβλημα		1^ο πρόβλ. Το περιεχόμενο του συγκεκριμένου προβλήματος καλύπτεται από τις εφαρμογές.
32 ^ο			Η 2 ^η εφαρμογή, σελ. 80, μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1789	
33 ^ο	σελ.81, 1 ^η δραστηριότητα σελ. 82, εφαρμογή	σελ. 35, 2 ^η άσκηση		Η 1^η δρ. και η εφαρμ. μπορούν να διδαχθούν μέσω της 2 ^{ης} δραστηριότητας. 2^η άσκ.: Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης άσκησης καλύπτεται από την 1 ^η άσκηση.

37°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
38°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές γνωρίζουν ήδη τρόπους για να εργαστούν.
39°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι μαθητές γνωρίζουν ήδη τρόπους για να εργαστούν.
40°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
41°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
42°		σελ. 18, Δραστηριότητα με προεκτάσεις		Δρασ. με προεκ.: Οι στόχοι της έχουν καλυφθεί με προηγούμενες ασκήσεις.
43°	σελ. 101, 2 ^η δραστηριότητα			2^η δραστ.: Παρουσιάζει δυσκολία στην κατανόηση.
44°		σελ. 22, 5 ^ο πρόβλημα, δραστηριότητα με προεκτάσεις		5^ο πρόβλ. και δραστ. με προεκτ.: Παρουσιάζουν δυσκολία και δεν ικανοποιούν τους βασικούς στόχους του κεφαλαίου. Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.
45°	σελ. 110 εφαρμογή			Το περιεχόμενό της καλύπτεται

				από τις εργασίες των κεφ. 45, 46.
47°	σελ. 114 εφαρμογή			Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης εφαρμογής καλύπτεται από τις δραστηριότητες και το συμπέρασμα.
48°	Σελ. 115 δραστηριότητα	σελ.29, 3 ^η άσκηση		δρ. Το περιεχόμενο της εύρεσης του μέσου όρου δίνεται πιο απλά στην εφαρμογή. 3^η ασκ.: Το περιεχόμενό της καλύπτεται από την εφαρμογή.
49°	1 ^η δραστηριότητα			1^η δρ.: Ο στόχος της δραστηριότητας που είναι η κατανόηση της ανάγκης για μια τυποποιημένη μονάδα μέτρησης έχει ήδη κατανοηθεί σε προηγούμενες τάξεις. Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
50°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Κεφ.: 50°: Η έννοια του βάρους (μάζας) και οι μονάδες μέτρησής της

				είναι πολύ κοινές για τους μαθητές. Έχουν διδαχθεί στην Δ' τάξη (κεφ.18) και σε πολλές δραστηριότητες στην Ε' τάξη.
51 ^ο	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Κεφ.: 51^ο: Σχετικά προβλήματα έχουν διδαχθεί διεξοδικά και στην Δ' και στην Ε' τάξη. Μπορεί να ξανασυζητηθεί και στην ΣΤ' μέσα από κάποιο πρόβλημα. Η ώρα Greenwich μπορεί να συζητηθεί στο πλαίσιο του μαθήματος της Γεωγραφίας (Κεφ. 2 ^ο , σ.16-17).
52 ^ο	σελ.125, 1 ^η δραστηριότητα, σελ. 126, 1 ^η εφαρμογή	σελ. 37 1 ^ο πρόβλημα. 3 ^ο πρόβλημα.		Η νομισματική μονάδα είναι οικεία έννοια για τους μαθητές, οι οποίοι έχουν έρθει σε επαφή με αρκετές σχετικές δραστηριότητες, με εξαίρεση τις έννοιες τόκου και επιτοκίου.

53°				Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
55°		Σελ. 7, άσκηση 3, Σελ. 8, 1° πρόβλημα		Κεφ. 55° Η ασκ. 7 παρουσιάζεται ως παράδειγμα στο Β.Μ. Το 1° πρόβ. παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία. Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.
Ανακεφαλαίωση	σελ. 134, 4° πρόβλημα			
56°	σελ. 137, 1 ^η δραστηριότητα	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
58°		σελ. 13, 2° πρόβλημα	Ως επέκταση της 2 ^{ης} εφαρμογής σχετικά με το άθροισμα των γωνιών τετραπλεύρου προτείνεται η παρακάτω ψηφιακή δραστηριότητα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4020	Ο μαθηματικός στόχος του 2 ^{ου} προβλήματος ικανοποιείται στη δραστηριότητα με προεκτάσεις. Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.
59°	Ολόκληρο το κεφάλαιο	Ολόκληρο το κεφάλαιο		Έχει διδαχτεί στην Ε' Δημοτικού. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να υπενθυμίσει την έννοια στην εφαρμογή 2, κεφ. 62, σελ. 150, στην

				εφαρμογή 2, κεφ. 63, σελ 152 και στις εφαρμογές 1 και 2, κεφ. 64, σελ 154
60°	σελ. 145, 1 ^η δραστηριότητα σελ. 146, 1 ^η εφαρμογή	σελ. 17, 1 ^η άσκηση, σελ. 18, 1 ^ο πρόβλημα		Η αναγνώριση και χάραξη αξόνων συμμετρίας και η κατασκευή συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας εκτείνεται από την Α΄ μέχρι την Ε΄ τάξη. Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.
61°		σελ. 19, 2 ^η άσκηση 3 ^η άσκηση	.	Το πλαίσιο της 2 ^{ης} άσκησης δεν είναι πλήρως ρεαλιστικό. Το εμβαδόν της αυλής στην 3 ^η άσκηση ενδεχομένως να μην μπορεί να υπολογιστεί με τις μέχρι τώρα γνώσεις των μαθητών
62°	Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.	σελ. 21, 2 ^η άσκηση		2^η άσκ.: Το σχήμα δεν ανταποκρίνεται στις διαστάσεις του.
63°	Βλέπε παρακάτω κείμενο διαχείρισης της ύλης.		Σελ. 151, η 2 ^η δραστηριότητα μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό	

			τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/183 <u>2</u>	
66°			Η 1 ^η άσκηση στο Τ.Ε. μπορεί να γίνει με πιο διερευνητικό τρόπο μέσω ψηφιακών εργαλείων: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/393 <u>5</u>	
67ο	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Οι ορισμοί έχουν δοθεί πολλές φορές μέχρι τώρα σε μικρότερες τάξεις, δύναται να ξαναδοθούν στο 66° κεφ. και να επαναληφθούν σε διάφορα συναφή προβλήματα.
71°	ολόκληρο το κεφάλαιο	ολόκληρο το κεφάλαιο		Βλέπε κείμενο διαχείρισης της ύλης.

Οδηγίες για τις ενότητες των μαθηματικών της τάξης

1η Ενότητα

Κεφ:1,3 ,4: Σύμπτυξη των κεφαλαίων 1, 3, 4 του βιβλίου μαθητή και αντίστοιχου τετραδίου εργασιών καθώς αποτελούν επανάληψη προηγούμενων τάξεων.

Κεφ.7: Προτείνεται να δοθεί χρόνος στη διαίρεση φυσικών και δεκαδικών αριθμών.

Κεφ. 8.: Πρέπει να υπάρξει οργανωμένη και μεθοδική προσέγγιση του θέματος. Μέχρι τη ΣΤ' τάξη η προσέγγιση των αριθμητικών παραστάσεων γινόταν διαισθητικά. Να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην εννοιολογική κατανόηση του θέματος και όχι μόνο στη διαδικαστική. Οι μαθητές πρέπει να διαπιστώσουν την ανάγκη της προτεραιότητας των πράξεων και να υπολογίζουν την τιμή μιας αριθμητικής παράστασης.

Κεφ. 12: Η δραστηριότητα με προεκτάσεις μπορεί να αντικατασταθεί με παρόμοια με τίτλο: «Βοήθεια στους πρόσφυγες».

2η Ενότητα

Κεφ. 25: Ο όρος «μεταβλητή» προσεγγίζεται στο Γυμνάσιο. Να μην γίνει αναφορά στον ορισμό της μεταβλητής. Δεδομένου ότι μια πρώτη προσέγγιση είναι αρκετή, αφαιρείται ό,τι περιπλέκει την έννοια.

Κεφ. 26:

B.M.:2^η δραστηριότητα: Η φράση «χρησιμοποίησε μια μεταβλητή για να συμβολίσεις το ποσό...» να διορθωθεί σε: «χρησιμοποίησε το γράμμα x για να συμβολίσεις το άγνωστο ποσό...»

B.M.: Συμπέρασμα: Η φράση «Μια ισότητα που περιέχει μια μεταβλητή ...» να διορθωθεί σε: «Μια ισότητα που περιέχει αριθμούς και ένα γράμμα (στη θέση ενός άγνωστου αριθμού) ...».

B.M.: Παράδειγμα: Η φράση «Αν αντικαταστήσω τη μεταβλητή... » να διορθωθεί σε: «Αν αντικαταστήσω το γράμμα που αντιστοιχεί στον άγνωστο αριθμό x ...».

B.M.: Εφαρμογή 1^η : Η φράση «Με τη βοήθεια μιας μεταβλητής .» να διορθωθεί σε: «Με τη βοήθεια ενός γράμματος (άγνωστος όρος)...».

Η φράση «Ονομάζω την άγνωστη τιμή x » να διορθωθεί σε: «Ονομάζω τον άγνωστο όρο x »

B.M.: Εφαρμογή 2^η: Η φράση «Άγνωστη τιμή είναι...» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος όρος είναι...»

Κεφ. 27:

B.M.: Ερωτήσεις για αυτοέλεγχο και συζήτηση: Η φράση «...αντικαθιστώ τη μεταβλητή...» να διορθωθεί σε: «... αντικαθιστώ το γράμμα, που εκφράζει τον άγνωστο αριθμό ...».

Κεφ. 28:

B.M.: Εφαρμογή 1^η : Η φράση «Άγνωστη τιμή .» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος αριθμός...».

Η φράση «αντικαθιστώ τη μεταβλητή...» να διορθωθεί σε: «αντικαθιστώ το γράμμα».

B.M.: Εφαρμογή 2^η: Η φράση «Άγνωστη τιμή ...» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος αριθμός...».

Κεφ. 29:

B.M.: Εφαρμογή 1^η : Η φράση «Ονομάζω την άγνωστη τιμή s ..» να διορθωθεί σε: «Ονομάζω τον άγνωστο όρο s ..»

B.M.: Εφαρμογή 2^η: Η φράση «Άγνωστη τιμή είναι ...» να διορθωθεί σε: «Άγνωστος όρος...»

Ανακεφαλαίωση 2ης Ενότητας:

Να δοθεί περισσότερη έμφαση στα παραδείγματα με τη ζυγαριά για την προσέγγιση της έννοιας της μεταβλητής, η οποία φαίνεται να είναι αρκετά δυσνόητη.

3η Ενότητα

Οι μαθητές εισάγονται στα ποσοστά, μετατρέπουν κλασματικούς αριθμούς σε ποσοστά και τα χρησιμοποιούν στη μοντελοποίηση καταστάσεων και στην επίλυση προβλημάτων

Κεφ. 37: B.M. Συμπέρασμα: Η φράση «Χρησιμοποιώ μεταβλητή για την άγνωστη τιμή» να διορθωθεί σε: «Χρησιμοποιώ ένα γράμμα για τον άγνωστο όρο».

Κεφ. 37: B.M.:2^η δραστηριότητα: Η φράση «την άγνωστη τιμή τη συμβολίζω με x » να διορθωθεί σε: «τον άγνωστο όρο τον συμβολίζω με x ».

Κεφ. 40, 41: Προτείνεται να προταθούν δραστηριότητες από τον εκπ/κό μετατροπής τυχαίων κλασματικών αριθμών σε ποσοστά.

Κεφ. 44: Δραστηριότητα 2^η: Η φράση «...βάζοντας στη θέση του αγνώστου μια μεταβλητή » να διορθωθεί σε: «...βάζοντας στη θέση του αγνώστου ένα γράμμα».

5η Ενότητα

Κεφ. 49: Στη μέτρηση μήκους η προσέγγιση από τους εκπαιδευτικούς θα πρέπει να γίνεται περισσότερο διερευνητικά.

Κεφ. 53: Β.Μ. & Τ.Ε.: Συμπέρασμα: Μπορεί να γίνει η διαπραγμάτευση του γενικού κανόνα από τον εκπαιδευτικό αλλά να μη ζητηθεί από τους μαθητές να τον απομνημονεύσουν.

Ο εκπαιδευτικός να επικεντρωθεί στο να αποκτήσουν οι μαθητές την ικανότητα να διατυπώνουν έναν κανόνα για κάποιο απλό γεωμετρικό μοτίβο.

Κεφ. 55: Προτείνεται η 2^η δραστηριότητα, η εφαρμογή στο Β.Μ και η 1^η και 2^η άσκηση στο Τ.Ε. να γίνουν με χειραπτικό υλικό, για να διευκολυνθούν οι μαθητές στην αναγνώριση του μοτίβου.

6η Ενότητα

Για να υπάρξει ικανός χρόνος για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας και την εμπέδωση των εννοιών της 6^{ης} ενότητας προτείνεται να διδαχθεί αμέσως μετά την 3^η ενότητα.

Κεφ. 56:

Β.Μ. & Τ.Ε.: Άσκηση 2^η: Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν και να είναι ικανοί να σχεδιάσουν με κανόνα, γνώμονα και διαβήτη πολύγωνα όπως το τετράγωνο, το κανονικό εξάγωνο και το κανονικό οκτάγωνο, που περιγράφεται στην Εφαρμογή του Β.Μ.

Κεφ. 58:

Τ.Ε.: Άσκηση 1^η: Να κατασκευαστεί και γωνία 180° , εφόσον δεν πραγματοποιήθηκε η άσκηση 3 του 57^{ου} κεφαλαίου, το οποίο αφαιρέθηκε ολόκληρο.

Κεφ. 60 :

Β.Μ.: Εφαρμογή 2^η: Να δοθεί έμφαση στη χάραξη συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας.

Τ.Ε.: Άσκηση 2^η: Να δοθεί έμφαση στην αναγνώριση σχημάτων που δεν είναι συμμετρικά ως προς άξονα (Άσκηση 2) και στη χάραξη συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας (Άσκηση 3).

Η αναγνώριση και χάραξη αξόνων συμμετρίας και η κατασκευή συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα συμμετρίας εκτείνεται από την Α' μέχρι την Ε' τάξη.

Κεφ. 62:

Β.Μ.: Εφαρμογή 1^η: Η διαπραγμάτευση της συγκεκριμένης εφαρμογής επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του εκπαιδευτικού.

Οι μαθητές έχουν ασχοληθεί με συναφή δραστηριότητα στην Ε' τάξη.

Κεφ. 63:

Β.Μ.: Εφαρμογή 1^η: Η διαπραγμάτευση της συγκεκριμένης εφαρμογής επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του εκπαιδευτικού. Οι μαθητές έχουν ασχοληθεί με αυτή τη δραστηριότητα στην Ε' τάξη.

Κεφ. 71: Εφόσον οι μαθητές έχουν κατανοήσει τη διαδικασία υπολογισμού του όγκου του κύβου και του ορθογωνίου παραλληλεπίπεδου, μπορούν να σκεφτούν πώς βρίσκεται ο όγκος του κυλίνδρου.

Σημείωση: Για να τρέξετε τις ψηφιακές δραστηριότητες σε απευθείας σύνδεση (on line), προτιμήστε τον φυλλομετρητή Mozilla Firefox. Αν εξακολουθείτε να έχετε πρόβλημα, προσθέστε τη διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr> στο exception site list στην καρτέλα security της Java.

3. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
(ΦΥΣΙΚΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ)
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- I. Φυσικά, (Τάξεις: Ε', Στ')
- II. Γεωγραφία, (Τάξεις: Ε', Στ')
- III. Μελέτη Περιβάλλοντος, (Τάξεις: Α', Β', Γ', Δ')

I. ΦΥΣΙΚΑ

Φυσικά Ε' και Στ' τάξης

Εκπαιδευτικό υλικό:

1. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Τετράδιο Εργασιών Ε' τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0133, ISBN 978-960-06-2600-1
2. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Τετράδιο Εργασιών Στ' τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0179, ISBN 978-960-06-2645-2
3. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Βιβλίο Μαθητή Ε' τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0197, ISBN 978-960-06 -2599-8
4. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Βιβλίο Μαθητή Στ' τάξης, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ". Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0178, ISBN 978-960-06-2644-5

Σημαντικές Επισημάνσεις

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών των Φυσικών Επιστημών (ΦΕ) για το Δημοτικό (ΠΙ, 2002) στους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος αναφέρει ότι με το μάθημα «Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο» στο Δημοτικό επιδιώκεται η συστηματική εισαγωγή του/της μαθητή/ήτριας στις έννοιες και στον τρόπο προσέγγισης και μελέτης των Φ.Ε., *όπως για παράδειγμα η κατανόηση και ερμηνεία του κόσμου γύρω μας και η αποδεικτική αξία του πειραματισμού ως μέσου επαλήθευσης ή και απόρριψης των θεωριών*. Ένας επιπλέον σημαντικός στόχος που τα τελευταία χρόνια έχει εισαχθεί στα περισσότερα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών παγκοσμίως είναι αυτός της επαφής των μαθητών/τριών μέσω της διδασκαλίας των ΦΕ με την «εικόνα» των ΦΕ ή όπως έχει διεθνώς καθιερωθεί ως ορολογία με τη Φύση των ΦΕ (Nature of Science). Ένας ακόμη στόχος, ίσως ο πιο σημαντικός, αλλά και συνάμα η μεγαλύτερη πρόκληση, είναι η καλλιέργεια θετικών στάσεων για τη μάθηση των Φ.Ε., δηλαδή την οικοδόμηση επιθυμητών ταυτοτήτων όχι από λίγους μαθητές/ήτριες μιας τάξης αλλά **από όλους** τους/τις μαθητές/ήτριες. Τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο μάθημα των Φυσικών Ε' και Στ' Δημοτικού δεν περιορίζονται μόνο στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά αφορούν και στην καλλιέργεια στάσεων, αξιών και συναισθημάτων για το φυσικό περιβάλλον μέσω κριτικών προσεγγίσεων, οι οποίες εξετάζουν ολιστικά τις τεχνολογικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις των υπό μελέτη ζητημάτων στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου.

Το μάθημα των Φυσικών της Ε' και Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου υποστηρίζεται από τη σειρά των εγχειριδίων «Φυσικά – Ερευνώ και Ανακαλύπτω», η οποία περιλαμβάνει για κάθε τάξη το Τετράδιο Εργασιών, το Βιβλίο Μαθητή και το Βιβλίο Εκπαιδευτικού. Βασική στόχευση είναι να προωθείται η **ανακαλυπτική-διερευνητική μάθηση** μέσω της κατάλληλης αξιοποίησης του προσφερόμενου υλικού αλλά και υλικού που θα αντλήσουν οι εκπαιδευτικοί από άλλες αξιόπιστες πηγές (συμπληρωματικό προς το ισχύον πρόγραμμα σπουδών των Φ.Ε. Δημοτικού, διαδραστικά βιβλία, έγκυρα εκπαιδευτικά σενάρια, έγκυρους δικτυακούς τόπους, επιστημονικούς φορείς, δοκιμασμένες προτάσεις εκπαιδευτικών ή εκπαιδευτικών κοινοτήτων μάθησης, κ.λπ.), που θα κινήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών και θα καλλιεργήσουν την κριτική και δημιουργική σκέψη τους.

Σε κάθε τάξη, η εκπαιδευτική διαδικασία για κάθε θεματικό αντικείμενο διαμορφώνεται με βάση τα φύλλα εργασίας του **Τετραδίου Εργασιών** το οποίο είναι το κύριο, βασικό εγχειρίδιο του μαθήματος. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στο Τετράδιο Εργασιών του Μαθητή, δίνει έμφαση στη διερεύνηση και στις πειραματικές διαδικασίες από τους/τις μαθητές/ήτριες. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η **εξασφάλιση των υλικών για την εκτέλεση πειραμάτων και τη δημιουργία κατασκευών** από τους/τις μαθητές/ήτριες και θα πρέπει να λαμβάνεται ειδική μέριμνα για αυτό. Στο **Βιβλίο του Μαθητή** (συμβατικό και εμπλουτισμένο), το οποίο είναι επικουρικό εγχειρίδιο, υπάρχουν πληροφορίες με τις οποίες είναι δυνατόν οι μαθητές/ήτριες να συμπληρώσουν και να εμπεδώσουν τα συμπεράσματά τους από τα πειράματα, να διευρύνουν τις εφαρμογές, τις γενικεύσεις και τις ερμηνείες, αλλά και να ενισχύσουν το ενδιαφέρον τους για το θεματικό αντικείμενο. Στο **Βιβλίο του Εκπαιδευτικού** υπάρχουν οδηγίες τόσο για το γνωστικό αντικείμενο όσο και για την εκπαιδευτική διαδικασία. Συμπληρωματικά, όσον αφορά στον πειραματισμό, είναι επιθυμητό οι μαθητές/ήτριες να αναζητούν, να επιλέγουν και να φέρνουν οι ίδιοι κατάλληλα υλικά και καθημερινά αντικείμενα ώστε, έχοντάς τα και μετά το μάθημα, να συνεχίζουν τον πειραματισμό και τις κατασκευές και εκτός του σχολείου, εφόσον το επιθυμούν.

Στις μέρες μας τονίζεται ο καθοριστικός ρόλος της γλώσσας στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία των Φ.Ε. (όπως και σε κάθε γνωστικό αντικείμενο), η οποία παρέχει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/ήτριες να χρησιμοποιήσουν το λόγο κατάλληλα και να εξοικειωθούν σταδιακά με την επιστημονική ορολογία, χωρίς βέβαια αυτό να τους επιβάλλεται, καθώς δεν είναι την ίδια χρονική στιγμή όλοι/ες οι μαθητές/ήτριες έτοιμοι/ες να κατανοήσουν μια έννοια με τον ίδιο τρόπο. Είναι σημαντικό στο μάθημα των Φ.Ε να δίνονται οι ευκαιρίες στους/στις μαθητές/ήτριες να διαπραγματεύονται στο πλαίσιο της επιστήμης, να επιχειρηματολογούν, να καταλήγουν σε συμφωνίες και να εκτιμούν τις απόψεις των άλλων, εμπλεκόμενοι/ες σε κατάλληλα σχεδιασμένες δραστηριότητες, που βασίζονται στην επίλυση προβλημάτων και στις διερευνήσεις ερωτημάτων είτε με αφορμή τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών είτε έπειτα από ερευνητικά ερωτήματα που θα προκύψουν στην τάξη.

Για να επιτευχθεί καλύτερο μαθησιακό αποτέλεσμα στη διδασκαλία των Φ.Ε. καλό είναι να αξιοποιούνται κατάλληλα επιλεγμένες διδακτικές τεχνικές ή εργαλεία. Ως τέτοια εργαλεία μπορούν να θεωρηθούν: η αξιοποίηση γεγονότων από την *ιστορία των Φυσικών Επιστημών* (αφηγηματική τεχνική, γραμμή του χρόνου, κ.ά.), οι *πειραματικές δραστηριότητες*, οι *τεχνολογικές κατασκευές*, οι *ερωτήσεις*, η ομαδική *συζήτηση* και ο *διάλογος*, οι *μεταφορές* και οι *αναλογίες*, η *επίλυση προβλημάτων*, τα *νοητικά πειράματα*, οι *εννοιολογικοί χάρτες*, η *κατασκευή μοντέλων*, η *επιχειρηματολογία* - ακαδημαϊκή αντιπαράθεση, η *δραματοποίηση* και το *παιχνίδι ρόλων*, η *προσομοίωση* στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και γενικότερα η αξιοποίηση των ΤΠΕ κ.ά. Σημειώνεται ότι οι ΤΠΕ, πάντα με κατάλληλους διδακτικούς χειρισμούς, παρέχουν τη δυνατότητα για οπτικοποίηση και χειρισμό σύνθετων εννοιών και μοντέλων, τρισδιάστατων εικόνων, προσομοιώσεων πραγματικών και φανταστικών κόσμων, εικονικών επιστημονικών οργάνων, μαγνητοσκοπημένων στιγμιότυπων, που αυξάνουν τις πιθανότητες κατανόησης των επιστημονικών ιδεών. Προσφέρουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας και σε σχετικές με την εκπαίδευση στις ΦΕ πηγές (διαδραστικά βιβλία, Φωτόδεντρο, ψηφιακά Σενάρια της βάσης «Αίσωπος», οπτικοποιήσεις, προσομοιώσεις, επικοινωνία με επιστήμονες, κ.λπ.) που αν αξιοποιηθούν κατάλληλα μπορούν να εμπλουτίσουν μια ανακαλυπτική - διερευνητική διαδικασία με πειραματικό προσανατολισμό. Προσοχή, όμως, δεν μπορούν να την υποκαταστήσουν, ούτε να λειτουργήσουν χρονικά εις βάρος της.

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό σημείο στο μάθημα των Φ.Ε. είναι η φάση της ολοκλήρωσης/ ανασκόπησης κάθε ενότητας. Στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης και εξορθολογισμού της διδακτέας ύλης και των ωρών του μαθήματος Φυσικά Ε' και Στ'

Δημοτικού, ελήφθη μέριμνα ώστε να υπάρχει χρόνος για δημιουργικές δραστηριότητες ανακεφαλαίωσης, αναπλαισίωσης της γνώσης και αναστοχασμού επί των όσων μελέτησαν οι μαθητές/ήτριες. Στη φάση της ανασκόπησης κάθε ενότητας μπορεί να πραγματοποιηθεί ποικιλία δραστηριοτήτων, όπως μικρά σχέδια εργασίας - τεχνολογικές κατασκευές, επίλυση προβλημάτων-γρίφων, ατομικοί και ομαδικοί εννοιολογικοί χάρτες, αφίσες (που συνδέουν την επιστήμη, το περιβάλλον, την τεχνολογία και την κοινωνία), δημιουργία ιστορικών αφηγήσεων με πρωταγωνιστές επιστήμονες, δημιουργία παιχνιδιών, πραγματοποίηση ατομικών και ομαδικών δοκιμασιών (προφορικών και γραπτών).

Η δημιουργία του Φακέλου Επιτευγμάτων που εισήχθει στο μάθημα των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων προτείνεται να περιλαμβάνει σε διακριτή ενότητα, επιτεύγματα των μαθητών και από το μάθημα των Φυσικών της Τάξης ώστε με την ολοκλήρωση των ενοτήτων προς το τέλος του σχολικού έτους, να πραγματοποιηθεί στη σχολική μονάδα με τη συμμετοχή της Ε΄ & Στ΄ τάξης ένα *πανηγύρι επιστήμης*, στο οποίο οι μαθητές/ήτριες θα παρουσιάσουν στη σχολική κοινότητα (μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς) πειράματα, τεχνολογικές κατασκευές και άλλο υλικό (εννοιολογικούς χάρτες, αφίσες, κείμενα, ...) που δημιούργησαν ολόκληρη τη χρονιά στο πλαίσιο του μαθήματος των Φυσικών όπως και του μαθήματος των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων. Η σύνδεση του μαθήματος των Φ.Ε. με ενότητες των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, μπορεί να γίνει όπου είναι εφικτό, για τον εμπλουτισμό της εργαστηριακής μορφής του μαθήματος και της καλλιέργειας των λεγόμενων δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα: δεξιοτήτων ζωής (life skills), ήπιων δεξιοτήτων (soft skills) και δεξιοτήτων τεχνολογίας και επιστήμης. Συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αντληθεί από το αποθετήριο των εργαστηρίων Δεξιοτήτων του ΙΕΠ στη διεύθυνση: <http://iep.edu.gr/el/psifiako-apothetirio/skill-labs>

Προκειμένου να γίνουν εφικτά όσα περιγράφονται παραπάνω, έχει γίνει μείωση των προβλεπόμενων διδακτικών ωρών από 90 σε 72, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι ώρες ανασκόπησης των ενοτήτων, που μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τους ίδιους σκοπούς.

Σημειώνεται ότι είναι προτεινόμενο στα Ωρολόγια Προγράμματα των Σχολείων να λαμβάνεται μέριμνα ώστε σε εβδομαδιαία βάση οι 2 από τις 3 ώρες του μαθήματος να είναι συνεχόμενες.

Σημειώνεται, επίσης, ότι αναφορικά με τα **τετραθέσια δημοτικά σχολεία**, στα οποία οι ώρες διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών περιορίζονται σε 2 αντί των 3 ωρών εβδομαδιαίως, μπορούν να μειωθούν οι ώρες της ανασκόπησης της κάθε ενότητας. Συνεπώς, για την Ε΄ Δημοτικού οι ώρες ανασκόπησης κάθε ενότητας μπορούν να μειωθούν από δώδεκα (12) ώρες σε έξι (6). Αντίστοιχα, για την Στ΄ Δημοτικού οι ώρες ανασκόπησης κάθε ενότητας μπορούν μειωθούν από δεκαέξι (16) ώρες σε οκτώ (8).

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Ε΄ ΤΑΞΗ

**ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ**

Ως βασικό εγχειρίδιο προτείνεται το Τετράδιο Εργασιών και αναφορές σε σελίδες είναι σε αυτό όπου χρησιμοποιείται το βιβλίο μαθητή υπάρχει ειδική αναφορά.

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό

	<p>σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.</p>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		
1. Ερευνώντας και ανακαλύπτοντας (σελ. 12-14) 2. Πώς μελετάμε τον κόσμο γύρω μας (σελ. 15)	1 διδακτική ώρα	
3. Ο δεκάλογος του καλού πειραματιστή (σελ. 16-17) Προτείνεται οι μαθητές να έχουν επίσης μια πρώτη επαφή με διάφορα απλά πειραματικά μέσα που θα χρησιμοποιήσουν σε επόμενες θεματικές ενότητες.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	2 διδακτικές ώρες	
ΥΛΙΚΑ ΣΩΜΑΤΑ		
1. Όγκος (σελ. 20-22)	2 διδακτικές ώρες	
2. Μάζα (σελ.23-25)	2 διδακτικές ώρες	
3. Πυκνότητα (σελ. 26-27)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 12-17) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	7 διδακτικές ώρες	
ΜΙΓΜΑΤΑ		
1. Μελετάμε τα μίγματα (σελ. 30-33)	Να μη διδαχθεί	Η ενότητα αυτή έχει διδαχθεί στη Δ' τάξη στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
2. Μελετάμε τα διαλύματα (σελ. 34-37)	Να μη διδαχθεί	
ΕΝΕΡΓΕΙΑ		
1. Η ενέργεια έχει πολλά πρόσωπα (σελ. 40-42)	2 διδακτικές ώρες	
2. Η ενέργεια αποθηκεύεται (σελ. 43-44)	1 διδακτική ώρα	
3. Η ενέργεια αλλάζει συνεχώς μορφή (σελ.45-47)	2 διδακτικές ώρες	Το πείραμα της σελ. 48 εκτελείται εάν υπάρχει διαθέσιμο ποδήλατο με δυναμό.
4. Η ενέργεια υποβαθμίζεται (σελ.48-50)		
5. Τροφές και ενέργεια (σελ. 51-54)	Μεταφέρεται στην ενότητα Πεπτικό σύστημα	Να διδαχθεί/ προσεγγιστεί σε συνδυασμό με το ΦΕ1 «Ισορροπημένη διατροφή» και το ΦΕ3 «Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται» της ενότητας Πεπτικό σύστημα ως διαθεματικό σχέδιο εργασίας 2 ωρών.
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 24-31) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	6 διδακτικές ώρες	

ΠΕΠΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Ισορροπημένη διατροφή (σελ. 56-58)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεσή του γιατί έχει γίνει σε προηγούμενες τάξεις και γίνεται και στην οικιακή οικονομία της Α' Γυμνασίου
2. Τα δόντια μας - Η αρχή του ταξιδιού της τροφής (σελ. 59-63) – Αφαιρείται η σελίδα 62 και η εργασία 2 της σελ. 63	1 διδακτική ώρα	Για κανένα λόγο δεν θα πρέπει να ζητείται από τους/τις μαθητές/ήτριες η απομνημόνευση όρων (π.χ. ονοματολογία δοντιών, ...).
3. Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται (σελ. 64-67) Αφαιρείται το πείραμα της σελ. 65, αλλά επισημαίνεται από τον εκπαιδευτικό η χρησιμότητα του σάλιου.	1 διδακτική ώρα	
4. Τροφές και ενέργεια (σελ. 51-54) Μεταφορά από την ενότητα της «Ενέργειας».	3 διδακτικές ώρες	Να διδαχθεί/ προσεγγιστεί σε συνδυασμό με το ΦΕ1 «Ισορροπημένη διατροφή» και το ΦΕ3 «Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται» της ενότητας Πεπτικό σύστημα ως διαθεματικό σχέδιο εργασίας, με θέματα που σχετίζονται με τη διατροφή, οι εργασίες θα συμπεριλαμβάνουν συζήτηση και παρουσίασή τους στην τάξη.
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 32-39) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Σχέδια εργασίας ανά ομάδες μαθητών για τη διατροφή και συζήτηση και παρουσίασή τους στην τάξη		
Σύνολο	5 διδακτικές ώρες	
ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ		
1. Το θερμόμετρο (σελ. 70-73)	2 διδακτικές ώρες	
2. Θερμοκρασία - Θερμότητα: Δύο έννοιες διαφορετικές (σελ. 74-77)	2 διδακτικές ώρες	
3. Τήξη και Πήξη (σελ. 78-81)	2 διδακτικές ώρες	
4. Εξάτμιση και συμπύκνωση (σελ. 82-83)	2 διδακτικές ώρες	
5. Βρασμός (σελ. 84-86)	2 διδακτικές ώρες	
6. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα στερεά (σελ. 87-88)	2 διδακτικές ώρες	
7. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα υγρά (σελ. 89-90)	1 διδακτική ώρα	
8. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα αέρια (σελ. 91-92)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 40-55) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	16 διδακτικές ώρες	
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ		
1. Στατικός ηλεκτρισμός (σελ. 94-97)	2 διδακτικές ώρες	

2. Το ηλεκτροσκόπιο (σελ. 98-100)	Να μη διδαχθεί	Η πειραματική διαδικασία που προτείνεται παρουσιάζει δυσκολίες.
3. Πότε ανάβει το λαμπάκι; (σελ. 101-103)	1 διδακτική ώρα	
4. Ένα απλό κύκλωμα (σελ. 104-108)	2 διδακτικές ώρες	
5. Το ηλεκτρικό ρεύμα (σελ. 109-111)	1 διδακτική ώρα	
6. Αγωγοί και μονωτές (σελ. 112-114)	1 διδακτική ώρα	
7. Ο διακόπτης (σελ.115-118)	1 διδακτική ώρα	
8. Σύνδεση σε σειρά και παράλληλη σύνδεση (σελ. 119-122)	2 διδακτικές ώρες	
9. Ηλεκτρικό ρεύμα - Μια επικίνδυνη υπόθεση (σελ. 123-125)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 56-61) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	14 διδακτικές ώρες	
ΦΩΣ		
1.Διάδοση του φωτός (σελ. 128-130)	2 διδακτικές ώρες	
2. Διαφανή, ημιδιαφανή και αδιαφανή σώματα (σελ. 131-132)	1 διδακτική ώρα	
3. Φως και σκιές (σελ. 133-135)	1 διδακτική ώρα	
4. Ανάκλαση και διάχυση του φωτός (σελ. 136-139)	2 διδακτικές ώρες	
5. Απορρόφηση του φωτός (140-141)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 72-83) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΗΧΟΣ		
1. Πώς παράγεται ο ήχος (σελ. 144-146)	2 διδακτικές ώρες	
2. Διάδοση του ήχου (σελ. 147-149)	2 διδακτικές ώρες	
3. Ανάκλαση του ήχου (σελ. 150-152)	1 διδακτική ώρα	
4. Απορρόφηση του ήχου (σελ. 153-154)	2 διδακτικές ώρες	
5. Άνθρωπος και ήχος - Το αφτί μας (σελ. 155-157)	2 διδακτικές ώρες	
6. Ηχορρύπανση - Ηχοπροστασία (158-160)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 84-103) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	3 διδακτικές ώρες	

Σύνολο	13 διδακτικές ώρες	
ΜΗΧΑΝΙΚΗ - Μεταφέρεται, με μείωση των φύλλων εργασίας, στην Στ' τάξη		Η μεταφορά γίνεται ώστε μια ισότιμη κατανομή των πειραματικών δραστηριοτήτων μεταξύ των τάξεων.
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ	72 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ	

Τα κεφάλαια της μελέτης του ανθρώπινου σώματος (Αναπνευστικό, κυκλοφορικό και αναπαραγωγικό σύστημα) μαζί με το κεφάλαιο «έμβια – άβια» και «Μεταδοτικές ασθένειες» μπορούν να συνδυαστούν με τις γενικές οδηγίες του ΕΟΔΥ για την πρόληψη της αντιμετώπισης της πανδημίας του COVID19 και να προταχθούν στην αρχή του σχολικού έτους.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	<p>Ως βασικό εγχειρίδιο προτείνεται το Τετράδιο Εργασιών και αναφορές σε σελίδες είναι σε αυτό όπου χρησιμοποιείται το βιβλίο μαθητή υπάρχει ειδική αναφορά.</p> <p>Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.</p>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		
1. Ερευνώντας και ανακαλύπτοντας (σελ. 12-14)	Να μη διδαχθεί	Έχουν διδαχθεί στην Ε΄ τάξη.
2. Πώς μελετάμε τον κόσμο γύρω μας (σελ. 15)	Να μη διδαχθεί	
3. Ο δεκάλογος του καλού πειραματιστή (σελ. 16-17)	Να μη διδαχθεί	
ΕΝΕΡΓΕΙΑ		
1. Μορφές ενέργειας (σελ. 20-22)	1 διδακτική ώρα	<p>Αυτό το φύλλο εργασίας είναι πανομοιότυπο με αυτό της Ε΄ τάξης «Η ενέργεια έχει πολλά "πρόσωπα"» (σελ. 40-42), οπότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για διασύνδεση με τις προηγούμενες γνώσεις για τη ενέργεια που έχουν οι μαθητές/ήτριες.</p> <p>Ή και για σύνδεση της δυναμικής ενέργειας με τις πειραματικές διαδικασίες που ακολούθησαν οι μαθητές/ήτριες στην ενότητα των δυνάμεων.</p>
2. Πηγές ενέργειας (σελ. 23-25)	1 διδακτική ώρα	
3. Πετρέλαιο - Από το υπέδαφος στο σπίτι μας (σελ. 26-27)	1 διδακτική ώρα	
4. Επεξεργασία του αργού πετρελαίου (σελ. 28-30)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
5. Το πετρέλαιο ως πηγή ενέργειας (σελ. 31-32)	Να μη διδαχθεί	
6. Το πετρέλαιο ως πρώτη ύλη (σελ. 33-34)	Να μη διδαχθεί	
7. Ορυκτοί άνθρακες - Ένα πολύτιμο στερεό (σελ. 35-36)	1 διδακτική ώρα	
8. Οι ορυκτοί άνθρακες ως πηγή ενέργειας (σελ. 37-38)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
9. Φυσικό αέριο - Ένα πολύτιμο αέριο (σελ. 39-40)	1 διδακτική ώρα	
10. Το φυσικό αέριο ως πηγή ενέργειας (σελ. 41-42)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν

11. Πετρέλαιο, ορυκτοί άνθρακες ή φυσικό αέριο; (σελ. 43-44)	Να μη διδαχθεί	εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
12. Ανανεώσιμες και μη πηγές ενέργειας (σελ. 45-46)	2 διδακτικές ώρες	
13. Οικονομία στη χρήση της ενέργειας (σελ. 47-49)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 12-43) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ		
1. Η θερμότητα μεταδίδεται με αγωγή (σελ. 52-53)	2 διδακτικές ώρες	
2. Η θερμότητα μεταφέρεται με ρεύματα (σελ. 54-56)	1 διδακτική ώρα	
3. Η θερμότητα διαδίδεται με ακτινοβολία (σελ. 57-59)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 44-51), και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετρ. Εργασιών.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	6 διδακτικές ώρες	
ΕΜΒΙΑ - ΑΒΙΑ		
1. Χαρακτηριστικά της ζωής (σελ. 62-64)	1 διδακτική ώρα	Το θέμα αυτό έχει παρουσιαστεί και σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
2. Το κύτταρο (σελ. 65-68) Προτείνεται να συζητηθεί ως η βασική μονάδα των ζωντανών οργανισμών, χωρίς λεπτομερειακή αναφορά στα μέρη του, η οποία θα γίνει στην Βιολογία Α΄ Γυμνασίου.	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 52-57), και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΦΥΤΑ		
1. Τα μέρη του φυτού (σελ. 70-71)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη μελέτη περιβάλλοντος και έννοιες που καλύπτονται από τη Βιολογία της Α΄ Γυμνασίου.
2. Η φωτοσύνθεση (σελ. 72-75) Προτείνεται να γίνει από το Βιβλίο του Μαθητή (σελ. 60-61)	Να μη διδαχθεί	
3. Η αναπνοή (σελ. 76-78)	Να μη διδαχθεί	

4. Η διαπνοή (σελ. 79-82)	Να μη διδαχθεί	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 58-59) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετρ. Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	Να μη διδαχθεί	
ΖΩΑ		
1. Ζώα ασπόνδυλα και σπονδυλωτά (σελ. 84-88) Η ενότητα αυτή έχει διδαχθεί στη Δ' τάξη.	Να μη διδαχθεί	
2. Τα θηλαστικά (σελ. 89-92)	Να μη διδαχθεί	
3. Προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον (σελ. 93-96)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 64-73) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	Να μη διδαχθεί	
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ		
1. Τροφικές αλυσίδες και τροφικά πλέγματα (σελ. 98-101)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη περιβάλλοντος και επαναλαμβάνονται και στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου
2. Επίδραση του ανθρώπου στα οικοσυστήματα (σελ. 102-104)	Να μη διδαχθεί	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 74-79) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.	Να μη διδαχθεί	
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	Να μη διδαχθεί	
ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		Για συνεκτική παρουσίαση των συστημάτων η διδασκαλία των εννοιών ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ και ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ μεταφέρεται ως πρώτη ενότητα
ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΣ		
1. Ο μαγνήτης (σελ. 122-125)	1 διδακτική ώρα	
2. Ο μαγνήτης προσανατολίζεται (σελ. 126-128)	1 διδακτική ώρα	
3. Από τον ηλεκτρισμό στο μαγνητισμό - Ο ηλεκτρομαγνήτης (σελ. 129-132)	2 διδακτικές ώρες	
4. Από το μαγνητισμό στον ηλεκτρισμό - Η ηλεκτρογεννήτρια (σελ. 133-135)	2 διδακτικές ώρες	

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 94-101) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας με προεκτάσεις για ιδιοκατασκευές και παρουσίαση τους από τους/τις μαθητές/ήτριες.	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΦΩΣ		
1. Η διάθλαση του φωτός (σελ. 138-142)	2 διδακτικές ώρες	
2. Φως και χρώματα (σελ. 143-147)	2 διδακτικές ώρες	
3. Μια απλή φωτογραφική μηχανή (σελ. 149-152) Προτείνεται να γίνει με σχετική προεργασία εκτός μαθήματος	1 διδακτική ώρα	
4. Το μάτι μας (σελ. 153-156) Αφαιρούνται τα πειράματα των σελ. 153 και 154	1 διδακτική ώρα	
5. Πώς βλέπουμε (σελ. 157-158)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 102-111) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΟΞΕΑ-ΒΑΣΕΙΣ-ΑΛΑΤΑ		
1. Στα ίχνη των οξέων και των βάσεων (σελ. 160-163)	2 διδακτικές ώρες	
2. Τα άλατα (σελ. 164-165)	1 διδακτική ώρα	
3. Τα οξέα και οι βάσεις στην καθημερινή ζωή (σελ.166-168)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 112-117) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	7 διδακτικές ώρες	
ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Η αναπνοή (σελ. 106-109)	1 διδακτική ώρα	
2. Αναπνοή και υγεία (σελ. 110-112)	1 διδακτική ώρα	

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 80-85) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Ένας ακούραστος μυς - Η καρδιά (σελ. 114-117)	1 διδακτική ώρα	Η ενότητα προτείνεται να διδαχθεί σε ένα συνεχόμενο δίωρο
2. Μικρή και μεγάλη κυκλοφορία (σελ. 118-120)	Να μη διδαχθεί	Τα βασικά στοιχεία της ενότητας αυτής διδάσκονται στην Α΄ Γυμνασίου
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 86-93) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	2 διδακτικές ώρες	
ΜΕΤΑΔΟΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ		
1. Προστασία από τα μικρόβια (σελ. 170-172)	1 διδακτική ώρα	
2. Πρόληψη και αντιμετώπιση ασθενειών (σελ. 173-175)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 118-123) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Η αρχή της ζωής (σελ. 178-181) 2. Η ανάπτυξη του εμβρύου (σελ. 182-185)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 124-129) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		Προτείνεται η διασύνδεση του κεφαλαίου με θέματα σεξουαλικής αγωγής
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΜΗΧΑΝΙΚΗ Έχει μεταφερθεί, με μείωση των φύλλων εργασίας, από την Ε΄ τάξη		
1. Η ταχύτητα (σελ. 162-163)	Να μη διδαχθεί	

2. Οι δυνάμεις (σελ. 164-168) Αφαιρούνται οι σελ. 167-168	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται οι μαθητές/ήτριες να μην μείνουν στην παρατήρηση και τη συζήτηση επί των εικόνων αλλά να πειραματιστούν με διάφορα αντικείμενα.
3. Δυνάμεις με επαφή - Δυνάμεις από απόσταση (σελ. 169-173) - Αφαιρούνται οι σελ. 172-173	1 διδακτική ώρα	Το πείραμα με το καλαμάκι το έχουν κάνει οι μαθητές/ήτριες στην ενότητα του στατικού ηλεκτρισμού.
4. Πώς μετράμε τη δύναμη (σελ. 174-176)	2 διδακτικές ώρες	
5. Τριβή - Μία σημαντική δύναμη (σελ. 177-179)	1 διδακτική ώρα	
6. Παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η τριβή (σελ. 180-183)	1 διδακτική ώρα	
7. Τριβή: επιθυμητή ή ανεπιθύμητη; (σελ. 184-187)	1 διδακτική ώρα	
8. Η πίεση (σελ. 188-190)	1 διδακτική ώρα	
9. Η υδροστατική πίεση (σελ. 191-193)	1 διδακτική ώρα	
10. Η ατμοσφαιρική πίεση (σελ. 194-197)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 104-115) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς και όποτε κρίνει ο/η εκπαιδευτικός οι μαθητές/ήτριες θα πρέπει να υλοποιήσουν μικρά σχέδια εργασίας με διερευνήσεις, κατασκευές και πειράματα. Οι μαθητές/ήτριες εργάζονται σε ομάδες με θέματα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τα ερωτήματά τους, με τη συνεργασία των εκπαιδευτικών και παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην τάξη ή και στο πανηγύρι επιστήμης του σχολείου.	7 διδακτικές	
Σύνολο	11 διδακτικές ώρες	
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ	72 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ	

Προτάσεις εμπλουτισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για τον εμπλουτισμό του μαθήματος, ακολούθως, προτείνονται ενδεικτικά δραστηριότητες και εκπαιδευτικό υλικό, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι διδάσκοντες, σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης τους, των ενδιαφερόντων των μαθητών και των τεχνολογικών υποδομών που είναι διαθέσιμες σε κάθε τάξη.

Η βασική κατεύθυνση του μαθήματος είναι να πράττουν οι μαθητές/ήτριες εργαζόμενοι σε ομάδες. Ειδικά για τις ιδιοκατασκευές προτείνεται να παρουσιαστούν από τους/τις μαθητές/ήτριες μαζί με πειράματα που έχουν κάνει στην τάξη, στο τέλος της σχολικής χρονιάς σε μια γιορτή των επιστημών, ένα πανηγύρι της επιστήμης, που θα είναι μια ανοιχτή εκδήλωση σε όλη τη σχολική κοινότητα. Οι ασκήσεις που προτείνονται σε ψηφιακή μορφή μπορούν χρησιμοποιηθούν για αναστοχασμό και να γίνουν είτε ομαδικά

στη τάξη με χρήση βιντεοπροβολέα και υπολογιστή είτε σε ομάδες μαθητών με χρήση υπολογιστή.

Σε κάθε περίπτωση η παρακολούθηση πειραματικών διαδικασιών ή προσομοιώσεων δεν υποκαθιστά τον αυθεντικό πειραματισμό των μαθητών με απτά υλικά

Μεγάλο μέρος του υλικού που προτείνεται, έχει συμπεριληφθεί στην εμπλουτισμένη μορφή των βιβλίων του μαθητή που είναι αναρτημένα Τα βιβλία του μαθητή εμπλουτισμένα με επιπλέον υλικό βρίσκονται στο ψηφιακό σχολείο:

 <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15941/> για

 την Ε' τάξη,

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15927/> για τη

Στ' τάξη

Το υλικό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για τις συνθετικές εργασίες των μαθητών.

Η ταξινόμηση του υλικού έχει γίνει με βάση την παρακάτω κωδικοποίηση:

Βίντεο

Προσομοίωση / Οπτικοποίηση

Εργασία συμπλήρωσης

Παρουσίαση

Σύνδεσμος για πληροφοριακό υλικό

Διαδραστική άσκηση κατανόησης

Κουίζ

Διδακτικό Σενάριο

Ιδιοκατασκευή / Πείραμα / Φύλλα Εργασίας

Ε' τάξη

	Υλικά Σώματα
	Τα σωματίδια που συνθέτουν το μικρόκοσμο http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/637
	Κλίμακα μεγεθών http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1656
	Πυκνότητα http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15942/
	Στήλη πυκνότητας υγρών με 7 στρώσεις http://efepereth.wikidot.com/7-layers-liquids-density
	Ζαχαρονεροστήλες πυκνότητας http://efepereth.wikidot.com/sugarwater-density-layers
	Ενέργεια
	Μάζες και ελατήρια https://phet.colorado.edu/el/simulations/masses-and-springs/about
	Η ενέργεια και οι μετατροπές της http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8464
	Ενέργεια: μορφές και μετατροπές https://phet.colorado.edu/el/simulations/energy-forms-and-changes
	Παιχνίδια που πηγαινοέρχονται ... http://efepereth.wikidot.com/rolling-back-toys
	Πεπτικό Σύστημα
	Για τις συνθετικές εργασίες που προτείνονται στην ενότητα αυτή, οι μαθητές/ήτριες μπορούν να βρουν υλικό και από το διαδραστικό βιβλίο του μαθητή: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15945/
	Θερμότητα

	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... τη θερμότητα και τη θερμοκρασία http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/638
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... Τήξη και Πήξη http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/669/
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... Εξάτμιση, Βρασμό, Υγροποίηση http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/668/
	Καταστάσεις της Ύλης. Τα βασικά https://phet.colorado.edu/el/simulations/states-of-matter-basics
	Καταστάσεις της Ύλης. https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/states-of-matter
	Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15946/extras/Evaluation/kef5_selfassessment.swf
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο «Θερμότητα - Θερμοκρασία» http://aesop.iep.edu.gr/node/7380
	Ηλεκτρισμός
	Μπαλόνια και στατικός ηλεκτρισμός. https://phet.colorado.edu/sims/html/balloons-and-static-electricity/latest/balloons-and-static-electricity_el.html
	Απλό ηλεκτρικό κύκλωμα http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/965
	Εργαλειοθήκη κατασκευής κυκλωμάτων: Συνεχές ρεύμα - Εικονικό εργαστήριο. https://phet.colorado.edu/el/simulations/circuit-construction-kit-dc-virtual-lab
	Κατασκευή ηλεκτρικού στοιχείου http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/ilektriko_stoixeio.pdf
	Ο φωτεινός Παντογνώστης http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/foteinos_pantognostis.pdf
	Αλουμινοκαλώδια και ηλεκτρικά κυκλώματα http://efepereth.wikidot.com/aluminumwires-circuits
	Το "φωτομανταλοπαίχνιδο" της γνώσης ... ή φωτεινός παντογνώστης http://efepereth.wikidot.com/fotomantalopaixnido
	Φως
	Πρίσματα και ανάλυση του φωτός http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8465
	Ένα περισκόπιο http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/periscopio.pdf
	Ο παράξενος κουμπάρας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/paraxenos_koumparas.pdf
	Ήχος
	Ηχητικά Κύματα: https://phet.colorado.edu/sims/html/waves-intro/latest/waves-intro_el.html
	Ο ήχος είναι κύμα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8461
	Εννοιολογικός Χάρτης: https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8458
	Το μπαστούνι της βροχής http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/rainstick.pdf
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο «Οι ήχοι τόσο γνωστοί και τόσο άγνωστοι»: http://aesop.iep.edu.gr/node/7077

Στ' τάξη

	Μηχανική
	Βαρίδια και ελατήρια http://phet.colorado.edu/sims/mass-spring-lab/mass-spring-lab_el.html (δραστηριότητα προτείνεται και στην Ε' τάξη με διαφορετική προσέγγιση)

	Προτείνεται να οργανωθεί ένα παιχνίδι ρόλων και επιχειρηματολογίας για το αν «Χρειάζεται ή όχι η τριβή γύρω μας;» ή μια δραματοποίησης «Ένας κόσμος χωρίς τριβή».
	Τριβή: http://phet.colorado.edu/sims/friction/friction_el.html
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ... τις Δυνάμεις μεταξύ των Σωμάτων: http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/670
	Ατμοσφαιρική πίεση: το ποτήρι, το κερί και το νερό: http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/959
	Η πίεση υπάρχει, οι δυνάμεις ασκούνται http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/piesi_dynami.pdf
	Νικώντας τις τριβές με λιπαντικά http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/trivi.pdf
	Παιχνίδια ισοροπίας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/paixnidia_isorropias.pdf
	Εννοιολογικός Χάρτης: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8459 Προτείνεται η δημιουργία ενός εννοιολογικού χάρτη στην τάξη ως ομαδική επαναληπτική εργασία στην τάξη με χρήση υπολογιστή, προβολέα και διαδραστικού πίνακα. Ο παραπάνω μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείγμα <i>Προσοχή:</i> Η αναπαραγωγή του αντικειμένου απαιτεί την εγκατάσταση και ενεργοποίηση του Adobe Flash Player, για περισσότερα μπορείτε να βρείτε στις ανακοινώσεις Φωτόδεντρου http://photodentro.edu.gr/lor/faq
	Ενέργεια
	Βαρίδια και ελατήρια http://phet.colorado.edu/sims/mass-spring-lab/mass-spring-lab_el.html
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... τις Ανανεώσιμες Αποθήκες Ενέργειας http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/671
	Κατασκευή ηλιακών φούρνων με πολλά σχέδια ... http://efepereth.wikidot.com/solar-cookers
	Θερμότητα
	Μεταφορά θερμότητας με αγωγή http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8583
	Μεταφορά θερμότητας με αγωγή http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/970
	Τα φιδάκια της θερμότητας http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15929/extras/Videos/kef2_fidakiatisthermotitas.flv
	Η βάρκα της θερμότητας http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15929/extras/Videos/kef2_barkathermotitas.FLV
	Ο έλικας της θερμότητας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/elikas_thermotitas.pdf
	Ηλιακός Θερμοσίφωνα http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/iliakos.pdf
	Ηλιακός θερμοσίφωνα με το λάστιχο στο συλλέκτη σε σχήμα σερπαντίνας http://efepereth.wikidot.com/serpentine-solar-water-heater
	Απλός ηλιακός συλλέκτης στην πράξη http://efepereth.wikidot.com/solar-collector
	Έμβια – Άβια
	Λειτουργίες της Ζωής: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4682 <i>Προσοχή:</i> Η αναπαραγωγή του αντικειμένου απαιτεί την εγκατάσταση και ενεργοποίηση του Adobe Flash Player, για περισσότερα μπορείτε να βρείτε στις ανακοινώσεις Φωτόδεντρου http://photodentro.edu.gr/lor/faq

	Χαρακτηριστικά της Ζωής: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4687 Προσοχή: Η αναπαραγωγή του αντικειμένου απαιτεί την εγκατάσταση και ενεργοποίηση του Adobe Flash Player, για περισσότερα μπορείτε να βρείτε στις ανακοινώσεις Φωτόδεντρου http://photodentro.edu.gr/lor/faq
	Ηλεκτρομαγνητισμός
	Μαγνήτης και Πυξίδα: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/magnet-and-compass
	Μαγνήτες και Ηλεκτρομαγνήτες: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/magnets-and-electromagnets
	Το ηλεκτρικό κουδούνι: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8572
	Γεννήτρια: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/generator
	Ηλεκτρικός κινητήρας: http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/kinitiras.pdf
	Ηλεκτρική γεννήτρια: http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/gennitria.pdf
	Φως
	Διάθλαση φωτός: https://phet.colorado.edu/el/simulation/bending-light (μόνο η λειτουργία της ακτίνας και οι ενότητες «Εισαγωγή» και «Πρίσματα»)
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο: «Ουράνιο Τόξο» http://aesop.iep.edu.gr/node/15438 (εφόσον υπάρχει χρόνος)
	Το ανθρώπινο μάτι, η μυωπία και η πρεσβυωπία http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/6176
	Έγχρωμη όραση: https://phet.colorado.edu/el/simulation/color-vision
	Κινούμενα σχέδια http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/kinoumena_sxedia.pdf
	Κατασκευή γυαλιών για να βλέπουμε τρισδιάστατες εικόνες http://efepereth.wikidot.com/3d-glasses
	Ο δίσκος του Νεύτωνα, ο αυθεντικός http://efepereth.wikidot.com/newton-disk
	Οξέα – Βάσεις - Άλατα
	Παιχνίδι με τα οξέα τις βάσεις και τα άλατα http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1533
	Σταυρόλεξο Οξέων – Βάσεων – Αλάτων http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1434
	Μεταδοτικές Ασθένειες
	Δικτυακός τόπος με εκπαιδευτικό υλικό για τα μικρόβια http://www.e-bug.eu/
	Η ενότητα μαζί με το Αναπνευστικό Σύστημα προσφέρονται για την δημιουργία σύντομων διερευνητικών σχεδίων εργασίας από τους/τις μαθητές/ήτριες, χωρισμένους σε ομάδες, επικεντρώνοντας σε θέματα αγωγής υγείας. Ενδεικτικά θέματα θα μπορούσαν να είναι: Συγγραφή περιληπτικών πληροφοριών και συλλογή εικονογραφικού υλικού για το Παθητικό Κάπνισμα, Ατομική υγιεινή τα εμβόλια της παιδικής ηλικίας, διάφορες ασθένειες π.χ.: επιφυκίτιδα, γρίπη, φαρυγγίτιδα, τερηδόνα, έμπολα, χολέρα τυφοειδής πυρετός, μελιταιός πυρετός, κλπ. ,
	Πρόληψη και αντιμετώπιση μικροοργανισμών http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4921

Σε περίπτωση που σε κάποιους από τους υπολογιστές δεν ενεργοποιούνται οι προσομοιώσεις από το PhET θα πρέπει να εγκατασταθεί η Java

II. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ε΄ τάξη Δημοτικού

Η σύνδεση του μαθήματος της Γεωγραφίας με ενότητες των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, μπορεί να γίνει όπου είναι εφικτό, ιδιαίτερα στις ενότητες που αφορούν τομείς όπως είναι η κλιματική Αλλαγή, η Πρόληψη και Προστασία από τις Φυσικές Καταστροφές, η Παγκόσμια Φυσική Κληρονομιά και Αειφορία, για τον εμπλουτισμό της εργαστηριακής μορφής του μαθήματος και της καλλιέργειας δεξιοτήτων Γεωγραφίας με τις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα: δεξιότητες ζωής (life skills) και ήπιες δεξιότητες (soft skills). Συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αντληθεί από το αποθετήριο των εργαστηρίων Δεξιοτήτων του ΙΕΠ στη διεύθυνση: <http://iep.edu.gr/el/psifiako-arithmetirio/skill-labs>

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (Βιβλίο Μαθητή), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0239, ISBN: 978-960-06-2571-4.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (Τετράδιο Εργασιών), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0108, ISBN: 978-960-06-2572-1.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (Βιβλίο Δασκάλου), ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0109-01-2012, ISBN: 978-960-06-2573-8.

Ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΥΛΗ Γεωγραφίας Ε΄ Δημοτικού					
ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΠΡΟΤΕΙΝ ΟΜΕΝΕΣ ΩΡΕΣ
Α. Ενότητα: Οι χάρτες. Ένα εργαλείο για τη μελέτη του κόσμου	1	Ο χάρτης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*
	2	Τα είδη χαρτών			1
	3	Η ταυτότητα του χάρτη: Τίτλος και Υπόμνημα			1
	4	Η ταυτότητα του χάρτη: Κλίμακα			1
	5	Προσανατολισμός			1
	Σύνολο:				
Β. Ενότητα: Το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας	6	Η μορφή και το σχήμα της Ελλάδας		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	7	Η θέση της Ελλάδας			1
	8	Οι ακτές της Ελλάδας			1
	9	Οι θάλασσες της Ελλάδας			1
	10	Μεγάλα νησιωτικά συμπλέγματα και νησιά της Ελλάδας			1
	11	Η ζωή στα νησιά			1*

	12	Οι παραθαλάσσιοι οικισμοί της Ελλάδας				
	13	Τα βουνά της Ελλάδας				
	14	Οι πεδιάδες της Ελλάδας			1*	
	15	Η ζωή στα βουνά και στις πεδιάδες				
	16	Η έννοια του κλίματος – Διαφορές καιρού και κλίματος			1	
	17	Το κλίμα της Ελλάδας			1	
	18	Καιρός, κλίμα και ανθρώπινες δραστηριότητες			1	
	19	Οι ποταμοί της Ελλάδας			1*	
	20	Οι λίμνες της Ελλάδας				
	21	Η ζωή στα ποτάμια και τις λίμνες της Ελλάδας			1	
	22	Η χλωρίδα και η πανίδα της Ελλάδας			1*	
	23	Η βλάστηση της Ελλάδας				
	24	Χαρακτηριστικά οικοσυστήματα της Ελλάδας			1	
	25	Αλλαγές στην επιφάνεια της Γης			1	
	26	Ο ρόλος των ηφαιστείων και των σεισμών στις αλλαγές της φύσης			1	
	27	Οι φυσικές καταστροφές στον χώρο της Ελλάδας			1	
	Σύνολο:				17 ώρες	
Γ . Ενότητα: Το ανθρωπογενές περιβάλλον της Ελλάδας	28	Οι Έλληνες: Ένας λαός με μεγάλη και συνεχή ιστορία		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*	
	29	Ο πληθυσμός της Ελλάδας				
	30	Η γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού της Ελλάδας				1*
	31	Τα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας				
	32	Οι πόλεις της Ελλάδας				1
	33	Η διοικητική διαίρεση της Ελλάδας				
	34	Τα γεωγραφικά διαμερίσματα και οι περιφέρειες της Ελλάδας				1*
	35	Οι νομοί της Ελλάδας				1
	36	Η αγροτική παραγωγή στην Ελλάδα				
	37	Η κτηνοτροφική παραγωγή και η αλιεία στην Ελλάδα				1*
	38	Ο δασικός και ο ορυκτός πλούτος της Ελλάδας				1
	39	Η βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα				1*
	40	Οι Υπηρεσίες στην Ελλάδα				
	41	Οι συγκοινωνίες στην Ελλάδα				1
	42	Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Να μη διδαχτεί		-	
	43	Η σημασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Να μη διδαχτεί		-	
	Σύνολο:				9 ώρες	
Δ. Ενότητα:	44	Κύπρος: το φυσικό περιβάλλον		Ενασχόληση με	1*	

Ελληνισμός εκτός συνόρων	45	Κύπρος: το ανθρωπογενές περιβάλλον		τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	46	Ο ελληνισμός της διασποράς			
	47	Το ελληνικό στοιχείο στις αρχαίες ελληνικές εστίες	Να μη διδαχτεί		-
Σύνολο:					2 ώρες
Γενικό σύνολο:					32 ώρες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

- **Κεφάλαια** που επισημαίνονται με (*), θα διδαχθούν περιληπτικά στον διδακτικό χρόνο που διατίθεται από το ΩΠ της Ε΄ τάξης.
- **Συνθετικές Εργασίες:** Προτείνεται η υλοποίηση απλών Συνθετικών Εργασιών (ΣΕ), επιλογής του εκπαιδευτικού, αναφορικά με το ανθρωπογενές ή το φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας που ανήκει το σχολείο σε συνδυασμό με δυνατότητες ανάπτυξης σε σχέση με αυτό (αντίστοιχα). Εναλλακτικά, μπορεί να γίνει μια συνολική έρευνα αναφορικά με τις διδαχθείσες ενότητες (Β΄, Γ΄ & Δ΄) και η οποία να αφορά στην περιφέρεια στην οποία ανήκει η σχολική μονάδα.
- Επίσης, συνιστάται η υλοποίηση δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού επιλογής του διδάσκοντα, καθώς και ψηφιακού υλικού από την πλατφόρμα του ψηφιακού σχολείου.
- **Προτείνετε για τα κεφάλαια 29, 30, 31 και 32 να αξιοποιηθούν τα στοιχεία από την πρόσφατη απογραφή που διεξήχθη στη χώρα μας.**
- Τέλος, μπορεί να διατεθεί χρόνος για επαναδιαπραγμάτευση ζητημάτων της ύλης η οποία διδάχτηκε και για τα οποία οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι δυσκολεύουν τους μαθητές και τις μαθήτριές τους ή εμπεριέχουν εναλλακτικές αντιλήψεις και ιδέες και δημιουργούν παρανοήσεις.

ΣΤ΄ Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ΄ Δημοτικού (βιβλίο μαθητή), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0236, ISBN: 978-960-06-2616-2.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ΄ Δημοτικού (Τετράδιο Εργασιών), τεύχος 1, ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0237, ISBN: 978-960-06-2617-9.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ΄ Δημοτικού (Βιβλίο δασκάλου), ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0155, ISBN: 978-960-06-2618-6.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΥΛΗ Γεωγραφίας ΣΤ΄ Δημοτικού					
ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ Σ ΒΙΒΛΙΟ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΠΡΟΤΕΙΝ ΟΜΕΝΕΣ ΩΡΕΣ
Α. Ενότητα: Η Γη ως ουράνιο σώμα	1	Το σχήμα και οι κινήσεις της Γης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	2	Οι πόλοι, ο Ισημερινός, οι παράλληλοι κύκλοι και οι μεσημβρινοί της Γης			1
	3	Οι γεωγραφικές συντεταγμένες της Γης			1
	4	Ο άξονας και η περιστροφή της Γης – Ημέρα και Νύχτα			1
	5	Η περιφορά της Γης – Οι εποχές			1
	6	Το ηλιακό μας σύστημα			1
	Σύνολο:				
Β. Ενότητα: Το φυσικό περιβάλλον	7	Η κατανομή των ηπείρων και των ωκεανών		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*
	8	Ωκεανοί και θάλασσες			
	9	Η ατμόσφαιρα	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στην Α΄ Γ/σίου.		
	10	Οι κλιματικές ζώνες της Γης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*
	11	Ζώνες βλάστησης			
	12	Το ανάγλυφο της Γης			
	13	Οι μεγάλες οροσειρές, οι μεγάλες πεδιάδες			
	14	Τα μεγαλύτερα ποτάμια και οι μεγαλύτερες λίμνες της Γης			
	15	Η σημασία του υδρογραφικού δικτύου στη ζωή των ανθρώπων			
	16	Οι φυσικές καταστροφές και οι συνέπειές τους στη ζωή των ανθρώπων			
17	Οι ανθρώπινες δραστηριότητες ως παράγοντας μεταβολών στην επιφάνεια της Γης		1		

	Σύνολο:				6 ώρες
Γ' Ενότητα: Η Γη ως χώρος ζωής του ανθρώπου	18	Η κατανομή του πληθυσμού στη Γη		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1*
	19	Γλώσσες και θρησκείες			1*
	20	Η ζωή στην έρημο			1*
	21	Η ζωή στις πολικές περιοχές			
	22	Η ζωή στα τροπικά δάση			
	23	Η ζωή στις εύκρατες περιοχές			
	Σύνολο:				3 ώρες
Δ. Ενότητα: Οι ήπειροι	24	Η ΕΥΡΩΠΗ: Η ταυτότητα της Ευρώπης, Η θέση της Ευρώπης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	25	Ο οριζόντιος διαμελισμός της Ευρώπης.			1
	26	Ο κατακόρυφος διαμελισμός της Ευρώπης.			1
	27	Το κλίμα της Ευρώπης και οι ανθρώπινες δραστηριότητες.	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στη Β' Γ/σίου.		-
	28	Η χλωρίδα και η πανίδα – Η βλάστηση της Ευρώπης.	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στην Β' Γ/σίου.		-
	29	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Ευρώπης.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες). Η προς διδασκαλία ύλη συμπεριλαμβάνεται σε αυτή της Α' Γυμνασίου, η οποία όμως είναι πλέον εμπλουτισμένη και θα διδαχτεί αναλυτικά.		2*
	30	Πολιτιστικά χαρακτηριστικά των λαών της Ευρώπης.			
	31	Αξιοθέατα, μνημεία & ιστορική συνέχεια των λαών της Ευρώπης.			
	32	Τομείς παραγωγής αγαθών και παροχής υπηρεσιών.			
	33	Οι σχέσεις των κρατών της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Ένωση.			
	34**	ΑΣΙΑ: Η ταυτότητα της Ασίας. Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Ασίας.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)		2*
	35**	Τα κράτη της Ασίας.			
	36**	Οι κάτοικοι της Ασίας			
	37**	ΑΦΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Αφρικής. Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Αφρικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)		2*
	38**	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Αφρικής			
	39**	ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Βόρειας Αμερικής. Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Βόρειας Αμερικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)		2*
40**	Οι κάτοικοι της Βόρειας Αμερικής.				
41**	Τα κράτη της Βόρειας Αμερικής.				
42**	ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Νότιας Αμερικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2		2*	

		Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Νότιας Αμερικής.	ώρες)	
	43**	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Νότιας Αμερικής.		
	44**	ΩΚΕΑΝΙΑ : Η ταυτότητα της Ωκεανίας Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Ωκεανίας.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες)	2*
	45**	Τα κράτη και οι κάτοικοι της Ωκεανίας		
	46**	ΑΝΤΑΡΚΤΙΚΗ : ταυτότητα, θέση, φυσικό περιβάλλον	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες). Μπορεί να χρησιμοποιηθεί το Βιβλίο Μαθητή Α΄ Γυμνασίου, Ενότητα Δ6, σ. 140.	2
	Σύνολο:			17 ώρες
	Γενικό Σύνολο:			32 ώρες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

- **Κεφάλαια** που επισημαίνονται με (*), θα διδαχθούν περιληπτικά στον διδακτικό χρόνο που διατίθεται από το ΩΠ της Στ΄ τάξης.
- **Ενότητα Δ, Κεφάλαια 34**-46****: Προτείνεται η εκπόνηση **Συνθετικών Εργασιών (ΣΕ)** διάρκειας 2 διδακτικών ωρών, οι οποίες να αφορούν στο ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με τομείς παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών καθώς και επίκαιρα περιβαλλοντικά, κοινωνικά κ.ά. προβλήματα και θέματα για καθεμία από τις Ηπείρους. Τα αποτελέσματα των ΣΕ παρουσιάζονται από τους μαθητές/τις μαθήτριες στην ολομέλεια της τάξης τους. Η παρουσίαση μπορεί να υποστηρίζεται από χάρτες της ηπείρου, αφίσες (ζωγραφική, κολάζ, κτλ.) που θα έχουν κατασκευάσει οι μαθητές/ήτριες με τα χαρακτηριστικά κάθε ηπείρου. Επίσης, θα μπορούσαν να οργανώσουν μια έκθεση φωτογραφιών σχετικά με την ιστορία, τον πολιτισμό (μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική) ή και για θέματα της επικαιρότητας, κ.ά.
Τα έργα των μαθητών/τριών και το συνολικό εκπαιδευτικό υλικό που θα προκύψει από τις ΣΕ, μπορεί να αξιοποιηθεί και για την οργάνωση μιας έκθεσης για όλες τις ηπείρους ή σε ένα δρώμενο που θα παρουσιασθεί σε όλο το σχολείο στο τέλος της σχολικής χρονιάς.
[Ειδικότερα: Κάθε ήπειρος θα αποτελεί ένα Σχέδιο Εργασίας των μαθητών/τριών (ομαδοσυνεργατικά). Οι μαθητές και οι μαθήτριες σε ομάδες θα εξετάζουν κάθε ήπειρο μέσα από διαφορετικούς ρόλους: (α) του γεωγράφου, (β) του περιηγητή/τουρίστα, (γ) του δημοσιογράφου, (δ) του περιβαλλοντολόγου, (ε) του ιστορικού κ.ά. Στο τέλος κάθε ενότητας (ηπείρου), κάθε μαθητής/ήτρια, θα πρέπει να έχει κατανοήσει τα βασικά χαρακτηριστικά της (ταυτότητα της ηπείρου)].
- Επίσης, συνιστάται η υλοποίηση δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού επιλογής του διδάσκοντα, καθώς ψηφιακού υλικού από την πλατφόρμα του ψηφιακού σχολείου. Επιπρόσθετα, οι διδάσκοντες να συμβουλευτούν τις αναρτημένες στο ψηφιακό σχολείο: **ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ «ΜΙΚΡΟ-ΣΕΝΑΡΙΩΝ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Στ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ.**
- Τέλος, μπορεί να διατεθεί χρόνος για επαναδιαπραγμάτευση ζητημάτων της ύλης \που διδάχθηκε και για τα οποία οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι δυσκολεύουν τους μαθητές και τις μαθήτριές τους ή εμπεριέχουν εναλλακτικές αντιλήψεις και ιδέες και δημιουργούν παρανοήσεις.

III. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η σύνδεση του μαθήματος της Μελέτης του Περιβάλλοντος με ενότητες των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, μπορεί να γίνει όπου είναι εφικτό, για τον εμπλουτισμό της εργαστηριακής μορφής του μαθήματος και της καλλιέργειας δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα: δεξιοτήτων ζωής (life skills) και ήπιων δεξιοτήτων (soft skills). Συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αντληθεί από το αποθετήριο των εργαστηρίων Δεξιοτήτων του ΙΕΠ στη διεύθυνση: <http://iep.edu.gr/el/psifiako-apothesis/skill-labs>

Επισημάνση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Μελέτη Περιβάλλοντος Α΄ Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Α΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», 1 τεύχος.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ – ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ ΕΝΟΤΗΤΩΝ/ ΔΙΑ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Η ομάδα Ενότητα 1: Η τάξη μου Ενότητα 2: Το σχολείο μου Ενότητα 3: Η οικογένεια μου	11 δ. ώρες Προσθήκη 1 δ. ώρας. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στο κεφ. 4: 28 ^η Οκτωβρίου (ευκαιριακή ενότητα) διατίθεται 1 ακόμη δ. ώρα.	«Ομάδες σε δράση» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	15
2. Ο χρόνος Ενότητα 1: Ο άνθρωπος και ο χρόνος Ενότητα 2: Ο ήλιος και η ζωή μας	9 ώρες Προσθήκη 1 δ. ώρας. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στο κεφ. 5: Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά (ευκαιριακή ενότητα) διατίθεται 1 ακόμη δ. ώρα.	«Τρέχει, τρέχει ... ο χρόνος» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	13
3. Ο τόπος μου Ενότητα 1: Το σπίτι μου Ενότητα 2: Η γειτονιά μου Ενότητα 3: Ο τόπος που ζω	12 ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Γνωρίζω τον τόπο μου» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	14

<p>4. Οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Ενότητα 1: Οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Ενότητα 2: Γνωρίζω το σώμα μου</p> <p>Ενότητα 3: Ο αθλητισμός στο σχολείο μας</p> <p>Ενότητα 4: Αγαθά και επαγγέλματα</p>	<p>10 ώρες</p> <p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια.</p>	<p>«Φροντίζω το σώμα μου για να είμαι υγιής» 2 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο.</p>	<p>12</p>
<p>5. Πώς επικοινωνούμε</p> <p>Ενότητα 1: Επικοινωνία – Ενημέρωση – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης</p>	<p>2 ώρες</p> <p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια</p>	<p>«Η επικοινωνία από τα παλιά χρόνια ως σήμερα» 4 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 4 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο.</p>	<p>6</p>
<p>6. Ο πολιτισμός μας</p> <p>Ενότητα 1: Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα</p> <p>Ενότητα 2: Πώς ανακαλύπτω την ιστορία του τόπου μου</p> <p>Ενότητα 3: Τι είναι ο πολιτισμός;</p>	<p>10 ώρες</p> <p>Προσθήκη 3 δ. ωρών. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στα κεφ. 2: 25^η Μαρτίου: Διπλή γιορτή, κεφ. 6: Απόκριες, κεφ. 7: Πάσχα (ευκαιριακές ενότητες) διατίθενται 1 ακόμη δ. ώρα στο καθένα.</p>	<p>«Επίσκεψη σε ένα μουσείο» 4 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 4 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.</p>	<p>17</p>
<p>7. Ερευνούμε το φυσικό περιβάλλον</p> <p>Ενότητα 1: Τα φυτά του τόπου μου</p> <p>Ενότητα 2: Τα ζώα του τόπου μου</p> <p>Ενότητα 3: Αντικείμενα από το περιβάλλον μου</p> <p>Ενότητα 4: Η ηλεκτρική ενέργεια στη ζωή μας</p> <p>Ενότητα 5: Το ταξίδι του ήχου</p>	<p>13 ώρες</p>	<p>«Τα ζώα και τα φυτά στην τέχνη και στον πολιτισμό» 4 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών.</p> <p>«Τα υλικά αλλάζουν» 3 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 3 διδακτικών ωρών.</p> <p>Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο. Οι μαθητές/ήτριες πειραματίζονται με τις αλλαγές της κατάστασης της ύλης (π.χ. φτιάχνουν σοκολατάκια, ερευνούν πώς το νερό αλλάζει κατάσταση κ.λπ.).</p>	<p>18</p>
<p>ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ</p>			<p>95</p>

Σημείωση: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 95 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

Μελέτη Περιβάλλοντος Β' Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Β' Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ – ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ ΕΝΟΤΗΤΩΝ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Το σχολείο	5 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		5
2. Η συνοικία μου	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		9
3. Ο προσανατολισμός	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Παιδική χαρά» 3 δ. ώρες	5
4. Ο χρόνος	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
5. Οι ανάγκες και τα δικαιώματά μου	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
6. Τα ζώα	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Τα ζώα της γειτονιάς μου» 3 δ. ώρες	12
7. Τα φυτά	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		7
8. Διάφοροι τόποι της πατρίδας μου	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		7
9. Το νερό	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
10. Ο καιρός	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
11. Έχουν ζωή... δεν έχουν ζωή	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
12. Ενέργεια	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Παίζουμε με την ενέργεια» 2 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών.	5

		Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο και θέμα κατασκευές που σχετίζονται με την ενέργεια. Κατασκευή μηχανών-συσκευών-παιχνιδιών με απλά υλικά, τα οποία χρησιμοποιούν ενέργεια από τρεχούμενο νερό ή άνεμο.	
13. Μεταφορές	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
14. Επικοινωνία και ενημέρωση	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
15. Πολιτισμός	5 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		5
16. Αθλητισμός και ψυχαγωγία	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ 17. Η διατροφή μας 18. Το παιχνίδι 19. Το βιβλίο 20. Ας γιορτάσουμε 21. Οι τέσσερις εποχές		8 δ. ώρες Προσθήκη 3 δ. ωρών. Αυξάνεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση των ευκαιριακών ενοτήτων στη μορφή σχεδίων εργασίας.	8
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ (ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ) A. Γνωριμία με τις τέχνες B. Προσέχω την υγεία μου Γ. Γνωριμία με τις γλώσσες που μιλούν οι μαθητές Δ. Όχι άλλα σκουπίδια E. Το Διάστημα		12 δ. ώρες Προσθήκη 2 δ. ωρών. Προτείνεται να υλοποιηθούν στη μορφή 2ωρων ή 3ωρων σχεδίων εργασίας. Εναλλακτικά –και αυτό είναι θεμιτό- μπορούν αυτές οι ώρες των ευκαιριακών ενοτήτων να διαθέτουν για την υλοποίηση σχεδίων εργασίας που θα προκύψουν στη διάρκεια της μελέτης των ενοτήτων από τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών.	12
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			95

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 95 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

Μελέτη Περιβάλλοντος Γ' Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Γ' Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ –ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Ζούμε μαζί	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Οι κανόνες στην καθημερινή ζωή» 3 δ. ώρες	10
2. Ο τόπος μας	8 δ. ώρες Μείωση 1 ώρας. Προτείνεται να μην διδαχθεί το κεφ: 4 Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον, καθώς προσεγγίζεται στη Μελέτη Περιβάλλοντος των Α', Β' τάξεων.		7
3. Μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς	3 δ. ώρες Μείωση 2 δ. ωρών. Προτείνεται να γίνουν συνοπτικά σε 1δ. ώρα το κεφ. 1: Τρένα, αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα άλλοτε και τώρα και το κεφ. 2: Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς στη ζωή μας, καθώς διδάσκονται στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος των Α', Β' και Δ' τάξεων.		3
4. Φυτά και ζώα του τόπου μας	7 δ. ώρες Μείωση 5 δ. ωρών. Όλα τα κεφάλαια της ενότητας προσεγγίζονται και στη Μελέτη Περιβάλλοντος των Α', Β' και Γ' τάξεων. Προτείνεται να διδαχθεί το κεφ: Φυτά του τόπου μας σε 1 ώρα (αντί των 2 δ. ωρών). Να μην διδαχθούν το κεφ. 4: Κατηγορίες φυτών και το κεφ. 5: Τα φυτά και το περιβάλλον τους. Τα κεφ. 6: Κατοικίδια ζώα, κεφ. 7: Αγρίμα και πουλιά του βουνού, κεφ. 8: Ζώα της θάλασσας κεφ. 9: Ζώα του γλυκού νερού να διδαχθούν σε 2 ώρες (αντί των 4 δ. ωρών που προβλέπονται).	Εναλλακτικά θα μπορούσε συνολικά η ενότητα να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	7
5. ΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	4 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		4

6. ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΖΟΥΜΕ	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		7
7. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΑΣ	7 δ. ώρες Μείωση 3 δ. ωρών. Να μην διδαχθεί το κεφ.: Νους και σώμα διότι καλύπτεται από το κεφ: «Αθλητισμός και Πολιτισμός» της Μελέτης Περιβάλλοντος; Δ΄ τάξης.	Εναλλακτικά θα μπορούσε ένα μέρος της ενότητας (π.χ. κεφ. 4: Πολιτισμός σε κάθε βήμα) να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	7
8. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΜΑΣΤΕ	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		9
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			54

Σημείωση: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 54 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

Μελέτη Περιβάλλοντος Δ΄ Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελέτη Περιβάλλοντος Δ΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

Η ενότητα «5. Γνωρίζουμε και προσέχουμε το σώμα μας» μπορεί να διδαχθεί με την έναρξη του σχολικού έτους και να συνδυαστεί με τις γενικότερες οδηγίες του ΕΟΔΥ για την πρόληψη της αντιμετώπισης της πανδημίας του COVID19.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ –ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Ελλάδα - Η χώρα μας	9 δ. ώρες Μείωση 3 ωρών. Προτείνεται να μην διδαχθούν: κεφ. 8: Σημαντικά έργα κεφ. 9: Πώς κατασκευάζεται ένα έργο; κεφ. 10 Πώς ένα σημαντικό έργο αλλάζει τη ζωή μας;	Τα κεφ. 6: Ο τόπος μας: Ο τρόπος ζωής άλλοτε και τώρα, και 7: Ο τόπος μας: Μέρη με ιστορία, προτείνεται να προσεγγιστούν ως ενιαίο σχέδιο εργασίας με τίτλο «Ο τόπος μας άλλοτε και τώρα» (αφιερώνονται οι 3 ώρες που αντιστοιχούν στα σχετικά κεφάλαια).	9
2. Ο πολιτισμός των Ελλήνων και των άλλων λαών	11 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται ή με επιλογή δραστηριοτήτων εξοικονομείται χρόνος για την υλοποίηση του προτεινόμενου από τους συγγραφείς σχεδίου εργασίας.	«Πώς οργανώνουμε μια εκδήλωση για τον πολιτισμό»	11

3. Η φύση είναι το σπίτι μας	19 δ. ώρες	Εναλλακτικά θα μπορούσε ένα μέρος της ενότητας (π.χ. κεφ. 8: Το νερό, πολύτιμες σταγόνες) να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	19
4. Επαγγέλματα και προϊόντα στον τόπο μας	1 δ. ώρες Προτείνεται η ενότητα να παρουσιαστεί περιληπτικά σε 1 ώρα. Αφαιρούνται 5 ώρες		1
5. Γνωρίζουμε και προσέχουμε το σώμα μας	5 δ. ώρες Μείωση 1 δ. ώρας Το κεφ: Φροντίζω το σώμα μου, υλοποιείται σε 2 ώρες (αντί για 3 δ. ώρες που προβλέπονται).		5
6. Μελετάμε το φυσικό κόσμο	5 δ. ώρες Μείωση 5 ωρών Προτείνεται να μην διδαχθούν τα ακόλουθα κεφάλαια που διδάσκονται στο μάθημα των Φυσικών Ε΄ τάξης: κεφ. 3: Πώς μετράμε τη θερμοκρασία των σωμάτων; κεφ. 5: Πάγος- νερό- υδρατμοί: Τι μένει ίδιο τι αλλάζει; κεφ. 6: Το φως ταξιδεύει ...και συναντά σώματα		5
7. Οι άνθρωποι επικοινωνούμε και ενημερωνόμαστε	5 δ. ώρες Προτείνεται να μην διδαχθούν τα ακόλουθα κεφάλαια που προσεγγίζονται στη Μελέτη Περιβάλλοντος και των προηγούμενων τάξεων: κεφ. 2: Διαβάζουμε εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία κεφ. 3: Ακούμε ραδιόφωνο, παρακολουθούμε τηλεόραση κεφ. 6: Γινόμαστε μικροί ερευνητές		5
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			55

Σημείωση: Κάνουμε τον προγραμματισμό μας για τη διδασκαλία του μαθήματος, κατά προσέγγιση 55 ώρες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για τάξεις, όπου η διδακτική ύλη υλοποιείται χωρίς χρονικές καθυστερήσεις.

4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

Εισαγωγικά κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι η πρόταση που ακολουθεί είναι ενδεικτική, με την έννοια ότι ο/η εκπαιδευτικός είναι εκείνος/η που τελικά σχεδιάζει τη διδασκαλία του/της με βάση τις μαθησιακές ανάγκες κατά κύριο λόγο των μαθητών/τριών και φυσικά με βάση την ευχέρεια που του παρέχει ήδη το ισχύον ΠΣ να προβαίνει κατά την κρίση του/της σε συμπτώξεις και επεκτάσεις συγκεκριμένων πεδίων της διδακτέας ύλης του μαθήματος. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, ακολουθεί στη συνέχεια το περίγραμμα της πρότασής μας, η οποία περιλαμβάνει δύο στήλες. Στην πρώτη αναφέρονται τα Περιεχόμενα του σχολικού βιβλίου με τις συγχωνεύσεις, αφαιρέσεις ή και προσθήκες κεφαλαίων με ταυτόχρονη αναφορά στον διδακτικό χρόνο που πλέον διατίθεται. Τέλος, επισημαίνεται ότι η Τοπική Ιστορία αποτελεί βασική παράμετρο στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας και με την έννοια αυτή, ο/η εκπαιδευτικός με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών αλλά και τον τόπο κατοικίας τους, μπορεί να αξιοποιήσει ικανό διδακτικό χρόνο που είναι διαθέσιμο προκειμένου να καθοδηγήσει τους/τις μαθητές/ήτριες, ώστε να εκπονήσουν Σχέδια Εργασίας ή και άλλες σχετικές διαθεματικές δραστηριότητες.

Ιστορία Γ' Τάξη	
Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
Ενότητα 1^η: Η Δημιουργία του Κόσμου (4 διδακτικές ώρες και 1 για Επαναληπτικό)	Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο εισαγωγικό σημείωμα/προοργανωτή της ενότητας, β) στα ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά και στα σύμβολα των θεών καθώς και γ) στους μύθους για την εξήγηση της δημιουργίας του κόσμου, της ανθρώπινης ύπαρξης καθώς επίσης και γεγονότων ή φαινομένων της καθημερινής ζωής. Ειδικότερα, όσον αφορά στην αξιοποίηση συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων στο βιβλίο του μαθητή, καθώς και εργασιών/δραστηριοτήτων στο τετράδιο εργασιών, για την επεξεργασία κάθε μαθήματος, προτείνονται τα ακόλουθα:

<p>1. Κεφ. 1ο: Η Τιτανομαχία (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Το διάγραμμα 2 και το συνοδευτικό κείμενο 3 μπορούν να αξιοποιηθούν και στο επαναληπτικό μάθημα για την ενότητα 1. β) Να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 3. γ) Εναλλακτικά ή αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος, μπορεί να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 2 και στο αντίστοιχο συνοδευτικό κείμενο.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση της ερώτησης 3. Η δραστηριότητα 1 μπορεί να αξιοποιηθεί ως ανακεφαλαιωτική.</p> <p>Αν ο διαθέσιμος χρόνος το επιτρέπει να γίνει η δραστηριότητα 2.</p>
<p>2. Κεφ. 2ο: Οι θεοί του Ολύμπου (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 3, όσον αφορά στην αναπαράσταση του μύθου της Ευρώπης στο νόμισμα, β) Να γίνει επεξεργασία των εικόνων 2,4,5,6,7 και 8 για να γνωρίσουν οι μαθητές/ήτριες την αναπαράσταση των θεών και των συμβόλων τους σε γλυπτά της αρχαίας και νεότερης εποχής και σε αρχαία ελληνικά αγγεία.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 1 και στη δραστηριότητα 4 και β) Εφόσον υπάρχει χρόνος να γίνει η δραστηριότητα 2 και 3.</p>
<p>3. Κεφ. 3ο: Οι θεές του Ολύμπου (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην ερώτηση 1. β) Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 10. γ) Το συνοδευτικό κείμενο 2 μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την ανακεφαλαίωση της ενότητας.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στις δραστηριότητες 1 και 2.</p>
<p>4. Κεφ. 4ο: Ο Προμηθέας, η Πανδώρα, ο Δευκαλίωνας και η Πύρρα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 1. β) Εφόσον υπάρχει χρόνος, να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 2.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 3, σε συνδυασμό με το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής (Θεατρική Αγωγή και Εικαστικά).</p>

<p>5. 1ο Επαναληπτικό (1 ώρα)</p>	<p>Για να συστηματοποιήσουν οι μαθητές/ήτριες τις γνώσεις που απέκτησαν σε αυτήν την ενότητα προτείνονται τα ακόλουθα: α) Να αξιοποιηθούν από το Βιβλίο του μαθητή το διάγραμμα 2 και το συνοδευτικό κείμενο 3 (μάθημα 1) και το συνοδευτικό κείμενο 2 (μάθημα 3), β) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 1 και 5, γ) Οι δραστηριότητες 2 και 4 να γίνουν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p>
<p>Ενότητα 2η: Ο Ηρακλής (6 διδακτικές ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Η γέννηση του Ηρακλή (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Το λιοντάρι της Νεμέας (1 ώρα)</p>	<p>Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση:</p> <p>α) στο εισαγωγικό κείμενο/προοργανωτή της ενότητας, β) στους μύθους που αναφέρονται στη ζωή και στα σημαντικότερα κατορθώματα του Ηρακλή, γ) στη μυθολογική διάσταση της έννοιας «ήρωας» και δ) στη σημασία της έννοιας «άθλος». Ειδικότερα, όσον αφορά στην αξιοποίηση συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων στο βιβλίο του μαθητή, καθώς και εργασιών/δραστηριοτήτων στο τετράδιο εργασιών, για την επεξεργασία κάθε μαθήματος, προτείνονται τα ακόλουθα:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στο συνοδευτικό κείμενο 7.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 2 και β) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 4 σε συνδυασμό με τη Θεατρική Αγωγή.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 3 όσον αφορά στη μυθολογική διάσταση του ήρωα. β) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 3.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 2 και β) Η δραστηριότητα 3 μπορεί να γίνει σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά).</p>

<p>3. Κεφ. 3ο: Η Λερναία Ύδρα και ο κάπρος του Ερύμανθου (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1 και 2 ώστε οι μαθητές/ήτριες να έρθουν σε επαφή με αναπαραστάσεις των μύθων σε αρχαία ελληνικά αγγεία. β) Να αξιοποιηθεί η ερώτηση 2.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 3.</p>
<p>4. Κεφ. 4ο: Το ελάφι με τα χρυσά κέρατα, οι Στυμφαλίδες όρνιθες, οι στάβλοι του Αυγεία (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1 και 4 ώστε οι μαθητές/ήτριες να έρθουν σε επαφή με αναπαραστάσεις των μύθων σε αρχαία ελληνικά αγγεία. β) Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 5 σε συνδυασμό με την ερώτηση 2.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στις δραστηριότητες 2 και 3.</p>
<p>5. Κεφ. 5ο: Κι άλλοι άθλοι και κεφ. 6ο: Ο Κέρβερος του Άδη και τα χρυσά μήλα των Εσπερίδων (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να γίνει συνοπτική αναφορά στους άθλους του 5ου & 6ου μαθήματος.</p> <p>β) Να δοθεί έμφαση στο κείμενο 5 (σ. 37), ώστε οι μαθητές/ήτριες να γνωρίσουν και άλλα στοιχεία της μυθολογικής διάστασης του ήρωα.</p> <p>γ) Αν ο χρόνος επαρκεί, μπορεί να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 3 (σ. 37).</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Αν υπάρχει χρόνος να γίνει η δραστηριότητα 2 (σ. 14). β) Να γίνουν οι δραστηριότητες 1 και 3 (σ. 15). γ) Εναλλακτικά, η δραστηριότητα 2 (σ. 15) μπορεί να δραματοποιηθεί σε συνδυασμό με το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής.</p>
<p>6. Κεφ. 7ο: Το τέλος του Ηρακλή (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη συζήτηση στην τάξη με αφορμή το συνοδευτικό κείμενο 5 και τις εικόνες 6, 7 και 8. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, οι μαθητές/ήτριες μπορούν να επεξεργαστούν την ερώτηση 3.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στις δραστηριότητες 3 και 4. β) Εφόσον υπάρχει χρόνος, οι μαθητές/ήτριες συζητούν στην τάξη για τον αγαπημένο τους ήρωα με αφορμή τη δραστηριότητα 2.</p>

<p>Ενότητα 3η: Ο Θησέας (3 ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Ο Θησέας, το βασιλόπουλο της Τροιζήνας (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Ο Θησέας σκοτώνει τον Μινώταυρο (1 ώρα)</p> <p>3. Κεφ. 3ο: Ο Θησέας επιστρέφει στην Αθήνα (1 ώρα)</p>	<p>Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο εισαγωγικό κείμενο/προοργανωτή της ενότητας, β) στους μύθους που αναφέρονται στη ζωή και στα σημαντικότερα κατορθώματα του Θησέα και γ) στη μυθολογική διάσταση της έννοιας «ήρωας». Ειδικότερα, όσον αφορά στην αξιοποίηση συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων στο βιβλίο του μαθητή, καθώς και εργασιών/δραστηριοτήτων στο τετράδιο εργασιών, για την επεξεργασία κάθε μαθήματος, προτείνονται τα ακόλουθα:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στο συνοδευτικό κείμενο 2, ώστε οι μαθητές/ήτριες να γνωρίσουν ορισμένα από τα κατορθώματα του Θησέα στην πορεία του προς την Αθήνα. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, μπορεί να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 1.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθεί η δραστηριότητα 2. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, να γίνει επεξεργασία της δραστηριότητας 1.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι ερωτήσεις 1 και 2. β) Η εικόνα με την αναπαράσταση του λαβύρινθου στο νόμισμα μαζί με το συνοδευτικό κείμενο 2 «Δαίδαλος και Ίκαρος» από το επόμενο μάθημα. Το “εν λόγω” κείμενο μπορεί να αξιοποιηθεί και αργότερα στην ενότητα για τον Μινωικό πολιτισμό.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να αξιοποιηθεί η δραστηριότητα 1.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στην ερώτηση 2.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 3 και 4. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, να</p>

	αξιοποιηθεί η δραστηριότητα 2 για συζήτηση στην τάξη.
<p>Ενότητα 4η: Η Αργοναυτική Εκστρατεία (3 διδακτικές ώρες και 1 για Επαναληπτικό)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Ο Φρίξος, η Έλλη και το χρυσόμαλλο δέρας (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Πελίας και Ιάσωνας (1 ώρα)</p>	<p>Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο εισαγωγικό κείμενο/προοργανωτή της ενότητας, β) στον μύθο της αργοναυτικής εκστρατείας και τα κυριότερα πρόσωπα που έχουν σχέση με αυτόν και γ) στην κατανόηση εννοιών όπως «εκστρατεία», «χρησμός», «βωμός».</p> <p>Ειδικότερα, όσον αφορά στην αξιοποίηση συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων στο βιβλίο του μαθητή, καθώς και εργασιών/δραστηριοτήτων στο τετράδιο εργασιών, για την επεξεργασία κάθε μαθήματος, προτείνονται τα ακόλουθα:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην ερώτηση 1. β) Να αξιοποιηθεί η εικόνα 2, ώστε οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με την αναπαράσταση του μύθου στην ελληνική λαϊκή τέχνη.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στη δραστηριότητα 1, σε συνδυασμό μεταξύ άλλων και με αναφορές από προηγούμενα μαθήματα (π.χ. Αιγαίο πέλαγος, Ικάριο Πέλαγος κ.ά.).</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην ερώτηση 1 σε συνδυασμό με την εικόνα 1. β) Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 2, σε συνδυασμό με την ερώτηση 3, εφόσον υπάρχει διαθέσιμος χρόνος. γ) Εναλλακτικά προς το (β) να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 3 σε συνδυασμό με το μάθημα της Μουσικής.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να γίνει εκτενής επεξεργασία της δραστηριότητας 1 σε συνδυασμό με το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής.</p>

<p>2. Κεφ. 2ο: Η θυσία της Ιφιγένειας και κεφ. 3ο Οι Αχαιοί φτάνουν στην Τροία (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην εικόνα 3 (σ. 62), ώστε οι μαθητές/ήτριες να γνωρίσουν τους πιο σπουδαίους ήρωες του Τρωικού πολέμου. β) Να δοθεί έμφαση στον χάρτη της εικόνας 2 (σ. 65). γ) Για εξοικονόμηση χρόνου τα συνοδευτικά κείμενα και εικόνες του μαθήματος (σ. 65-66) μπορεί να παραλειφθούν.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι δραστηριότητες 1 και 2 (σ. 25). β) Η δραστηριότητα 3 (σ. 25) να αξιοποιηθεί εφόσον ο χρόνος επαρκεί. γ) Να αξιοποιηθεί η δραστηριότητα 1 (σ. 26). δ) Η δραστηριότητα 2 (σ. 26) μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την ανακεφαλαίωση της ενότητας.</p>
<p>3. Κεφ. 4ο: Ο θυμός του Αχιλλέα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Έμφαση δίνεται στην επεξεργασία της εικόνας 2 και στην αναπαράσταση του θυμού του Αχιλλέα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να αξιοποιηθεί η δραστηριότητα 3 και 4 σε συνδυασμό με τη Θεατρική Αγωγή.</p>
<p>4. Κεφ. 5ο: Ο θάνατος του Πάτροκλου (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Αξιοποιούνται οι ερωτήσεις 1, 2 και 3 για συζήτηση στην τάξη.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να γίνει εκτενής επεξεργασία της δραστηριότητας 4.</p>
<p>5. Κεφ. 6ο: Ο Αχιλλέας σκοτώνει τον Έκτορα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να αξιοποιηθεί το συνοδευτικό κείμενο 6 σε συνδυασμό με την ερώτηση 4.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να γίνει εκτενής επεξεργασία της δραστηριότητας 4. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, να γίνει επεξεργασία της δραστηριότητας 3.</p>
<p>6. Κεφ. 7ο: Το τέλος του Αχιλλέα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στην ερώτηση 2 σε συνδυασμό με την εικόνα 4 και στην προσέγγιση της σημασίας της φράσης «Αχιλλέως πτέρνα».</p>

<p>7. Κεφ. 8ο: Ο Δούρειος Ίππος και η καταστροφή της Τροίας (1 ώρα)</p>	<p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στις δραστηριότητες 1 και 4. β) Η δραστηριότητα 5 μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την ανακεφαλαίωση της ενότητας.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην εικόνα 1 με την αναπαράσταση του Δούρειου Ίππου σε αρχαίο ελληνικό αγγείο. β) Να δοθεί έμφαση στη σημασία της φράσης «Δούρειος Ίππος». γ) Να γίνει επεξεργασία της ερώτησης 1.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθεί εκτενώς η δραστηριότητα 1. β) Αν ο χρόνος επαρκεί, να αξιοποιηθεί και η δραστηριότητα 3.</p>
<p>Ενότητα 6η: Οι περιπέτειες του Οδυσσέα (5 διδακτικές ώρες και 1 για Επαναληπτικό)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Στους Κίκονες, στους Λωτοφάγους και στους Κύκλωπες (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Στον Αίολο, στους Λαιστρυγόνες και στο νησί της Κίρκης (1 ώρα)</p>	<p>Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο εισαγωγικό κείμενο/προοργανωτή της ενότητας, β) στην πλοκή του μύθου και στους βασικούς πρωταγωνιστές του, γ) στον νόστο του Οδυσσέα και στην αξία του αγώνα του ανθρώπου για την επίτευξη των στόχων του και δ) στην κατανόηση, με απλό τρόπο, εννοιών και φράσεων όπως «άνοιξε ο ασκός του Αιόλου», «από τη Σκύλλα στη Χάρυβδη».</p> <p>Ειδικότερα, όσον αφορά στην αξιοποίηση συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων στο βιβλίο του μαθητή, καθώς και εργασιών/δραστηριοτήτων στο τετράδιο εργασιών, για την επεξεργασία κάθε μαθήματος, προτείνονται τα ακόλουθα:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 3, έτσι ώστε οι μαθητές, μέσα από σχετική συζήτηση, να εντοπίσουν βασικά χαρακτηριστικά του Οδυσσέα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 3.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Αξιοποιούνται οι ερωτήσεις 1 και 2, έτσι ώστε οι μαθητές/ήτριες να διαπιστώσουν στοιχεία του χαρακτήρα των συντρόφων και του ίδιου του Οδυσσέα.</p>

<p>3. Κεφ. 3ο: Στον Άδη, στις Σειρήνες, στη Σκύλλα και στη Χάρυβδη (1 ώρα)</p> <p>4. Κεφ. 4ο: Στο νησί του Ήλιου, στο νησί της Καλυψώς και στο νησί των Φαιάκων (1 ώρα)</p> <p>5. Κεφ. 5ο: Ο Οδυσσέας στην Ιθάκη & κεφ. 6ο: Ο Οδυσσέας σκοτώνει τους μνηστήρες (1 ώρα)</p>	<p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Στις δραστηριότητες 1 και 2, δίνοντας έμφαση στην προσέγγιση από πλευράς των μαθητών/τριών της φράσης «άνοιξε ο ασκός του Αιόλου». β) Η δραστηριότητα 3 να γίνει, εφόσον ο διαθέσιμος χρόνος επαρκεί.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της εικόνας 3, ώστε οι μαθητές/ήτριες να διαπιστώσουν το πάθος του Οδυσσέα για τη γνώση και τη δύναμη της θέλησής του.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της δραστηριότητας 3, ώστε οι μαθητές/ήτριες να προσεγγίσουν στη σημασία της φράσης «από τη Σκύλλα στη Χάρυβδη». β) Αν ο χρόνος επαρκεί, μπορεί να γίνει και η δραστηριότητα 1 σε συνδυασμό με προηγούμενους ήρωες όπως ο Ηρακλής και ο Ορφέας.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της ερώτησης 3, έτσι ώστε οι μαθητές/ήτριες μέσα από τη συζήτηση να προσεγγίσουν τη σημασία της απόφασης του Οδυσσέα να επιστρέψει στην πατρίδα του.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Αν δεν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος, οι δραστηριότητες αυτού του μαθήματος μπορούν να παραλειφθούν, δεδομένου ότι οι μαθητές/ήτριες θα γνωρίσουν στοιχεία του πολιτισμού των αρχαίων στα κεφάλαια της ιστορίας που ακολουθούν, όπως ενδεικτικά στο κεφάλαιο για τον Μυκηναϊκό πολιτισμό.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να διδαχθεί συνοπτικά το 5ο μάθημα, δίνοντας έμφαση στις διαδοχικές αναγνωρίσεις του Οδυσσέα. β) Να διδαχθεί συνοπτικά το 6ο μάθημα, δίνοντας έμφαση στο τέλος της Οδύσσειας και στην ερώτηση 2 (σ. 95).</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Οι δραστηριότητες του 5ου μαθήματος μπορούν να παραλειφθούν. β) Από το 6ο μάθημα να αξιοποιηθούν οι δραστηριότητες 2</p>
---	---

<p>6. Επαναληπτικό μάθημα 5ης και 6ης Ενότητας (1 ώρα)</p>	<p>και 3 σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά και Θεατρική Αγωγή).</p> <p>Για να συστηματοποιήσουν οι μαθητές/τριες τις γνώσεις που απέκτησαν στις δύο ενότητες για τον «Τρωικό Πόλεμο» και τις «Περιπέτειες του Οδυσσέα» προτείνονται τα ακόλουθα: α) Να αξιοποιηθούν, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, δραστηριότητες και συνοδευτικά κείμενα που παραλείφθηκαν κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας, β) Να αξιοποιηθούν, με κατάλληλες προσαρμογές, δραστηριότητες από το επαναληπτικό μάθημα του Τετραδίου Εργασιών και γ) Να γίνει εμπλουτισμός του επαναληπτικού μαθήματος με δραστηριότητες δραματοποίησης, Εικαστικών, ομαδικών παιχνιδιών, Τ.Π.Ε. κ.ά.</p>
<p>Ενότητα 7η: Η εποχή του Λίθου (3 ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Παλαιολιθική εποχή (1 ώρα)</p>	<p>Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) Στο εισαγωγικό σημείωμα, β) Στην ιστοριογραμμή και γ) Στη γνωριμία των μαθητών/τριών με την εξελικτική πορεία του ανθρώπου κατά τους προϊστορικούς χρόνους.</p> <p>Για την αξιοποίηση των συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων κατά την επεξεργασία κάθε μαθήματος προτείνονται τα ακόλουθα:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των εικόνων 1, 2 και 3 για να συγκρίνουν οι μαθητές/ήτριες τη ζωή των ανθρώπων της σύγχρονης εποχής με αυτούς της Παλαιολιθικής. β) Τα παράλληλα κείμενα 4 και 6 να αξιοποιηθούν, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Εφόσον υπάρχει περιορισμός χρόνου, η άσκηση 2 μπορεί να περιοριστεί στη συζήτηση των πληροφοριών που παρέχουν οι βραχογραφίες και παράλληλα να παραλειφθεί η 5η εργασία.</p>

<p>1. Κεφ. 1ο: Η ζωή των Κυκλαδιτών (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Η τέχνη των Κυκλαδιτών (1 ώρα)</p> <p>3. Επαναληπτικό μάθημα 7ης και 8ης Ενότητας (1 ώρα)</p>	<p>ζωή των Κυκλαδιτών και τα επιτεύγματά τους (εμπόριο, ναυτιλία, τέχνη).</p> <p>Για την αξιοποίηση των συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων κατά την επεξεργασία κάθε μαθήματος προτείνονται τα ακόλουθα:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες και τα παράλληλα κείμενα του μαθήματος για να κατανοήσουν οι μαθητές/ήτριες την καθημερινή ζωή των Κυκλαδιτών. β) Να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση της 3ης ερώτησης.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 2 και 3. β) Η εργασία 1 να αξιοποιηθεί, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος ή ως ανακεφαλαιωτική/ επαναληπτική δραστηριότητα.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των εικόνων 2, 3, 4, 5 και 6, για να κατανοήσουν τις έννοιες τοιχογραφία, ειδώλιο, αγγείο και να τις συσχετίσουν με την καθημερινή ζωή των οικισμών. β) Να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση της 1ης ερώτησης. γ) Η 2η ερώτηση μπορεί να συνδυαστεί με δραματοποίηση.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 2, 4 και 5. β) Οι εργασίες 1, 3 και 6 να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p>Για να συστηματοποιήσουν οι μαθητές/ήτριες τις γνώσεις που απέκτησαν στις δύο προηγούμενες ενότητες και να καλύψουν τυχόν ελλείψεις προτείνονται τα ακόλουθα: α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες που δεν ολοκληρώθηκαν στο Βιβλίο του Μαθητή και το Τετράδιο Εργασιών, β) Να αξιοποιηθεί η ιστοριογραμμή και οι εργασίες 2 και 4 του επαναληπτικού μαθήματος από το Τετράδιο Εργασιών.</p>
---	---

Ενότητα 9η: Ο Μινωικός Πολιτισμός
(5 ώρες)

1. Κεφ. 1ο: Η Μινωική Κρήτη (1 ώρα)

2. Κεφ. 2ο: Το ανάκτορο της Κνωσού (1 ώρα)

3. Κεφ. 3ο: Η καθημερινή ζωή των Μινωιτών (1 ώρα)

Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) Στον συσχετισμό της γεωγραφικής θέσης της Κρήτης με την επικράτησή της στο εμπόριο, τη ναυσιπλοΐα και την επαφή της με τον Αιγυπτιακό πολιτισμό, β) Στη συμβολή των Μινωιτών στην ανάπτυξη της γραφής και των τεχνών και γ) Στη γνωριμία των μαθητών/τριών με την καθημερινή ζωή των Μινωιτών και τα επιτεύγματά τους.

Για την αξιοποίηση των συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων κατά την επεξεργασία κάθε μαθήματος προτείνονται τα ακόλουθα:

Βιβλίο Μαθητή: α) Να δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση της εικόνας 6 (χάρτης) και β) Στην αιτιολόγηση των ερωτήσεων 2 και 3 για να αιτιολογηθούν οι χαρακτηρισμοί «θαλασσοκρατία» και «θαλασσοκράτορες».

Τετράδιο Εργασιών: α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 2 και 3, για να εμπεδώσουν τα αίτια της μινωικής κυριαρχίας. β) Οι εργασίες 1 και 4 να ολοκληρωθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.

Βιβλίο Μαθητή: α) Να αξιοποιηθεί ο χάρτης της 1ης εικόνας για να γνωρίσουν οι μαθητές/ήτριες τα σπουδαιότερα κέντρα του Μινωικού πολιτισμού. β) Να γίνει επεξεργασία των εικόνων 2, 3 και 4 για να κατανοήσουν την έννοια «ανάκτορο».

Τετράδιο Εργασιών: α) Να αξιοποιηθεί η εργασία 1 με έμφαση στην αιτιολόγηση των απαντήσεων και την εξαγωγή συμπερασμάτων. β) Μπορεί να γίνει εκτεταμένη αξιοποίηση της 3ης και της 4ης εργασίας την ώρα της Αισθητικής Αγωγής (Εικαστικά και Θεατρική Αγωγή).

Βιβλίο Μαθητή: α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία όλων των εικόνων του μαθήματος για να γνωρίσουν οι μαθητές/ήτριες βασικά

<p>4. Κεφ. 4ο: Η θρησκεία και η γραφή των Μινωιτών (1 ώρα)</p>	<p>χαρακτηριστικά στοιχεία από την καθημερινή ζωή των Μινωιτών. β) Να γίνει επεξεργασία της 2ης ερώτησης για να κατανοήσουν τη θέση της γυναίκας στη μινωική Κρήτη. γ) Οι ερωτήσεις 1 και 3 να αξιοποιηθούν, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθεί η εργασία 4 την ώρα της Φυσικής ή Θεατρικής Αγωγής. β) Να δοθεί έμφαση στην 5η εργασία σε συνδυασμό με τα μαθήματα. γ) Οι εργασίες 1, 2 και 3 να αξιοποιηθούν, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να γίνει επεξεργασία των εικόνων 1, 2, 4 και 5 για να προσδιορίσουν τη σχέση της μινωικής θρησκείας με την τέλεση εορτών και αθλημάτων. β) Να γίνει αντιδιαστολή των ταυροκαθάψιων από τις ταυρομαχίες. γ) Να γίνει επεξεργασία των εικόνων 7 και 8 για να κατανοήσουν την επίδραση των Μινωιτών στην εξέλιξη της γραφής και του πολιτισμού.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην κατασκευή πινακίδας με ιδεογράμματα (4η εργασία) σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Οι εργασίες 1, 2, 3 και 5 να αξιοποιηθούν εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p>
<p>5. Κεφ. 5ο: Η τέχνη των Μινωιτών (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των εικόνων 1-8, για να μπορέσουν οι μαθητές/ήτριες να διακρίνουν χαρακτηριστικά της μινωικής τέχνης και να κατανοήσουν τη συμβολή της στην εξέλιξη του πολιτισμού. β) Να αξιοποιηθεί το παράλληλο κείμενο «Η έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας» -σε συνδυασμό με την 3η ερώτηση-για να διερευνήσουν και να αναζητήσουν τα αίτια της καταστροφής του Μινωικού πολιτισμού.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 3 και 4 σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Η εργασία 5 να αξιοποιηθεί ως ανακεφαλαιωτική/επαναληπτική δραστηριότητα. γ)</p>

	Οι εργασίες 1 και 2 να αξιοποιηθούν, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.
<p>Ενότητα 10η: Ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός (5 διδακτικές ώρες και 1 για Επαναληπτικό)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Αχαιοί, οι πρώτοι Έλληνες & κεφ. 2ο: Οι Αχαιοί πήγαν και στην Κύπρο (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 3ο: Η ακρόπολη των Μυκηνών (1 ώρα)</p>	<p>Κατά την επεξεργασία των μαθημάτων της ενότητας προτείνεται να δοθεί έμφαση:</p> <p>α) Στη χωρική και χρονική τοποθέτηση του Μυκηναϊκού πολιτισμού. β) Στη συσχέτιση του Μυκηναϊκού πολιτισμού με την ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυσιπλοΐας. γ) Στην επίδραση του Μινωικού πολιτισμού στον Μυκηναϊκό πολιτισμό και δ) Στη συμβολή των Μυκηναίων στην εξέλιξη της γραφής και των τεχνών.</p> <p>Για την αξιοποίηση των συνοδευτικών κειμένων, εικόνων, διαγραμμάτων και ερωτήσεων κατά την επεξεργασία κάθε μαθήματος προτείνονται τα ακόλουθα:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να διδαχθούν συνοπτικά το 1ο και 2ο μάθημα δίνοντας έμφαση: α) Στην αξιοποίηση της 1ης εικόνας (χάρτης, σ. 131). β) Στην ανάλυση των αιτιών του τρωικού πολέμου (ερώτηση 2, σ. 132). γ) Στην αξιοποίηση του χάρτη (σ. 133) για να προσδιορίσουν οι μαθητές/ήτριες την έκταση του μυκηναϊκού κόσμου και τη σχέση των Μυκηνών με τις Κυκλάδες, την Κρήτη, την Κύπρο και την Αίγυπτο, δ) Στην αξιοποίηση της 2ης ερώτησης (σ. 134) για να αναδειχθεί η σχέση των Μυκηναίων με την Κύπρο και να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση των απόψεων που θα κατατεθούν και ε) Οι υπόλοιπες ερωτήσεις να αξιοποιηθούν, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση της 1ης εργασίας (σ. 51). β) Να αξιοποιηθεί η 3η εργασία (σ. 51) σε συνδυασμό με τη Θεατρική Αγωγή για να βιώσουν τα παιδιά τη ζωή των μυκηναϊκών χρόνων. γ) Οι υπόλοιπες ασκήσεις μπορούν να αξιοποιηθούν, εφόσον επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να αξιοποιηθούν οι εικόνες του μαθήματος για να διακρίνουν οι μαθητές/ήτριες τις έννοιες «ανάκτορο», «ακρόπολη», «πόλη». β) Στην</p>

<p>3. Κεφ. 4ο: Η καθημερινή ζωή των Μυκηναίων (1 ώρα)</p> <p>4. Κεφ. 5ο: Η θρησκεία και η γραφή των Μυκηναίων (1 ώρα)</p> <p>5. Κεφ. 6ο: Η τέχνη των Μυκηναίων (1 ώρα)</p>	<p>επεξεργασία της 1ης ερώτησης να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση των απαντήσεων των παιδιών.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθεί η 1η εργασία δίνοντας έμφαση στην αιτιολόγηση των απόψεων των παιδιών. β) Οι υπόλοιπες εργασίες να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Αξιοποίηση της εικόνας 5 και του συνοδευτικού κειμένου, για να κατανοήσουν τη θέση της γυναίκας στη μυκηναϊκή εποχή. β) Αξιοποίηση των εικόνων 1, 2, 4 και 6 για να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της ζωής των Μυκηναίων. γ) Να δοθεί έμφαση στην 2η ερώτηση του μαθήματος και στην αιτιολόγησή της. δ) Να συσχετιστεί αυτό το μάθημα με αντίστοιχα προηγούμενων ενοτήτων («5η Ο Τρωικός πόλεμος» και «6η Οι περιπέτειες του Οδυσσέα»).</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 3 και 6 σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Οι υπόλοιπες εργασίες να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1, 2 και 3, για να γνωρίσουν τη θρησκεία και τα λατρευτικά έθιμα των Αχαιών (μνημειακή μορφή τάφων, κτερίσματα). β) Να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της τελευταίας εικόνας και του συνοδευτικού κειμένου του κεφαλαίου, για να γνωρίσουν τη μυκηναϊκή γραφή και να τη συσχετίσουν με πρώιμες μορφές της ελληνικής γλώσσας. γ) Να δοθεί έμφαση στην 2η ερώτηση του μαθήματος και στην αιτιολόγησή της.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να δοθεί έμφαση στην 4η εργασία σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Οι υπόλοιπες εργασίες να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> α) Για να γνωρίσουν τα παιδιά την ανάπτυξη της Μυκηναϊκής τέχνης μέσα από χαρακτηριστικά αρχαιολογικά ευρήματα, μπορούν να αξιοποιηθούν οι εικόνες 1, 2, 4 και 5. β) Στην</p>
---	---

<p>6. Επαναληπτικό μάθημα 9ης & 10ης Ενότητας (1 ώρα)</p>	<p>επεξεργασία της 1ης ερώτησης να δοθεί έμφαση στην αιτιολόγηση των απαντήσεων των παιδιών.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> α) Να αξιοποιηθούν οι εργασίες 3, 4 και 5 σε συνδυασμό με την Αισθητική Αγωγή. β) Οι υπόλοιπες εργασίες να αξιοποιηθούν, αν επαρκεί ο διαθέσιμος χρόνος.</p> <p>Για να συστηματοποιήσουν οι μαθητές/ήτριες τις γνώσεις που απέκτησαν στις Ενότητες 9 & 10 και να καλύψουν τυχόν ελλείψεις προτείνονται τα ακόλουθα: α) Να αξιοποιηθούν εργασίες που δεν ολοκληρώθηκαν στο Βιβλίο του Μαθητή και το Τετράδιο Εργασιών, β) Να αξιοποιηθούν εργασίες που αναφέρονται στο επαναληπτικό μάθημα του Τετραδίου Εργασιών (σ. 56-57) και γ) Να συνδυαστεί η Ιστορία με την Αισθητική Αγωγή για να βιώσουν οι μαθητές/ήτριες τον Μινωικό και τον Μυκηναϊκό πολιτισμό .</p>
<p>Σύνολο διδακτικών ωρών 48.</p> <p>[43 ώρες για τα επιμέρους κεφάλαια + 5 ώρες για τα 5 Επαναληπτικά. Σημειώνεται ότι ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα, ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών της τάξης και σύμφωνα με την κρίση του/της, να αξιοποιήσει τον διαθέσιμο για το συγκεκριμένο μάθημα διδακτικό χρόνο τόσο για την εκπόνηση διαθεματικών σχεδίων εργασίας, όσο και για τη διενέργεια περισσότερων των πέντε επαναληπτικών μαθημάτων].</p>	

Ιστορία Δ΄ Τάξη	
Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
<p>1η Ενότητα: Γεωμετρικά Χρόνια (3 διδακτικές ώρες και 1 για Επαναληπτικό)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Η κάθοδος των Δωριέων (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Οι Έλληνες δημιουργούν αποικίες (1 ώρα)</p>	<p>Η 1η Ενότητα προτείνεται να διδαχθεί σε 4 διδακτικές ώρες συμπεριλαμβανομένης και 1 ώρας για Επαναληπτικό. Ειδικότερα, είναι εφικτό να συντημηθεί η διδασκαλία των κεφαλαίων 3 και 4 σε 1 διδακτική ώρα λόγω ενιαίας θεματικής. Για την επεξεργασία της «εν λόγω» ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού:</p> <p>→ Στο Λογισμικό «Ιστορία Γ΄-Δ΄ Δημοτικού» του πρώην ΠΙ: http://www.pi-schools.gr/software/dimotiko/</p> <p>→ Στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού: http://www.ime.gr/fhw/</p> <p>→ Στην ιστοσελίδα του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης και στην ενότητα Μουσειοσκευές: http://www.cycladic.gr/</p> <p>→ Στην ιστοσελίδα του Φωτόδεντρου: http://photodentro.edu.gr/, στην ενότητα Ιστορία.</p> <p>Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 κι επιπλέον να γίνει συσχέτιση με το σήμερα, το προσφυγικό ζήτημα και τις διαχρονικές αιτίες των μετακινήσεων πληθυσμών. Ακόμη, η εν λόγω θεματική μπορεί να αποτελέσει θέμα Σχεδίου Εργασίας.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 2.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και επιπλέον να τονιστούν οι πιθανές αιτίες της μετακίνησης των πληθυσμών, στην</p>

<p>3. Κεφ. 3ο: Η ποίηση και η θρησκεία των Ελλήνων και κεφ. 4ο: Η τέχνη και η γραφή (1 ώρα, περιληπτική προσέγγιση)</p> <p>4. 1ο Επαναληπτικό (1 ώρα)</p>	<p>αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών και στην καλλιέργεια νέων μορφωμάτων ζωής και πολιτισμού.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 2.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Σε αυτή τη διδακτική ώρα προτείνεται από το 3ο κεφ. να δοθεί έμφαση μόνο σε όσα αναφέρονται στην ποίηση, καθώς τα σχετικά με τη θρησκεία και τους θεούς τα έχουν μελετήσει οι μαθητές/ήτριες στην Ιστορία της Γ' Δημοτικού κι από τα Παραθέματα προτείνεται να δοθεί έμφαση στο 3ο. Ακόμη, προτείνεται να γίνει συνοπτική παρουσίαση από τον/την εκπαιδευτικό του κεφ. 4 κι από τα Παραθέματα να δοθεί έμφαση στο 2ο.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2 του κεφ. 4. Για την Εργασία 2 μπορεί να γίνει και αξιοποίηση του μαθήματος των Εικαστικών.</p>
<p>2η Ενότητα: Αρχαϊκά Χρόνια</p> <p>(9 διδακτικές ώρες και 1 για Επαναληπτικό)</p>	<p>Η 2η Ενότητα προτείνεται να διδαχθεί σε 10 διδακτικές συμπεριλαμβανομένης και 1 ώρας για Επαναληπτικό. Ειδικότερα, είναι εφικτό να συντημηθεί η διδασκαλία των κεφαλαίων 8ο και 9ο σε 1 διδακτική ώρα, λόγω ενιαίας θεματικής.</p> <p>Για την επεξεργασία της εν λόγω ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού:</p> <p>→ Στο Λογισμικό Ιστορία Γ'-Δ' Δημοτικού του ΠΙ: http://www.pi-schools.gr/software/dimotiko/</p> <p>→ Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού: http://odysseus.culture.gr/a/1/11/ga110.html</p> <p>→ Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου: http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/istoria/d_taxi/archaikai_epochi.html</p> <p>→ Στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού: http://www.ime.gr/chronos/04/gr/index.html</p>

	<p>→ Στην ιστοσελίδα του Φωτόδεντρου: http://photodentro.edu.gr/, στην ενότητα Ιστορία.</p>
<p>1. Κεφ. 5ο: Νέες αποικίες των Ελλήνων (1 ώρα)</p>	<p>Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 κι επιπλέον να γίνει συσχέτιση με το σήμερα, τη μετανάστευση για οικονομικο-κοινωνικούς ή/και πολιτικούς λόγους. Επίσης, να τονιστεί ο οργανωμένος χαρακτήρας (διαδικασία) και η σημασία (συνέπειες) του ελληνικού αποικισμού αυτής της περιόδου, καθώς και η διαφορά του από αυτόν της προηγούμενης περιόδου.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.</p>
<p>2. Κεφ. 6ο: Τα πολιτεύματα στην αρχαϊκή Ελλάδα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστεί η εξέλιξη των πολιτευμάτων (αριστοκρατία, τιμοκρατία, ολιγαρχία, ισονομία, δημοκρατία), τα χαρακτηριστικά τους, ώστε οι μαθητές/ήτριες να επιχειρήσουν τις μεταξύ τους συγκρίσεις.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.</p>
<p>3. Κεφ. 7ο: Οι δεσμοί που ένωναν τους Έλληνες (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 4 και να τονιστεί η αξία των πανελληνίων αγώνων και η σημασία τους.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.</p>
<p>4. Κεφ. 8ο: Η τέχνη της αρχαϊκής εποχής και κεφ. 9ο: Τα γράμματα (1 ώρα, περιληπτική προσέγγιση)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Σε αυτή τη διδακτική ώρα προτείνεται τα δύο κεφάλαια να παρουσιαστούν συνοπτικά από τον/την εκπαιδευτικό. Από τα Παραθέματα του 8ου κεφ. να δοθεί έμφαση στο 1ο</p>

<p>5. Κεφ. 10ο: Σπάρτη: Η κοινωνία και το πολίτευμα (1 ώρα)</p>	<p>και από εκείνα του 9ου κεφ. επίσης στο 1ο. Επιπλέον, να τονιστεί η σημασία των έργων τέχνης της συγκεκριμένης εποχής, τα οποία αποτελούν αντικείμενο παγκόσμιου θαυμασμού ακόμη και σήμερα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση από το κεφ. 8 στην επεξεργασία της Εργασίας 1 και από το κεφ. 9 της Εργασίας 3.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 3 και να τονιστεί η σημασία της κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης της Σπάρτης.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.</p>
<p>6. Κεφ. 11ο: Σπάρτη: Η ζωή στην πόλη (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 3 και να τονιστεί ο τρόπος ζωής στο πλαίσιο της σπαρτιατικής πόλης-κράτους, με έμφαση στην ολιγαρχική οργάνωση, στον ρόλο των περιοίκων και των ειλώτων και στη θέση της γυναίκας.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 4.</p>
<p>7. Κεφ. 12ο: Το παλιό πολίτευμα της Αθήνας (1ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 2 και να τονιστεί η σημασία της μετάβασης της Αθήνας από τη βασιλεία στην αριστοκρατία.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3.</p>
<p>8. Κεφ. 13ο: Οι νόμοι του Σόλωνα. Ο Πεισίστρατος γίνεται τύραννος (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να τονιστεί η σημασία της εδραίωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Αθήνα, ως αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης πορείας κοινωνικών και οικονομικών συγκρούσεων και εξελίξεων.</p>

<p>9. Κεφ. 14ο: Ο Κλεισθένης θεμελιώνει τη δημοκρατία (1 ώρα)</p> <p>10. 2ο Επαναληπτικό (1 ώρα)</p>	<p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστεί η σημασία των μεταρρυθμίσεων του Κλεισθένη.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.</p>
--	---

3η Ενότητα: Κλασικά Χρόνια

(18 διδακτικές ώρες και 2 για Επαναληπτικό)

• ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ (5 ώρες)

1. Κεφ. 15ο: Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μ. Ασίας (1 ώρα)

2. Κεφ. 16ο: Ο περσικός κίνδυνος (Η μάχη του Μαραθώνα) (1 ώρα)

Η Ενότητα προτείνεται να διδαχθεί σε 20 διδακτικές ώρες συμπεριλαμβανομένων και 2 ωρών για Επαναληπτικό. Για την περαιτέρω επεξεργασία της εν λόγω ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού:

→ Στο Λογισμικό Ιστορία Γ'-Δ' Δημοτικού του ΠΙ:
<http://www.pi-schools.gr/software/dimotiko/>

→ Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού:
<http://odysseus.culture.gr/a/1/11/ga110.html>

→ Στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού:
<http://www.ime.gr/chronos/04/gr/index.html>

→ Στην ιστοσελίδα του Φωτόδεντρου:
<http://photodentro.edu.gr/>, στην ενότητα Ιστορία.

Ειδικότερα:

Η υποενότητα ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ προτείνεται να διδαχθεί σε 5 ώρες και να δοθεί έμφαση στο ότι, η ιωνική επανάσταση ήταν αποτέλεσμα της κρίσης των πολιτικο-οικονομικών σχέσεων μεταξύ της περσικής μοναρχίας και των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας και της επεκτατικής πολιτικής της περσικής μοναρχίας.

Βιβλίο Μαθητή: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 2 και να επιχειρηθεί σύγκριση μεταξύ της εκπαίδευσης των παιδιών στην Ελλάδα και την Περσία.

Τετράδιο Εργασιών: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3.

Βιβλίο Μαθητή: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 3 και να τονιστεί ότι η αριθμητική

<p>3. Κεφ. 17ο: Η μάχη των Θερμοπυλών (1 ώρα)</p>	<p>υπεροχή δεν είναι πάντα το κριτήριο για την έκβαση τις νίκης.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2, 3 και 4 και να τονιστεί ο ρόλος που έπαιξε ο Εφιάλτης για την έκβαση της μάχης.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.</p>
<p>4. Κεφ. 18ο: Η ναυμαχία της Σαλαμίνας (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 2 και να τονιστεί το στρατηγικό τέχνασμα του Θεμιστοκλή με το οποίο μπόρεσε να υλοποιήσει το σχέδιό του.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3.</p>
<p>5. Κεφ. 19ο: Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία της Μυκάλης (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 3 και να επιχειρηθεί να αξιολογήσουν οι μαθητές τη σημασία των γεγονότων για τη διαμόρφωση μιας αίσθησης κοινής ταυτότητας του ελληνικού κόσμου ενόψει του «ασιατικού κινδύνου».</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3.</p>
<p>● Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ» (5ος αιώνας π.Χ.) (5 ώρες)</p>	<p>Η υποενοότητα Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ» (5ος αιώνας π.Χ.) προτείνεται να διδαχθεί σε 5 διδακτικές ώρες και να δοθεί έμφαση στην εκδήλωση ανταγωνισμού των πόλεων-κρατών για την επιβολή ηγεμονίας τους στην Ελλάδα, καθώς και στα αποτελέσματα αυτού του ανταγωνισμού. Επιπλέον, στην κατανόηση βασικών εννοιών όπως συμμαχία-ηγεμονία, στα βασικά χαρακτηριστικά της αθηναϊκής δημοκρατίας, το παγκόσμιο χαρακτήρα των έργων τέχνης της</p>

<p>6. Κεφ. 20ο: Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή δύναμη (1 ώρα)</p>	<p>εποχής και στη διαχρονική σημασία του ελληνικού πολιτισμού.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να τονιστεί η σημασία της εκδήλωσης ανταγωνισμού των ελληνικών πόλεων-κρατών για την επιβολή της ηγεμονίας τους στην Ελλάδα μετά τα μηδικά και τη σύσταση της Αθηναϊκής/Δηλιακής Συμμαχίας.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3.</p>
<p>7. Κεφ. 21ο: Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν τα βασικά χαρακτηριστικά της Αθηναϊκής Δημοκρατίας.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3, η οποία μπορεί να αποτελέσει και θέμα Σχεδίου Εργασίας.</p>
<p>8. Κεφ. 22ο: Η καθημερινή ζωή και η εκπαίδευση των Αθηναίων (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν τα βασικά στοιχεία καθημερινού βίου και πολιτισμού των αρχαίων Αθηναίων.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.</p>
<p>9. Κεφ. 23ο: Ο «χρυσός αιώνας» της τέχνης (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να τονιστεί ότι τα έργα αρχιτεκτονικής και γλυπτικής τέχνης του χρυσού αιώνα είναι αποτέλεσμα προηγμένης γνώσης της γεωμετρίας, των κανόνων συμμετρίας καθώς και της ανατομίας.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.</p>

<p>10. Κεφ. 24ο: Η Αθήνα γίνεται «σχολείο της Ελλάδας» (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστεί η αξία σημαντικών ανθρώπων των γραμμάτων για τους οποίους γίνεται λόγος ακόμη και σήμερα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3.</p>
<p>• ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (3 ώρες)</p>	<p>Η υποεπότητα ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ προτείνεται να διδαχθεί σε 4 διδακτικές ώρες και δοθεί έμφαση στα αίτια και τα αποτελέσματα του πολέμου καθώς και στην κατανόηση των συνεπειών και αποτελεσμάτων του εμφυλίου πολέμου.</p>
<p>11. Κεφ. 25ο: Αιτίες και αφορμές του πολέμου (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 1 και να αναδειχθεί η βασική αιτία του Πελοποννησιακού πολέμου.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 2.</p>
<p>12. Κεφ. 26ο: Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 3 και να τονιστούν με αφορμή τον Πελοποννησιακό πόλεμο οι καταστροφικές συνέπειες που έχει ένας πόλεμος, ιδίως ένας εμφύλιος πόλεμος. Ο/Η εκπ/κός μπορεί να αναφερθεί σε παρόμοια σύγχρονα γεγονότα και να γίνει παραλληλισμός.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 2.</p>
<p>13. Κεφ. 27ο: Η ηγεμονία της Σπάρτης (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν τα βασικά στοιχεία της ηγεμονίας της Σπάρτης.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.</p>

14. Κεφ. 28ο: Η Θήβα και η βοιωτική συμμαχία και κεφ. 29ο: Η Ηγεμονία της Θήβας

(1 ώρα, περιληπτική προσέγγιση)

• **Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ** (4 ώρες)

15. Κεφ. 30ο: Η Μακεδονία, μια νέα ελληνική δύναμη (1 ώρα)

16. Κεφ. 31ο: Ο Μ. Αλέξανδρος καταλαμβάνει τη Μ. Ασία και την Αίγυπτο (1ώρα)

Βιβλίο Μαθητή: Σε αυτή τη διδακτική ώρα προτείνεται τα δύο κεφάλαια να παρουσιαστούν συνοπτικά από τον/την εκπαιδευτικό. Από τα Παραθέματα του 28ου κεφ. να δοθεί έμφαση στο 3ο και από εκείνα του 29ου κεφ. επίσης στο 1ο και στο 2ο. Επιπλέον, να επιχειρηθεί οι μαθητές να συγκρίνουν την Ηγεμονία της Θήβας με αυτήν της Σπάρτης και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές.

Τετράδιο Εργασιών: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 από το 28ο κεφ. και 1 και 2 από το 29ο αντίστοιχα.

Η υποενότητα Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ προτείνεται να διδαχθεί σε 4 διδακτικές ώρες. Δίνεται έμφαση στη διαπολιτισμική διάσταση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλέξανδρου (την τέχνη, τη γλώσσα, τον πολιτισμό, την οικονομία, σε Ευρώπη, Αφρική και Ασία). Οι μαθητές να συγκρίνουν τον τρόπο ζωής (ψυχαγωγία, θρησκεία, αγωγή νέων, θέση της γυναίκας) στις πόλεις της Ανατολής με αυτόν στις πόλεις του ελλαδικού χώρου.

Βιβλίο Μαθητή: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 3. Το Παράθεμα 3 μπορεί να αξιοποιηθεί και ως θέμα Σχεδίου Εργασίας. Επιπλέον, να τονιστεί η χαρισματική προσωπικότητα του Φιλίππου.

Τετράδιο Εργασιών: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 3.

Βιβλίο Μαθητή: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστούν οι κυριότεροι σταθμοί της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου.

Τετράδιο Εργασιών: Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.

<p>● ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (2 ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 34ο: Η αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου χωρίζεται (1 ώρα)</p> <p>Το Κεφ. 35ο: Ο Πύρρος, ο βασιλιάς της Ηπείρου <u>προτείνεται να μην διδαχθεί.</u></p> <p>2. Κεφ. 36ο: Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια και κεφ. 37ο: Οι τέχνες και τα γράμματα στα Ελληνιστικά χρόνια (1 ώρα, περιληπτική προσέγγιση)</p> <p>● ΡΩΜΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ (3 ώρες)</p> <p>3. Κεφ. 38ο: Το ρωμαϊκό κράτος (1 ώρα)</p>	<p>→ Στην ιστοσελίδα του Φωτόδεντρου: http://photodentro.edu.gr/, στην ενότητα Ιστορία.</p> <p>Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 1 και 2. Επιπλέον, να τονιστεί η σημασία της διαίρεσης της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου σε ελληνιστικά βασίλεια (Αντιγονίδες, Πτολεμαίοι, Σελευκίδες).</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Σε αυτή τη διδακτική ώρα προτείνεται να παρουσιαστούν και τα δύο κεφάλαια περιληπτικά από τον/την εκπαιδευτικό. Από τα Παραθέματα προτείνεται να δοθεί έμφαση στο 1ο του κεφ. 36 και των δυο Παραθεμάτων του κεφ. 37. Επιπλέον, να τονιστεί η σημασία της μετακίνησης μεγάλου αριθμού Ελλήνων στην Ανατολή, στην ίδρυση εκεί ελληνικών πόλεων και στις σχέσεις τους με το γηγενές πληθυσμιακό στοιχείο.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 2 και 3 από το κεφ. 36.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο Παράθεμα 2 και να τονιστεί η κοινωνική και πολιτική οργάνωσης της Ρώμης.</p>
--	--

<p>4. Κεφ. 39ο: Η Καρχηδόνα συγκρούεται με τη Ρώμη (1 ώρα)</p> <p>5. Κεφ. 40ο: Η υποταγή του ελληνικού κόσμου (1 ώρα)</p> <p>6. 4ο Επαναληπτικό (1 ώρα)</p>	<p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία της Εργασίας 3.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα Παραθέματα 2 και 3 και να τονιστεί η σημασία του σχεδίου και της πορείας του Αννίβα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Να τονιστεί η σημασία της δημιουργίας συμπολιτειών (Αιτωλική-Αχαϊκή) ως ύστατη προσπάθεια ένωσης των Ελλήνων σε θρησκευτική-πολιτική κοινότητα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην επεξεργασία των Εργασιών 1 και 2.</p>
<p>5η Ενότητα: Θέματα από την Αρχαία Ιστορία -<u>Προτείνεται να μην διδαχθεί.</u></p>	<p>Τα θέματα της 5ης Ενότητας του σχολικού βιβλίου προτείνεται να μην αποτελέσουν αντικείμενο ξεχωριστών μαθημάτων αλλά ο/η εκπαιδευτικός με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών να τα αξιοποιήσει σε προηγούμενες σχετικές ενότητες ή στο πλαίσιο σχεδιασμού εκπόνησης Σχεδίων Εργασίας.</p>
<p>6η Ενότητα: Θέματα Τοπικής Ιστορίας -<u>Προτείνεται να μην διδαχθεί.</u></p>	<p>Η 6η Ενότητα Θέματα Τοπικής Ιστορίας του σχολικού βιβλίου προτείνεται να μην αποτελέσει αυτοτελές μάθημα, καθώς η Τοπική Ιστορία αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.</p> <p>Επιπροσθέτως, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών και τον τόπο διαμονής τους μπορεί να αξιοποιηθεί διδακτικός χρόνος έως και 5 διδακτικές ώρες δεδομένου ότι ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει επιμέρους θέματα σε ένα πλαίσιο διαθεματικής διδασκαλίας με την εκπόνηση Σχεδίων Εργασίας.</p>
<p>Σύνολο διδακτικών ωρών <u>45.</u></p> <p>[35 ώρες για τα επιμέρους κεφάλαια + 5 ώρες για τα τέσσερα Επαναληπτικά + 5 ώρες για την Τοπική Ιστορία].</p>	

Ιστορία Ε΄ Τάξη	
Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
<p>Ενότητα Α΄: Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι (2 διδακτικές ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Οι Ρωμαίοι κυβερνούν τους Έλληνες και κεφ. 3ο: Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μία υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους (1 ώρα)</p>	<p>Η πρώτη ενότητα προτείνεται να διδαχτεί σε 2 διδακτικές ώρες και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο κεφ. 2, που παρουσιάζει και τα πρώτα στοιχεία που οδηγούν στη μετέπειτα δημιουργία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Το κεφ. 1 έχει ήδη διδαχτεί στην τελευταία ενότητα της Ιστορίας της Δ΄ Δημοτικού, το κεφ. 3, θα διδαχτεί σε βάθος στην Ιστορία του Γυμνασίου όπου τα γεγονότα που οδήγησαν στην «κοσμοκρατορία» της Ρώμης αναλύονται διεξοδικά, ενώ το κεφ. 4 θα αποτελέσει ξεχωριστό μέρος ενότητας διδασκαλίας της καθημερινής ζωής στα ρωμαϊκά και βυζαντινά χρόνια.</p> <p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u> Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι πηγές του 1ου κεφ., καθώς και οι πηγές 2 και 4 του 3ου κεφαλαίου, όπου οι μαθητές/ήτριες μπορούν να αντιληφθούν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού το μέγεθος και τη δύναμη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u> Από το 3ο κεφ. προτείνεται η δραστηριότητα 4. Η Εγνατία οδός μπορεί να γίνει και θέμα διαθεματικού project τοπικής Ιστορίας για τα σχολεία της Βόρειας Ελλάδας, την οποία διατρέχει η οδός.</p> <p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις εικόνες και στα παραθέματα 1, 2 και 3 του 2ου κεφαλαίου, όπου τονίζονται τα κοινά σημεία ελληνικού και ρωμαϊκού πολιτισμού.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην 4η δραστηριότητα, με την οποία οι μαθητές/ήτριες μπορούν να ανακαλύψουν την ιδιαίτερη ώσμωση ελληνικού και ρωμαϊκού πολιτισμού μέσα από τα μνημεία, χρησιμοποιώντας την ανακαλυπτική και δημιουργική μάθηση και τη μέθοδο project.</p>

2. Κεφ. 6ο: Μία νέα πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη & Κεφ. 7ο: Η Κωνσταντινούπολη οχυρώνεται και στολίζεται με έργα τέχνης & Κεφ. 10ο: Το παλάτι, ο Ιππόδρομος και οι Δήμοι
(2 ώρες)

3. Κεφ. 8ο: Ο Χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία & Κεφ. 9ο: Η Αυτοκρατορία χωρίζεται σε Ανατολική και Δυτική
(1 ώρα)

A. Βιβλίο μαθητή

Στα κεφ. 6, 7, 10 προτείνεται η αξιοποίηση των εικόνων-πηγών και ιδιαίτερα των 1, 4 από το κεφ. 6, των 1, 3 από το κεφ. 7 και των 1, 2, 4.α από το κεφ. 10 σε συνδυασμό και αντιπαράθεση με σύγχρονες φωτογραφίες της Κωνσταντινούπολης. Από τα παραθέματα- κείμενα προτείνονται το 3ο από το κεφ. 6, το 2ο και το 4ο από το κεφ. 7 και το 4ο από το κεφ. 10, που παρουσιάζουν την εικόνα της νέας πρωτεύουσας και μπορούν να συγκριθούν με σύγχρονες φωτογραφίες της Κωνσταντινούπολης.

B. Τετράδιο Εργασιών

Από το κεφ. 6 προτείνεται η εργασία 5 που προωθεί την ενεργητική και συμμετοχική μάθηση.

Από το κεφ. 7 προτείνονται οι δραστηριότητες 1 και 3 σε συνδυασμό με αξίες της σημερινής εποχής όπως η ανεκτικότητα στις διαφορετικές θρησκείες αλλά και το σύγχρονο φαινόμενο των μετακινήσεων των πληθυσμών.

Από το κεφ. 10 προτείνονται: η εργασία 2, που μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο της τοπικής ιστορίας, η εργασία 3, που αναδεικνύει τη σύνδεση παρόντος και παρελθόντος ως προς την καθημερινή ζωή και η εργασία 4, που μπορεί να αποτελέσει αφορμή για εργασία- project σχετικά με τα διάφορα ελληνικά έργα τέχνης τα οποία βρίσκονται μακριά από τον τόπο τους.

A. Βιβλίο μαθητή

Προτείνονται τα παραθέματα που τονίζουν την αξία της ανεξιθρησκίας (παράθεμα 4α από το κεφ. 8) και τον ελληνικό χαρακτήρα του βυζαντινού κράτους (παράθεμα 5 από το κεφ. 9).

B. Τετράδιο Εργασιών

Προτείνονται από το κεφ. 8 οι εργασίες-δραστηριότητες 1 και 4, που αναπτύσσουν την κριτική σκέψη και προβληματίζουν τους/τις μαθητές/ήτριες σχετικά με το ζήτημα της ανεξιθρησκίας. Από το κεφ.9 προτείνεται η εργασία δραστηριότητα 2, που μπορεί να συνδυαστεί με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.

<p>Τα Κεφ. 11ο: Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο & Κεφ. 12ο: Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο προτείνεται να διδαχτούν στην Ενότητα Ζ: «Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο»</p>	
<p>Επανάληψη (1 ώρα)</p>	
<p>Ενότητα Γ: Το Βυζαντινό κράτος, μια δύναμη που συνεχώς μεγαλώνει (3 διδακτικές ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 13ο: Ο Ιουστινιανός μεταρρυθμίζει τη διοίκηση και τη νομοθεσία (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 14ο: Οι Δήμοι αναστατώνουν την πρωτεύουσα με τη “στάση του νικά” (1 ώρα)</p> <p>Το Κεφ. 15ο: Η Αγία Σοφία, ένα αριστούργημα της αρχιτεκτονικής, προτείνεται να διδαχτεί σε στην Ενότητα Ζ: «Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο».</p>	<p>Η 3η ενότητα προτείνεται να διδαχτεί σε 3 ώρες με ιδιαίτερη έμφαση στις μεταρρυθμίσεις του Ιουστινιανού, το σημαντικό ιστορικό γεγονός της στάσης του Νικά και τα ουσιαστικά (θετικά ή αρνητικά) αποτελέσματα της εκστρατείας του Ιουστινιανού.</p> <p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα παραθέματα 4 και 6 του βιβλίου, που φωτίζουν μια διαφορετική διάσταση της προσωπικότητας του Ιουστινιανού.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνονται οι δραστηριότητες εργασίες 2 και 3 που καλλιεργούν την κριτική σκέψη των μαθητών/τριών και μπορούν να λάβουν και τη μορφή project με θέμα τη σκιαγράφιση της προσωπικότητας του αυτοκράτορα.</p> <p><u>A. Βιβλίο Μαθητή.</u> Προτείνεται η χρήση του παραθέματος 2 και της συνοδευτικής ερώτησης κρίσεως, ώστε οι μαθητές/ήτριες να σκιαγραφήσουν την προσωπικότητα της Θεοδώρας και τον ρόλο της στη βασιλεία του Ιουστινιανού.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών.</u> Προτείνεται η εργασία δραστηριότητα 1.</p>

<p>2. Κεφ. 19ο: Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες (1 ώρα)</p>	<p>Ιστορία, με κάποια τοπική, θρυλική πολιορκία της πόλης των μαθητών/ητριών. Από τις δραστηριότητες-εργασίες του κεφ. 18 προτείνονται η 2η, που ενισχύει τη θρησκευτική ενσυναίσθηση και η 3η, όπου οι μαθητές/ήτριες αναλύουν και συγκρίνουν την ποιητική δημιουργία με τα ιστορικά γεγονότα.</p> <p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u> Το 19ο κεφ. μάθημα προτείνεται να διδαχτεί με έμφαση στις πολιτισμικές σχέσεις των Αράβων με τους Βυζαντινούς. Μπορεί να αξιοποιηθεί το παράθεμα 6, όπου οι μαθητές/ήτριες μπορούν να αναζητήσουν και στοιχεία για τον σύγχρονο αραβικό πολιτισμό και τη σχέση του με τον ελληνικό.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνονται, η δραστηριότητα 2, που δίνει την ευκαιρία οι μαθητές/ήτριες να συζητήσουν για τη χρήση των όπλων τότε και σήμερα, η εργασία 5 που αφορά τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση μεταξύ των λαών έστω και μετά από πολεμικές συγκρούσεις και κυρίως η δραστηριότητα 6 που μπορεί να αξιοποιηθεί για σύγκριση με τη σημερινή κατάσταση των προσφύγων και των αμάχων.</p>
<p>3. Κεφ. 20ο: Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες (1 ώρα)</p>	<p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u> Στο 20ο κεφ. ο ρόλος των Ακριτών μπορεί να διερευνηθεί μέσα από τα δημοτικά τραγούδια, τους θρύλους και τα παραμύθια που σχετίζονται με τους Ακρίτες στα παραθέματα 2, 3 και 4.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνονται οι δραστηριότητες- Εργασίες 2 και 4, (στη 2 συσχετίζονται οι βυζαντινοί ακρίτες με την αρχαία Ιστορία, ενώ η 4 μπορεί να γίνει αφόρμηση για project).</p>
<p>4. Κεφ. 21ο: Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους & Κεφ. 22ο: Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βουλγάρους και τους Ρώσους (1 ώρα)</p>	<p><u>A. Βιβλίο μαθητή:</u> Τα δύο κεφάλαια μπορούν να διδαχτούν μαζί με έμφαση στους πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς που διατηρούν οι σλαβικοί λαοί με το Βυζάντιο. Από το κεφ. 21 μπορεί να αξιοποιηθεί/ούν κάποιο/α από τα τρία παραθέματα, που τονίζουν το σημαντικό πολιτιστικό και θρησκευτικό έργο των</p>

	<p>συνέπειές της με τη χρήση κάποιων από τις πηγές των πηγών 1 ως 6 με τις όποιες συνέπειες της. Οι μαθητές/ήτριες μπορούν να συγκρίνουν τις καταστάσεις που υπήρχαν εκείνη την περίοδο το γεγονός με παρόμοιες που παρατηρήθηκαν σε άλλες διαμάχες του παρελθόντος αλλά και του παρόντος.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u></p> <p>Προτείνονται οι δραστηριότητες-εργασίες 1 και 3 που καλλιεργούν την κριτική σκέψη των μαθητών/τριών σχετικά με τα φαινόμενα του θρησκευτικού φανατισμού, της μισαλλοδοξίας και των συνεπειών τους σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής.</p>
<p>2. Κεφ. 23ο: Η νομοθεσία και η διοίκηση εκσυγχρονίζονται (1 ώρα)</p>	<p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u></p> <p>Προτείνεται να δοθεί έμφαση συγκριτικά και αθροιστικά στα γενικότερα μέτρα που έλαβαν οι δύο δυναστείες (Ισαυροι και Μακεδόνες αυτοκράτορες), τα οποία και οδήγησαν στη «χρυσή εποχή του Βυζαντίου». Τα παραθέματα πηγές που βοηθούν σε αυτή την κατεύθυνση είναι τα 2, 3, 5 από το 23ο κεφ.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u></p> <p>Από τις εργασίες του κεφ. 23 προτείνονται οι 1, 2 και 3 που ενισχύουν την κριτική σκέψη των μαθητών και που μπορούν να ενταχτούν σε ένα μεγαλύτερο project ή δραστηριότητα σύγκρισης των μέτρων και του πολιτικού συστήματος των Ισαύρων με άλλα πιο παλιά αλλά και σύγχρονα.</p>
<p>3. Κεφ. 25ο: Το Βυζάντιο φτάνει στο απόγειο της ακμής του & Κεφ. 38ο: Η διπλωματία των Βυζαντινών (1 ώρα)</p>	<p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u></p> <p>Προτείνεται να αξιοποιηθούν οι πηγές- παραθέματα 2, 4 του κεφ. 25 και 2, 3, 4 του κεφ. 38 για να διερευνηθούν οι ενέργειες εκείνες της Μακεδονικής δυναστείας που οδήγησαν το Βυζάντιο στο απόγειο της ακμής του. Οι μαθητές/ήτριες μέσω αυτών μπορούν να κάνουν συγκρίσεις με τα μέτρα που έλαβαν ηγέτες σε άλλες ιστορικές περιόδους, ακόμη και στη σύγχρονη εποχή.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u></p> <p>Από τις εργασίες του κεφ. 25 προτείνονται οι δραστηριότητες 2 και 3, που δίνουν την ευκαιρία για την πραγματοποίηση ενός διαθεματικού σχεδίου εργασίας (Ιστορία και Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή),</p>

<p>Το Κεφ. 26: Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων Ελλήνων κλασικών προτείνεται να διδαχτεί στην Ενότητα Ζ: «Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο».</p> <p>Το κεφ. 27: Η καθημερινή ζωή στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων, προτείνεται να διδαχτεί σε ξεχωριστή ενότητα με θεματική την καθημερινή ζωή στη Ρώμη και στο Βυζάντιο.</p>	<p>στο οποίο οι μαθητές/ήτριες θα προβληματισθούν τόσο για την πολιτική κατάσταση της τότε εποχής όσο και για τη σημερινή σχετικά με τις έννοιες της ισονομίας, της ισοπολιτείας και της δικαιοσύνης. Από το κεφ. 38 προτείνεται η εργασία 2.</p>
<p>Ενότητα ΣΤ': Το Βυζάντιο παρακμάζει και υποκύπτει σε κατακτητές (6 διδακτικές ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 28ο: Το κράτος αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα & Κεφ.: 29ο: Νέοι εχθροί εμφανίζονται και αποσπούν εδάφη από την αυτοκρατορία (1 ώρα)</p>	<p>Στην 6η ενότητα προτείνεται να δοθεί έμφαση στα γεγονότα και στις αιτίες που οδήγησαν στη σταδιακή παρακμή και κατάκτηση της αυτοκρατορίας τόσο από τους Σταυροφόρους όσο και τελικά από τους Τούρκους. Τα κεφ. 28 και 29 μπορούν να διδαχτούν μαζί με την έννοια ότι τα εσωτερικά προβλήματα (κεφ. 28) οδήγησαν στην απόσπαση εδαφών με κορύφωση την ήττα στη μάχη του Ματζικέρτ, σημείο καθοριστικό για την αποδυνάμωση της αυτοκρατορίας, στην οποία και προτείνεται να δοθεί έμφαση στο κεφ. 29. Τα κεφ.30β και 32 προτείνεται να ενταχτούν και να αξιοποιηθούν στην ενότητα της Τοπικής Ιστορίας. Τα κεφ. 35 και 36 προτείνεται να διδαχτούν μαζί σε ένα ενιαίο δίωρο, με έμφαση κυρίως στις ενέργειες πολιορκημένων και πολιορκητών, που τελικά οδήγησαν στην πτώση της Πόλης.</p> <p><u>Α. Βιβλίο Μαθητή</u></p> <p>Στο κεφ. 28 έμφαση προτείνεται να δοθεί στις αιτίες παρακμής της αυτοκρατορίας που οδήγησαν (στο κεφ. 29) στην ήττα της μάχης του Ματζικέρτ, κομβικό σημείο για την εξάπλωση των Τούρκων στην Ανατολία. Στο κεφ. 29 έμφαση προτείνεται να δοθεί στα αίτια και στα αποτελέσματά της ήττας στο Ματζικέρτ τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα (οικονομία, πολιτική, διοίκηση). Από τα παραθέματα του κεφ. 28 προτείνεται η χρήση</p>

<p>2. Κεφ. 30α Η τέταρτη σταυροφορία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1 ώρα)</p>	<p>του 4ου (που αναφέρεται στην εργασία 2 του τετραδίου Εργασιών) και η εικόνα 4α, που αναφέρεται στην εργασία 3 του Τετραδίου Εργασιών. Από το κεφ. 29 τα παραθέματα 4, 5 και 6 μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε δραστηριότητες-εργασίες που προτείνονται στο Τετράδιο Εργασιών.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u></p> <p>Από το κεφ. 28 προτείνονται οι δραστηριότητες-εργασίες 2 και 3 που καλλιεργούν την κριτική ιστορική σκέψη και ενσυναίσθηση των μαθητών σχετικά με την κοινωνική κατάσταση της εποχής που σταδιακά οδήγησε στην πτώση της αυτοκρατορίας. Από το κεφ. 29 προτείνονται οι εργασίες 2, που οι μαθητές/ήτριες αναλύουν την πηγή- παράθεμα 5 και λειτουργούν συναισθητικά απέναντι στον Ρωμανό και στον Αλπ Αρσλάν, η εργασία 3 που μπορεί να γίνει και θέμα project σύνδεσης της Ιστορίας με την ποίηση, η εργασία 4 που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε project με θέμα τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία και τέλος η εργασία 5, όπου οι μαθητές/ήτριες μέσω της ανάλυσης κειμένου μπορούν να εξάγουν συμπεράσματα για το σχίσμα των Εκκλησιών.</p> <p><u>A. Βιβλίο μαθητή</u></p> <p>Προτείνεται στο κεφ. 30α να δοθεί έμφαση στα γεγονότα και στις σκοπιμότητες που οδήγησαν στην 4η σταυροφορία καθώς και στις αρνητικές της συνέπειες τόσο για την αυτοκρατορία όσο και για τις σχέσεις Δυτικής και Ανατολικής Εκκλησίας. Προτείνεται να γίνει αναφορά στα ελληνικά κράτη που δημιουργήθηκαν και η σύνδεσή τους με project και δραστηριότητες που συνδέονται με την Τοπική Ιστορία. Προτείνεται η αξιοποίηση των παραθεμάτων 3,4,5 από το κεφ. 30α καθώς και οι εικόνες από το κεφ. 30β σε συνδυασμό με τις δραστηριότητες του τετραδίου εργασιών.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u></p> <p>Προτείνεται η αξιοποίηση της εργασίας-δραστηριότητας 2 για την καλλιέργεια της κριτικής ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών και η εργασία-δραστηριότητα 5 που μπορεί να ενταχτεί στο πλαίσιο της Τοπικής Ιστορίας.</p>
---	---

Το Κεφ. 30β: Τα ελληνικά κράτη μετά την Άλωση της Πόλης προτείνεται να διδαχτεί στην Ενότητα «**Τοπική Ιστορία**»

3. Κεφ. 31ο: Η ανάκτηση της Πόλης από τον Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο (1 ώρα)

Το Κεφ. 32: Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή, προτείνεται να διδαχτεί στην Ενότητα: **Τοπική Ιστορία**

4. Κεφ. 33ο: Οι Οθωμανοί Τούρκοι κατακτούν βυζαντινά εδάφη (1 ώρα)

5. Κεφ. 34ο: Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος προσπαθεί να σώσει την πρωτεύουσα (1 ώρα)

A. Βιβλίο Μαθητή

Προτείνεται η αξιοποίηση των πηγών- παραθεμάτων 3, 4, 5 και η έμφαση στα γεγονότα που οδήγησαν στην ανάκτηση της Πόλης και στις συνέπειές της.

B. Τετράδιο Εργασιών

Προτείνονται οι δραστηριότητες 1 (που παρωθεί τους/τις μαθητές/ήτριες στη συνειδητοποίηση της κατάστασης του κράτους μετά την επανάκτηση), και 5, που αξιοποιεί κείμενα- πηγές τα οποία συνδέει με θρύλους και παραδόσεις, ενώ μπορεί και να γίνει αφόρμηση ανάλογου project.

A. Βιβλίο Μαθητή

Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις αιτίες της γρήγορης επέκτασης των Οθωμανών, στα αποτελέσματα της σύγκρουσης Μογγόλων - Οθωμανών και στη σταδιακή απομόνωση και συρρίκνωση του βυζαντινού κράτους. Τα παραθέματα 5 και 6 προτείνεται να χρησιμοποιηθούν για τη συνειδητοποίηση της κατάστασης της Πόλης, ενώ το παράθεμα 2 για τη μαχητικότητα και τη σύνθεση του Οθωμανικού στρατού.

B. Τετράδιο Εργασιών

Προτείνονται η εργασία 1 (για να κατανοήσουν οι μαθητές/ήτριες τη δυσχερή θέση της Πόλης) και η εργασία 2 (παραλληλίζοντας με την κατάσταση των κατακτημένων και των θυμάτων πολέμου και στη σημερινή εποχή).

A. Βιβλίο Μαθητή.

Προτείνεται η έμφαση στις ενέργειες και στις δυσκολίες που συνάντησε ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος στην προσπάθειά του να σώσει την Πόλη. Οι μαθητές/ήτριες μπορούν να κρίνουν τις ενέργειες του αυτοκράτορα αξιοποιώντας τις πηγές-

6. Κεφ. 35ο: Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη & Κεφ. 36°: Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους (1 ώρα)

παραθέματα 4 και 5, ώστε να συνειδητοποιήσουν την κατάσταση που συνάντησε ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος στην Πόλη.

Β. Τετράδιο εργασιών.

Προτείνονται οι εργασίες 1, 2 και 5 που μπορούν να χρησιμοποιηθούν συνδυαστικά από τους/τις μαθητές/ήτριες, για να αποδώσουν την κατάσταση της Πόλης και τις ενέργειες που έκανε ο αυτοκράτορας για να αντιμετωπίσει όλες τις προκλήσεις.

Α. Βιβλίο Μαθητή

Προτείνεται να διδαχτούν τα κεφάλαια μαζί και να δοθεί έμφαση στις ενέργειες και αντενέργειες αμυνόμενων και επιτιθέμενων που τελικά οδήγησαν στην πτώση της Πόλης στους Τούρκους. Έμφαση μπορεί να δοθεί και στην ψυχολογία και το ηθικό των συμμετεχόντων μετά από κάθε ενέργεια και στον ρόλο της στην έκβαση της πολιορκίας. Έμφαση επίσης προτείνεται να δοθεί και στα μακροχρόνια αποτελέσματα της πτώσης της Πόλης στη διαμόρφωση και παγίωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αλλά και στη διαμόρφωση της Ελληνικής και Τουρκικής εθνικής συνείδησης. Αφορμή για ανάλυση αλλά και για διαθεματικό project μπορούν να αποτελέσουν και οι μύθοι, οι θρύλοι και οι παραδόσεις που συνοδεύουν την πτώση της Πόλης τόσο από την πλευρά των Ελλήνων όσο και από των Τούρκων, και πώς αυτές διαμόρφωσαν ή διαμορφώνουν και επηρεάζουν ακόμη την εθνική συνείδηση αλλά και τις αντιλήψεις καθενός από τους δύο λαούς για τον άλλο. Μέσα από παιχνίδια ρόλων και δραματοποίηση οι μαθητές/ήτριες μπορούν να αξιοποιήσουν τα παραθέματα- πηγές 3, 5 του κεφ. 35 και 4, 5, 6 του κεφ. 36. Οι φωτογραφίες- πηγές 6 (κεφ. 35) και 1,3,5 (κεφ.36) μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση της πολιορκίας σε συνδυασμό με διαδραστικό υλικό, βίντεο και χάρτες από το διαδίκτυο.

Β. Τετράδιο Εργασιών

Από τις εργασίες- δραστηριότητες του κεφ. 35 προτείνεται η 5, όπου οι μαθητές/ήτριες αναδιηγούνται την πολιορκία μέσα από τα μάτια

	<p>ενός σύγχρονου ανταποκριτή. Από το κεφ. 36 προτείνονται οι εργασίες 2 και 5, που μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για ομαδικά project με θέμα τη λαϊκή αφήγηση, τους μύθους, τους θρύλους και τις παραδόσεις σχετικά με την πτώση της Πόλης.</p>
<p>Επανάληψη (1 ώρα)</p>	
<p>Ενότητα Ζ: Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο (10 διδακτικές ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 12ο Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 41ο Η Παιδεία στο Βυζάντιο (1 ώρα)</p> <p>3. Κεφ. 26ο. Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων Ελλήνων κλασικών (1 ώρα)</p> <p>4. Κεφ. 42ο: Η γλώσσα των Βυζαντινών (1 ώρα)</p>	<p>Προτείνεται η δημιουργία μίας νέας Ενότητας, με τον τίτλο: Παιδεία και Πολιτισμός στο Βυζάντιο, στην οποία θα ανήκουν τα κεφ. 12, 41, 26, 42, 40, 15, και 39, τα οποία αναφέρονται σε θέματα αγωγής και εκπαίδευσης, στη Βυζαντινή τέχνη, στη θέση της γυναίκας στην κοινωνία.</p> <p><u>A. Βιβλίο μαθητή</u> Οι μαθητές/ήτριες, μελετώντας τα κεφ. 12, 41, 26 και τις πηγές (5 και 7 του κεφ. 12), (3 και 5 του κεφ. 41), (3 και 4 του κεφ. 26), μπορούν να διαμορφώσουν μια συνολική εικόνα για την παιδεία στο Βυζάντιο από τα πρώτα χρόνια μέχρι και μετά την Άλωση. Μπορούν να εργαστούν για το project σε ομάδες και να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην ολομέλεια του τμήματος .</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών.</u> Οι μαθητές/ήτριες στην προσπάθειά τους να μελετήσουν διαχρονικά την παιδεία στο Βυζάντιο προτείνεται να αξιοποιήσουν τις εργασίες 3 και 4 του κεφ.12, 2 του κεφ. 41, 1 του κεφ.26, που μπορούν να ενταχτούν στην έρευνά τους.</p> <p><u>A. Βιβλίο μαθητή</u> Οι μαθητές/ήτριες προτείνεται να μελετήσουν χωρισμένοι/ες σε ομάδες τις πληροφορίες του μαθήματος και ν' αναζητήσουν λέξεις, εκφράσεις, ποιήματα, παροιμίες και άλλα στοιχεία της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας που προέρχονται ή που έχουν αναφορά στη γλώσσα που χρησιμοποιούσαν οι Βυζαντινοί.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών.</u> Οι μαθητές/ήτριες στην έρευνά τους για τη σύγκριση της σύγχρονης νεοελληνικής γλώσσας με τη Βυζαντινή προτείνεται να αξιοποιήσουν την εργασίες 2 και 4 (κεφ. 42).</p>

5. Κεφ. 40ο: Η βυζαντινή τέχνη & Κεφ. 15ο: Η Αγία Σοφία, ένα αριστούργημα της αρχιτεκτονικής (2 ώρες)

A. Βιβλίο μαθητή

Οι μαθητές/ήτριες προτείνεται να ερευνήσουν χωρισμένοι/ες σε ομάδες ως μία ενότητα τη βυζαντινή τέχνη και τις μορφές έκφρασής της, μελετώντας τις πληροφορίες και τις πηγές των κεφ. 40 και 15 και ιδιαίτερα τις πηγές 1-6 του κεφ. 40 και 2-3 του κεφ. 15. Μπορούν επίσης να συμπεριλάβουν και εξωτερικές πηγές (εικονική περιήγηση στην Αγία Σοφία, βίντεο, εικόνες, ψηφιδωτά) και να παρουσιάσουν στην ολομέλεια του τμήματος την εξέλιξη της βυζαντινής τέχνης με αποκορύφωμα την Αγία Σοφία και τα ψηφιδωτά στις βυζαντινές εκκλησίες στη Ραβέννα της Ιταλίας (π.χ. Άγιος Απολλινάριος).

B. Τετράδιο Εργασιών

Οι μαθητές/ήτριες προτείνεται στην έρευνά τους σχετικά με τη βυζαντινή τέχνη ν' αξιοποιήσουν τις εργασίες 5 από το κεφ. 40 και 2 από το κεφ. 15. Η έρευνά τους αυτή μπορεί να συνδυαστεί και με την τοπική ιστορία.

6. Κεφ. 39ο: Η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία (1 ώρα)

A. Βιβλίο μαθητή

Στο μάθημα προτείνεται οι μαθητές/ήτριες να μελετήσουν χωρισμένοι/ες σε ομάδες και να παρουσιάσουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία.

B. Τετράδιο Εργασιών

Με την εργασία 4 οι μαθητές/ήτριες προτείνεται να συγκρίνουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία με τη σημερινή περίοδο.

Η καθημερινή ζωή στη Ρώμη και στο Βυζάντιο

Προτείνεται οι μαθητές/ήτριες να ερευνήσουν ως μία ενότητα τα κεφ. 4, 11 και 27, τα οποία αναδεικνύουν πτυχές της καθημερινής ζωής στην εποχή των ρωμαϊκών και των βυζαντινών χρόνων. Η καθημερινή ζωή αποτελεί μία σημαντική πτυχή στη μοντέρνα θεώρηση της Ιστορίας, η οποία δεν εξαντλείται στην εξιστόρηση των μεγάλων ιστορικών γεγονότων ή προσωπικοτήτων αλλά απεναντίας εστιάζει και στα «ασήμαντα» γεγονότα της καθημερινότητας των απλών ανθρώπων, στις επιθυμίες και στους φόβους τους, στις αναγκαιότητες της καθημερινής ζωής, κλπ. Οι

<p>7. Κεφ. 4ο: Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη, Κεφ. 11ο: Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο & Κεφ. 27ο: Η καθημερινή ζωή στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων. (3 ώρες)</p>	<p>μαθητές/ήτριες να μελετήσουν διαχρονικά την καθημερινή ζωή των κατοίκων της ρωμαϊκής και βυζαντινής κοινωνίας. Οι θεματικές μπορούν να ποικίλουν: διατροφή, επαγγέλματα, διασκέδαση, θέση της γυναίκας ή των παιδιών, συνθήκες ζωής των ισχυρών και των αδύναμων.</p> <p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u> Οι μαθητές/ήτριες μπορούν να αξιοποιήσουν τις πηγές/ παραθέματα 1 - 5 του κεφ. 4, ώστε σε συνδυασμό με τις πληροφορίες του μαθήματος να ανασυνθέσουν την καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη. Το ίδιο μπορούν να κάνουν και στο κεφ. 11, με τη βοήθεια των πληροφοριών και των πηγών 1 - 3, και στη συνέχεια να συγκρίνουν την καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη και στην πρωτεύουσα του Βυζαντίου. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να συνεχιστεί και στο κεφ. 27. Τα συμπεράσματα των προηγούμενων μαθημάτων προτείνεται να συγκριθούν με αυτά του μαθήματος της ζωής στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων και να αξιοποιηθούν οι πηγές 1,2,3, για να γίνει αντιληπτή η ιστορική συνέχεια της καθημερινότητας των ανθρώπων.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u> Προτείνεται η εργασία- δραστηριότητα 4 του κεφ. 4, και η 2 από το κεφ. 11, ενώ από το κεφ. 27 η 2, ώστε οι μαθητές/ήτριες να συγκρίνουν την καθημερινή ζωή τότε και σήμερα. Οι εργασίες 3 και 4 του κεφ. 27 μπορούν να αξιοποιηθούν σε project τοπικής Ιστορίας.</p>
<p>Επανάληψη (1 ώρα)</p>	
<p>Ενότητα Η: Θέματα Τοπικής Ιστορίας στο Βυζάντιο (5 διδακτικές ώρες)</p>	<p>Στην εποχή της μετανεωτερικότητας η Τοπική Ιστορία παίζει καθοριστικό ρόλο στον εμπλουτισμό σημαντικών διεργασιών για το παιδί, όπως η δημιουργία μίας ισχυρής ταυτότητας που θα βασίζεται στους πυλώνες του τοπικού και του παγκόσμιου στοιχείου, του εθνικού και του υπερεθνικού. Η προσέγγισή της μπορεί να γίνει διαθεματικά με τη μέθοδο project.</p> <p>Προτείνεται κάποιο/α (ανάλογα με την περιοχή του σχολείου ή τις περιοχές καταγωγής των μελών του</p>

<p>Κεφ. 30β: Τα ελληνικά κράτη μετά την Άλωση της Πόλης και /ή Κεφ. 32: Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή και/ή Κεφ. 37: Η βυζαντινή Κύπρος (3 διδακτικές ώρες)</p> <p>Βυζαντινά μνημεία της περιοχής (2 διδακτικές ώρες)</p>	<p>τμήματος) από τα κεφ. 30β, 32, 37 να αξιοποιηθεί/ούν ως αφετηρία για ένα project τοπικής Ιστορίας, που μπορεί να αφορά κάποιο από τα ελληνικά κράτη που δημιουργήθηκαν μετά την Άλωση της Πόλης από τους σταυροφόρους, τη Θεσσαλονίκη και την ευρύτερη περιοχή της ή τέλος την Κύπρο.</p> <p><u>A. Βιβλίο Μαθητή</u> Οι μαθητές/ήτριες αξιοποιώντας τις πηγές των κεφ. 30β (1-5), 32 (1-6) και 37 (1-4), μπορούν να αναδείξουν θέματα της τοπικής Ιστορίας.</p> <p><u>B. Τετράδιο Εργασιών</u> Οι μαθητές/ήτριες προτείνεται να αξιοποιήσουν στα project τοπικής Ιστορίας που θα κάνουν τις δραστηριότητες, 5 του κεφ. 30, και 2 και 4 του κεφ. 32.</p> <p>Τα τοπικά βυζαντινά μνημεία (κάστρα, εκκλησίες) και οι παραδόσεις και οι θρύλοι που συνδέονται με αυτά μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για την εκκίνηση πολλών project στην τοπική Ιστορία.</p>
<p>Σύνολο διδακτικών ωρών 42</p> <p>[32 ώρες για τα επιμέρους <u>Κεφάλαια</u> + 5 ώρες για τα <u>Επαναληπτικά</u> + 5 ώρες για την <u>Τοπική Ιστορία</u>] .</p>	

Ιστορία Στ' Τάξη	
Περιεχόμενα	Βιβλίο Μαθητή, Τετράδιο Εργασιών
<p>Ενότητα Α: Οι εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τους Νεότερους Χρόνους (μέσα 15ου αιώνα - αρχές 19ου αιώνα) (3 ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Η Αναγέννηση και η Ορησκειτική Μεταρρύθμιση (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Από τις Γεωγραφικές Ανακαλύψεις στον Διαφωτισμό (1 ώρα)</p> <p>3. Κεφ. 3ο: Η Αμερικανική και η Γαλλική Επανάσταση (1 ώρα)</p>	<p>Η ενότητα Α προτείνεται να διδαχθεί σε 3 διδακτικές ώρες. Για την επεξεργασία της “εν λόγω” ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού στο Φωτόδεντρο http://photodentro.edu.gr/ ενώ για τη δημιουργία ιστοριογραμμής μπορεί να γίνει χρήση του λογισμικού timeline. Επίσης ενδείκνυται η παρουσίαση έργων τέχνης με θέμα τη Γαλλική Επανάσταση και ο σχολιασμός τους.</p> <p>Ειδικότερα για κάθε κεφάλαιο προτείνεται:</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Στόχος είναι οι μαθητές/ήτριες να αντιληφθούν τα βασικά χαρακτηριστικά της περιόδου της Αναγέννησης, και την κεντρική επιδίωξη των Διαμαρτυρόμενων. Από τα παραθέματα, προτείνεται να δοθεί έμφαση στα εξής: από τις «Οι πηγές αφηγούνται» στη 2η, τη «Ματιά στο παρελθόν» και στις εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη επεξεργασία των εργασιών 3 και 7.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στον Διαφωτισμό. Από τα παραθέματα, προτείνεται να γίνει επεξεργασία στην τάξη «οι πηγές αφηγούνται» στην 1η και στις εικόνες 3, 4, 5, 6 και 7. Από τα ερωτήματα, προτείνεται το πρώτο.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 5 και 6.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Στο 3ο κεφάλαιο προτείνεται να γίνει συνοπτική επεξεργασία της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης με έμφαση στα βασικά αιτήματα και στις βασικές αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, αξιοποιώντας τα παραθέματα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 4, 8 και 9. Η εργασία 12 μπορεί να δοθεί</p>

	<p>ως προαιρετική κατ' οίκον εργασία για το σπίτι από τους μαθητές.</p>
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ Β: Οι Έλληνες κάτω από την οθωμανική και τη λατινική κυριαρχία (1453-1821) (8 ώρες)</p> <p>1. Κεφ. 1ο: Η κατάκτηση της ελληνικής Χερσονήσου (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Οι συνθήκες ζωής των υποδούλων (1 ώρα)</p> <p>3. Κεφ. 3ο: Η θρησκευτική και η πολιτική οργάνωση των Ελλήνων (1 ώρα)</p> <p>Το 4ο κεφάλαιο «Οι Κλέφτες και οι Αρματολοί» <u>προτείνεται να μη διδαχθεί ξεχωριστά αλλά να γίνει αναφορά στους “εν λόγω” όρους στο νέο 7ο κεφάλαιο της παρούσας Ενότητας.</u></p>	<p>Η ενότητα Β προτείνεται να διδαχθεί σε 8 διδακτικές ώρες. Ειδικότερα προτείνεται το 4ο κεφάλαιο να συμπεριληφθεί στο νέο 7ο κεφάλαιο της παρούσας ενότητας, ενώ το 10ο κεφάλαιο της παρούσας ενότητας προτείνεται να συμπεριληφθεί στο 1ο κεφάλαιο της ενότητας Γ, «Η Φιλική Εταιρεία», λόγω ενιαίας θεματικής. Τέλος προστίθεται μια (1) διδακτική ώρα για ανακεφαλαίωση της ενότητας.</p> <p>Για την επεξεργασία της εν λόγω ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού στο Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο (http://mam.avarchive.gr/portal/) και στο Φωτόδεντρο (http://photodentro.edu.gr/)</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο, προτείνεται να μελετηθεί αναλυτικά. Από τα παραθέματα προτείνεται η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα μπορεί να αξιοποιηθεί το πρώτο.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το 2ο κεφάλαιο προτείνεται να μελετηθεί αναλυτικά αξιοποιώντας τα παραθέματά του.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 1 και 2.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Από το συγκεκριμένο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά: α) ο ρόλος του Πατριάρχη και β) ο ρόλος των Φαναριωτών και των κοινοτικών αρχόντων. Από τα παραθέματα προτείνεται να γίνει αναφορά στα εξής: «Οι πηγές αφηγούνται» και «Ματιά στο παρελθόν».</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 4.</p>

<p>4. Κεφ. 5ο: Η οικονομική ζωή (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά και με τη μορφή εννοιολογικού χάρτη η οικονομική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και οι συνέπειές της. Από τα παραθέματα προτείνεται να γίνει αναφορά στο «Ματιά στο παρελθόν» και στις εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 8.</p>
<p>5. Κεφ. 6ο: Οι Έλληνες των παροικιών και των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Στο κεφάλαιο αυτό προτείνεται να παρουσιασθεί περιληπτικά η οικονομική και πνευματική ανάπτυξη των ελληνικών παροικιών και η συμβολή τους στην αφύπνιση του υπόδουλου έθνους. Από τα παραθέματα προτείνεται να γίνει αναφορά στο «Ματιά στο παρελθόν» και στις εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 9.</p>
<p>Το κεφ. 7ο: «Οι δάσκαλοι του Γένους» <u>προτείνεται να μη διδαχθεί.</u></p>	
<p>6. Κεφ. 8ο: Ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να διδαχθούν περιληπτικά οι βιογραφίες και το έργο του Ρήγα Βελεστινλή και του Αδαμάντιου Κοραή. Από τα παραθέματα προτείνεται «Οι πηγές αφηγούνται» και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 13.</p>
<p>7. Κεφ. 9ο: Τα κυριότερα επαναστατικά κινήματα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστεί ως έχει. Ακόμη προτείνεται να γίνει αναφορά στους Κλέφτες και Αρματολούς του 4ου κεφαλαίου της παρούσας ενότητας.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 14 και 17.</p>
<p>Το κεφ. 10ο: «Οι αγώνες των Σουλιωτών» <u>προτείνεται να μη διδαχθεί και να γίνει αναφορά στη θεματική του</u></p>	

<p>στο 1ο κεφάλαιο «Η Φιλική Εταιρεία» της Ενότητας Γ.</p> <p>8. Ανακεφαλαίωση Ενότητας (1 ώρα)</p>	<p>Προτείνεται ο αναστοχασμός των μαθητών/τριών για την Ενότητα Β'.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 3, 7, 16 και 18. Για επέκταση με τη μορφή project θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η δραστηριότητα/εργασία 6.</p>
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: Η Μεγάλη Επανάσταση (1821-1830) (17 ώρες)</p>	<p>Η ενότητα Γ προτείνεται να διδαχθεί σε 17 διδακτικές ώρες. Ειδικότερα, είναι εφικτό να συντηρηθεί η διδασκαλία των κεφαλαίων 3 και 7 σε 1 διδακτική ώρα, λόγω ενιαίας θεματικής. Το κεφάλαιο 18 «Το τέλος της Επανάστασης και η ελληνική ανεξαρτησία», μπορεί να συνδυαστεί με Ανακεφαλαίωση της ενότητας σε μια διδακτική ώρα. Για την επεξεργασία της Ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής πόροι:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο. - Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, http://www.nhmuseum.gr/el/ -Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, http://www.ime.gr/fhw/ -Αρχαία Εθνικής Παλιγγενεσίας, http://paligenesia.parliament.gr/ -«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» του Δ. Σολωμού από το μουσικό έργο του Χρήστου Λεοντή «Καντάτα Ελευθερίας», http://www.hellenicparliament.gr/onlinePublishing/KEL/kantata/rigas/thurios.mp3 -Έργα εικαστικά για την Έξοδο του Μεσολογγίου, (π.χ. του Ντελακρουά, του Βρυζάκη...) -Για τον φιλελληνισμό μπορούν να αξιοποιηθούν λογισμικά όπως το hellenichistory.gr, πίνακες ζωγραφικής, ποιήματα και άρθρα. -Εικόνες από τη ναυμαχία του Ναυαρίνου. - Κατάλογος ψηφιοποιημένων μικροταινιών της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, http://catalog.parliament.gr/hipres/help/null/horizon/microfilms.htm -Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, http://catalog.parliament.gr/hipres/help/null/horizon/microfilms.htm

<p>1. Κεφ. 1ο: Η Φιλική Εταιρεία (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματά του. Ακόμη προτείνεται κατά την προσέγγιση του περιεχομένου της 1ης παραγράφου να γίνει σύντομη αναφορά στο κεφάλαιο «Οι αγώνες των Σουλιωτών» της ενότητας Β.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Η εργασία 1 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.</p>
<p>2. Κεφ. 2ο: Η εξέγερση στη Μολδοβλαχία (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα εξής παραθέματα: από τις «Πηγές αφηγούνται» την 1 και την 3, τη «Ματιά στο παρελθόν» και τις εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 2.</p>
<p>3. Κεφ. 3ο: Η επανάσταση στην Πελοπόννησο και κεφ.: 7ο: Η άλωση της Τριπολιτσάς (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να προσεγγισθούν συνοπτικά, σε μια διδακτική ώρα το 3ο και το 7ο κεφάλαιο. Από το 3ο να παρουσιαστούν περιληπτικά δύο υποκεφάλαια: α) Οι μυστικές συναντήσεις των Φιλικών στα τέλη του 1820 στην Πελοπόννησο, β) Στο ξεκίνημα της επανάστασης, Παράδοση της Καλαμάτας στους Έλληνες, Κατάληψη Μονεμβασιάς. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να συζητηθεί το πρώτο. Στο 7ο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστεί συνοπτικά η νίκη των Ελλήνων στο Βαλτέτσι και η άλωση της Τριπολιτσάς και από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η δεύτερη από τις «Οι πηγές αφηγούνται», η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p>
<p>4. Κεφ. 4ο: Η επανάσταση στη Στερεά Ελλάδα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά με τη μορφή σχεδιαγράμματος ή γραμμής του χρόνου τα γεγονότα στη Στερεά Ελλάδα. Από τα παραθέματα προτείνονται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να εξετασθεί το πρώτο.</p>

<p>5. Κεφ. 5ο: Η επανάσταση στα νησιά του Αιγαίου (1 ώρα)</p> <p>6. Κεφ. 6ο: Η επανάσταση στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία (1 ώρα)</p> <p>7. Κεφ. 8ο: Οι αγώνες του Κανάρη (1 ώρα)</p> <p>8. Κεφ. 9ο: Η εκστρατεία του Δράμαλη - Δερβενάκια (1 ώρα)</p> <p>9. Κεφ. 10ο: Ο Μάρκος Μπότσαρης (1 ώρα)</p>	<p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 3, ενώ η εργασία 7 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί βαρύτητα: α) στα είδη των πολεμικών επιχειρήσεων και β) στα γεγονότα της Χίου, της Κάσου, των Ψαρών και στη ναυμαχία του κόλπου του Γέροντα. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να συζητηθεί το πρώτο.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά με τη μορφή σχεδιαγράμματος ή γραμμής του χρόνου τα γεγονότα στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από τα ερωτήματα προτείνεται να εξεταστεί το πρώτο.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά με τη μορφή σχεδιαγράμματος τα εξής υποκεφάλαια: α) πυρπολικά, β) ναυμαχία της Ερεσσού και γ) οι ναυτικές επιχειρήσεις του Κανάρη. Από τα παραθέματα προτείνεται να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 9.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 8.</p>
--	--

<p>10. Κεφ. 11ο: Ο Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο - ο Παπαφλέσσας (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 11.</p>
<p>11. Κεφ. 12ο: Η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου - ο Διονύσιος Σολωμός (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 13.</p>
<p>12. Κεφ. 13ο: Οι αγώνες του Καραϊσκάκη (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 5, 6 και 14.</p>
<p>13. Κεφ. 14ο: Ο Φιλελληνισμός (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί περιληπτικά, με τη μορφή εννοιολογικού χάρτη. Από τα παραθέματα μπορούν ν' αξιοποιηθούν «Οι πηγές αφηγούνται» και οι εικόνες. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p>
<p>14. Κεφ. 15ο: Η παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων και η Ναυμαχία του Ναυαρίνου (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. Η «Ματιά στο παρελθόν» μπορεί να παραλληλιστεί με τους πρόσφυγες του σήμερα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Η εργασία 12 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.</p>
<p>15. Κεφ. 16ο: Οι Εθνοσυνελεύσεις και η πολιτική οργάνωση του Αγώνα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. Ενδείκνυται να χρησιμοποιηθεί σχεδιάγραμμα ή γραμμή του χρόνου. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 16 και 17.</p>
<p>16. Κεφ. 17ο: Ο Ιωάννης Καποδίστριας και το έργο του (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. Ενδείκνυται να χρησιμοποιηθεί σχεδιάγραμμα ή γραμμή του χρόνου.</p>

<p>17. Κεφ. 18ο: Το τέλος της Επανάστασης και η ελληνική ανεξαρτησία και Ανακεφαλαίωση της ενότητας (1 ώρα)</p>	<p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 19 και 20 και η άσκηση 18 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Στο κεφάλαιο προτείνεται να δοθεί βαρύτητα στο Ρωσοτουρκικό Πόλεμο 1828-1829, στην υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου το 1830 και στα πρώτα σύνορα του ελληνικού κράτους. Από τα παραθέματα να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 15. και η εργασία 10 μπορεί να αναπτυχθεί ως project για τη συμβολή των γυναικών στον απελευθερωτικό αγώνα.</p> <p>Προτείνεται να προγραμματιστεί Ανακεφαλαίωση της Ενότητας Γ´</p>
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ Δ: Η Ελλάδα στον 19ο αιώνα (5 ώρες)</p>	<p>Η ενότητα Δ προτείνεται να διδαχθεί σε 5 διδακτικές ώρες. Ειδικότερα, είναι εφικτό να συντμηθεί η διδασκαλία του 2ου κεφαλαίου (σε ό,τι αναφέρεται στον Χαρίλαο Τρικούπη) με το 4ο κεφάλαιο (σε ό,τι αναφέρεται στον Χαρίλαο Τρικούπη) σε 1 διδακτική ώρα. Επίσης είναι εφικτό να συντμηθούν τα κεφαλαία 3 και 4 σε 1 διδακτική ώρα και τα κεφαλαία 5 και 6 σε 1 διδακτική ώρα, λόγω ενιαίας θεματικής. Τέλος προστίθεται μια 1 διδακτική ώρα για ανακεφαλαίωση της ενότητας.</p> <p>Για την επεξεργασία της εν λόγω ενότητας προσφέρονται οι εξής πόροι για αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Λογισμικό Centennia, - Ιστοσελίδες του Εθνικού Τυπογραφείου και της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων. -Εικονογραφικό υλικό και πηγές (π.χ. τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου) από την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, http://www.ime.gr/chronos/ -Εικονογραφικό υλικό από την Εθνική Πινακοθήκη. - Πύλη για την ελληνική Γλώσσα. -Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, http://www.nhmuseum.gr/el/ -Στο ΙΜΕ Τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου http://www.ime.gr/chronos/13/gr/domestic_policy/sources/index.html

<p>1. Κεφ. 1ο: Η βασιλεία του Όθωνα - ο Ιωάννης Κωλέττης και κεφ. 2ο: Η βασιλεία του Γεωργίου Α' (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται το 1ο κεφάλαιο να διδαχθεί περιληπτικά. Από τα παραθέματα να προσεγγιστούν η πρώτη από τις « Οι πηγές αφηγούνται», η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες. Από το 2ο κεφάλαιο να διδαχθεί μόνο η βασιλεία του Γεωργίου Α'.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 1 και 3, ενώ η 4 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική εργασία για το σπίτι.</p>
<p>2. Κεφ. 2ο: Ο Χαρίλαος Τρικούπης (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Από το 2ο κεφάλαιο θα διδαχθεί το τμήμα που αναφέρεται στον Χαρίλαο Τρικούπη με τα σχετικά παραθέματα καθώς και από το 4ο κεφάλαιο «Η Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα» το τμήμα που αναφέρεται στον Χαρίλαο Τρικούπη και το οικονομικό πρόβλημα. Από τα παραθέματα προσεγγίζονται «Οι πηγές αφηγούνται» η 1η και η «Ματιά στο παρελθόν» του κεφ. 4.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p>
<p>3. Κεφ. 3ο: Επαναστατικά κινήματα στη Μακεδονία και την Κρήτη και Κεφ. 4ο Η Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να διδαχθούν συνοπτικά σε μια διδακτική ώρα το 3ο και το 4ο κεφ. Από το 3ο να γίνει σύντομη αναφορά α) στην επανάσταση στη Μακεδονία το 1878 και β) στην επανάσταση της Κρήτης το 1866 και στην κατοπινή αυτονομία της και από τα παραθέματα να εξετασθούν μόνο οι εικόνες. Από το 4ο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστούν περιληπτικά: α) το πρόβλημα των ληστειών, β) ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος του 1897 και γ) το γλωσσικό ζήτημα και από τα παραθέματα να αξιοποιηθεί το 3ο από τις «Πηγές αφηγούνται» καθώς και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 5.</p>
<p>4. Κεφ. 5ο: Η Θράκη, η Μικρά Ασία και ο Πόντος, ακμαία ελληνικά κέντρα και Κεφ. 6ο: Η κρίση στα Βαλκάνια (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να διδαχθούν συνοπτικά σε μια διδακτική ώρα το 5ο και το 6ο κεφ. Από το 5ο κεφ. να παρουσιαστεί περιληπτικά, με τη βοήθεια σχεδιαγράμματος πώς ζούσαν οι Έλληνες των περιοχών που δεν είχαν ελευθερωθεί (3 τελευταίες παράγραφοι) Από το 6ο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστεί περιληπτικά, εστιάζοντας α) στο Ανατολικό ζήτημα, β) στη</p>

<p>5. Ανακεφαλαίωση Ενότητας (1 ώρα)</p>	<p>Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου και γ) στη Συνθήκη του Βερολίνου και στην προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας στη Βουλγαρία. Από τα παραθέματα αξιοποιούνται οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 10.</p> <p>Προτείνεται ο αναστοχασμός των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα του 19ου αιώνα στην Ελλάδα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 11.</p>
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ Ε: Η Ελλάδα στον 20ό αιώνα (12 ώρες)</p>	<p>Η Ενότητα Ε προτείνεται να διδαχθεί σε 12 διδακτικές ώρες. Ειδικότερα, είναι εφικτό να συντημηθεί σε μία (1) διδακτική ώρα, λόγω ενιαίας θεματικής, η διδασκαλία για τα κεφάλαια 11 και 12. Τέλος προστίθεται μια (1) διδακτική ώρα για Ανακεφαλαίωση της Ενότητας.</p> <p>Για την επεξεργασία της εν λόγω ενότητας μπορεί να γίνει αναζήτηση συμπληρωματικού διδακτικού υλικού:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Λογισμικό Ιστορικού Άτλαντα Centennia και Google Earth για οπτικοποίηση και γεωγραφικό εντοπισμό των χώρων όπου εκτυλίχθηκαν τα γεγονότα. -Λογισμικό on line, <u>Πολιτικά και Διπλωματικά γεγονότα της Νεότερης Ιστορίας.</u> http://ts.sch.gr/repo/online-packages/dim-politika-kai-diplomatika-gegonota-tis-neoteris-istorias-mas/politika/index.html -Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο http://mam.avarchive.gr/portal/ -Ιστορικό Αρχείο ΕΛΙΑ http://www.elia.org.gr - Βουλή των Ελλήνων, εφημερίδες της προς εξέταση εποχής, http://catalog.parliament.gr/hipres/help/null/horizon/digital.pdf -Χρήση λογισμικών εννοιολογικής χαρτογράφησης Inspiration ή cmap. -Ιστοσελίδα του Πολεμικού Μουσείου, Α' Παγκόσμιος Πόλεμος http://www.warmuseum.gr/vr/ -Εθνικό Ίδρυμα Μελετών και Ερευνών «Ελευθέριος Βενιζέλος» http://www.venizelos-foundation.gr/ -Φωτόδεντρο, <i>Η Σύμυρνη και ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας</i>. Μνήμη και νοσταλγία.

<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/6527?locale=e!>

-Φωτόδεντρο, *Μικρασιατική καταστροφή και πρόσφυγες*
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4034?locale=e!>

-Φωτόδεντρο, *Οι πρόσφυγες της Μικράς Ασίας*
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/1422?locale=e!>

-Λογισμικό του Π.Ι. Ιστορία Ε΄- ΣΤ΄ Δημοτικού (οι θεματικές: Ένδοξα αλλά και δύσκολα χρόνια 1903-1923, από το Μεσοπόλεμο μέχρι τις μέρες μας, πνευματική ζωή, θέλεις να παίζουμε, λεξικό ονομάτων, λεξικό όρων).

-Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού
<http://www.ime.gr/fhw/>

-Ιστοσελίδα του Πολεμικού Μουσείου, Γερμανική εισβολή, Κατοχή – Αντίσταση – Απελευθέρωση
<http://www.warmuseum.gr/vr/>

-Ιστοσελίδα του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

-Το λογισμικό «Hot potatoes» για τη δημιουργία αλληλεπιδραστικών τεστ, πολλαπλών ερωτήσεων, σταυρόλεξων, ερωτήσεων αντιστοίχισης, ταξινόμησης και συμπλήρωσης κενών.

-Φωτόδεντρο, *Οι αντιδράσεις στο καθεστώς της δικτατορίας*
<http://photodentro.edu.gr/video/handle/8522/531?locale=e!>

-Φωτόδεντρο, *Η εξέγερση της 17ης Νοεμβρίου*
<http://photodentro.edu.gr/video/handle/8522/532?locale=e!>

-Φωτόδεντρο, *Οι ιστορικές συνέπειες της εξέγερσης του Πολυτεχνείου*
<http://photodentro.edu.gr/video/handle/8522/533?locale=e!>

- *Οι Έλληνες στη Διασπορά 15^{ος} - 20^{ος} αι.* (2006). Βουλή των Ελλήνων.
http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/CD_1-115.pdf

-Υπουργείο Εξωτερικών, Κυπριακό
<http://www.mfa.gr/kypriako>

- Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης του Αγώνα της ΕΟΚΑ

<p>1. Κεφ. 1ο: Από τον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897 στον Μακεδονικό Αγώνα (1 ώρα)</p> <p>2. Κεφ. 2ο: Το κίνημα στο Γουδί και η κυβέρνηση Βενιζέλου (1 ώρα)</p> <p>3. Κεφ. 3ο: Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1 ώρα)</p> <p>4. Κεφ. 4ο: Η Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (1 ώρα)</p>	<p>http://myweb.cytanet.com.cy/iaae5559/taytothta.html</p> <p>- Ιστοσελίδα του Πολεμικού Μουσείου, Αίθουσα Κύπρου http://www.warmuseum.gr/vr/</p> <p>-Υπουργείο Εξωτερικών, Η πορεία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-enosi.html</p> <p>-Υπολογιστικό Φύλλο (excel) για την κατασκευή του χρόνου.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά ως έχει. Από τα παραθέματα ενδείκνυται να αξιοποιηθούν τα εξής: η 1η και η 2η από τις «Οι πηγές αφηγούνται», η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 2.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί αναλυτικά, αξιοποιώντας ως έχει με τα παραθέματα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 3.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται το κεφάλαιο να διδαχθεί περιληπτικά, και με τη βοήθεια σχεδιαγράμματος ή γραμμής του χρόνου ή εννοιολογικού χάρτη. Από τα παραθέματα να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 5.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί περιληπτικά. Από τα παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν η «Ματιά στο παρελθόν» και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 6 και 7.</p>
--	---

<p>5. Κεφ. 5ο: Η Μικρασιατική Εκστρατεία και η Καταστροφή (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί περιληπτικά με τη βοήθεια εννοιολογικού χάρτη ή πλαγιότιτλων, αξιοποιώντας και τα παραθέματα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνουν στην τάξη οι εργασίες 8, 10 και 12.</p>
<p>6. Κεφ. 6ο: Ο Μεσοπόλεμος (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί περιληπτικά με τη βοήθεια σχεδιαγράμματος ή εννοιολογικού χάρτη, αξιοποιώντας και τα παραθέματα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 11.</p>
<p>7. Κεφ. 7ο: Το Αλβανικό Έπος (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί ως έχει, από τις πηγές αφηγούνται... να αξιοποιηθεί η 3η, η ματιά στο παρελθόν και οι εικόνες.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p>
<p>8. Κεφ. 8ο: Η γερμανική επίθεση και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Το κεφάλαιο προτείνεται να διδαχθεί ως έχει με έμφαση στην εισβολή των Γερμανών και την άμυνα του ελληνικού στρατού στο Ρούπελ και την Κρήτη, τα αποτελέσματα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και τα παραθέματα. Με την επισήμανση στη ματιά στο παρελθόν, ότι το Ολοκαύτωμα εκτός των Εβραίων, αφορούσε επίσης, Ρομά, ομοφυλόφιλους, κομμουνιστές και άλλους πολιτικούς αντιπάλους του Χίτλερ.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 13.</p>
<p>9. Κεφ. 9ο: Μια δεκαετία αγώνων και θυσιών για την ελευθερία (1941 -1949) (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην Εθνική Αντίσταση και να συζητηθούν τα παραθέματα.</p> <p><u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p>
<p>10. Κεφ. 10ο: Η μεταπολεμική ανασυγκρότηση της Ελλάδας (1950 - 1974) (1 ώρα)</p>	<p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται να δοθεί έμφαση: α) στο τέλος του Εμφυλίου Πολέμου, β) στη δικτατορία του 1967, την εξέγερση και την αντίσταση του ελληνικού λαού για την πτώση της και τον αντίκτυπο</p>

<p>11. Κεφ. 11ο: Το Κυπριακό ζήτημα και κεφ. 12ο: Η Ελλάδα και η ευρωπαϊκή της πορεία (1 ώρα)</p> <p>12. Ανακεφαλαίωση Ενότητας (1 ώρα)</p>	<p>του Κυπριακού Ζητήματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις καθώς και στα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Δεν προτείνεται εργασία.</p> <p><u>Βιβλίο Μαθητή:</u> Προτείνεται τα δύο κεφάλαια να διδαχθούν περιληπτικά σε μία διδακτική ώρα. Από το 11ο να προσεγγισθούν περιληπτικά α) η δράση της Ε.Ο.Κ.Α., β) η τουρκική εισβολή του 1974 και να συζητηθούν τα παραθέματα. Το 12ο κεφάλαιο προτείνεται να παρουσιαστεί περιληπτικά, αξιοποιώντας τα παραθέματα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 18.</p> <p>Προτείνεται ο αναστοχασμός των μαθητών/τριών για τα ιστορικά γεγονότα του 20ού αιώνα στην Ελλάδα. <u>Τετράδιο Εργασιών:</u> Προτείνεται να γίνει στην τάξη η εργασία 17. Μπορούν να αξιοποιηθούν για project κάποια/ες από τις εργασίες 9, 12, 15.</p>
<p>Τοπική Ιστορία (5 ώρες)</p>	<p>Για την επεξεργασία της ενότητας της Τοπικής Ιστορίας προτείνεται να γίνει αναζήτηση επιπλέον πληροφοριακού υλικού από:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Τοπικά Μουσεία και Βιβλιοθήκες. -Τα κατά τόπους ΓΑΚ και τυχόν ιδιωτικά αρχεία. -Αρχειομνήμων http://arχειomnimon.gak.gr/ -Ιστορικό Αρχείο ΕΛΙΑ http://www.elia.org.gr - ΦΕΚ Αναζήτηση http://www.et.gr/index.php/2013-01-28-14-06-23/2013-01-29-08-13-13 -Τοπικές εφημερίδες, Βουλή των Ελλήνων http://catalog.parliament.gr/hipres/help/null/horizon/digital.pdf -Ιστοσελίδα του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου http://www.nhmuseum.gr/ -Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα http://www.imma.edu.gr/imma/index.html -Χρήση μουσειοσκευών
<p>Σύνολο διδακτικών ωρών 50.</p> <p>41 ώρες για τα επιμέρους <u>κεφάλαια</u> + 4 ώρες για τις <u>ανακεφαλαιώσεις</u> ενοτήτων + 5 ώρες για την <u>Τοπική Ιστορία</u>.</p>	

5. Θρησκευτικά

Για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Δημοτικό ισχύουν τα οριζόμενα στο ΦΕΚ 698/τ. Β'/4-3-2020.

Κατά την διδασκαλία των θεματικών ενοτήτων κάθε τάξης προτείνεται να μην αξιοποιηθούν ορισμένα κείμενα και δραστηριότητες από το Βιβλίο του Μαθητή, ώστε να δοθεί έμφαση στις «Ενδεικτικές δραστηριότητες»(Βιωματικές, ομαδοσυνεργατικές/διερευνητικές, δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης και επισκέψεις/εκδηλώσεις/δράσεις), όπως αυτές αναφέρονται στην 3^η στήλη, στο «Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο» (ΦΕΚ 698/τ. Β'/4-3-2020), το οποίο βρίσκεται στον σύνδεσμο: <http://iep.edu.gr/el/thriskeftika>

Επισημάνση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Γ' τάξη	
Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Ζούμε μαζί	σελ.11, το ποίημα «Γλυκό τσαμπί σταφύλι», η 1 ^η και η 5 ^η δραστηριότητα σελ.12, το ποίημα «Μικρό ποίημα της φιλίας» και οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ. 12-13, το ποίημα «Μια νέα αρχή» σελ.15, «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.17, «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.18-21, όλα τα κείμενα και οι δραστηριότητες
Θ.Ε.2 Χριστιανικές γιορτές: μέρες γεμάτες χαρά και νόημα	σελ.27-28, οι φράσεις και «Οι γιορτές του Αποστόλη» σελ.28, η 2 ^η δραστηριότητα σελ.32, «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.37, «Μια άλλη ιστορία από τα βυζαντινά χρόνια»
Θ.Ε.3 Κυριακή: Μια σημαντική ημέρα της εβδομάδας	σελ.40, τα ποιήματα «Στην εκκλησιά» και «Κυριακή» σελ.45, η 1 ^η και η 2 ^η δραστηριότητα σελ.46, το ποίημα «Εις το βουνό ψηλά εκεί» σελ.46, η 2 ^η και η 3 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.4 Τα Χριστούγεννα. Ο Θεός γίνεται άνθρωπος	σελ.48-49, «Η προσδοκία και η χαρά της γέννησης ενός παιδιού» σελ.50, το ποίημα «Τα γενέθλιά μου» και το «Λαϊκό νανούρισμα» σελ.54, «Διαβάζουμε την εικόνα της γέννησης του Χριστού» σελ.56, η 1 ^η δραστηριότητα σελ.57, το ποίημα «Είδα χτες το βράδυ στ' όνειρό μου» σελ.64, οι 1-4 από τις «Ιδέες για δραστηριότητες»
Θ.Ε.5 Τα παιδιά: Η χαρά και η ελπίδα του κόσμου	σελ.67, η 2 ^η δραστηριότητα σελ.68, η 1 ^η και η 3 ^η δραστηριότητα σελ.69, η 6 ^η και η 7 ^η δραστηριότητα σελ.70, «Ο Ιησούς παίρνει όνομα και γίνεται γιος του Νόμου», Η περιτομή του Χριστού και «Υπαπαντή: Ο Συμεών αναγνωρίζει τον Χριστό ως Θεό και Σωτήρα του κόσμου»

	σελ.71, «Παραδόσεις και έθιμα της γιορτής της Υπαπαντής» σελ.72, το ποίημα «Ο Δωδεκαετής» σελ.73, οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.75, η 2 ^η δραστηριότητα και το κείμενο « Η παιδική εργασία στον κόσμο. Οι αριθμοί της ντροπής» σελ.77-78, τα ποιήματα «Αναφιλητό» και «Ο παλιάτσος» σελ.78, η 2 ^η και η 3 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.6 Ιησούς Χριστός, ο Σωτήρας του κόσμου	σελ.81, οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.81-82, « Ο Μεσσίας που όλοι προσδοκούσαν» σελ.84, «Αρνήσεις και κατατρεγμοί» και η 3 ^η δραστηριότητα από το δεύτερο πλαίσιο σελ.86, η 3 ^η και η 4 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.7 «Χριστός Ανέστη» Γιορτάζοντας το Πάσχα	σελ.89, «Γιατί λέγεται Ακάθιστος Ύμνος»; σελ.102, οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.104, τα ποιήματα «Λαμπρή» και «Ανάσταση» σελ.106, οι «Ιδέες για δραστηριότητες»
Θ.Ε.8 Ο κόσμος μας, ένα στολίδι	σελ.111, το ποίημα «Γύρω γύρω όλοι» και η 2 ^η και η 4 ^η δραστηριότητα σελ.112, όλες οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.113, η 3 ^η δραστηριότητα σελ.114-115 «Ψαλμοί του Δαβίδ για την κτίση του Θεού», «Ψαλμός 104», «Ψαλμός 148» σελ.116, όλες οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.121, «Από την ελληνική ποίηση και μουσική» σελ.122-123, «Η αλφαβήτα της αγάπης» σελ.124, η 1 ^η δραστηριότητα

Δ' τάξη	
Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Προσευχή: Η επικοινωνία με τον Θεό	σελ.13-16, «Η προσευχή στη Βίβλο» και οι δραστηριότητες
Θ.Ε.3 Σπουδαία «παιδιά»	σελ.50, «Ο Δαβίδ ανακηρύσσεται βασιλιάς» σελ.53-54, όλα τα κείμενα και οι δραστηριότητες σελ.56, «Παιδιά που αγωνίζονται να βοηθήσουν την οικογένειά τους» και η «Δραστηριότητα» σελ.57, «Παιδιά σε δύσκολες καταστάσεις» σελ.58, η 3 ^η δραστηριότητα σελ.61, η 1 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.4 Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί	σελ.69-70, «Ένα σώμα με πολλά μέλη»
Θ.Ε.5 Ιεροί τόποι και ιερές πορείες	σελ.78, η 2 ^η δραστηριότητα σελ.79, όλα τα κείμενα και η «Δραστηριότητα» σελ.80, «Το ευλογημένο καράβι» σελ.81, η 1 ^η δραστηριότητα σελ.86-88, «Το ταξίδι του Ιωνά» και οι δραστηριότητες σελ.97, η «Δραστηριότητα»

Θ.Ε.6 Άγιοι της Εκκλησίας και του τόπου μας	σελ.100, «Πιστός στην αγάπη του Χριστού, Ο Χριστός στους μαθητές του» και η 2 ^η δραστηριότητα σελ.103-104, «Ο Άγιος Γεράσιμος και το λιοντάρι» σελ.108, «Άββας Πινούφριος»
Θ.Ε.7 Αγία Γραφή, το ιερό βιβλίο της εκκλησίας	σελ.114, η 1 ^η και η 2 ^η δραστηριότητα σελ.115, η 1 ^η δραστηριότητα σελ.119, «Ο Θεός δίπλα στον άνθρωπο» και οι «Δραστηριότητες» σελ.120, «Η ανάγκη του ανθρώπου να πλησιάσει τον Θεό»

Ε΄ τάξη	
Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Προφήτες της Βίβλου. Κλήση για μετάνοια και αναγγελία του Μεσσία	σελ.9, «Ο προφήτης Αμώς» σελ.10, «Ο προφήτης Ησαΐας» σελ.13, η 3 ^η δραστηριότητα σελ.17-18, «Η απάτη της αστρολογίας» σελ.19, η 2 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.2 «Εγώ είμι η Οδός, η Αλήθεια και η Ζωή». Η διδασκαλία του Χριστού	σελ.25, «Σχολεία του κόσμου σήμερα» σελ.32, «Οι αληθινοί μαθητές δεν ζητούν αξιώματα»
Θ.Ε.3 Συμπόρευση με όρια και κανόνες	σελ.42, όλα τα κείμενα σελ.43, η 1 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.4 Αναγνωρίζοντας και διορθώνοντας τα λάθη μας	σελ.46-47, «Ζητώντας συγχώρηση, δίνοντας συγχώρηση», «Η παραβολή του κακού δούλου» σελ.50, η 2 ^η και η 3 ^η δραστηριότητα σελ.51, «Ελέησόν με ο Θεός»: Η συντριβή του Δαβίδ σελ.54, «Σαούλ, Σαούλ, τι με διώκεις; »:Η μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου σελ.58, η 2 ^η και η 3 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.5 Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει στην ιστορία	σελ. 66-67, «Εικόνες και σύμβολα για την εκκλησία» και η 1 ^η δραστηριότητα σελ.68-71, όλα κείμενα
Θ.Ε.6 Αγώνας για την διαφύλαξη της αλήθειας	σελ.79, το κείμενο και οι «Δραστηριότητες» σελ.83-84, όλα τα κείμενα και οι «Δραστηριότητες» σελ.86, οι «Δραστηριότητες» σελ.87-88, όλα τα κείμενα σελ.89, η 1 ^η δραστηριότητα σελ.92, «Ιησούς Χριστός: Ο Σωτήρας του κόσμου», η 1 ^η και η 3 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.7 Ο Χριστιανισμός εξαπλώνεται στον κόσμο	σελ.103-104, «Ο ιερομόναχος Κοσμάς Γρηγοριάτης» σελ.106, 1 ^η και 2 ^η δραστηριότητα

Στ' τάξη	
Θεματικές ενότητες	Να μην αξιοποιηθούν από το βιβλίο του Μαθητή
Θ.Ε.1 Οι πρώτοι χριστιανοί: δυσκολίες και περιπέτειες	Σελ.14,η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ.16, η 1 ^η δραστηριότητα σελ.17- 18, όλα τα κείμενα σελ.19, η 1 ^η δραστηριότητα σελ.20, η 1 ^η δραστηριότητα σελ.22, η 2 ^η δραστηριότητα σελ.23, η «Ιδέα για δραστηριότητα»
Θ.Ε.2 Διωγμοί και εξάπλωση του χριστιανισμού. Πρόσωπα και μαρτυρίες	σελ.28, «Ποιοι ήταν οι σκληρότεροι διωγμοί;» σελ.29, «Άγιος Ιγνάτιος Αντιοχείας(περ. 50-107 μ.Χ.)» σελ.32, η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ.34-35, «Το Διάταγμα των Μεδιολάνων» και οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.38, οι «Ιδέες για δραστηριότητες»
Θ.Ε.3 Η Αγία Γραφή, ένα θεόπνευστο και διαχρονικό βιβλίο	Σελ.44, «Η θεοπνευστία της Αγίας Γραφής» σελ.45, οι «Ιδέες για δραστηριότητες» σελ.50-51, «Η Αγία Γραφή στο κέντρο της ζωής της εκκλησίας» και η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ.53,η 2 ^η δραστηριότητα
Θ.Ε.4 Ανακαλύπτοντας τα κείμενα της Καινής Διαθήκης	σελ.68, 3 ^η , 4 ^η και η 5η δραστηριότητα
Θ.Ε.5 Η Θεία Ευχαριστία: Πηγή και κορύφωση της ζωής της Εκκλησίας	σελ.76, το κείμενο «Η σημασία της χριστιανικής λατρείας για τους πιστούς» σελ.77, η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ.80-83 «Η διαρκής παρουσία του Χριστού στη Θεία Ευχαριστία», «Η θεία ευχαριστία έχει μεγάλη ιστορία» (όλα τα κείμενα)
Θ.Ε.6 Μνημεία και τόποι λατρείας: αποτυπώσεις της πίστης	σελ.92, η 2 ^η δραστηριότητα σελ.102-103, «Βυζαντινή ζωγραφική. Η αφήγηση της πίστης» και η «Ιδέα για δραστηριότητα» σελ.113, όλα τα κείμενα σελ.119 η 3 ^η δραστηριότητα

6. Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

1. Ο/η εκπαιδευτικός προσεγγίζει κριτικά τους διδακτικούς στόχους και τους προσαρμόζει στις μαθησιακές και εκπαιδευτικές ανάγκες της τάξης. Προτείνεται να δημιουργεί περιλήψεις, κατανοητούς ορισμούς κ.λπ., όπου είναι δυνατόν, ώστε με βάση αυτά ο μαθητής/η μαθήτρια στη συνέχεια να συσχετίζει έννοιες και να προχωρά τη σκέψη του, κάνοντας συγχρόνως αναγωγές στην πράξη. Επιπλέον, ο/η εκπαιδευτικός προτείνεται να δημιουργεί και να διαθέτει στους/στις μαθητές/ήτριες «εκπαιδευτικό υλικό» (π.χ. για επίκαιρα θέματα) και να τους/τις καθοδηγεί στην αναζήτηση και επεξεργασία πηγών, υλικού κ.λπ.

2. Ειδικότερα, είναι πολύ σημαντικό να υλοποιούνται προτεινόμενα σχέδια εργασίας καθώς έτσι, μέσα από ενεργητικές μεθόδους εμπλοκής των μαθητών/τριών, καλλιεργούνται οριζόντιες ικανότητες και πραγματοποιούνται πολλοί και επικαιροποιημένοι στόχοι, σύμφωνα με τις θεματικές του Προγράμματος Σπουδών.

3. Για τις επίκαιρες δραστηριότητες που προτείνονται, καθώς και για τα (προαιρετικά) σχέδια εργασίας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί το παρακάτω πρόσθετο υλικό: 1. Νομοθετικό πλαίσιο ενηλικίωσης, 2. Νομοθεσία εθνικότητας και ιθαγένειας, 3. Κείμενα και αποσπάσματα από ληξιαρχείο, 4. Αιτήματα που έχουν υποβληθεί από μετανάστες για επεξεργασία σε υπηρεσίες (μέσα από ιστοσελίδες), 5. Σύνταγμα της Ελλάδας, 6. Φωτογραφίες από τόπους λατρείας άλλων θρησκειών, 7. Συνθήκες για το περιβάλλον, 8. Διεθνής Αμνηστία, 9. Ελληνικό Συμβούλιο Προσφύγων, 10. Κείμενα για τη λειτουργία των σχολείων κατά το παρελθόν, 11. Ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας, 12. Υλικό για εναλλακτικές μορφές ενέργειας, 13. Εγχειρίδια ανακύκλωσης.

Επισημάνση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Ε΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α «ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (ΒτΔ) σελ. 59-90].
Α1. ΠΟΥ ΑΝΗΚΩ;	ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΗ Β' ΕΝΟΤΗΤΑ	
Α2 .ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΛΕΞΕΙΣ	Στο τέλος του μαθήματος και μέσα από τις δραστηριότητες επιδιώκεται να έχουν αποσαφηνιστεί η έννοια και η σκοπιμότητα των τριών τρόπων απόκτησης ιθαγένειας, δηλ.: α) με τη γέννηση β) με τη πολιτογράφηση, γ) με την υιοθεσία (<18 ετών).	Επικαιροποιημένη Νομοθεσία περί ιθαγένειας. Έντυπα (χωρίς ονόματα) που σχετίζονται με το ζήτημα (π.χ. Ληξιαρχείου, πιστοποιητικά Δήμου, βεβαιώσεις σχολείου, αιτήσεις πολιτογράφησης, ερωτήσεις που υποβάλλονται κατά τη συνέντευξη της πολιτογράφησης (διαθέσιμα στο διαδίκτυο), αιτήσεις υιοθεσίας κ.λπ.).
Α3. ΖΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	Προτείνεται να τονιστεί ότι κάθε άνθρωπος που ζει στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως Ιθαγένειας, έχει διαφορετικές υποχρεώσεις και δικαιώματα. Σημαντικό λοιπόν είναι να γίνουν σαφείς (και προτείνεται να κατηγοριοποιηθούν σε πίνακα) οι διαφορές δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του Έλληνα πολίτη (ο οποίος έχει την ελληνική Ιθαγένεια) και του αλλοδαπού πολίτη (π.χ. η Νάντια που είναι πολίτης Ουκρανίας και δεν έχει την ελληνική Ιθαγένεια), οι οποίοι όμως ζουν και εργάζονται και οι δύο στην Ελλάδα.	
Α4. ΠΕΡΙΚΛΗΣ, ΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ		
Α5. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΘΝΟΣ	ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΗ Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ	
Α6. ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	Στο τέλος της Β' ενότητας του βιβλίου προτείνεται να υλοποιηθεί σχέδιο εργασίας με τίτλο: «Οι μαθητές αποτυπώνουν τα άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με σχέδια. Σχολιάζουν με κείμενα το κάθε άρθρο». Καλό είναι οι εκπαιδευτικοί να ευαισθητοποιήσουν ήδη τους μαθητές/ήτριες με στοιχεία από την παρούσα ενότητα (Α6). Βοηθητικά, μπορούν να χρησιμοποιήσουν επιλεγμένα άρθρα από τη «Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού του 1989» (Η Σύμβαση υπάρχει στο Βιβλίο του Δασκάλου σελ. 75-90).	Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Προτείνεται προαιρετικά η υλοποίηση της δραστηριότητας με τίτλο: «Οι μαθητές αναζητούν στοιχεία και μελετούν την ιστορία της μετανάστευσης των Ελλήνων στην Ευρώπη και την Αμερική. Αναλύουν τις αιτίες, τις συνθήκες, τα προβλήματα» με τους παρακάτω ενδεικτικούς στόχους και θεματικές: 1. Κατανόηση της έννοιας «πατρίδα» και των διαφορετικών κρατών. 2. Μελέτη παραδειγμάτων και μορφών διάκρισης ρατσισμού και ξενοφοβίας, και ανάδειξη των συνεπειών σε όσους είναι θύματα

		<p>τέτοιων συμπεριφορών και εκδηλώσεων.</p> <p>3. Μελέτη των αιτιών μετανάστευσης των ανθρώπων (π.χ. οικονομικά, πολιτικά).</p> <p>4. Ιστορία μετανάστευσης των Ελλήνων (σε Ευρώπη, Αμερική, Αυστραλία).</p> <p>Προτεινόμενο υλικό για τη δραστηριότητα:</p> <p>1. Σχετικά γεγονότα της επικαιρότητας σε έντυπα (εφημερίδες) ή τηλεόραση.</p> <p>2. Λογοτεχνικά κείμενα και παραμύθια που σχετίζονται με το θέμα αυτό.</p> <p>3. Πληροφορίες για διαφορετικές θρησκείες και πολιτισμούς.</p> <p>4. Φωτογραφίες χώρων θρησκευτικής λατρείας.</p>
A7. ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΔΟΥΛΕΙΑ	<p>Προτεινόμενη «επίκαιρη» δραστηριότητα: Με τη βοήθεια του Σχεδίου πολιτικής προστασίας του σχολείου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υλοποιήσουν «επίκαιρη» δραστηριότητα για τους τρόπους πρόληψης και διαχείρισης προβλημάτων από φυσικές καταστροφές.</p>	
A8. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		
ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄ «ΕΧΟΥΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (ΒτΔ) σελ. 61-90]
A1. ΠΟΥ ΑΝΗΚΩ	ΜΕΤΑΦΕΡΘΗΚΕ ΑΠΟ Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ	<p>Προτεινόμενη προαιρετική δραστηριότητα για τον μαθητή «δημιουργικής γραφής», που μπορεί να ενταχθεί και να υλοποιηθεί σε αυτή την ενότητα:</p> <p>Τίτλος: <u>Είσαι φίλος, γίνε μέλος</u></p> <p>Στόχος: Ανάπτυξη του κριτικού κοινωνικού και πολιτικού γραμματισμού των παιδιών, ώστε να γίνουν οι αυριανοί δημοκρατικοί και ενεργοί πολίτες, μέσω των σχέσεών τους με τα μέλη της οικογένειας. Κατανόηση των τρόπων σύστασης ομάδων και τις μορφές της οικογένειας.</p> <p>Περιγραφή δραστηριότητας: Οι μαθητές και μαθήτριες διατυπώνουν γραπτώς τις σκέψεις</p>

		και τα συναισθήματά τους για την οικογένειά τους. Όποιο παιδί επιθυμεί περιγράφει/συστήνει την ομάδα αναφοράς του (όνομα, μορφή οικογένειας/ σκέψεις/ συμπεριφορές/συνήθειες/αξίες /προσδοκίες/συναισθήματα ομάδας-οικογένειας).
B1. ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΜΑΣ B2. ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΜΑΣΤΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ	Τα κεφάλαια B1 και B2 προτείνεται να διδαχτούν μαζί σε μια διδακτική ώρα. Είναι σημαντικό να κατανοήσουν οι μαθητές/ήτριες: α) τη διαφορά του «δικαιώματος» από το «προνόμιο» (έμφαση στο παράδειγμα της Ιωάννας και τη συμφωνία που είχε κάνει με τους γονείς της), β) το ότι το «δικαίωμα» και η «υποχρέωση» είναι αλληλοπροσδιοριζόμενα και ετεροκαθοριζόμενα.	
B3. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ	Προτεινόμενη «επίκαιρη» δραστηριότητα: Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει θέματα όπως: σχολική ζωή και δημοκρατικοί κανόνες (βία, επιθετικότητα, επίλυση προβλημάτων με ειρηνικές διαδικασίες), κοινωνικό ζήτημα οδικής ασφάλειας. Ενδεικτική περιγραφή: α) Συζήτηση για σχέση μαθητή με ενηλίκους – συνομηλίκους. β) Επεξεργασία κανόνων λειτουργίας σχολείου. γ) Έρευνα για το πώς διασφαλίζεται η ασφάλεια στο σχολείο. δ) Οργάνωση συζητήσεων με επιχειρηματολογία: το να αναφέρεις μια επίθεση αποτελεί μορφή προδοσίας; ε) Επεξεργασία κανόνων Οδικής Κυκλοφορίας. Συζήτηση για τις ποινές που πρέπει να επιβάλλονται στους παραβάτες. Επεξεργασία θεμάτων: αλκοόλ και οδήγηση, πώς συμπεριφέρομαι ως οδηγός και συνοδηγός. Προτάσεις και λήψη απόφασης για επίλυση αντίστοιχων προβλημάτων.	1. Κείμενα που αναφέρονται στον τρόπο λειτουργίας των σχολείων σε άλλες εποχές. 2. Εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας σχολείου. 3. Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας.
B4. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		
ΕΝΟΤΗΤΑ Γ' «ΖΟΥΜΕ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (BτΔ) σελ. 61-90].

A5. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΘΝΟΣ	<p>ΜΕΤΑΦΕΡΘΗΚΕ ΑΠΟ Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ.</p> <p>1. Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να δώσουν και περιγραφικούς ορισμούς των εννοιών κράτος-έθνος- λαός και να τις συσχετίσουν μεταξύ τους.</p> <p>2. Να διευκρινιστεί τι εννοούμε ότι «ο ανώτερος νόμος είναι το Σύνταγμα». Προτείνεται να τονιστεί η καθοριστική σημασία του Συντάγματος στη λειτουργία της δημοκρατίας και να γίνει σαφές ότι το Σύνταγμα προστατεύει από την αυθαίρετη εξουσία.</p>	<p>Σύνταγμα της Ελλάδας https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/</p>
Γ1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ;	<p>Προτείνεται να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η δημοκρατία είναι αλληλένδετη με το Σύνταγμα και ότι η κατάργηση του σημαίνει κατάλυση της δημοκρατίας.</p>	
Γ2. ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	<p>1. Προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να αναφερθούν στα συγκεκριμένα πρόσωπα που εκπροσωπούν τους θεσμούς (Π.τ.Δ., Πρωθυπουργός, πολιτικά κόμματα Βουλής κτλ.).</p> <p>2. Προτείνεται να δοθεί με ένα σαφές διάγραμμα πώς προκύπτουν η Βουλή, η κυβέρνηση και ο Π.τ.Δ.</p> <p>3. Θεωρείται σημαντικό να πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα των «εκλογών» στην τάξη, υπό την εποπτεία του/της εκπαιδευτικού, ώστε αυτή να έχει παιδαγωγική αξία.</p>	
Γ3. ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ	<p>Στο κεφάλαιο Γ3 προτείνεται να εξηγηθεί στους/στις μαθητές/ήτριες μέσω απλών διαγραμμάτων και παραδειγμάτων, μόνον ο τρόπος σχηματισμού και λειτουργίας του Ελληνικού Κοινοβουλίου.</p>	
Γ4. Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΜΑΣ ΖΩΗ		
Γ5. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		
ΕΝΟΤΗΤΑ Δ΄ «ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΜΕ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ»	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ/ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ/ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ/ΟΔΗΓΙΕΣ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ [ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (ΒτΔ) σελ. 61-90].
Δ1. ΕΡΕΥΝΩ ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΖΩ	<p>Προτείνεται οι ομάδες των μαθητών/τριών να εργαστούν βιωματικά με παραδείγματα για εξάσκηση.</p>	
Δ2. ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ	<p>Στο κεφάλαιο Δ2 προτείνεται να εξηγηθεί στους/στις μαθητές/ήτριες μέσω απλών διαγραμμάτων και παραδειγμάτων, μόνον ο τρόπος σχηματισμού και λειτουργίας του Δημοτικού Συμβουλίου.</p>	

Δ3. Ο ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΚΑΙ ΔΡΑ		
Δ4. ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΩΣ ΤΩΡΑ;		
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ</p> <p>Η υλοποίηση των συγκεκριμένων σχεδίων προτείνεται να γίνει ως εξής: Το 1^ο σχέδιο με τίτλο: «Οι ενεργοί πολίτες “χτίζουν” το αειφόρο σχολείο» (οδηγίες στη σελ. 52 στο Βιβλίο του Δασκάλου) να υλοποιηθεί με το τέλος της Α΄ ενότητας. Το 2^ο και το 3^ο Σχέδιο, με τίτλους «Ο ενεργός πολίτης συμμετέχει στην ανάπτυξη του τόπου του» (οδηγίες και υλικό δίνονται στη σελ. 54 του Β.τ.Δ.) και «Οι πολίτες εκφράζονται συλλογικά στον Δήμο τους» (οδηγίες και υλικό δίνονται στη σελ. 57 του Β.τ.Δ.) αντίστοιχα, να υλοποιηθούν με το τέλος της Δ΄ Ενότητας.</p>		

ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ /ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ/ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
1η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ – Το άτομο και η κοινωνία		
Εισαγωγικό Επαναληπτικό Κεφάλαιο Υλης της Ε΄ τάξης.	<p>Προτείνονται: Επανάληψη ύλης που διδάχθηκε στην Ε΄ τάξη. Εξέταση κατανόησης και εμπέδωσης εννοιών που διδάχθηκαν. Εντοπισμός προϋπάρχουσας γνώσης και διάγνωση δυσκολιών.</p> <p>Αξιοποίηση των διαθεματικών μακροεννοιών άτομο-σύνολο, αλληλεξάρτηση, επικοινωνία, σύστημα.</p> <p>Βιωματική Δραστηριότητα ανάπτυξης και ανάδειξης όρων και κανόνων τάξης και σχολικής ζωής.</p> <p>Προτείνεται να πραγματοποιηθεί βιωματική δραστηριότητα εντοπισμού, καταγραφής και ανάδειξης των κανόνων της τάξης σε ομαδοσυνεργατικό πλαίσιο. Οι μαθητικές μικροομάδες με διαδικασίες καθοδηγούμενης διερεύνησης εντοπίζουν και διατυπώνουν έναν ή περισσότερους κανόνες της τάξης (όχι πάντως όλους τους κανόνες από την αρχή, μιας και η διαδικασία είναι συνεχής και έχει στόχο την ανάπτυξη σχέσεων ισοτιμίας, αλληλεπίδρασης αμοιβαιότητας και συνευθύνης) για ένα συγκεκριμένο θέμα (π.χ. ασφάλεια, καθαριότητα, τρόπος εργασίας, τρόπος επικοινωνίας, όροι συνεργασίας, ρόλοι μελών ομάδων, παιχνίδι). Στη συνέχεια σε ολομέλεια οι μαθητές/ήτριες ψηφίζουν την προτιμότερη διατύπωση του κανόνα με τη μορφή δικαιώματος-υποχρέωσης, αλλά και πιθανών συνεπειών παραβίασης της συμφωνίας. Κατόπιν με ανάλογες δημοκρατικές διαδικασίες αναλαμβάνουν ποιος/-οί/-ές θα τον γράψουν, θα τον παρουσιάσουν και θα τον αναρτήσουν στην τάξη. Στην όλη διαδικασία ο/η εκπαιδευτικός προσανατολίζει, οργανώνει, συντονίζει, επεξηγεί, διευκολύνει,</p>	<p>Ψηφιακά Διδακτικά Εγχειρίδια για το Δημοτικό: http://ebooks.edu.gr/new/course-main.php?course=DSDI-M-F103</p>

	υποστηρίζει και κατευθύνει τις διαδικασίες. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί και για την ανάπτυξη σχετικού σχεδίου εργασίας.	
Ενότητα Α΄: Η Οικογένεια		
Αξιοποίηση εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της ενότητας ως σχηματική αναφορά στα υπό μελέτη θέματα. Εμπλουτισμός του εννοιολογικού χάρτη ως διδακτική δραστηριότητα (και στον διαδραστικό πίνακα, εφόσον είναι διαθέσιμος).		
Κεφάλαιο 1ο: Η οικογένεια, τα μέλη της και οι μεταξύ τους σχέσεις	Έμφαση στην ετυμολογική διερεύνηση της έννοιας της οικογένειας (οίκος+γένος). Διατύπωση συμπερασμάτων. Εμπλουτισμός εννοιολογικού χάρτη με νέες διασυνδέσεις, π.χ. μορφές οικογένειας, κανόνες-συμφωνίες, ρόλοι και όροι εύρυθμης λειτουργίας οικογενειακής ζωής.	
Κεφάλαιο 2ο: Ρόλοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας		
Κεφάλαιο 3ο: Δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικογένεια	Σε συνέχεια με το προηγούμενο κεφάλαιο μέσα από καθοδηγούμενη διερεύνηση (κινητοποίηση με εστιασμένες ερωτήσεις από το ειδικό στο γενικό) εντοπίζονται πιθανά προβλήματα, δυσκολίες και δυσλειτουργίες στην οικογένεια και εξετάζονται ως αποτελέσματα ανεκπλήρωτων αναγκών που δυσχεραίνουν την εύρυθμη οικογενειακή λειτουργία. Μέσα από καθοδηγούμενη διερεύνηση σε πλαίσιο μαθητικών μικρο-ομάδων οι μαθητές συνθέτουν συμπεράσματα για τους τρόπους με τους οποίους οι οικογένειες υπερβαίνουν τις δυσκολίες (συζήτηση, δέσμευση για συγκεκριμένες συμπεριφορές, κανόνες-δικαιώματα-υποχρεώσεις, αλληλοσεβασμός, αλληλοκατανόηση). Στην περίπτωση που η υπέρβαση των δυσκολιών κρίνεται ως αδύνατη, αναζητούνται λύσεις από τον νόμο (Οικογενειακό δίκαιο) και την υποστήριξη της πολιτείας (μέσω υποστηρικτικών φορέων).	Φορείς Στήριξης της Οικογένειας http://www.1dype.gov.gr/?page_id=1488 https://www.hamogelo.gr/gr/el/kentra-stiriksis/
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ: Το σχέδιο εργασίας με θέμα «Το Οικογενειακό Δέντρο» προτείνεται ως διεπιστημονική ή/και διαθεματική προσέγγιση της θεώρησης των θεμάτων της οικογένειας ως θεσμού, αλλά και ως βιωματική εφαρμογή, με στόχο την εμπέδωση και προέκταση των γνώσεων και των αντιλήψεων των μαθητών και μαθητριών.		
Ενότητα Β΄: Το Εκπαιδευτικό Σύστημα		

<p>Κεφάλαιο 1ο: Το εκπαιδευτικό σύστημα και το σχολείο</p>	<p>Η εισαγωγή στην ενότητα προτείνεται να ξεκινήσει από το 2 ο κεφάλαιο «Ένα σχολείο για όλους». Μέσα από τη συνεχιζόμενη ενασχόληση με τη διαμόρφωση κανόνων τάξης που έχει εγκαινιαστεί και συνεχίζεται ως μαθητική υποχρέωση και δέσμευση, η έννοια της ισότητας ως ισοτιμίας όλων των συμμαθητών/τριών είναι μια βιωμένη πραγματικότητα, η οποία στο παρόν κεφάλαιο μένει να γίνει αντιληπτή ως θεσμός. Κομβικές έννοιες είναι: η εκπαίδευση, το εκπαιδευτικό σύστημα – η υποχρεωτική και δωρεάν Εκπαίδευση – οι Βαθμίδες της Εκπαίδευσης.</p>	
<p>Κεφάλαιο 2ο: Ένα σχολείο για όλους</p>	<p><i>Ο/η εκπαιδευτικός προτείνεται να δώσει έμφαση στα εξής:</i> Παροχή ίσων και αντισταθμιστικών ευκαιριών στην εκπαίδευση. Έμφαση στην ισοτιμία ως δικαίωμα που κατοχυρώνεται με τη δωρεάν φοίτηση όλων και την πρόσθετη θεσμική υποστήριξη όσων έχουν ανάγκη. Αξιοποίηση εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της θεματικής ενότητας «Το Εκπαιδευτικό Σύστημα» ως σχηματική αναφορά στα υπό μελέτη θέματα. Εμπλουτισμός του εννοιολογικού χάρτη ως διδακτική δραστηριότητα (και στον διαδραστικό πίνακα εφόσον είναι διαθέσιμος). Παραδείγματα από εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών. Προτείνεται επίσης να αξιοποιηθούν πιθανές εμπειρίες παιδιών που έχουν έρθει ή κατάγονται από άλλες χώρες.</p>	<p>http://www.minedu.gov.gr/</p>
<p>ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ανάπτυξη-δημιουργία εννοιολογικού χάρτη για τον τρόπο διοίκησης, ή οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου. Το συγκεκριμένο σχέδιο εργασίας μπορεί να επιμεριστεί στις μαθητικές μικρο-ομάδες και το αποτέλεσμα να αναπαρασταθεί ψηφιακά και πολυμεσικά με τη χρήση λογισμικών εννοιολογικής χαρτογράφησης με τη συνεργασία και σύμπραξη και του/της εκπαιδευτικού πληροφορικής.</p>		
<p style="text-align: center;">Ενότητα Γ΄: Η Εκκλησία</p> <p>Η ενότητα αυτή μπορεί να μελετηθεί από τις μαθητικές μικρο-ομάδες που καλούνται να εντοπίσουν τις εκκλησίες των ενοριών τους. Ενδεχομένως μπορεί να αποτυπωθεί και σε χάρτη, αν υπάρχει η δυνατότητα αξιοποίησης του διαδραστικού πίνακα, ή να παρουσιαστεί με προβολέα και υπολογιστή σε δίκτυο μέσα από ψηφιακούς χάρτες ή σε μικρογραφία χάρτη της περιοχής ανά ομάδα. Αξιοποίηση εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της ενότητας ως σχηματική αναφορά στα υπό μελέτη θέματα. Εμπλουτισμός του εννοιολογικού χάρτη ως διδακτική δραστηριότητα.</p>		
<p>Κεφάλαιο 1ο: Η Εκκλησία της Ελλάδος</p>	<p>Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα εξής: Εκκλησία – ορισμός της έννοιας (σύντομη ετυμολογική διερεύνηση του όρου) Όροι και κανόνες οργάνωσης και διοίκησης Διοίκηση-Ιεραρχία-Βαθμοί Έργο της Εκκλησίας</p>	<p>Ιστοσελίδα της Εκκλησίας της Ελλάδος: http://www.ecclesia.gr/</p>

<p>Κεφάλαιο 2ο: Άλλα θρησκευόμενα στην Ελλάδα</p>	<p>Άλλα δόγματα (καθολικοί, προτεστάντες, ευαγγελιστές, κ.ά.) ή θρησκείες (Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός, Μωαμεθανισμός, Ινδουισμός, Βουδισμός, κ.ά.) παραδείγματα ναών διαφορετικών θρησκειών. Ελευθερία πίστης-Ανεξιθρησκία-Σεβασμός για την πίστη του «άλλου». Δυνητική συμπλήρωση του εννοιολογικού χάρτη</p>	
<p>ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Το προτεινόμενο σχέδιο εργασίας μπορεί να έχει θεματική σχετική με την Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση («Τα ξωκλήσια του τόπου μας», «Η Τέχνη στην Ορθόδοξη Παράδοση») ή και με γενικότερα θέματα θρησκείας («Τόποι θρησκευτικής πίστης στον κόσμο μας», «Ναοί και τόποι θρησκευτικής λατρείας σε διαφορετικούς πολιτισμούς»).</p>		
<p style="text-align: center;">Ενότητα Δ΄: Οργάνωση κοινωνικής και πολιτικής ζωής Προτείνεται αξιοποίηση και εμπλουτισμός εννοιολογικού χάρτη στην αρχή της ενότητας Προτείνονται αλλαγές στη σειρά διδασκαλίας των κεφαλαίων της ενότητας</p>		
<p>Κεφάλαιο 5ο: Οργανωμένες ομάδες – Σύλλογοι</p>	<p>Το Κεφάλαιο 5 προτείνεται να διδαχθεί στην αρχή της ενότητας με έμφαση στη δημοκρατική εκλογή αντιπροσώπων σε οργανωμένες ομάδες. (Αξιοποίηση βιωμάτων παιδιών από τυχόν συμμετοχή τους σε διαφορετικές ομάδες-συνλόγους εντός και εκτός σχολείου). Βιωματική δραστηριότητα: Εκλογή αντιπροσώπων τάξης που θα μετέχουν σε ενδοσχολικές συλλογικές δραστηριότητες, όπως η λειτουργία δανειστικής βιβλιοθήκης, η λειτουργία του σχολικού συνεταιρισμού, η έκδοση μαθητικής εφημερίδας, η ενημέρωση της ιστοσελίδας του σχολείου με αναρτήσεις, ενημερώσεις, προσκλήσεις, παρουσιάσεις.</p>	<p>Αναζήτηση πολιτιστικών συλλόγων “Big Issues in Small Hands” Εκλογές Σχολικού Συμβουλίου (Μαθητών) http://1dim-vront.chi.sch.gr/index.php/big-issues-in-small-hands</p>
<p>Κεφάλαιο 3ο: Οι εκλογές στον Δήμο</p>	<p>Σε φυσική συνέχεια των εκλογών στην τάξη και το Δημοτικό σχολείο γίνεται εισαγωγή στην εκλογική διαδικασία για την ανάδειξη του Δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου.</p>	<p>Υπουργείο Εσωτερικών: http://www.ypes.gr/el/elections/cityelections/</p>
<p>Κεφάλαιο 1ο: Οι Δήμοι και οι Κοινότητες στην Ελλάδα</p>	<p>Αναφορά στη σημερινή ισχύουσα διοικητική διαίρεση της χώρας μας. Αξιοποίηση προηγούμενων γνώσεων από τη Γεωγραφία και την Ιστορία του τόπου μου αλλά και από τα Θρησκευτικά (ενορίες, θρησκευτικά μνημεία, τόποι θρησκευτικής παράδοσης και προσκυνήματα στον τοπικό Δήμο ή την κοινότητα).</p>	<p>Ένωση Περιφερειών Ελλάδας: https://www.enpe.gr/el/perifereies</p>
<p>Κεφάλαιο 2ο: Οργάνωση – Διοίκηση των Δήμων και Κοινοτήτων</p>	<p>Η ενότητα ολοκληρώνεται με το Κεφάλαιο 2: <i>Οργάνωση και Διοίκηση των Δήμων και Κοινοτήτων</i> (καταληκτικό κεφάλαιο της Θεματικής Ενότητας) στο οποίο μπορούν να ενταχθούν προς διδακτική αξιοποίηση και στοιχεία από το Κεφάλαιο 4: Η οικονομική οργάνωση των Δήμων.</p>	<p>Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας: https://www.kedke.gr/el/index.php</p>

2η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ – Το άτομο και η Πολιτεία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ /ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ/ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
Ενότητα Α' – Κράτος και Πολίτευμα		
Κεφάλαιο 1ο: Το κράτος	<p>Επισημαίνεται η σημασία της αναφοράς στα βασικά στοιχεία του ελληνικού κράτους (βλ. επίσης σχετική δραστηριότητα του κεφαλαίου).</p> <p>Θεωρούμε ότι πρέπει στο συγκεκριμένο κεφάλαιο να γίνει παράλληλα αναφορά και στην έννοια του Έθνους (με τον τρόπο που γίνεται στο βιβλίο της Ε΄) ώστε να μπορέσει ο μαθητής/η μαθήτρια να προσεγγίσει πιο ομαλά τις έννοιες του λαού, του πολίτη, του μετανάστη, της ιθαγένειας. Επίσης, μπορεί να γίνει αναφορά στη σχέση των αλλοδαπών μεταναστών με το ελληνικό κράτος και το ελληνικό έθνος. Έτσι και σε αυτή την τάξη θα συνεχιστεί η γνωστική διαδικασία εμπέδωσης της σχέσης μεταξύ έθνους και κράτους, όπως έχει ξεκινήσει από το κεφάλαιο 5 του βιβλίου της Ε΄ τάξης.</p>	<p>Εξέταση (διαθεματικά) της εξέλιξης των εθνικών συνόρων στην Ευρώπη τα τελευταία 1000 χρόνια μέσω διαδραστικού ειδικού εκπαιδευτικού προγράμματος.</p> <p>Στοιχεία από τον ΟΗΕ για το φαινόμενο της μετακίνησης πληθυσμών στον σύγχρονο κόσμο.</p>
Κεφάλαιο 2ο:Το πολίτευμα και οι μορφές του	<p>Αυτά τα δύο κεφ. μπορούν να δοθούν περιληπτικά επειδή υπάρχει εκτενής αναφορά στο δημοκρατικό πολίτευμα και στη λειτουργία της Βουλής στην προηγούμενη τάξη (ενότητα Γ΄). Εάν το επίπεδο της τάξης το επιτρέπει προτείνουμε να γίνει αναφορά και στην πολιτική διαδικασία του δημοψηφίσματος και στον ρόλο του στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αναφορά στο θεσμό της Βουλής των Εφήβων.</p>	<p>Αναφορά σε δημοσιεύματα και προεκλογικά διαγράμματα δημοσκοπήσεων και μετεκλογικά αποτελεσμάτων εκλογών. Μέσα από αυτά μπορεί να προσεγγιστεί ευχερέστερα ο τρόπος λειτουργίας του ισχύοντος στην Ελλάδα δημοκρατικού πολιτεύματος.</p> <p>Βιωματική δράση με εφαρμογή δημοκρατικών διαδικασιών στο μικρόκοσμο της τάξης για λήψη μιας απόφασης που αφορά όλους.</p>
Κεφάλαιο 3ο:Το Δημοκρατικό Πολίτευμα		
Κεφάλαιο 4 ο: Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας	<p>Περισσότερη προσοχή προτείνεται να δοθεί στο διαχωρισμό των εξουσιών, στη λειτουργία της δικαστικής και εκτελεστικής εξουσίας και στην απονομή της δικαιοσύνης.</p>	<p>www.efivoi.gr/</p>
Κεφάλαιο 5ο: Το ελληνικό Σύνταγμα	<p>Εδώ μπορεί να γίνει εκτενέστερη αναφορά στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (δικαίωμα ιδιοκτησίας, άσυλο κ.λπ.), αλλά και στις παράλληλες υποχρεώσεις των πολιτών (κοινωνική αλληλεγγύη, συμμετοχή στα φορολογικά βάρη κ.λπ.). Σε συνδυασμό με την Ιστορία, μπορεί να γίνει αναφορά στις προσπάθειες που έκαναν οι Έλληνες από τα πρώτα χρόνια του απελευθερωτικού αγώνα (1821) να συντάξουν επίσημη γραπτή νομοθεσία. Μπορεί να εισαχθεί η έννοια του κράτους δικαίου.</p>	<p>http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/</p>

<p>ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Αναφορά στην Κοινωνία των Πολιτών. Ακολουθείται η διαλογική διαδικασία. Επιλέγεται ένα υπαρκτό πρόβλημα από την καθημερινότητα της γειτονιάς, του δημοτικού διαμερίσματος ή του δήμου/κοινότητας των παιδιών, μια ομάδα παιδιών υποδύεται τους θιγόμενους πολίτες και άλλοι μαθητές τους σχετιζόμενους κρατικούς φορείς. Γίνεται διαλογική συζήτηση και αναπτύσσεται επιχειρηματολογία με βάση αναγνωρισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις των πολιτών και του κράτους. Υπογραμμίζεται η σημασία της διεκδίκησης των συγκεκριμένων δικαιωμάτων και η συμμετοχή «από κάτω προς τα πάνω» των πολιτών σε συλλογικές διαδικασίες για θέματα που τους αφορούν.</p>		
<p>Ενότητα Β΄ : Κράτος και πολίτης</p>		
<p>Κεφάλαιο 1ο : Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη</p>	<p>Τα πνευματικά δικαιώματα μπορούν να αναφερθούν περιληπτικά ως υποκατηγορία των γενικότερων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Μπορούν να αναζητηθούν σε ένα οποιοδήποτε βιβλίο τα σημεία που αναφέρονται στην προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, στον μοναδικό αριθμό ISBN του κάθε βιβλίου, καθώς και στη διαδικασία της φωτοτυπίας.</p>	<p>Συνήγορος του πολίτη http://www.synigoros.gr/ συνήγορος του παιδιού http://www.0-18.gr/ Παγκόσμια διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων</p>
<p>Κεφάλαιο 2ο – Πνευματικά δικαιώματα</p>		
<p>Κεφάλαιο 4ο: Η ενημέρωση του πολίτη</p>	<p>Θεωρείται σκόπιμο να δοθεί έμφαση σε έναν αρχικό «αλφαριθμητισμό» των παιδιών στην κριτική χρήση των ΜΜΕ ως διαύλων πληροφόρησης και επικοινωνίας (κριτικός τρόπος διαχείρισης της πληροφορίας και των “fake news”). Σε δεύτερο στάδιο μπορεί να γίνει αναφορά σε τεχνολογικά νέα μέσα επικοινωνίας και στην πολιτική τους ισχύ καθώς και στην ιδιαίτερη προσοχή την οποία πρέπει να επιδεικνύουν τα ΜΜΕ σε σχέση με τα παιδιά. Αναφορά στην Ανεξάρτητη Αρχή Τηλεπικοινωνιών.</p>	<p>www.eett.gr</p>
<p>Κεφάλαιο 3ο: Πολιτική άμυνα και πολιτική προστασία</p>	<p>Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα φαινόμενα του καύσωνα στις πόλεις και των πυρκαγιών στην ελληνική ύπαιθρο και στους τρόπους αντιμετώπισής τους.</p>	<p>https://www.civilprotection.gr/el</p>
<p>ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ</p>		
<p>Αναφορά στα σύγχρονα εργαλεία επικοινωνίας-μεταφοράς πληροφορίας μέσω φορητών συσκευών (έξυπνα τηλέφωνα-ταμπλέτες), στον ρόλο που έχει πλέον η χρήση τους στην καθημερινότητα των πολιτών, καθώς και στους κινδύνους και τις παγίδες που κρύβει. Αξιοποιείται και διευρύνεται η εμπειρία των παιδιών στο θέμα.</p>		

<p>3η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ – Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση</p> <p>Να παραχθούν εννοιολογικοί χάρτες με κατάλληλους συνδέσμους και ρήματα ή να μελετηθούν οι εννοιολογικοί χάρτες του εγχειριδίου</p>		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ / ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ / ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
<p>Ενότητα Α΄ – Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα</p>		
<p>Κεφάλαιο 1ο: Η Ευρωπαϊκή Ένωση: όργανα και λειτουργίες της</p>	<p>Τα βασικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναφερθούν επιγραμματικά.</p>	<p>Να δημιουργηθεί εννοιολογικός χάρτης σε ολομέλεια με τις τρεις αυτές θεματικές (βασικά όργανα, η Ελλάδα-σταθμοί, περιοχές</p>

Κεφάλαιο 2ο: Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση	<p>Η διαδικασία ένταξης της Ελλάδας συνοπτικά (μόνο φάσεις χωρίς λεπτομέρειες). Οι τομείς συνεργασίας των κρατών-μελών να παρουσιαστούν συνοπτικά (μόνον επιγραμματικά) ή να μην αξιοποιηθούν διδακτικά.</p>	<p>συνεργασίας) ώστε να μείνει χρόνος για δραστηριότητες με το νόμισμα και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό</p>
Κεφάλαιο 3ο: Σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης	<p>Η δραστηριότητα - έρευνα σε ομάδες του κεφαλαίου 2 για την επιλογή χώρας μελέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κ.λπ. μπορεί να αντικατασταθεί ή να τροποποιηθεί και να γίνει πάνω στο νόμισμα - ευρώ, όπως περιγράφεται στο προτεινόμενο σχέδιο βιωματικής εργασίας «Το νόμισμα και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός» (βλ. τέλος Ενότητας Β').</p>	

Ενότητα Β' : Οι Ευρωπαίοι Πολίτες		
Κεφάλαιο 1ο: Λαοί και πολιτισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης	<p>Να γίνει η δραστηριότητα «Ας μάθουμε να λέμε «καλημέρα» σε κάποιες από τις γλώσσες των χωρών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση».</p> <p>Η δραστηριότητα «παραμυθοσαλάτα», ενώ είναι μια ενδιαφέρουσα δραστηριότητα, απαιτεί χρόνο γιατί οι μαθητές/ήτριες δεν γνωρίζουν όλους τους παιδικούς κινηματογραφικούς ήρωες. Προτείνουμε να μη γίνει ή να γίνει στο μάθημα της πληροφορικής (δημιουργία κόμικ, εισαγωγή εικόνας).</p>	<p>«Ας μάθουμε να λέμε «καλημέρα» σε κάποιες από τις γλώσσες των χωρών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Περιγραφή: Σε χαρτάκια με το σχήμα της χώρας στον χάρτη γράφονται οι 27 “καλημέρες” και η χώρα και κάθε μαθητής παίρνει ένα χαρτάκι. Οι μαθητές περιφέρονται στον χώρο με μουσική τον ύμνο της Ε.Ε. ή άλλη. Όταν η μουσική σταματήσει, καλημερίζονται «στη γλώσσα τους» με τους διπλανούς τους και ανταλλάσσουν χαρτάκια. Τα καλημερίσματα συνεχίζονται ώσπου να πάρουν όσο γίνεται περισσότερες “καλημέρες” από διάφορες χώρες. Η δραστηριότητα μπορεί να γίνει ως εισαγωγική δραστηριότητα της ενότητας ευρωπαϊκή ένωση. Στη συνέχεια συνθέτουμε τον χάρτη της Ε.Ε με τις “καλημέρες” και τις χώρες.</p>
Κεφάλαιο 2ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων Πολιτών	<p>Η ενότητα μπορεί να προσεγγιστεί με βάση τον σχεδιασμό ταξιδιού ενός ευρωπαίου πολίτη από την χώρα που διαμένει σε μια οποιαδήποτε άλλη χώρα. (Ποιες οι ιδιαιτερότητες κάθε χώρας; Τι θα προσέξει; Τι δικαιώματα και τι υποχρεώσεις έχει; Καταγραφή σε έναν μεγάλο χάρτη).</p>	

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Το νόμισμα και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός». Ο/η εκπαιδευτικός ετοιμάζει τα νομίσματα του ευρώ που έχουν εκδοθεί από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε φακέλους έχει συγκεντρωμένο το υλικό που θα επεξεργαστούν οι ομάδες (π.χ. τις πληροφορίες για τις μορφές που απεικονίζονται σε κάθε ευρώ). Διερευνώνται θέματα όπως: Ποιες χώρες έχουν το κοινό νόμισμα, ποιες όχι και γιατί, τι απεικονίζουν τα νομίσματα ανά χώρα και με τι σχετίζονται. Προτείνεται να γίνει πίνακας. Μπορεί να γίνουν ερωτήσεις επέκτασης: Πότε στο παρελθόν υπήρχε πολιτική ή νομισματική ένωση; Τι έγινε στη συνέχεια με το κοινό ταμείο; Τι προβλέπεται για το μέλλον; Πολιτική, πολιτισμική ή νομισματική ένωση; Από τα αρχαία νομίσματα στα σύγχρονα είδη τους.

4η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Το άτομο και η Διεθνής Κοινότητα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΛΗΣ / ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ/ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ
Ενότητα Α΄ : Διεθνείς Οργανισμοί και Οργανώσεις		
Κεφάλαιο 1ο : Παγκόσμια προβλήματα	<p>Η δραστηριότητα με την έλλειψη νερού μπορεί να γίνει για οποιοδήποτε άλλο παγκόσμιο πρόβλημα (φτώχεια, πόλεμος, προσφυγιά, βία, κλιματική αλλαγή, κλιματική κρίση, ρύπανση του περιβάλλοντος, ρατσισμός, ναρκωτικά, έλλειψη τροφής, νερού, στέγης, εργασίας κ.λπ.). Μπορεί να γίνει σε συνδυασμό με τη διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας</p> <p>Ενδεικτικά:</p> <p>Οι μαθητές/ήτριες παρακολουθούν τις ειδήσεις δύο ημερών και καταγράφουν τα προβλήματα που υπάρχουν στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον. Φτιάχνουν έναν χάρτη με τα κοινωνικά-οικονομικά και πολιτικά προβλήματα στις διάφορες χώρες και ηπείρους.</p> <p>Συζητούν και επιχειρηματολογούν για διάφορα θέματα, μιλούν με ειδικούς που καλούνται στο χώρο του σχολείου: οικονομολόγους, λογοτέχνες, καλλιτέχνες, πολιτικούς, νομικούς.</p> <p>Προβλήματα της παγκοσμιοποίησης (ανεργία ομοιογένεια-ομοιομορφία ανισότητες και έντονες διαφορές προωθεί τον καταναλωτισμό).</p>	<p><i>COMPASS Ένα Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για νέους/ες</i> http://www.minedu.gov.gr/publications/docs2012/120517_compass_edition_gr.pdf</p> <p><i>«Περάσματα»: ένα παιχνίδι ευαισθητοποίησης για τη ζωή των προσφύγων</i> https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2019/07/PASSAGES_GREEK_FINAL.pdf</p> <p><i>Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων (6 – 18 ετών)</i> https://www.unhcr.org/gr/ekpaideutiko_yliko</p>
Κεφάλαιο 2ο: Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών	<p>Σε εννοιολογικό χάρτη οι μαθητές/ήτριες αποτυπώνουν ομαδικά διεθνείς οργανώσεις ή ομάδες και διεθνείς οργανισμούς. Καταγράφουν τι διασφαλίζουν (υγεία, ειρήνη, προστασία δικαιωμάτων, κ.λπ.)</p>	<p>Υλικό από τη Διεθνή Αμνηστία https://www.amnesty.gr/ekpaideytiko-yliko</p>
<p>ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Οι μαθητές/ήτριες καταγράφουν τα προϊόντα που καταναλώνουν και φτιάχνουν έναν χάρτη με τις χώρες προέλευσής τους. Αναφέρουν τις χώρες προέλευσης, τον τρόπο παρασκευής και επεξεργασίας, το κόστος, τον τρόπο μετακίνησης. Καταγράφουν από ποιες χώρες κυρίως προέρχονται τα προϊόντα. Συζητούν για το αν οι γονείς τους είχαν παρόμοια προϊόντα κατά τις προηγούμενες δεκαετίες και καταγράφουν την ιστορική εξέλιξη του φαινομένου. Φτιάχνουν ένα μοντέλο του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.</p>		

Ενότητα Β΄ : Τα ανθρώπινα δικαιώματα

Προτείνεται να γίνει μια εργασία κατά τη διάρκεια της χρονιάς με θέμα «Ένα Ημερολόγιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων-Κάθε ημέρα του χρόνου είναι η ημέρα ενός ανθρώπινου δικαιώματος» από το COMPASITO. Η/ο εκπαιδευτικός προετοιμάζει το ημερολόγιο και κάθε μέρα τοποθετούνται τα αντίστοιχα δικαιώματα που εορτάζονται και τιμώνται. Με τον τρόπο αυτό γίνεται αναφορά στα δικαιώματα του ανθρώπου και δημιουργείται ένα πλαίσιο για συζήτηση σχετικά με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Κεφάλαιο 1ο: Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Μπορούν να αντικατασταθούν οι δραστηριότητες του εγχειριδίου με το επιτραπέζιο παιχνίδι «Πόσο καλά γνωρίζεις τα δικαιώματά σου;» Compasito σελ. 82-88
6α, Γνωρίζεις τα Δικαιώματα Σου;

Compasito Μικρή Πυξίδα, Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Παιδιά

Κεφάλαιο 2ο: Τα δικαιώματα του παιδιού

Μπορεί να γίνει η δραστηριότητα-παιχνίδι «κόκκινος συναγερμός» από το εκπαιδευτικό πακέτο compasito (σελ. 153-158) και να συζητηθεί ο ρόλος των οργανισμών στην προστασία των δικαιωμάτων αυτών. Μπορούν να συμβουλευτούν και το σχολικό εγχειρίδιο της ΚΠΑ.

<https://www.synigoros.gr/paidi/downloads/dsdp.pdf>

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Έχουν τα παιδιά όλο του κόσμου δικαίωμα στην εκπαίδευση;

Ενδεικτικά ερωτήματα

- Μπορούν ισότιμα τα παιδιά να εκπαιδευτούν σε όλες τις χώρες; Υπάρχουν παιδιά που εργάζονται και δεν πηγαίνουν σχολείο; Ποιες άλλες κατηγορίες παιδιών δεν παρακολουθούν συστηματικά και γιατί;
- Υπάρχουν ανισότητες και αντιθέσεις (αγόρια-κορίτσια, κοινωνικές ανισότητες-αντιθέσεις).

Αναλφαβητισμός-Εγγραμματισμός.

- Υπάρχουν αναλφάβητοι στην Ελλάδα;
- Το σχολείο βοηθά μόνο στην προετοιμασία για ένα επάγγελμα;
- Είμαστε όλοι ίσοι στο σχολείο; (Ανθρώπινα δικαιώματα, ισότητα, διαφορετικότητα: πολιτισμός, θρησκεία, συνήθειες, ιδιαιτερότητες, αναπηρία).
- Η εκπαίδευση προσφέρεται πράγματι δωρεάν; (Από πότε μιλάμε για δωρεάν και υποχρεωτική εκπαίδευση, δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, τι δαπανά το Κράτος για την εκπαίδευση, τι ξοδεύουν οι πολίτες για την εκπαίδευση των παιδιών τους).

Ενδεικτικές δραστηριότητες

Κείμενα στον ημερήσιο τύπο - Συνεντεύξεις με γονείς/παππούδες για την εκπαίδευση στο παρελθόν - Φωτογραφίες - Στοιχεία για αναλφαβητισμό - Δημιουργία ενός παιχνιδιού με ερωτήσεις, σωστές και λάθος απαντήσεις - Αναζήτηση λαθών σε κείμενα, σχολιασμός.

Επιχειρηματολογία - (Το σχολείο προσφέρει ευκαιρίες ή δημιουργεί εμπόδια, πρέπει να δίνεται η δυνατότητα εκμάθησης ενός επαγγέλματος σε μικρή ηλικία, θα πρέπει οι μαθητές/ήτριες να έχουν ενιαία ενδυμασία-στολή) - Αναζήτηση σύγχρονων κειμένων και λογοτεχνικών κειμένων-βιογραφιών άλλης εποχής.

Επεξεργασία εικόνων-φωτογραφιών, γραπτών τεκμηρίων και κειμένων του παρελθόντος για σχολιασμό θεμάτων (ενδυμασία, ποινές, παιχνίδι, σεβασμός, σχολικές εργασίες, συνεκπαίδευση των δύο φύλων)

Προβολή ταινιών με θέμα τα παιδιά από άλλες χώρες (τα παιδιά του παραδείσου, τα χρώματα του παραδείσου κ.λπ.)

Σύνολο διδακτικών ωρών: 30, 25 διδακτικές ώρες για τα επιμέρους κεφάλαια και 5 ώρες για την εκπόνηση σχεδίων βιωματικής εργασίας.

7. ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Επισήμανση: Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς των, διότι ενδέχεται ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Οι κατά προσέγγιση 96 ώρες Φυσικής Αγωγής ετησίως για τις **τάξεις Α'-Δ'** του Δημοτικού προτείνεται να καλυφθούν όπως αναφέρεται παρακάτω:

1) Α' - Β' Δημοτικού

- Ψυχοκινητική αγωγή (32 ώρες)
- Μουσικοκινητική Αγωγή – Χοροί (26 ώρες)
- Παιχνίδια: Ομαδικά, ατομικά, παραδοσιακά (12 ώρες)
- Γυμναστικές κινήσεις και προασκήσεις Ενόργανης Γυμναστικής (10 ώρες)
- Προετοιμασία εκδηλώσεων (4 ώρες)
- Γνωριμία με φυσικές δραστηριότητες και спор υγείας και αναψυχής (8 ώρες)
- Αξιολόγηση και ανατροφοδότηση κινητικών δεξιοτήτων (4 ώρες)

2) Γ' - Δ' Δημοτικού

- Ψυχοκινητική αγωγή (22 ώρες)
- Μουσικοκινητική αγωγή –Χοροί (20 ώρες)
- Παιχνίδια: Ομαδικά, ατομικά, παραδοσιακά (8 ώρες)
- Γυμναστική-Ενόργανη Γυμναστική (10 ώρες)
- Μύηση στις αθλοπαιδιές και τον στίβο (Ποδόσφαιρο, Πετοσφαίριση, Καλαθοσφαίριση, Χειροσφαίριση) (20 ώρες)
- Γνωριμία με μη διαδεδομένα αθλήματα και αθλήματα ΑμεΑ (4 ώρες)
- Γνωριμία με φυσικές δραστηριότητες και спор υγείας και αναψυχής (4 ώρες)
- Ενδοσχολικές διοργανώσεις προσαρμοσμένων αθλοπαιδιών (4 ώρες)
- Αξιολόγηση και ανατροφοδότηση κινητικών δεξιοτήτων (4 ώρες)
- Κολύμβηση (10 δίωρα στη Γ' και Δ' Δημοτικού)*

* Όταν υλοποιείται η κολύμβηση στη Γ' και Δ' τάξη του Δημοτικού, παραλείπονται ώρες από τις υπόλοιπες θεματικές ενότητες αναλογικά.

Οι κατά προσέγγιση 64 ώρες Φυσικής Αγωγής ετησίως για τις **τάξεις Ε'-ΣΤ'** του Δημοτικού προτείνεται να καλυφθούν όπως αναφέρεται παρακάτω:

3) Ε' - ΣΤ' Δημοτικού

- Καλαθοσφαίριση (8 ώρες)
- Πετοσφαίριση (8 ώρες)
- Ποδόσφαιρο (8 ώρες)
- Χειροσφαίριση (8 ώρες)
- Γυμναστική (8 ώρες)
- Κλασικός αθλητισμός (10 ώρες)
- Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί (10 ώρες)
- Ενδοσχολικές διοργανώσεις προσαρμοσμένων αθλοπαιδιών (4 ώρες)

Επισημαίνεται ότι οι οδηγίες που δίνονται ανωτέρω αποτελούν ένα γενικό πλαίσιο δράσης για τη Φ.Α., δίνοντας αδρές κατευθυντήριες γραμμές που θα βοηθήσουν τους/τις διδάσκοντες/ουσες να θέσουν στόχους, να σχεδιάσουν και να επιλέξουν τα περιεχόμενα για το μάθημα της Φ.Α., που είναι αναγκαία για τους μαθητές και κατάλληλα για τις συνθήκες του σχολείου τους. Κάθε σχολική μονάδα έχει ουσιαστικά την ευχέρεια να προσαρμόσει το Αναλυτικό πρόγραμμα της Φ.Α., με βάση τις ανάγκες, την υλικοτεχνική υποδομή και τα χαρακτηριστικά των μαθητών και μαθητριών που φοιτούν σ' αυτή. Επίσης, σημαντικές πληροφορίες μπορούν να βρουν οι εκπαιδευτικοί στα Α.Π.Σ. και ΔΕΠΠΣ 2003 για τη Φ.Α. όλων

των βαθμίδων (ΦΕΚ 304 τ. Β'/13-3-2003), καθώς επίσης και στο εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε για τα προγράμματα της Ολυμπιακής Παιδείας, Καλλιπάτειρα και Παραολυμπιακών Αγώνων και υπάρχει στα σχολεία.